

การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน
และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุชนิพนธ์

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ธันวาคม 2558

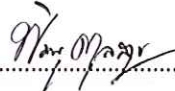
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

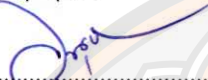
วิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง”

ของ นายอโณทัย ไทยวรรณศรี

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ดร.พิชญ์ ตุลสุข)

.....ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพวง)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา แซ่มช้อย)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จันทรศิลา)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ดร.อิธิปต์ คลีสุนทร)

อนุมัติ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพวง ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา แซ่มซ้อย กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ เป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ รุญเจริญ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัค รองศาสตราจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง ดร.สินอาจ ลำพูนพงศ์ ดร.ทินกร พูลพุดมี Mr. Eugene Long นายจางเคอะ แซ่ย่อง พ.ต.ท.อุดม อินอยู่ ดร.สมประสงค์ มั่งอะนะ นายกำแหง ศิริวงษ์ ดร.อภิชัย นุชเนื่อง ดร.มนต์ภัทร มโนการณ นายสำเร็จ ไกรพันธ์ นายณรงค์ อภัยใจ ดร.อนุวัตร อุ่นกอง นางสาวสุพิทยา เตมียกะลิน นายอลงกรณ์ ถาแก้ว ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้การสัมภาษณ์ และให้ ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในการวิจัย

ขอกราบขอบคุณ ดร.พิชณู ตูลสุข ดร.อธิปัตย์ คลีสุนทร รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา จันทรศิลา รองศาสตราจารย์ ดร.ภาณุวัฒน์ ภัคดีวงษ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่ามากขึ้น

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้กำเนิด ครู อาจารย์ ที่ได้ประสิทธิ์ ประสาทวิชา และครอบครัวที่ให้กำลังใจตลอดเวลา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต คุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นฐานกันดารบนพื้นที่สูง และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

อโณทัย ไทยวรรณศรี

ชื่อเรื่อง	การพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
ผู้วิจัย	อโณทัย ไทยวรรณศรี
สถานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพ่วง
กรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา แซ่ม้อย
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2558
คำสำคัญ	เครือข่ายการมีส่วนร่วม โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ใช้วิธีสังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยนำผลการศึกษาจากขั้นที่ 1 มายกร่างแล้วตรวจสอบความเหมาะสมโดยการประชุมระดมความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน 3) การประเมินผลรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการประชุมประชาพิจารณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 116 คน

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมายของเครือข่าย 2) หลักการของเครือข่าย 3) กลไกของเครือข่าย และ 4)วิธีการของเครือข่าย เป้าหมายของเครือข่าย มี 2 ระดับ คือ ระดับโรงเรียนและระดับชุมชน หลักการของเครือข่ายมี 2 หลักการสำคัญ คือ หลักคิดและหลักปฏิบัติสำหรับกลไกของเครือข่าย มี 2 กลไกหลัก คือ กลไกภายในโรงเรียนและกลไกภายนอกโรงเรียน ส่วนวิธีการของเครือข่าย มี 5 วิธีการ คือ การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมร่วมพัฒนา การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมของเครือข่าย การติดต่อสื่อสาร การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน

2. ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง พบว่าทุกองค์ประกอบมีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการนำ
รูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมาก

Title DEVELOPING A MODEL OF PARTICIPATORY NETWORK
BETWEEN HOUSES AND SCHOOLS
IN REMOTE AND HIGHLAND

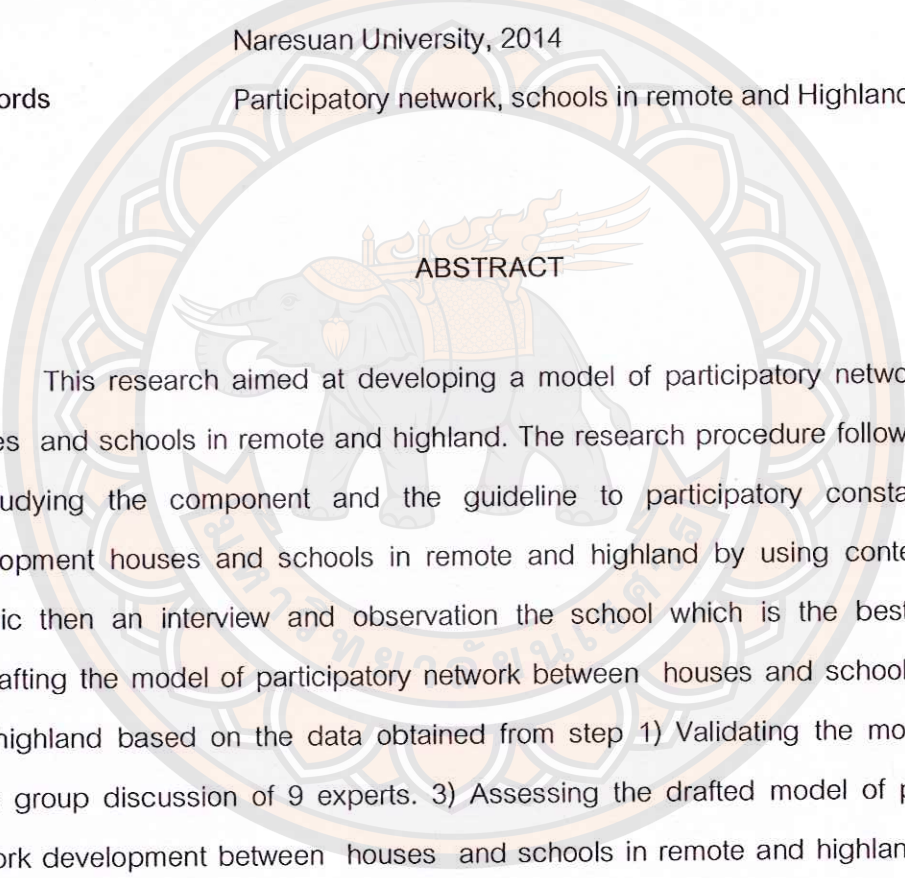
Author Anotai Thaiwannasri

Advisor Assistant Professor Anucha Gonpung, Ph.D.

Co – Advisor Assistant Professor Sukanya Chacmchoy, Ph.D

Academic Paper Thesis Ph.D. in Educational Administration,
Naresuan University, 2014

Keywords Participatory network, schools in remote and Highland

ABSTRACT

This research aimed at developing a model of participatory network between houses and schools in remote and highland. The research procedure followed 3 steps, 1) studying the component and the guideline to participatory constant network development houses and schools in remote and highland by using content analysis technic then an interview and observation the school which is the best practiced. 2) Drafting the model of participatory network between houses and schools in remote and highland based on the data obtained from step 1) Validating the model through focus group discussion of 9 experts. 3) Assessing the drafted model of participatory network development between houses and schools in remote and highland by public hearing of 116 experts.

The research findings were as followed.

1. A model of participatory network between houses and schools in remote and highland consisted of 4 components: 1) goal of network 2) participatory of network 3) mechanisms of network, and 4) methods of network. Goal of network consisted of 2 level of goal: goal of school level, and goal of community level. Participatory of network of 2 main practice: principle of thought, principle of practice. Mechanisms of network consisted of 2 main mechanisms: school internal mechanism, and school external

mechanism. Methods of network consisted of 5 main methods : the network sorting, the sharing and learning of knowledge, the activities of network, the communities working for school, and the following results of performance.

2. The result of assessing model found that all components of model were at a high level of utility and feasibility

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ความเป็นมาของปัญหา	1
	คำถามของการวิจัย	4
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
	ประโยชน์ของการวิจัย	5
	ขอบเขตของการวิจัย	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ	9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย	13
	แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	20
	แนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	45
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	76
3	วิธีดำเนินการวิจัย	97
	ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	97
	ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันของครูใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ.....	103
	ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันของครูใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ.....	107

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
4	ผลการวิจัย.....	110
	ตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง.....	111
	ตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง.....	137
	ตอนที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง.....	158
5	บทสรุป.....	166
	สรุปผลการวิจัย.....	168
	อภิปรายผล.....	171
	ข้อเสนอแนะ.....	180
	บรรณานุกรม.....	182
	ภาคผนวก.....	189
	ประวัติผู้วิจัย.....	227

สารบัญญัตราสาร

ตาราง		หน้า
1	แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	27
2	แสดงการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ	32
3	แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform).....	39
4	แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult).....	41
5	แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับให้เข้ามามี บทบาท (To Involve).....	42
6	แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate)	43
7	แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับให้เสริมอำนาจแก่ ประชาชน (Empower)	43
8	แสดงเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงโดยการ สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	100
9	แสดงเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาองค์ประกอบเครือข่าย การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการดูงานในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)	103
10	แสดงการสังเคราะห์หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	111
11	แสดงการสังเคราะห์เป้าหมายเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	113
12	แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง	118

สารบัญตาราง (ต่อ)

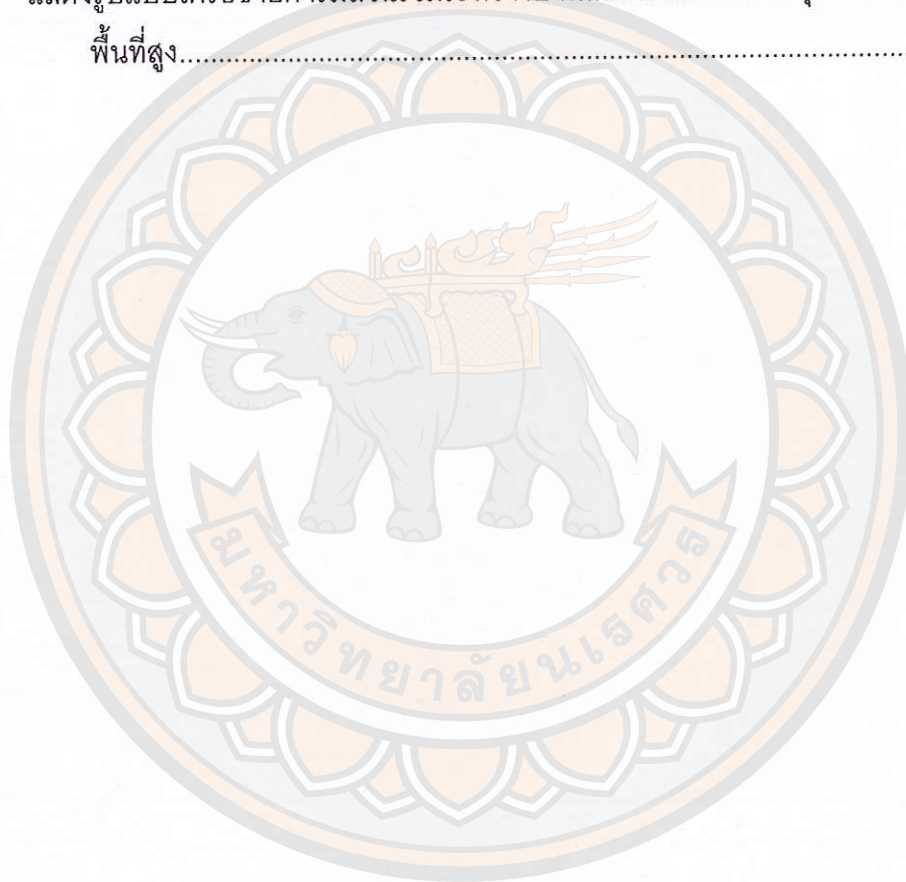
ตาราง		หน้า
13	แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	119
14	แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 3 กลไกของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	120
15	แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	121
16	แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	123
17	แสดงผลการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี องค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	130
18	แสดงผลการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	131
19	แสดงผลการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	132
20	แสดงผลการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	133

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
21	แสดงผลการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของ เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่ สูง	134
22	แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตำแหน่งของกลุ่มตัวอย่าง	158
23	แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	158
24	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบการพัฒนาเครือข่าย การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	159
25	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบที่ 2 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	160
26	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	161
27	แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ขององค์ประกอบที่ 4 วิธีการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	163

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แสดง (ร่าง) การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนใน ถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง.....	145
2 แสดงรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบน พื้นที่สูง.....	150

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

หลักการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงใช้ในการดำเนินงานพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วยโรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนา เป็นสถานที่ที่รวมเด็กในวัยเรียนของชุมชน ทำให้เข้าถึงเด็กได้ง่ายและครอบคลุมได้ทั้งหมด เป็นสถานที่ที่มีผู้มีความรู้ คือครู ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการถ่ายทอดให้เด็กได้พัฒนาความรู้ และทักษะต่างๆ และเป็นสถานที่ที่คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ การพึ่งตนเอง ทรงเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ได้รับความรู้และฝึกฝนทักษะ ทั้ง 4 ด้าน คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา หัตถศึกษา และพลศึกษา ซึ่งเป็นความรู้และทักษะที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง และในที่สุดสามารถดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ จะถูกถ่ายทอดลงสู่ชุมชน นำไปใช้พัฒนาชุมชนของตนเองได้เป็นการเสริมสร้างพลังและความเข้มแข็งของชุมชน นำไปสู่การพึ่งตนเอง ทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ในการดำเนินการพัฒนาในบางครั้งจำเป็นต้องเสริมหรือสนับสนุนในส่วนต่างๆ ที่ชุมชนขาดแคลน (สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2551, หน้า 1)

กระนั้นการจัดการศึกษาของรัฐที่ผ่านมายังไม่สามารถจัดการศึกษาให้เท่าเทียมกันอย่างมีคุณภาพและทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร เนื่องจากสภาพบริบทของชุมชนมีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และการดำรงชีวิต การใช้ภาษาไทยในการติดต่อสื่อสาร การเดินทางค่อนข้างลำบาก ชุมชนและผู้ปกครองมีฐานะยากจน ผู้ปกครองไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา มีการอพยพเคลื่อนย้ายผู้เรียนติดตามไปประกอบอาชีพรับจ้างต่างพื้นที่ จึงทำให้มีเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร บางส่วนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน ไม่ได้เข้าเรียน นำไปสู่ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษา เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารกับพื้นที่อื่นๆ เพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในปี พ.ศ. 2551 มีสถิติของเด็กด้อยโอกาสฯ ในเขตบริการทั้งหมด จำนวน 438,572 คน เข้าเรียนในระบบ จำนวน 391,689 คน (คิดเป็น 89.31 %) ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบ จำนวน 46,883 คน (คิดเป็น 10.69 %) และเมื่อเข้าเรียนในระบบแล้ว

ออกกลางคัน จำนวน 12,387 คน (คิดเป็น 3.16 %) ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ เป็นมูลค่าประมาณ 9.29 หมื่นล้านบาท นอกจากนี้ข้อมูลของเด็กด้อยโอกาส ที่เรียนอยู่ในระดับชั้น ม.3 จำนวน 29,223 คน สามารถเรียนจนจบ จำนวน 28,214 คน (คิดเป็น 96.55 %) เรียนไม่จบ จำนวน 1,009 คน (คิดเป็น 3.45 %) มีโอกาสเรียนต่อ 19,542 คน (คิดเป็น 69.26 %) แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนต่อมีมากถึง จำนวน 8,672 คน (คิดเป็น 30.74 %) ก่อให้เกิดความสูญเสียทางสังคมมากมายส่งผลให้เด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารเหล่านี้อยู่ในสภาวะเคียดแค้น ไร้ซึ่งทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เผชิญกับความเสี่ยงที่ต้องอยู่นอกสังคมเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 1-2)

ปัญหาเด็กออกกลางคันและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ดีขึ้น มีสาเหตุจากหลายอย่าง เช่น ครูไม่เพียงพอ อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่มีความพร้อม เด็กต้องช่วยพ่อแม่ทำงาน การย้ายถิ่นฐานบ่อย แต่ที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการศึกษาเพื่อสร้างโอกาสให้แก่เด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารไม่ประสบความสำเร็จก็คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน พัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการกำหนดเป็นกฎหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กฎกระทรวง ระเบียบปฏิบัติ และนโยบายที่กำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเฉพาะ แต่ยังคงพบปัญหาอุปสรรค เช่น ปัญหาหลักการ จุดมุ่งหมายการมีส่วนร่วม พบว่ารัฐยังจัดการศึกษา โดยดำเนินการเองมากเกินไป แต่ยังสนับสนุนและร่วมดำเนินการกับผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ น้อยเกินไป(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 19) สำหรับบริบทระหว่างพื้นที่ปกติกับถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงจะต้องมีความมุ่งมั่น เสียสละ อุทิศตนในการปฏิบัติงาน มีความเข้าใจในสภาพบริบท วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ เป็นนักประสานงานกับหน่วยงานองค์กร เครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะพบว่า ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่รับผิดชอบในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงยังขาดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานที่มีลักษณะเฉพาะพื้นที่เพิ่มขึ้นจากบุคลากรทางการศึกษาทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 2) พัฒนาการการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนโดยยึดกรอบแนวทางการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน ตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมทางการศึกษาจากข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 – 2561) ได้แก่ การหาความรู้ ในการอบรมดูแลบุตร การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การให้พ่อแม่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ การเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การสนใจ บุตรหลานมาเรียนและใช้แหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมกำหนด

นโยบาย การเสนอข้อคิดเห็น เสนอแนะ ติดตาม ตรวจสอบ และการร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 15) และการใช้ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation: IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดยประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553, หน้า 28-31) ได้แก่

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult)

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve)

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate)

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (To Empower)

และจากการศึกษาการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาฮ่องกง สิงคโปร์ และเกาหลีใต้ ไม่แตกต่างจากประเทศไทยมากนักกล่าวคือ ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการค่อนข้างจำกัด เพราะการศึกษาได้รับการบริหารจัดการโดยรัฐบาลแบบรวมศูนย์อำนาจ แต่อาจด้วยอิทธิพลของแนวคิดขงจื้อ หรือ Confucius ที่ให้ความสำคัญกับการแสดงความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน การปลูกฝังคุณธรรมและความดีงาม ในการเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม ครอบครัวจึงเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น โดยปรับเปลี่ยนบทบาทจากเพียงเป็นผู้ให้การสนับสนุนไปเป็นมีหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เช่น การแสดงบทบาทและมีความรับผิดชอบต่อร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน การร่วมกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของผู้เรียนกับโรงเรียน การตัดสินใจ การให้อำนาจแก่โรงเรียนและบ้านในการเข้ามามีส่วนร่วมบนฐานของความยืดหยุ่นตามบริบทแต่สามารถนำสู่เป้าหมายความสำเร็จที่ต้องการร่วมกันได้ จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องอาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัวและชุมชนกับโรงเรียนในการพัฒนาการศึกษายังขาดความชัดเจน เนื่องจากเป็นบทบาทของบุคลากรของสถานศึกษาตามโครงสร้างของระบบราชการโดยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงด้วยแล้ว การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนย่อมขาดความชัดเจนและเป็นรูปธรรมกว่าบริบทของพื้นที่ราบเป็นอย่างมาก ข້ายังพบปัญหาอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่เริ่มจากการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง การสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง การศึกษากรณีตัวอย่างที่

ประสบผลสำเร็จ โดยการรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสร้างและตรวจสอบการพัฒนา รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง และการ ประเมินผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ ระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อนำผลที่ได้จาก การวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อเสนอแนะต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนนำไปกำหนดเป็นนโยบาย การวางแผนของการพัฒนาเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีองค์ประกอบและแนวทางสร้างเครือข่ายอย่างไรบ้าง
2. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร
3. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่พัฒนาขึ้นเมื่อนำไปประเมินแล้วมีผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์หลัก
เพื่อพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง
2. วัตถุประสงค์เฉพาะ
  - 2.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
  - 2.2 เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
  - 2.3 เพื่อประเมินผลรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น ทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีประสิทธิผล ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงสามารถนำผลการวิจัยมาศึกษาและกำหนดเป็นแนวทางส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ร่วมกันใช้เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. เป็นข้อมูลเพื่อเสนอแนะต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน นำไปกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดโครงการ/กิจกรรมตามรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
3. เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงได้รับโอกาสทางการศึกษา และมีคุณภาพชีวิต มีความสำนึกรักท้องถิ่นและแผ่นดินไทย ตลอดจนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานความแตกต่างของวัฒนธรรม ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยประยุกต์ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 3 ช้อย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาเอกสาร

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำแนกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเป็นเอกสารจากแนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน ยุทธศาสตร์

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสภาการศึกษา โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง นักวิชาการศึกษาและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในประเด็น 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ องค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาเป็นองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 5 องค์ประกอบ ที่เป็นผลมาจากขั้นที่ 1.1 และนำมากำหนดเป็นประเด็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน สำหรับการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสถาบันระดับอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนมากกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

2.2 กลุ่มผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนมากกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

2.3 กลุ่มเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีประสบการณ์ทำงานเครือข่ายการมีส่วนร่วมมากกว่า 20 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

2.4 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยพิจารณาจาก 1) มีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและดำเนินการอย่างต่อเนื่องมากกว่า

5 ปี และ 2) เป็นสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงด้านการส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ องค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ชั้นที่ 1.3 การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาเป็นแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ตามองค์ประกอบ ที่เป็นผลมาจากชั้นที่ 1.1 นำมากำหนดเป็นประเด็นการศึกษา

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานและผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน จำนวน 3 แห่ง ซึ่งเป็นสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยพิจารณาจากสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ แนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ชั้นที่ 2.1 การยกร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย ผลการศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูงมายกร่าง

รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง ซึ่งสรุปเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ

2. ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในเบื้องต้นของรูปแบบ และการใช้ภาษา

3. ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหา ได้แก่ ร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องชาวยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง จำนวน 3 คน

2.2 ผู้บริหารการศึกษาระดับสูงที่เกี่ยวข้องชาวยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษา การบริหาร การศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 3 คน

2.3 ศึกษานิเทศก์ซึ่งทำหน้าที่นิเทศ ติดตาม ประเมินผลสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องชาวยุทธศาสตร์ด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 1 คน

2.4 ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้บริหารในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง และมีการส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมการศึกษา จนส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ จำนวน 2 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเหมาะสมของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหา ได้แก่ รูปแบบการเสริมสร้างความผูกพันของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ

2. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาในพื้นที่ทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 117 คน ที่ร่วมในการประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บ้าน หมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยงานภายนอก ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน อาทิ เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน บุคคลภายนอก กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน กลุ่มองค์กรเอกชน

2. โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร จำนวน 25 เขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา น่าน ลำปางตาก อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์

3. เครือข่ายการมีส่วนร่วม หมายถึง ความเชื่อมโยงระหว่างบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรที่สมัครใจ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภายใต้วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งมีการติดต่อ และประสานกัน

4. รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน หมายถึง องค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก และ 4) วิธีการ

5. เป้าหมายของเครือข่าย หมายถึง ผลที่ต้องการของการดำเนินการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี 2 ระดับ คือ 1) เป้าหมายระดับโรงเรียน ได้แก่ การพัฒนาสุขภาพของนักเรียน การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน การพัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน และการเสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน และ 2) เป้าหมายระดับชุมชน ได้แก่ การเสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

6. หลักการของเครือข่าย หมายถึง แนวทางหรือสาระสำคัญสำหรับยึดถือในการดำเนินงานของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี 2 หลักการ คือ 1) หลักคิด ได้แก่ หลักวัฒนธรรมชุมชน หลักต้นทุนทางสังคม 2) หลักปฏิบัติ ได้แก่ หลักความไว้วางใจ หลักการความร่วมมือ หลักความรับผิดชอบ และหลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน

7. กลไกของเครือข่าย หมายถึง บุคคล กลุ่มคน หรือกลุ่มองค์กร หน่วยงาน องค์กรชุมชน หรือภาคเอกชนที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี 2 กลไกหลัก คือ 1) กลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) กลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน บุคคลภายนอก กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน กลุ่มองค์กรเอกชน

8. วิธีการของเครือข่าย หมายถึง วิธีปฏิบัติของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี 6 วิธีการหลัก คือ 1) การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา 2) การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมของเครือข่าย 4) การติดต่อสื่อสาร 5) การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน 6) การติดตามผลงาน

9. ความเหมาะสมของรูปแบบฯ หมายถึง ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เกี่ยวกับความสอดคล้อง และความถูกต้อง ของแนวคิดทฤษฎี กับรายละเอียดขององค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

10. ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบฯ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีต่อการนำรูปแบบมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายของรูปแบบได้จริง

11. ความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีต่อการนำรูปแบบ โดยมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เหมาะสมกับสภาพบริบท ยอมรับและนำไปปฏิบัติ และเห็นผลได้อย่างชัดเจน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัย รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเรียบเรียง ได้ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

- 1.1 ความหมายเครือข่าย
- 1.2 องค์ประกอบของเครือข่าย

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง
- 2.4 แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน
- 2.5 ระดับการมีส่วนร่วม
- 2.6 วิธีการการมีส่วนร่วม
- 2.7 การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
- 2.8 ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน

3. แนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

- 3.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ
- 3.2 นโยบายและแนวทางจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่ภูเขาสูง
- 3.3 แนวทางการพัฒนาชุมชนพื้นที่สูง
- 3.4 กลุ่มชาติพันธุ์ชุมชนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่ภูเขาสูง
- 3.5 ปัญหา อุปสรรค การพัฒนาชุมชนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 4.1 งานวิจัยในประเทศ
- 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย

ความหมาย เครือข่าย

ฮอลเทอร์ และแฮงก์ (Alter and Hage, 1993 อ้างอิงใน นฤมล นิราทร, 2543) กล่าวว่า เครือข่าย(network) คือ รูปแบบทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเพื่อแลกเปลี่ยน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและการร่วมกันทำงาน เครือข่ายประกอบด้วย องค์กรจำนวนหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ก็ได้ และองค์กรเหล่านี้มีฐานะเท่าเทียมกัน

สตาร์คีย์ (Starkey, 1997) ให้ความหมายของเครือข่ายว่า คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่ สัมผัสใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่บุคคลหรือ องค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้ บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วย ความสัมผัสใจ อีกทั้งให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระ มากกว่าสร้างการคับค้ำสมาคมแบบฟุ้งเฟ้อ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้กล่าวถึงเครือข่ายว่า การที่ปัจเจกบุคคลองค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือ ข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดหมายเพื่อกิจกรรมต่างๆ เช่น การปฏิรูป การศึกษาโดยกลุ่มเครือข่ายนี้ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

นฤมล นิราทร (2543) กล่าวถึงเครือข่ายว่า เป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบของความร่วมมือ หรือการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ดังนั้น เครือข่าย จึงหมายถึง รูปแบบการประสานงานกลุ่มคนหรือ องค์กรที่สัมผัสใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน โดยการติดต่อสื่อสารอาจทำได้ทั้งการผ่านศูนย์กลางหรือแม่ข่ายและการติดต่อ

ปรีชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ (2546) กล่าวว่า เครือข่าย หมายถึง การที่ คนมาพบปะกัน มาประชุมกัน และทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกันเพราะมีสิ่งที่ยึดโยงใจสมาชิกเข้า ด้วยกัน คือ สัมพันธภาพของสมาชิกในเครือข่ายโดยต้องให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์อย่างเท่า เทียมกันในด้านต่างๆ นอกจากนี้ เครือข่าย ยังหมายถึง การเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับมนุษย์แล้ว ขยายผลออกไปเป็นวงกว้างเพื่อให้สังคมเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น และในการเชื่อมต่อนั้น จะเป็นความสัมพันธ์ย้อนกลับในเชิงบวกที่จะส่งผลให้เกิดพลังวิคุณ เกิดการขยายผลแบบกระโดด เป้าหมายในการสร้างเครือข่าย คือ การนำเอาจิตวิญญาณที่สร้างสรรค์ของมนุษย์มาถักทอ เชื่อมโยง

จากงานวิจัยของ อเนก นาคนบุตร (2533) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายการเรียนรู้ของชาวเขาที่ขายสินค้าในเขตเมืองเชียงใหม่ ได้สรุปไว้ว่า เครือข่าย หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน บุคคลระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยยึดหลักตามขอบเขตพื้นที่ประเด็นปัญหา และสถานภาพทางสังคม โดยไม่แยกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิตการเรียนรู้และการปฏิบัติ เนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นหนึ่งเดียว

จากที่กล่าวมาในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เครือข่าย หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มที่มีการประสานงานหรือทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีระยะเวลาอันพอควร มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน และหากบรรลุวัตถุประสงค์หนึ่งแล้วเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ใหม่ได้ และยังเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และองค์กร ผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้เสนอแนวทางการจัดการเครือข่ายโดยพยายามพิจารณาให้ครอบคลุมวงจรเครือข่ายใน 4 ระยะ เพื่อเสนอแนวทางในเชิงหลักการที่สำคัญๆ มากกว่าการพยายามชี้เฉพาะเจาะจงในเครือข่ายประเภทใดประเภทหนึ่ง ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

1. การก่อรูปเครือข่าย (network forming) การก่อตัวเครือข่ายนั้นอาจเกิดได้สองแนวทางใหญ่ๆ แนวทางแรก คือ เครือข่ายที่เกิดจากรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม (state initiative) กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ริเริ่มเข้าไปกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความตระหนักในปัญหา สร้างความตื่นตัวให้เกิดความสนใจรวมตัวกันและผลักดันให้เกิดการรวมตัวของประชาชน อีกแนวทางหนึ่ง คือ เครือข่ายที่ประชาชนเป็นแกนนำจัดตั้งโดยเกิดจากการริเริ่มสร้างสรรค์ของกลุ่มประชาชนเอง (citizen initiative) กล่าวคือประชาชนเกิดความตระหนักและตื่นตัวในปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น แล้วลงมือริเริ่มในการรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ลุกล่วงหรือบรรเทาไปโดยมีหลักการดังต่อไปนี้

- 1.1 การสร้างความตระหนักในปัญหาและสำนึกในการรวมตัว
- 1.2 การสร้างจุดร่วมของผลประโยชน์
- 1.3 การแสวงหาแกนนำที่ดีของเครือข่าย
- 1.4 การสร้างแนวร่วมสมาชิกของเครือข่าย

2. การจัดระบบบริหารเครือข่าย (network organizing) การจัดระบบเครือข่ายเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะช่วยให้เครือข่ายดำเนินการต่อไปได้อย่างราบรื่น การบริหารงานเครือข่ายที่ประกอบด้วยคนหลายกลุ่ม หลายประเภท ต่างความคิดเห็นกัน จึงจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการประสานประโยชน์ระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การจัดระบบเครือข่ายมีองค์ประกอบบางประการที่สำคัญ ดังนี้

- 2.1 การจัดผังกลุ่มเครือข่าย (mapping)
- 2.2 การจัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย (role and responsibility)
- 2.3 การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (communication system)
- 2.4 การจัดระบบการเรียนรู้ร่วมกัน (learning system)
- 2.5 การจัดการระบบสารสนเทศ (information system)

3. การใช้ประโยชน์เครือข่าย (network utilizing) เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นแต่ละกลุ่มต่างก็มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนเอง หากพิจารณาในเชิงมหภาค (macro view) เครือข่ายแต่ละกลุ่มสามารถจะดำเนินบทบาทหลักๆ ได้ ยิ่งเครือข่ายใดที่สามารถแสดงบทบาทได้ครบถ้วนมากเท่าใด เครือข่ายนั้นก็ยิ่งมีพลังในการเคลื่อนไหว และมีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้างมากขึ้นเท่านั้น ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดตั้งเครือข่ายมีดังนี้

- 3.1 การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน
- 3.2 การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้
- 3.3 การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร
- 3.4 การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ
- 3.5 การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ ๆ

4. การธำรงรักษาเครือข่าย (network maintaining) トラバドที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จ ก็ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ และระดับประคองให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และในหลายกรณีที่ต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ หลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว การรักษาเครือข่ายจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องมีเพื่อรักษาความสำเร็จของเครือข่าย โดยมีกิจกรรม ดังนี้

- 4.1 การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
- 4.2 การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย
- 4.3 การกำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ
- 4.4 การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างพอเพียง

4.5 การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไข้ปัญหา

4.6 การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

สัมพันธ์ เตชะอิก (2549) มีความคิดเห็นในเรื่องการเกิดเครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปได้ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายมักเกิดขึ้นจากการเป็นเครือข่ายมีความคิดความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน หรือประสบกับสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจเหมือนกันมาก่อนมารวมตัวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าในการดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก

2. เครือข่ายจัดตั้ง เครือข่ายจัดตั้งนี้ มักเป็นเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความพร้อมและความต้องการของผู้นำ หรือได้รับการสนับสนุนจากภายนอกมากระตุ้นก่อน

3. เครือข่ายวิวัฒนาการ เครือข่ายที่มีได้เป็นไปโดยธรรมชาติแต่แรกเริ่ม และมีได้ถูกจัดตั้งโดยตรง แต่จะเป็นไปในลักษณะของกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคลองค์กรมารวมกันมีวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการที่จะสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกันก่อน โดยอาจจะยังมีได้มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างชัดเจน

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (2547) กล่าวว่า การเกิดของเครือข่ายนั้นมีความหลากหลาย ทั้งเกิดขึ้นด้วยการจัดตั้งของภาคส่วนต่างๆ เกิดขึ้นตามธรรมชาติจากการเรียนรู้ร่วมกันและเกิดขึ้นเพราะสถานการณ์ก่อให้เกิดกระบวนการเครือข่าย ดังนี้

1. เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งและการสนับสนุนของภาคส่วนต่างๆ การก่อตัวของเครือข่ายในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่ภาครัฐหรือหน่วยงานบางแห่งต้องการส่งเสริมหรือเข้าไปจัดตั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาตามแนวนโยบายของภาครัฐ และเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง

2. เครือข่ายเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความสมานฉันท์ การร่วมแรงร่วมใจของฝ่ายต่างๆ ที่มองเห็นความจำเป็นในการเรียนรู้ และการแก้ไข้ปัญหาร่วมกัน แล้วมารวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ตลอดจนการพึ่งพาอาศัย

3. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นว่า จำเป็นต้องใช้ความเป็นเครือข่ายในการแก้ไข้ปัญหาและสร้างพลังในการเรียนรู้หรือการต่อรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

เครือข่ายที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นหลังจากที่สถานการณ์นั้นเกิดความสุขงอมอย่างเต็มที่และมีผู้ประสานเพื่อให้เครือข่ายที่มีความต่อเนื่อง

จากการศึกษาเรื่องลักษณะการก่อรูปเครือข่ายสามารถสรุปได้ว่า เครือข่ายต่างๆ มีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปได้ใน 3 ลักษณะ คือ 1) เครือข่ายเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 2) เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งและ 3) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์เป็นตัวกำหนด

องค์ประกอบของเครือข่าย

จากการศึกษาของพระมหาสุทิตย์ อาภากรโร (2547) ได้เสนอองค์ประกอบของเครือข่ายดังต่อไปนี้

1. สมาชิก เครือข่ายจะต้องเริ่มต้นจากสมาชิก ซึ่งหากเครือข่ายมีสมาชิกมากต้องมีการจัดแบ่งหน้าที่เป็นคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ในการจัดการการประสานงาน
2. กรรมการ ผู้ประสานงาน เพื่อให้เกิดการนำเครือข่ายจำเป็นต้องมีผู้ประสานงานเพื่อให้เกิดการจัดการที่ดีต่อกระบวนการที่ทำให้สมาชิกสามารถนำพาเครือข่ายขับเคลื่อนไปด้วยพลังร่วม
3. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ต้องมีความชัดเจนของเป้าหมายเพราะมีความสำคัญต่อการเข้าร่วมและคงอยู่ของสมาชิก ตลอดจนสามารถสนองตอบความต้องการหรือภารกิจของตนเองหรือองค์กร
4. กิจกรรม เครือข่ายต้องมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก

เวอร์เนอร์ (Werner, n.d. อ้างอิงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์, 2546) กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่าย โดยการใช้ตัวอักษรย่อในภาษาอังกฤษ 4 ตัว คือ Link หรือการเชื่อมต่อเพื่ออธิบายองค์ประกอบดังกล่าว ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ (learning) ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความต้องการของตนเองและผู้อื่น
2. การลงทุน (investing) ได้แก่ การลงทุนด้านเวลา และพลังงานในการติดต่อและเชื่อมประสานกับบุคคลต่างๆ
3. การดูแล (nurturing) ได้แก่ การดูแลสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกของเครือข่ายอย่างใกล้ชิด ทั้งในเรื่องของการทำงานและสัมพันธภาพส่วนตัว
4. การรักษา (keeping) ได้แก่ การรักษาทิศทางในการบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบความต้องการของสมาชิกและการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อแสวงหาแนวทางที่ทรงพลังในการดำเนินให้บรรลุเป้าหมาย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (common perception) หมายถึง การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงสาเหตุผลการเข้าร่วมเครือข่าย

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (common vision) หมายถึง การมองเห็นจุดหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน

3. การมีประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (mutual interests/benefits) หมายถึง การที่สมาชิกแต่ละคนมาร่วมกันเพื่อประสานผลประโยชน์และความต้องการซึ่งผลประโยชน์และความต้องการนั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (all stakeholders) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการรับรู้ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน

5. กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (complementary relationship) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน

6. การพึ่งพิงร่วมกัน (interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงานและมีความรู้ ประสบการณ์แตกต่าง ดังนั้นจึงมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย

7. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (interaction) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามด้วย

โบซีเวียน์ (Boissevain, n.d. อ้างอิงใน นฤมล นิราทร, 2543) ได้กล่าวถึงลักษณะของโครงสร้างของเครือข่าย ดังนี้

1. ขนาดของเครือข่าย ประกอบด้วย บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันจริง รวมถึงบุคคลที่มีแนวโน้มว่าจะมีความสัมพันธ์กันภายหลังเข้าไว้ด้วย

2. ความหนาแน่นภายในเครือข่าย หมายถึง ระดับซึ่งสมาชิกหรือบุคคลในเครือข่ายมีความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในเชิงการติดต่อสื่อสารทั้งในด้านปริมาณและชนิดของข้อมูล

3. ความเกี่ยวพันกันภายในเครือข่าย สามารถวัดได้จากความหนาแน่น หมายถึง สายสัมพันธ์ของบุคคลที่อาจเกิดขึ้นหรือได้เกิดขึ้นจริง และการเข้าถึง หมายถึง จำนวนบุคคลภายในเครือข่ายโดยประมาณที่เชื่อมบุคคลทั้งสองคนเข้าด้วยกันในระยะใกล้ขีดที่สุด

4. ตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลในเครือข่ายจะแสดงให้เห็นถึงระดับและโอกาสของการติดต่อกับบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลาง

5. กลุ่มของความสัมพันธ์ของบุคคลในเครือข่าย ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง มีความใกล้ชิดกันเป็นพิเศษมากกว่าบุคคลที่เหลือในเครือข่าย กลุ่มจึงเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายซึ่งมีสัดส่วนของความสัมพันธ์ภายในสูงกว่าความสัมพันธ์ภายนอกกลุ่ม

จากการศึกษาเรื่ององค์ประกอบในการก่อรูปของเครือข่ายสามารถสรุปได้ว่าการเกิดของเครือข่ายจะประกอบด้วย สมาชิกของเครือข่ายที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตำแหน่งและสถานภาพของบุคคลในเครือข่าย โครงสร้างการบริหารจัดการ กิจกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิก กระบวนการทำงาน การประสานงาน และการดูแลรักษาเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (2547) ได้แบ่งลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายในการประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของทุกฝ่ายไว้ดังนี้

1. เครือข่ายเชิงพื้นที่ (area) หมายถึง การรวมตัวของกลุ่ม องค์กร เครือข่ายที่อาศัยพื้นที่ที่รูปธรรม หรือพื้นที่ดำเนินการเป็นปัจจัยหลักในการทำงานร่วมกัน

2. เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (issue network) คือ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติเชิงพื้นที่มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. เครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย

จากการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของเครือข่ายสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของเครือข่ายจะมีลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่าย คือ มีความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงพื้นที่ มีความสัมพันธ์ของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม และมีความสัมพันธ์ของเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ ลักษณะความสัมพันธ์ของเครือข่ายดังกล่าว

คุณลักษณะของเครือข่ายที่ดี มีดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นการทำงานแบบดาวกระจายไม่รวมศูนย์ ตัวศูนย์กลาง คือ ผู้ประสานงาน
2. องค์กรสมาชิกมีความเท่าเทียมกัน

3. มีความไว้วางใจกัน
4. มีการสื่อสารหลายทาง
5. มีกิจกรรมร่วมกันที่ต่อเนื่องเป็นประโยชน์โดยความร่วมมือจากสมาชิก
6. มีการประสานงานทั้งแนวตั้งและแนวนอน
7. มีแกนกลางที่มีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. แนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาค หนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ ต้องมีการพึ่งตนเองเป็นหลัก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงใช้หลักวิชาที่ถูกต้องแม่นยำ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงทดลองได้ผลจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว จึงทรงขยายผลและเผยแพร่ไปสู่พลกนิกรให้เกิดการเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลด้วยตนเอง หลักวิชาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สมพิศ สุขแสน (2551) ออนไลน์ กล่าวถึง วิธีการพัฒนาตามแนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม
2. ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ
3. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (people Participation)

4. ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกคราที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่างบเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ

5. ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่า การเปลี่ยนแปลงใดที่ดำเนินการโดยฉับพลันอาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถี ประชาเหล่านั้นเป็นอย่างมาก

6. การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสที่จะมีผลิตผลได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแรงพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่า การระเบิดจากข้างใน

7. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ ด้านต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่า ชาวชนบทควรมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ในเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆ ทั้งประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

8. ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริง

2. แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน

พัฒน์ บุญยรัตนพันธุ์ (2517) กล่าวถึง การพัฒนาชุมชน หมายถึง กลยุทธ์ที่เป็นกระบวนการสำหรับทำงานในชุมชนเมือง และ/หรือชนบท กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (new Development Paradigm) เป็นกระบวนการคิดและการปฏิบัติที่ทุกฝ่ายเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันโดยการทำงานร่วมกัน ให้ความพยายามร่วมกัน และไม่มาเป็นปรปักษ์ต่อกัน วิธีการส่งเสริมให้คนมีความรักกัน และมีความรู้ร่วมกัน มีการค้นคว้าวิจัยจนได้เครื่องมือที่เรียกว่า AIC ซึ่งเป็นวิธีการและเทคนิคในการที่จะเอาคนที่จะมาทำงานร่วมกัน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 คือ A: Appreciation

ขั้นที่ 2 คือ I: Influence

ขั้นที่ 3 คือ C: Control

ขั้นที่ 1 คือ A: Appreciation หมายถึง การทำให้ทุกคนเกิดการยอมรับและชื่นชมคนอื่นโดยไม่รู้สึก หรือ แสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ โดยเริ่มจากการใช้จินตนาการ (Imagination) ซึ่งจะมีพลังมากขึ้นกลายเป็นวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) หรือ อุดมการณ์ร่วม (Shared Ideal) ซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีงมงายปรารถนาพร้อมกันหรือเป้าหมาย

ขั้นที่ 2 คือ I: Influence หมายถึง การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญหรือยุทธศาสตร์ (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมหรืออุดมการณ์ร่วมของกลุ่มได้อย่างดีที่สุดในวิธีการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ คือ สมาชิกของกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ (Influence หรือ Interaction) ซึ่งกันและกันสูง

ขั้นที่ 3 คือ C: Control หมายถึง การจัดการ (Management) และแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่กำหนด ว่าใคร จะทำอะไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร

การที่จะผลักดันกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาชุมชนให้มีผลทางการปฏิบัติ จะต้องมีการมีกลุ่มคน องค์กรหลัก ประกอบด้วย

1. ชุมชน ได้แก่ องค์กรประชาชน สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา อาสาสมัคร และประชาชนทั่วไป

2. รัฐ ได้แก่ รัฐบาล และหน่วยงานทางราชการ

3. นักวิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ชำนาญการต่างๆ

4. องค์กรเอกชน ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการกุศล สื่อมวลชน ตลอดจนชมรม และกลุ่มต่างๆ

5. องค์กรธุรกิจ ได้แก่ บริษัท ห้างร้าน และนักธุรกิจ

แนวคิดของการพัฒนาชุมชน ได้นำมาใช้เป็นหลักการในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด นักพัฒนาต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่จะปรับปรุง พัฒนาตนเองได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผนเพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ ส่งเสริม

2. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน นักพัฒนาต้องยึดมั่นเป็นหลักการสำคัญว่าต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนส่วนรัฐบาลจะช่วยเหลือ สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

3. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิดตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใดๆ ที่จะทำในชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการ หรือกิจกรรม

4. ยึดหลักประชาธิปไตย ในการทำงานพัฒนาชุมชนซึ่งจะต้องเริ่มด้วยการพูดคุย ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจ และทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกันภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

3. แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง (A Theory of self – Reliance)

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวถึง การพึ่งตนเอง หมายถึง การกำหนดอนาคตของชุมชนที่วางอยู่บนความคิดและทิศทางของการพัฒนาที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้โดยเน้นการปลดปล่อยตนเองที่ยึดหลักการจัดการงานพัฒนาด้านต่างๆ ที่ชุมชนเป็นผู้เรียนรู้ ผู้เลือกสรรผู้วางแผน ผู้ปฏิบัติ และผู้รับผลจากการปฏิบัตินั้นๆ ซึ่งต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่มีพื้นฐานจากระบบคิดเดิมและชุมชนหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน กับวิถีคิดและระบบการจัดการสังคมแนวใหม่ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

แนวคิดพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นแนวทางการจัดการที่เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่มองเห็นคุณค่าของคนและสรรพสิ่งอย่างเป็นระบบ เป็นการพัฒนาแบบรอบด้านครบถ้วนเป็นธรรม เสมอภาค ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1.1 เน้นการพัฒนาแบบองค์รวม คือ ต้องมีความเป็นองค์รวมของสรรพสิ่งเป็นพื้นฐาน โดยไม่แยกว่าเป็นมนุษย์ ธรรมชาติ หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ แล้วให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มีความเด่นชัดเฉพาะด้าน เฉพาะเรื่องเป็นแนวทางเลือก

1.2 เน้นการพัฒนาที่ยึดระบบคุณค่า คือ ต้องมองเห็นคุณค่าของคนและสรรพสิ่งไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน ระบบเทคโนโลยีต่างๆ ควบคู่ไปกับการมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เน้นการบริหารและพัฒนาที่มีคนเป็นแกนกลางในการพัฒนา

1.3 เน้นการพัฒนาแบบครบถ้วนรอบด้าน คือ ต้องเป็นการพัฒนาแบบครบถ้วน นั่นก็คือ ต้องให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาในทุกด้านและพร้อมที่จะพัฒนาไปด้วยกัน โดยมีเป้าหมายใหม่ที่การสร้างแนวทางการอยู่ร่วมกันที่มีความเป็นชุมชนเป็นหัวใจหลักของการพัฒนา

1.4 เน้นการพัฒนาแบบกระจาย คือ ต้องเป็นการพัฒนาที่นำไปสู่ความก้าวหน้าของทุกภาคส่วนของชุมชน ไม่ใช่เป็นระบบการพัฒนาที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่เหนือกว่าทางด้าน การเข้าถึงทรัพยากร เศรษฐกิจ และการเมือง อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างไม่เป็นธรรม

2. หลักการของการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองได้นั้นจำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นว่า ตนยอมช่วยตนเองได้ก่อน ในการที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองช่วยตนเองได้นั้น มีหลักการ (Process) ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้คือ 1) ความรู้สึกของการรวมกันเป็นกลุ่มของคนที่มีความสนใจร่วมกันและร่วมกันอย่างครบถ้วน (Sense of Solidarity) 2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Values) โดยเน้นในเรื่องของการปลุกฝังให้คนในชุมชนมีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและใช้มติของที่ประชุมตัดสิน โดยไม่ใช้อิทธิพลส่วนตัวของใครเข้าไปแทรกในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของกลุ่มคนในชุมชน 3) สปีริตในการทำงานร่วมกัน (Spirit of Cooperation) คือ จะต้องมีการร่วมกันตกลงเกี่ยวกับกิจกรรมร่วม (Joint Activity) และกระทำร่วมกันโดยมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบและร่วมช่วยเหลือกัน 4) สปีริตในการทำงานเป็นกลุ่ม (Collective Spirit) โดยสร้างให้เกิดสปีริตที่จะมองให้ความสำคัญต่อความสนใจร่วมของกลุ่ม ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความพยายามร่วมกัน ในอันที่จะดำเนินการให้บรรลุผลของความสนใจนั้น 5) สปีริตในการสร้างสรรค์ (Creative Spirit) คือ ปลุกฝังให้มีความคิดริเริ่มมีการแสวงหาทรัพยากรใหม่ๆ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมการบริหารและการจัดรูปองค์กรใหม่ๆ มีประสบการณ์ใหม่ๆ และใช้สิ่งเหล่านี้แก้ปัญหาของชุมชน ไม่ใช่หนีปัญหาหรือละเลยปัญหาที่เกิดขึ้น 6) สปีริตของการร่วมกันสร้างความเชื่อถือว่าช่วยตนเองได้ โดยมีการรวบรวมทรัพยากรของกลุ่มหรือชุมชนทั้งทางกายภาพหรือทางวัตถุนอกกับทางจิตใจ กระทำการให้บังเกิดผลให้มากที่สุด และมองทรัพยากรจากภายนอกชุมชนมีความสำคัญเป็นอันดับรองหรือเป็นเพียงตัวประกอบเท่านั้น

4. แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน

จากการศึกษา รากฐานไทย.ออนไลน์ กล่าวถึง ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การส่งเสริมให้ชุมชนต้องเป็นชุมชนที่มีกระบวนการเพื่อทำให้คนมีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการจัดการกับสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับคนอื่นอย่างเอื้ออาทรต่อกัน เป็นพื้นฐานของการสร้างความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี คุณค่า ความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นเอง กอปรกับความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นเอง

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

คณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤต ภายใต้ของคณะกรรมการ นโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

1. บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม
2. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของสมาชิก

หลักการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อการจัดการปัญหา

การพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาแบบองค์รวม และการเพิ่มศักยภาพของชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง ย่อมมีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ โดยเฉพาะการแก้ไขวิกฤตการณ์ ปัญหาที่รุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น เพื่อเข้าใจและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นหลายฝ่ายทั้งชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้เสีย เช่น คณะกรรมการนโยบายสังคมแห่งชาติ จึงเห็นชอบและให้ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขวิกฤตการณ์ปัญหา โดยมีแนวความคิดรวมของแผนงานและกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนี้

1. หลักความเสมอภาคและการเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการให้โอกาสอย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงหรือผู้ชาย ระดมทรัพยากรและความร่วมมือเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนเรื่องที่ถูกกฎหมาย
2. หลักการใช้ทุนในชุมชน ต้องมีความเชื่อมั่นในตัวประชาชนว่า สามารถพัฒนาตนเองและชุมชนของตนได้ และประชาชนมีองค์ความรู้พื้นฐานรวมทั้งมีภูมิปัญญาที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชนของตนได้
3. หลักการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม ที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง จะบรรลุความสำเร็จโดยมีองค์ประกอบทั้งสามประการ คือ การพัฒนาประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน เสริมแรงซึ่งกันและกันในวงจรความยั่งยืนที่ต่อเนื่อง คนทุกคนมีความสามารถและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี
4. หลักการแบ่งความรับผิดชอบแต่ละชุมชน เป็นการแบ่งโซน กลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน หรือระแวกบ้าน เป็นกลไก การพัฒนาในชุมชน

ความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างระบบการบริหารที่เริ่มจากการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงนำสมาชิกในชุมชนไปสู่ความเกี่ยวข้อง เกิดความผูกพันกันระหว่างคน งาน และองค์กร และพัฒนาให้สมาชิกในองค์กรนำไปสู่ข้อผูกมัดและข้อตกลงซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร มีพันธะสัญญาต่อการปฏิบัติเพื่อเป้าหมายสูงสุดขององค์กร ดังนี้

1. เพื่อทราบข้อเท็จจริงของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ณ จุดปฏิบัติเพราะประชาชนจะเป็นผู้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ ย่อมจะทราบรายละเอียดของปัญหาได้ดีกว่า โอกาสที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหา หรือตัดสินใจเลือกการดำเนินงานต่างๆ ได้ตรงกับสถานการณ์ที่เป็นจริงมากยิ่งขึ้น

2. เกิดความคิดหรือข้อเสนอใหม่ๆ ได้มากขึ้น นำไปสู่การเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจทางการบริหารเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะข้าราชการจะถูกแวดล้อมด้วยงานประจำที่จำเจหรือติดกรอบ การทำงานทำให้การนึกคิดต่างๆ พลอยถูกจำกัดไปโดยปริยาย ทั้งนี้ เมื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็น ก็จะช่วยให้สามารถได้รับความเห็นใหม่ๆ เข้ามาพิจารณาแนวทางการดำเนินงานใหม่ๆ จะเกิดขึ้นอีกหลายอย่างได้

3. เพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการทำงาน เพราะมีการปรับปรุงงานตลอดเวลา มีการพัฒนางานเชื่อมโยงงาน ทำให้งานใหม่ๆ เกิดขึ้น และที่สำคัญเกิดมูลค่าเพิ่ม (Value Added) และ คุณค่าในงาน สร้างความผูกพันระหว่างคนกับงาน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ไม่สามารถกำหนดมูลค่าเป็นตัว เงินได้ และยังมีผลต่อการเกิดพันธกิจขององค์กรที่นำไปสู่การตอบสนองความต้องการประชาชนมาก ยิ่งขึ้น

4. เกิดการพัฒนาศักยภาพข้าราชการในองค์กรให้สามารถปลดปล่อยสมรรถนะ ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดความพึงพอใจในงาน สร้างแรงจูงใจและข้อผูกพันระหว่างประชาชนและองค์กรมากขึ้น รวมไปถึงความรับผิดชอบที่จะเกิดขึ้น

5. เกิดจากความจงรักภักดีต่อองค์กร เพราะประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร พลังการทำงานจึงพร้อมยอมมอบให้องค์กรชนิดที่เรียกว่า ให้ทั้งหัวใจหัวใจ

5. ระดับการมีส่วนร่วม

การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของนักวิชาการมีลักษณะเป็นขั้นตอนของกระบวนการที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ที่	ระดับการมีส่วนร่วม	แหล่งอ้างอิง
1	1) ระดับการให้ข้อมูล 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน 3) ระดับการปรึกษาหารือ 4) ระดับการวางแผนจนถึงระดับการตัดสินใจร่วมกัน 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ 6) ระดับการติดตามตรวจสอบ 7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน	ถวิลวดี บุรีกุล (2548)
2	1) ระดับถูกบังคับให้ร่วม 2) ระดับถูกหลอกให้ร่วม 3) ระดับถูกชักชวนให้ร่วม 4) ระดับถูกชักชวนให้ร่วม 5) ระดับสัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ 6) ระดับมีโอกาสเสนอความคิดเห็น 7) ระดับโอกาสเสนอโครงการ 8) ระดับมีโอกาสในการตัดสินใจด้วยตนเอง	ปรีดี โชติช่วง และคณะ (2526)
3	1) ระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) 2) ระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) 3) ระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) 4) ระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) 5) ระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (To Empower)	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย (2553)
4	1) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและแผนงาน (Implementation) 3) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุม และประเมินผลโครงการ และการพัฒนา (Evaluation) 4) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของการพัฒนา (Benefits)	Ram P. Yadav (1979 อ้างอิงใน บุญมี รัตนะพันธุ์, 2543)

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่	ระดับการมีส่วนร่วม	แหล่งอ้างอิง
5	1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหา 2) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา 3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน 4) ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนา 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชน 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรม 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ	ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527)
6	1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมพัฒนาตามแผน 4) การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา	อดิน รพีพัฒน์ (2527)
8	1) แบบชายขอบ (Marginal participation) 2) แบบเป็นบางส่วน (Partial participation) 3) แบบสมบูรณ์ (Full participation)	ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542)

6. วิธีการการมีส่วนร่วม

วิธีการมีส่วนร่วมเป็นเทคนิควิธีการที่จะส่งเสริม หรือสนับสนุนรวมทั้งการเปิดช่องทางโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีลักษณะสำคัญหลายวิธี ดังนี้

1. การให้ข้อมูลสู่สาธารณะ

1.1 การให้ข้อมูลโดยการสรุปย่อ ประกอบด้วย การเข้าเยี่ยมเป็นการส่วนตัว การประชุมกลุ่มย่อย หรือการโทรศัพท์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน กิจกรรมดังกล่าวจะใช้เวลามาก ควรใช้กับกลุ่มที่มีความสำคัญ หรือกลุ่มที่ปฏิกิริยาทางลบ

1.2 นิทรรศการและการจัดแสดงต่างๆ เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ กิจกรรมดังกล่าวอาจมีต้นทุนสูง นิทรรศการที่มีประสิทธิผลมากกว่าเสมอถ้าเจ้าหน้าที่มีความรู้ที่จะสามารถตอบคำถามต่างๆ ได้

1.3 คลังข้อมูล หมายถึง ห้องสมุด เป็นการให้บริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และมีความสะดวกเข้าถึงง่ายเพราะอยู่ในโรงเรียน

1.4 อินเทอร์เน็ต เป็นวิธีการเผยแพร่ข้อมูลอย่างรวดเร็ว ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็น มีการส่งภาพ ข้อความ แนวน้อมในขนาดของอินเทอร์เน็ตที่มีการใช้มากขึ้น แต่ในประเทศไทยยังเป็นปัญหาที่การเข้าถึงเนื่องจากระบบการสื่อสารยังเข้าไม่ถึงทุกพื้นที่โดยเฉพาะในชนบท

1.5 จุดหมายข่าว เป็นวิธีที่มีประสิทธิผลในการให้ประชาชนที่มีความสนใจมากในกระบวนการตัดสินใจได้รับรู้

1.6 เวทีอภิปราย เป็นวิธีการหนึ่งของการให้ข้อมูลระหว่างการสรุปข้อมูลหรือการประชุมให้ข้อมูล แทนที่จะมีคนพูดคนเดียว แต่เลือกคณะบุคคลที่เป็นผู้แทนของกลุ่มแนวคิดต่างๆ กันเพื่ออภิปรายในประเด็นต่างๆ วิธีนี้สามารถตามด้วยคำถามหรือความคิดเห็นจากประชาชนที่เข้าร่วมหรือมีการอภิปรายกลุ่มย่อย

1.7 การนำเสนอต่อกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เป็นการนำเสนอต่อกลุ่มประชาสังคม หรือ ในการประชุมในวาระต่างๆ การนำเสนอช่วยให้เกิดมุมมองของสาธารณชน

1.8 การจัดประชุมสัมมนา เป็นการให้โอกาสที่แสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมทราบถึงแนวคิดของผู้จัดการประชุม

2. การได้รับข้อมูลจากสาธารณะ

2.1 กลุ่มที่ปรึกษาและคณะทำงาน (Advisory Groups and Task Forces) เป็นการจัดตั้งขึ้นมาเพื่อแนะนำกิจกรรม โครงการ ของหน่วยงาน และเป็นกลไกขั้นต้นสำหรับการให้ประชาชนมีส่วนร่วม

2.2 สภากาแฟ (Coffee Kiatch) เป็นการอภิปรายกับประชาชนกลุ่มเล็กๆ ที่ไม่เป็นทางการ มีบรรยากาศที่เป็นกันเองจะทำให้ประชาชนรู้จักกันเป็นการส่วนตัว

2.3 การเดินสำรวจเมือง (City Walk) จะต้องมีการวางแผนระบุประเด็นหลัก ระบุปัญหา หรือโอกาสและสถานที่ในชุมชนที่จะแสดงสิ่งต่างๆ เหล่านี้

2.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) สามารถช่วยพิจารณาปฏิกิริยาโต้ตอบ จากความรู้สึกพิจารณาถึงประเด็นข้อมูลต่างๆ

2.5 การค้นหาอนาคต (Future Search) เป็นการทบทวนอดีต การสร้างแผนที่ความคิดของกลุ่ม (Group Mind Map) การแปรผลในแผนที่ความคิดโดยแนวคิดของคนในกลุ่ม และพิจารณาความต้องการในระยะสั้นและระยะยาว

2.6 การเปิดบ้าน (Open House) มีเป้าหมายเพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลของหน่วยงาน เป็นกิจกรรมที่มีจำนวนผู้สนใจเข้าร่วมจำนวนมาก

2.7 การเปิดพื้นที่ (Open Space) เป็นกลุ่มย่อยให้สมาชิกพิจารณาประเด็น หรือโอกาส หรือมีการบันทึกความคิดเห็นลงในกระดาษ และให้ทุกคนเสนอความคิดเห็น มีการอภิปราย และสรุปผลการประชุม

7. การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน

การศึกษาความหมายและความสำคัญของบ้านที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน พบว่ามีความสัมพันธ์เป็น 2 ระดับ เอปสไตน์ และคณะ (Epstein and Others, 1997) ดังนี้

1. ระดับสถาบัน (Institutional Level) หมายถึง สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา หรือเรียกสั้นๆ ว่า “ครอบครัว” หรือบางครั้งก็ใช้คำว่า “บ้าน” และ “โรงเรียน”
2. ระดับปัจเจกบุคคล (Individual Level) หมายถึง พ่อแม่ ผู้ปกครอง (Parent) และ ครู (Teacher) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือนักการศึกษา (Administrator or Educator)

การศึกษาของไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นั้นมีบ้าน วัด และวังเป็นรากฐานในการให้การศึกษา ซึ่งมีลักษณะไม่มีแบบแผน บ้านจะเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมแก่กุลบุตรกุลธิดา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษ ตลอดจนเป็นแหล่งที่ถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 บทบาทในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง มีการจัดตั้งกระทรวงธรรมการรับผิดชอบนโยบายหลักสูตรและแบบเรียน ต่อมาภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย มีการจัดการศึกษาภาคบังคับ การมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ตลอดจนการอุดมศึกษา มีแนวทางในการพัฒนาให้เห็นอย่างเด่นชัดขึ้น บ้าน วัด และวัง ลดบทบาทของการเป็นผู้จัดการศึกษาไปเกือบสิ้นเชิง การจัดการศึกษาเข้าสู่ระบบราชการ มีการจัดระบบบริหารราชการใหม่ที่แบ่งออกเป็น ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น มีการขยายหน่วยงานและกรมกองมากขึ้น ซึ่งเป็นผล ทำให้ระบบราชการขยายตัวและซับซ้อนขึ้น (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2530) จากพัฒนาการของระบบราชการเป็นผู้จัดการศึกษา ทำให้มีโรงเรียนกระจายอยู่ทั่วไป ในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือในท้องถิ่นห่างไกล

โดยมีโรงเรียนทำหน้าที่หลัก คือ การสอนหนังสือหรือสิ้นความรู้จากหนังสือเรียน ประชาชนในท้องถิ่นมักไม่มีความรู้เรื่องการศึกษา ถือว่าโรงเรียนเป็นหน่วยราชการ เป็นของหลวง ไม่ควรแต่จะต้องโรงเรียนหรือไม่ควร ไปก้าวกายเข้ามามีส่วนร่วมในภาระงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534)

จากเหตุผลดังกล่าวระบบโรงเรียนที่ผ่านมาไม่เปิดโอกาสให้เกิดความร่วมมือ เนื่องจากถือหลักการแบ่งหน้าที่เมื่อได้มอบหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียนแล้ว จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบโรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางของความรู้และสติปัญญา ขณะเดียวกันความเป็นชุมชนกลับอ่อนแอ ความรู้เดิมของท้องถิ่นภูมิปัญญาของชุมชนและ ท้องถิ่น ถูกลืมเลือน ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมามีทำให้เกิดปัญหามากมายในสังคมไทย ในส่วนของผู้เรียน ก็มีการแข่งขันกันสูง ทำให้ผู้เรียนมีความเครียดสูง ไม่มีความสุขในการเรียน การจัดการศึกษาโดยส่วนกลางเริ่มมีข้อจำกัด เกิดความล่าช้าไม่สนองตอบผู้เรียน เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง และเมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ประกอบกับการจัดการภาครัฐได้เปลี่ยนแปลงบทบาทตามกระแสโลกและสังคมที่เรียกร้องให้รัฐบาลมีธรรมาภิบาล (Good Governance) ตั้งแต่ พ.ศ.2543 ซึ่งทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม มีการรับกระบวนการจากส่วนกลางและสั่งตรงให้ไปปฏิบัติในแนวตั้งจากบนลงล่างตามลำดับชั้นมาเป็นแนวราบ ที่ต้อง รับฟังความคิดเห็น หาคู่ร่วมของประชาชนในแต่ละเรื่องที่ทำเนียบงาน ทั้งนี้ สำนักงาน ก.พ.ร. ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ.2551 – 2555 ตามยุทธศาสตร์ฉบับที่ 2 ให้ความสำคัญคู่กับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมอย่างมาก กำหนดการบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วมเป็นวิถีทางในกระบวนการบริหารราชการ และเป็นผลของความพึงพอใจในการ ได้มีส่วนร่วม (Means and Ends) ภาคประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นกลยุทธ์ดังนี้ 1) สร้างความรู้ความเข้าใจแก่เครือข่ายภาค ประชาสังคม และภาคประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ เน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Action Learning) 2) พัฒนารูปแบบ กลไก ระบบ และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม 3) ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการภาคประชาชน (Lay Board) ในทุกระดับ และจัดให้มีอาสาสมัคร ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553)

หลักการสำคัญ ประการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทาง ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ พ.ศ. 2553 คือ การให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือบ้าน

ซึ่งประกอบด้วย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด มีรายละเอียดตามตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2 แสดงการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ข้อกำหนด		
ตาม พรบ.	มาตรา	สาระการมีส่วนร่วม
หลักการจัดการศึกษา	มาตรา 8(2)	ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
การจัดระบบ โครงสร้างและ กระบวนการจัดการศึกษา	มาตรา 9(6)	ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น
หน้าที่ของบิดา มารดา ผู้ปกครอง	มาตรา 11	บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ ตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว
หน่วยจัดการศึกษา	มาตรา 12	นอกจากจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อกำหนด		
ตาม พรบ.	มาตรา	สาระการมีส่วนร่วม
สิทธิที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองได้รับ	มาตรา 13	บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้ 1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแล 2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล ที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด 3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่าย การศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด
แนวการจัดการศึกษา	มาตรา 23	การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้น ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และ บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้ 1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและ ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก
กระบวนการเรียนรู้	มาตรา 24(6)	ให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนา ผู้เรียนตามศักยภาพ

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อกฎหมาย		
ตาม พรบ.	มาตรา	สาระการมีส่วนร่วม
หลักสูตร	มาตรา 27	ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหา ในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะ อันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
ความเข้มแข็งของชุมชน	มาตรา 29	ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น..... ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหา ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน
การส่งเสริมหน่วยจัดการศึกษา	มาตรา 38	ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน.....ที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อกฎหมาย		
ตาม พรบ.	มาตรา	สาระการมีส่วนร่วม
การบริหาร การศึกษา	มาตรา 38 วรรคสอง	คณะกรรมการการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้แทนสมาคม ผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและ ครู ผู้นำทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
การบริหาร สถานศึกษา	มาตรา 40	ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา และ สถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ
ทรัพยากรและ การลงทุน	มาตรา 58(2)	ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากร เพื่อ การศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและ มีส่วน ร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและ ความจำเป็น

จากการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในอดีตจนมาถึง
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ในปี 2552 ทางรัฐบาลมีนโยบายการศึกษา ตาม
ข้อเสนอกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) และกำหนด
ยุทธศาสตร์และมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,
2552) มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมทางการศึกษา เพื่อให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ

2. วัตถุประสงค์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการสร้างโอกาส การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทั้ง ภาคเอกชนและชุมชน

3. เป้าหมาย เพิ่มบทบาทของผู้อยู่นอกระบบการศึกษาทั้งภาคเอกชนและ ชุมชนและ ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาและการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งการศึกษาใน ระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยภาครัฐจัดระบบ โครงสร้าง การบริหาร และการจัดการ และเอื้ออำนวยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง กลุ่มผู้มีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ร่วมกันทั้งระบบ และเพื่อสร้างโอกาสทาง การศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต อย่างมีคุณภาพ

4. กรอบแนวคิดและหลักการมีส่วนร่วม ระดับการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วน มีความแตกต่างกันตามความต้องการ ความสนใจ หน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งสถาบัน International Association for Public Participation (IAP2) ซึ่งเป็นองค์การนานาชาติ ที่ประกอบด้วยตัวแทน จากหลายประเทศทั่วโลกร่วมเป็นกรรมการบริหารและสมาชิกขององค์กร มีหน้าที่ในการส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ศึกษาและพัฒนากรอบความคิดเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วม หรือ Public Participation Spectrum ประกอบด้วย 5 ระดับชั้น ได้แก่ การแบ่งปันข้อมูล (Inform) การปรึกษาหารือ (Consult) การเข้ามาเกี่ยวข้อง (Involve) การร่วมมือ (Collaborate) และการเสริมพลัง อำนาจ (Empower)

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนได้ กำหนดการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ สามารถให้ข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ 2) การมีส่วนร่วมในการเลือกและเสนอแนวทางเพื่อตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานติดตาม ตรวจสอบ 5) การมีส่วนร่วมรับ ประโยชน์ และเป็นเจ้าของนโยบายสาธารณะ

5. หลักการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) หลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม ให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาและการเรียนรู้ตามศักยภาพและความพร้อมทั้ง การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย 2) หลักการกระจายอำนาจ การบริหาร และการจัดการศึกษา จากกระทรวงหรือส่วนกลางไปยังหน่วยงานในพื้นที่ สถานศึกษา ท้องถิ่น

6.8 ส่งเสริมให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน และองค์กรชุมชนร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา และให้ผู้เรียนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษามากขึ้นในระดับที่สูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.9 ส่งเสริมให้ชุมชนร่วมกับสถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้การศึกษาเป็นการเรียนรู้ชีวิต รวมทั้งจัดกิจกรรมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีประสบการณ์ด้านอาชีพและความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

6.10 ส่งเสริมการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น อินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคม (Social Network) และเทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ในการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมในการศึกษาและเรียนรู้ของผู้เรียนและชุมชนโดยรวม รวมทั้งการช่วยในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กในพื้นที่ห่างไกล

จากพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในอดีตมีบ้านเป็นผู้จัดการศึกษา ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบราชการทำให้บ้านถูกลดบทบาทแต่ให้ทางราชการหรือโรงเรียน เป็นผู้รับผิดชอบ จากกระแสสังคมภายในประเทศและประชาคมโลกทำให้ทางราชการ ทบพวน การทำงานและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ทำให้บ้านและโรงเรียน ทำหน้าที่จัดการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นทางการ ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเสนอ กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) มีการกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษา การกำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กรอบแนวคิด หลักการการมีส่วนร่วม และมาตรการที่ชัดเจน พร้อมทั้งจะให้หน่วยงานและโรงเรียนนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

จากการสังเคราะห์พัฒนาการการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนโดยยึดกรอบแนวทางการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมทางการศึกษาจากข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ได้แก่ การหาความรู้ในการอบรมดูแลบุตร การสนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การให้พ่อแม่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ การเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน การจูงใจบุตรหลานมาเรียนและใช้แหล่งเรียนรู้ การมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย การเสนอข้อคิดเห็น เสนอแนะ ติดตามตรวจสอบ และการร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) และการใช้ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation: IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดย

ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) ได้แก่

- ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)
  - ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult)
  - ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve)
  - ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate)
  - ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (To Empower)
- ตามตาราง 3 – 7 บทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในแต่ละระดับ

ดังนี้

ตาราง 3 แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform)

บ้าน	โรงเรียน
1. พัฒนาสมองของลูกตั้งแต่อยู่ในครรภ์ โดยรับประทานอาหารที่ถูกต้อง โภชนาการมีประโยชน์ และหมั่นออกกำลังกายอย่างเหมาะสม	1. ทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรม เลี้ยงดูลูกเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง
2. สร้างสัมพันธภาพหรือบรรยากาศที่ดีในครัวเรือนทำ ครอบครัวให้อบอุ่น มีความรักที่เอื้ออาทรอย่างทั่วถึง	2. ให้ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูลูกตามหลักวิชาการ 3. รณรงค์การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กแรกเกิด 4. จัดเวทีสนทนาปัญหาสุขภาพพลานามัย และการเรียนรู้ของเด็ก

ตาราง 3 (ต่อ)

บ้าน	โรงเรียน
3. ให้ลูกรับประทานอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกายและให้ฝึกออกกำลังกายอย่างเหมาะสม	5. เปิดห้องสมุดหรือแหล่งเรียนรู้ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองหาความรู้
4. ตรวจและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้	6. ที่ปรึกษาเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก
5. สังเกตแวວความสามารถและความสนใจของลูก	7. ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก
6. อ่านหนังสือให้ลูกฟังและเลือกดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นประโยชน์พร้อมกับลูก	8. จัดกิจกรรมสืบสานประเพณี วัฒนธรรม เพื่อให้เด็กได้แสดงออก
7. เล่นกับลูกเพื่อฝึกการพูดการฟัง การสังเกต และการคิดวิเคราะห์ จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้ออำนวยต่อกระบวนการเรียนรู้และการคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง	
8. การถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมตามศักยภาพ	

ตาราง 4 แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับการศึกษาหารือ
(To Consult)

บ้าน	โรงเรียน
1. พบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของลูกที่อยู่ที่บ้าน	1. ครูเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพบและแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กที่อยู่ในโรงเรียน
2. ดูแลลูกในเรื่องการให้ไปโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ การเรียนและการทำการบ้านอย่างใกล้ชิด	2. ครูประจำ ห้องเรียนจัดทำ ทำเนียบชื่อผู้ปกครองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน
3. ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนในเรื่องต่างๆ	3. เผยแพร่ความรู้หรือวิธีการเรียนในและนอกห้องเรียนการวัดผลประเมินผลให้ผู้ปกครองทราบและกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน
4. พบปะเครือข่ายผู้ปกครองและบุคลากรภายในโรงเรียน	4. โรงเรียนรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง 5. จัดระบบพบปะเครือข่ายผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น การประชุม จดหมายข่าว การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต (Internet) ฯลฯ

ตาราง 5 แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในระดับให้เข้ามามีบทบาท
(To Involve)

บ้าน	โรงเรียน
1. ให้ความร่วมมือเป็นอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็น ครูพ่อ ครูแม่ ในการสอนหรืออบรมวิชาการหรือ วิชาชีพต่างๆ ตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญ ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อพัฒนาบุคลากรครู ของโรงเรียนใน การฝึกอบรมและพัฒนาด้าน วิชาการต่างๆ การลงมือช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อม ภายในโรงเรียน การช่วยฝึกทักษะการกีฬากับ นักเรียนการเข้ามาดูแลด้านโภชนาการ ใน โรงเรียน เป็นต้น	1. สํารวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญ ด้านต่างๆ พร้อมทั้งระดับความสนใจ และ เวลาที่จะอุทิศให้ในกิจกรรม การศึกษา
2. จัดตั้งกลุ่ม/ชมรม/สมาคมผู้ปกครองในโรงเรียน กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	2. จัดทำห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่าง เหมาะสม
3. สร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายทั้งภายใน โรงเรียนและระหว่างโรงเรียน	3. สร้างบรรยากาศการเป็นมิตรกับ ผู้ปกครอง
4. สํารวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ พร้อมทั้งระดับความสนใจและเวลาที่จะอุทิศ ให้ในกิจกรรมการศึกษา	4. มอบรางวัลค่า ชมเชยแก่อาสาสมัคร
4. จัดทำห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม	5. ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการจัดตั้งกลุ่ม / ชมรม / สมาคม ผู้ปกครอง
5. สร้างบรรยากาศการเป็นมิตรกับผู้ปกครอง	6. ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่าย ผู้ปกครองด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การ ให้ใช้สถานที่ประชุม การออกหนังสือ เชิญ การเป็นวิทยากรบรรยาย การ ติดต่อประสานหน่วยงานที่จำเป็น เป็นต้น
6. มอบรางวัลค่าชมเชยแก่อาสาสมัคร	

ตาราง 6 แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับสร้างความร่วมมือ
(To Collaborate)

บ้าน	โรงเรียน
1. สมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานในโรงเรียน	1. ประกาศรับสมัครเข้าเป็นคณะกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
2. เข้ารับฟังและอบรมความรู้เกี่ยวกับการ บริหารงานในโรงเรียน	2. เผยแพร่สิทธิ รูปแบบวิธีการของผู้ปกครอง ใน การมีส่วนร่วมการบริหารงานด้านต่างๆ ของ โรงเรียน
3. การเข้าร่วมคิดวิเคราะห์ ช่วยแก้ไข ปัญหา สาเหตุ เช่น กระบวนการเรียน การสอนการบริหารเงิน การบริหาร งาน บุคลากรป้องกันภัยจากภายนอก โรงเรียน การกำหนดและจัดลำดับความ ต้องการของงาน / โครงการ	3. ให้ความรู้และอบรมแนวทางบริหารงานที่ ผู้ปกครองต้องดำเนินการร่วมกับโรงเรียน 4. ศึกษาสำรวจปัญหา-สาเหตุ และความ ต้องการของงาน / โครงการและนำเข้าที่ ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรอการ ตัดสินใจ
4. ร่วมประเมินผลการดำเนินงานเพื่อ ติดตามตรวจสอบและให้ความเห็นเพื่อ การปรับปรุงงาน	5. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมประเมินผล ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานเพื่อปรับปรุง แก้ไข

ตาราง 7 แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในระดับให้เสริมอำนาจ
แก่ประชาชน (To Empower)

บ้าน	โรงเรียน
1. ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้นของ ฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วม	1. ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้น
2. ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งทรัพยากร ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา กับโรงเรียน	2. ติดต่อประสานงานกับแหล่ง ทรัพยากรที่ให้ความร่วมมือกับ โรงเรียน
3. ระดมทรัพยากรต่างๆ เช่น บุคลากรหรือ ภูมิปัญญา ในท้องถิ่น เงินทุน วิทยาการใหม่ๆ หรือด้าน เทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนให้ สามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็งมี ประสิทธิภาพ	3. รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีค่าอันสำคัญยิ่ง ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ

8. ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน

การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนมีพัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการกำหนดเป็นกฎหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กฎกระทรวง ระเบียบปฏิบัติ และนโยบายที่กำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเฉพาะ แต่ยังคงพบปัญหาอุปสรรคมากมาย ตามผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ปัญหาหลักการ จุดมุ่งหมายการมีส่วนร่วม พบว่ารัฐยังจัดการศึกษา โดยดำเนินการเองมากเกินไป แต่ยังไม่สนับสนุนและร่วมดำเนินการกับผู้มีส่วนร่วมอื่นๆ น้อยเกินไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) และจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจน ไม่ทราบว่า จะให้มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาเพื่ออะไร หากจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม ไม่ชัดเจน ย่อมก่อให้เกิดความสับสน (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537) ตลอดจนขาดแนวคิดที่เหมาะสมในการทำงานกับพ่อแม่ ผู้ปกครองในโรงเรียน โดยโรงเรียนจะทำงานเพื่อหวัง ให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามาสนับสนุนโรงเรียนในด้านทรัพยากร (ชูชาติ พวงสมจิตร์, 2540)

2. ปัญหาพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม พบว่า กลไกทางสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีมาก ภาวะดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ มีการอพยพแรงงานเข้าสู่เมือง ประกอบกับความไม่เข้าใจในบทบาทของตนเอง ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (ประสิทธิ์ ลาทอง, 2546) พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีฐานะยากจนทำให้ไม่สนใจการศึกษาของนักเรียนและไม่มีเวลา หรือให้ความร่วมมือกับโรงเรียน และพ่อแม่ ผู้ปกครอง มีทัศนคติว่าไม่มี ความรู้ความสามารถที่จะสอนบุตรหลานของตนเองได้ดีกว่าครู (ประสิทธิ์ ลาทอง, 2546) และมี ปัญหาบางลักษณะเช่น ผู้มีความรู้ความสามารถอาจไม่เต็มใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ผู้ที่เต็มใจจะ เข้าไปมีส่วนร่วมอาจหย่อนความรู้ความสามารถ หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีความเต็มใจ จะเข้าร่วมแต่ไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537)

3. ปัญหาครู และผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า 1)ความสัมพันธ์ระหว่างครูและ ผู้ปกครองที่ยึดติดกับความเคยชินเดิมซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความไม่คุ้นเคยระหว่าง ผู้ปกครองและครู การขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม 2)ทัศนคติ ความคิดที่แตกต่างกันระหว่างครูกับพ่อแม่ผู้ปกครองเพราะทั้ง 2 ฝ่ายอาจจะมีจุดยืน และทัศนะหรือวิธีการในการปกป้องเด็กในมุมมองที่แตกต่างกันซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ทางความคิด การไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) ลักษณะ ความเป็นข้าราชการของผู้บริหารและครูทำให้ฝ่ายโรงเรียนแปลกแยกจากชาวบ้าน อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูไม่ได้อยู่ชุมชน ทำให้ไม่เกิดความผูกพัน กับชุมชน (ชูชาติ พวงสมจิตร์, 2540) สอดคล้องกับปัญหาครูกับชุมชนไม่มีโอกาสพบปะสนทนากัน ผู้บริหารมีงานบริหารภายนอก

โรงเรียนไม่มีครูพักอาศัยในละแวกโรงเรียน และไม่มีกิจกรรมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน (ชานาญ ปาณางษ์, 2544)

4. ปัญหาวิธีการมีส่วนร่วม พบว่า 1) วิธีการหรือกิจกรรมในการมีส่วนร่วมในการบริการการศึกษามีหลายวิธี ส่วนใหญ่มักใช้ในรูปแบบของคณะกรรมการ บางครั้งอาจไม่ได้ผลเพราะไม่ใช้ความคิดเห็นของผู้ปกครองส่วนใหญ่ 2) การมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอม และการมีส่วนร่วมมากเกินไป การมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอม คือ ได้ชื่อว่ามีมีส่วนร่วมแต่ไม่ได้ทำหน้าที่ของการมีส่วนร่วม เช่น เป็นกรรมการแต่ไม่ได้มาประชุม หรือมาประชุมแต่ไม่แสดงความคิดเห็น เป็นค่านิยมที่เชื่อว่าเมื่อได้รับแต่งตั้งแล้วถือว่าได้รับเกียรติ แต่ไม่ประสงค์จะทำงาน การมีส่วนร่วมมากเกินไป เป็นการเข้าร่วมในทุกเรื่องทั้งๆ ที่ตนเองไม่ควรจะมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น 3) โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดสิ่งที่จะทำและวิธีการทำเสียเองเพราะทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มองว่าชาวบ้านมีความรู้น้อยทำให้ฝ่ายโรงเรียนจึงไม่ใส่ใจถามความเห็นของชาวบ้าน (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2537) 4) การขาดการสื่อสารเชิงข้อมูลในความเคลื่อนไหวของนโยบายโรงเรียนทำให้ผู้ปกครองไม่รับรู้ไม่ได้เข้าร่วมอย่างที่เป็น 5) โรงเรียนมีการบริหารจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสมกับเวลาของพ่อแม่ผู้ปกครอง อันเนื่องมาจากภารกิจในการทำงานประจำทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมกับทางโรงเรียนได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544)

แนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ

การจัดการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือมีวิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงของ สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่ง สุวดี อุปปีนใจ (2553) ได้ศึกษาและรวบรวมเรื่องการจัดการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือไว้ ดังนี้

รัฐเริ่มเข้ามาไปให้การศึกษาแก่ชาวเขาเหล่านี้อย่างเป็นทางการทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2478 มาจนถึงปัจจุบัน แม้การศึกษาจะถูกกำกับโดยนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐเป็นหลัก แต่ก็ได้มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษา อยู่บ้างจะกล่าวถึงต่อไปในที่นี้จะขอแบ่งการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชนในพื้นที่สูงเป็น 2 เวลา ดังนี้

ช่วงแรก (พ.ศ. 2478-2522)

ชาวเขาได้เริ่มสัมผัสกับการศึกษาของรัฐเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2478 เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียนบ้านนายเลาตา ที่หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก แต่การศึกษาที่ จัดให้ในครั้งนั้นไม่ได้จำแนกว่าเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขาเป็นแต่เพียงการขยาย

การศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ในรูปของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เรียกว่าโรงเรียนประชาบาลแบบของชาวพื้นราบทั่วไปได้ครอบคลุมมาถึงหมู่บ้านชาวเขาซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ หลัจากนั้นโรงเรียนประชาบาล ซึ่งขณะนั้นสังกัดกรมสามัญศึกษา ก็ได้เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2509 ได้มีการโอนโรงเรียนประชาบาลไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดก็ยังคงมีการขยายจำนวนต่อไปอีก ในปี พ.ศ. 2523 มีโรงเรียนประชาบาลสำหรับชาวเขาทั้งสิ้น 109 โรงเรียน แต่ได้ถูกยุบไป 18 โรงเรียน เพราะถูกผู้ก่อการร้ายคุกคามและในปีนั้นโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้โอนไปเป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ การจัดการศึกษาในโรงเรียนชาวเขาก็ได้ดำเนินตามแบบโรงเรียนชาวพื้นราบโดยปกติ

การศึกษาที่รัฐมีเจตนาจัดให้แก่ชาวเขาโดยเฉพาะเห็นปัญหาและความแตกต่างของชาวเขาเพียงจะเกิดขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปีเศษมานี้ เมื่อกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนได้ทดลองจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชนทางไกลคมนาคมขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2499 เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกันได้เพราะภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง จึงใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสอนภาษาไทยและปฏิบัติการทางจิตวิทยาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองของเด็กกับตำรวจตระเวนชายแดนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตลอดจนใช้เป็นช่องทางหาข่าว ต่อมาได้มีการตั้งโรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยกรมสามัญศึกษาได้แนะนำในเรื่องการดำเนินการให้เป็นโรงเรียนที่ถูกต้องตามระเบียบข้อบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ และใช้หลักสูตรการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐที่จัดให้ชาวพื้นราบทั่วไป แต่ให้ตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่ครูผู้สอน โดยการตั้งโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน เข้าไปตั้งโรงเรียนในท้องที่ห่างไกล ทุรกันตาร และอันตรราย เมื่อท้องถื่นเจริญขึ้นแล้วจึงโอนโรงเรียนให้แก่ส่วนราชการที่รับผิดชอบโดยตรง

นอกเหนือจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนประชาบาลและโรงเรียนในสังกัดกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนแล้ว การจัดการศึกษาในช่วงแรกนี้ยังมีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ของกรมสามัญศึกษาที่รับนักเรียนเข้ามาอยู่ประจำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 และมีกรมประชาสงเคราะห์เข้าร่วมจัดการศึกษา โดยเริ่มจัดโรงเรียนชั่วคราวในเขตพื้นที่ปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาตั้งแต่ พ.ศ. 2508 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ระยะแรกก่อนที่จะมีครูเป็นของตนเองก็ได้ใช้เจ้าหน้าที่อนามัยและเจ้าหน้าที่เกษตรทำการสอน ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น กองการศึกษาผู้ใหญ่กรมสามัญศึกษา ได้เริ่มจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวไทยภูเขาขึ้นในปี พ.ศ. 2517 เพื่อสอนผู้ใหญ่ให้รู้ภาษาไทย รวมถึงให้รู้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาใน

ชีวิตประจำวันโดยใช้ครูอาสาสมัครเดินสอนเดินทางไปพบผู้เรียนในแต่ละหมู่บ้าน ใช้เวลาเรียน 250 ชั่วโมง เรียนจบแล้วผู้เรียนได้รับประกาศนียบัตรความรู้เทียบเท่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4

การศึกษาในระบบโรงเรียนของรัฐที่จัดให้แก่ชาวเขาในช่วงเวลาแรกนี้ยังเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบและแนวทางเดิมเช่นที่เคยปฏิบัติมากับคนพื้นราบ รวมถึงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนไม่ได้มีการสร้างหลักสูตรใหม่หรือคิดค้น วิธีการใหม่แต่อย่างใด

ช่วงที่สอง (พ.ศ. 2523 - ปัจจุบัน)

การศึกษาของชาวเขาตั้งแต่ปี 2523 เป็นต้นมาได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เพราะรัฐมีนโยบายของการศึกษาภาคบังคับของชาวเขาเพื่อสร้างความสำนึกในความเป็นไทย มีจิตใจนิยมชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของชาวเขา ในช่วงเวลานี้ มีความเคลื่อนไหวทางการศึกษาที่ควรกล่าวถึงอยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. การแสวงหารูปแบบและเทคนิควิธีต่างๆ ที่จะทำให้การศึกษาแพร่หลายมากขึ้น นโยบายที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับในระดับประถมศึกษาในหมู่ชาวเขาได้ทำให้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแก่ชาวเขาแสวงหารูปแบบและเทคนิควิธีต่างๆ ที่จะทำให้ชาวเขามีโอกาสได้เข้าเรียนหนังสือมากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการประถมแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาสำหรับชุมชนในพื้นที่สูงในวัยเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับตาม พระราชบัญญัติประถมศึกษา 2523 ได้ให้รูปแบบการจัดการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น โรงเรียนปกติ โรงเรียนสาขา ห้องเรียนเคลื่อนที่ โรงเรียนปกติที่จัดหอพักสำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกล โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง และโรงเรียนครูหลังม้า รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวิธีการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน กล่าวคือเกณฑ์เด็ก 2 กลุ่มอายุ คือ อายุย่างเข้าปีที่ 7 และปีที่ 8 เข้าเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พร้อมกันโดยเกณฑ์ปีเว้นปี เพื่อลดจำนวนชั้นเรียนให้เหมาะกับจำนวนครูและลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารสถานที่ ส่วนกรมประชาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษาและกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ได้ดำเนินการจัดโรงเรียนในแบบเดิมที่เคยทำมา โดยเพิ่มเติมโครงการต่างๆ เข้าไป เช่น คัดเลือกเด็กชาวเขาที่เรียนดีให้รับทุนศึกษาต่อการแสดงหาความช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ เป็นต้น

2. ความเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการจัดการศึกษาของกรมการศึกษาของโรงเรียน ด้วยเป็นที่ตระหนักกันมากขึ้นถึงความไม่สอดคล้องของการศึกษาที่รัฐจัดให้กับสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขา กรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่ง ที่จัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่ชาวเขา จึงได้ร่วมกับกรมประชาสงเคราะห์ โดยการสนับสนุนของกรมวิเทศสหการและองค์การยูเอสเอ (USAID) ให้มีโครงการทดลองเกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขา เรียกว่า โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศข.) เป็นโครงการระยะ 5 ปี คือ ระหว่าง พ.ศ. 2523-2528 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพัฒนาหลักสูตร

และสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการ เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชาวเขา โดยยึดหลักการกระจายอำนาจและบทบาทให้ชาวไทยภูเขาเขามีโอกาสกำหนดตัดสินใจและร่วม ในการดำเนินงานทางการศึกษาด้วย ผลจากการทดลองทำให้ได้รูปแบบของการศึกษา และการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 มีศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนหมู่บ้าน หรืออาศรม เป็นแหล่งกลางของข้อมูล ความรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปลักษณะต่างๆ เช่น ที่อ่านหนังสือเป็นที่พบปะพูดคุย ระหว่างชาวบ้านกับครู เป็นที่ที่ชาวบ้านจะมารับบริการด้านการอนามัยเบื้องต้นจากครู

2.2 ครูเป็นเสมือนผู้ประสานงานและวิทยากรที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ของชาวเขา เมื่อครูมีเวลาว่างไม่มีผู้มาใช้บริการที่ศูนย์ ครูจะออกไปเยี่ยมและให้บริการทางการ ศึกษาที่บ้านเป็นรายบุคคลหรือรายครอบครัว

2.3 ในแต่ละหมู่บ้านจะมีครู 1-2 คน ประจำอยู่เพื่อรับผิดชอบดำเนินงาน ในศูนย์ การศึกษา

2.4 ใช้ระบบการทำงานในรูปกลุ่ม คือ หมู่บ้าน 5-8 หมู่บ้านจะรวมกันเป็น กลุ่ม หมู่บ้าน แบ่งเป็นหมู่บ้านหลัก 1 หมู่บ้าน ซึ่งจะมีครูนิเทศเพิ่มขึ้นจากครูประจำศูนย์อีก 1 คน ทำ หน้าที่ประสานงาน และนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในแต่ละหมู่บ้านภายในกลุ่ม ส่วนหมู่บ้านที่เหลืออีก 4-7 หมู่บ้านนั้นเรียกว่า หมู่บ้านบริวาร คณะครูของกลุ่มหมู่บ้าน จะทำงาน ร่วมกันคือ ประชุมวางแผนการทำงาน ทำอุปกรณ์การเรียนการสอน และประเมินผล การทำงาน ของครูแต่ละคน

2.5 หลักสูตรที่ใช้ เรียกว่า หลักสูตรประถมศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา พุทธศักราช 2524 (ซึ่งปรับปรุงมาจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่ใช้กับโรงเรียน ประถมศึกษาทั่วประเทศ) ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ไม่มีระบบชั้นเรียน ถือจำนวนจุดประสงค์ที่ผู้เรียน ผ่านเป็นหลัก ใครมีความสามารถมากก็จบเร็ว

2. นโยบายและแนวทางจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่ภูเขาสูง

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 1-34) ได้เร่งรัดผลักดัน สนับสนุนและส่งเสริมการจัดการศึกษาให้เด็กและเยาวชนที่ด้อย โอกาสทางการศึกษาเหล่านี้ได้รับการศึกษามากที่สุด และสามารถเรียนนอกระบบและตาม อริยาศัย เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาศักยภาพ ทักษะวิชาชีพที่สามารถมีอาชีพให้ พึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานและหลักการความเสมอภาคและเท่าเทียมในการได้รับโอกาสทาง การศึกษาให้บรรลุเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร โดยกำหนด ยุทธศาสตร์ (Strategy) ในการขับเคลื่อนที่มุ่งจุดหมายปลายทางตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมี รายละเอียดของการดำเนินการ ดังนี้

1. ที่มาและความสำคัญของการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่น ทุรกันดาร

จากพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ หลายครั้งที่ พระองค์ทรงห่วงการศึกษาของเด็กโดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสเด็กชาวไทยในพื้นที่ภูเขาสูง เด็กที่อยู่ใน ถิ่นทุรกันดารและเด็กในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาความเป็นอยู่และโอกาสการ ได้รับการศึกษา และจากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม ราชกุมารี คราวเสด็จทรงบรรยายเรื่อง "การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร" ณ ห้องสมานฉันท์ ชั้น 3 สำนักงานใหญ่ธนาคารกสิกรไทย กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2550 ตอนหนึ่งว่า "ทำอย่างไร จะให้โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารและเยาวชนที่อยู่ในวัยการศึกษาเล่าเรียนมีพละนาภัย สมบูรณ์แข็งแรงพร้อมที่จะสร้างเสริมสติปัญญาเพื่อการพัฒนาตนเอง และเป็นประโยชน์แก่ ภูมิภาคแล้วส่งคนสืบไป เรื่องการศึกษาต้องเน้นคุณภาพและโอกาสในการศึกษาไม่ใช่จะสอนอย่างไร ก็ได้ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ "ข้าพเจ้าเชื่อว่าแนวทางที่เราทำงานแต่เดิมไม่ผิด ยังใช้ได้ดีโดยเฉพาะ ใน เขตทุรกันดาร แต่เราต้องเปลี่ยนความคิด แต่ก่อนคิดว่าให้คนในเขตทุรกันดารเรียนเพียงเพื่อให้อ่าน ออกเขียนได้เท่านั้น ปัจจุบันเรามีสิทธิที่จะเรียนชั้นสูงได้เหมือนลูกคนในเมืองต้องมุ่งยุทธศาสตร์ การพัฒนา เพิ่มมากขึ้น"

การพัฒนาการจัดการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนในถิ่นทุรกันดารทั้งที่มีและไม่มี หลักฐานทะเบียนราษฎรให้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพนั้น สำหรับประเทศไทย มีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสหลายฉบับ อาทิ รัฐธรรมนูญ แห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และคุ้มครองสิทธิต่างๆ โดยเน้นความเป็นธรรม ไม่เลือก ปฏิบัติเพราะกฎแห่งความแตกต่าง ความเสมอภาคในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึงมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยังได้ระบุไว้ในมาตรา 10 เกี่ยวกับสิทธิและโอกาสในการจัด การศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มี ผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส นอกจากนี้นโยบายของรัฐบาลไทยทุกรัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการ พัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ มีสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคง และมีความสุขจึงได้กำหนดเป็นนโยบายแห่งรัฐที่จะดำเนินนโยบาย ด้านการศึกษาให้ทั่วถึงและ

ยกระดับคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายพัฒนากำลังคนให้สอดคล้อง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาค การผลิตและการให้บริการที่สำคัญประเทศไทยเป็นภาคีขององค์การสหประชาชาติได้รับรอง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) ที่กำหนด ให้รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะ ได้รับการศึกษาบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกันและปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) "ปฏิญญาจอมเทียน" ค.ศ. 1990 (พ.ศ.2533) โดยมุ่งเน้นเพื่อการจัดการศึกษา ที่ตอบสนองความต้องการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานของ ปวงชนเป็นไปอย่างเสมอภาคทั่วถึงและเป็นธรรม ขจัดความเหลื่อมล้ำกันในระบบการศึกษาระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้แก่ เพศ กลุ่มทางสังคม ครอบครัว ระดับรายได้ กลุ่มเชื้อชาติ สัญชาติ กลุ่มเมืองและชนบท เป็นต้น และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการ เลือกปฏิบัติ ทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบที่ได้กำหนดสิทธิในการได้รับการศึกษา

เนื่องจากประเทศไทยมีสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันโดยเฉพาะบริเวณ ภาคเหนือและตลอดแนวชายแดนภาคตะวันตก ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงปกคลุมไปด้วย ป่าไม้เบญจพันธุ์เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว มีหลากหลายเผ่าพันธุ์ ได้แก่ ชาวไทยจากพื้นที่ราบที่ขึ้นไปทำมาหากินเลี้ยงชีพ ชาวไทยพื้นเมือง ชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ เช่น กะเหรี่ยง ม้ง มูเซอ ลีซอ ไทยใหญ่ ชนเผ่ามะลาบรี เป็นต้น นอกจากนี้ บริเวณดังกล่าวยังเป็นอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีชนกลุ่มน้อยอพยพ หนีภัยจากการ สู้รบภายในประเทศ บางส่วนได้เข้ามาพักพิงในพื้นที่รองรับขององค์การระหว่างประเทศ แต่มี บางส่วนพักอาศัยกับญาติพี่น้องตามแนวชายแดน ตลอดจนความต้องการใช้แรงงานไร้ฝีมือตาม แนวชายแดนทำให้มีผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้มีเด็กและ เยาวชนที่อยู่ในวัยการศึกษาอยู่ด้วย การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจัดกระจายเป็นหย่อมบ้าน ตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา บนเขา และตามเกาะหรือขอบอ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อน การคมนาคมไป-มา ไม่สะดวก ยากลำบากมีวัฒนธรรมและความเชื่อที่แตกต่างกันตามเผ่าพันธุ์ของตน ประชาชนส่วน ใหญ่ประกอบอาชีพ ทำไร่ บุกรุก ถางป่า รับจ้างหาของป่า มีฐานะยากจน จึงให้ความสำคัญกับการ หาเลี้ยงชีพมากกว่าการส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่จัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ภูเขา สูงและถิ่นทุรกันดาร จำนวน 25 เขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 และเขต 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 ถึง 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ถึง 4 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 และ เขต 3 สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 1 และเขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1 และ

เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 และเขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปางเขต 1 และเขต 2 โดยมีจำนวนโรงเรียนทั้งสิ้น จำนวน 584 โรงเรียน

จากการศึกษาปัญหาภาวะคุกคามในการดำเนินการจัดการศึกษาและการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ภูเขาสูงและทิวกันดาร ตามที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น ดังนี้

1. ประชากรวัยเรียนในพื้นที่ดังกล่าว มีตกหล่นไม่ได้เข้าเรียน คิดเป็นร้อยละ 38 ของประชากรในวัยเรียนที่ตกหล่นไม่ได้เข้ารับการศึกษากว่าประเทศ
2. เด็กที่เข้าเรียนแล้วออกกลางคัน ด้วยสภาพปัญหาต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 15 ของเด็กที่ออกกลางคันทั่วประเทศ
3. เด็กที่เรียนจบการศึกษาในชวงชั้นที่ 2 แล้วไม่เรียนต่อชวงชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 9.27 ของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาที่ 6
4. เด็กที่เรียนจบการศึกษาชวงชั้นที่ 3 แล้วไม่เรียนต่อชวงชั้นที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 48.5 ของผู้จบมัธยมศึกษาปีที่ 3
5. ผู้เรียนบนพื้นที่สูงมีคุณภาพการเรียนต่อไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ
6. ผู้เรียนมีภาวะทุพโภชนาการ สุขอนามัยไม่ดี
7. การดำรงชีวิตของประชากรขาดความรู้ ความเข้าใจ การรับทราบข่าวสารด้านการรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติต่างๆ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของประชาชนในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่ภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างๆ ที่ใกล้ตัว เช่น ภาวะโลกร้อนจากเรือนกระจกที่ส่งผลให้น้ำแข็งขั้วโลกละลาย ภาวะอากาศแปรปรวนในหลายภูมิภาคของโลก น้ำท่วม เป็นต้น
8. ขาดความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและชุมชน โดยมีจิตสำนึกในการป้องกันสิทธิของตนเอง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ทั้งระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น การเคารพสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนการปกป้องสิทธิประโยชน์ ของส่วนรวม

จากสภาพปัญหาในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารดังกล่าว การจัดการศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องจัดในรูปแบบที่แตกต่างจากระบบปกติอย่างหลากหลายเพื่อให้เข้าถึงผู้เรียน ให้ทั่วถึง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาการศึกษาใน เขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารขึ้น เสนอคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบอนุมัติโครงการ เพื่อ แสวงหารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพปัญหาและ บริบทของพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ดังกล่าวได้รับโอกาสทางการศึกษาและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2. วัตถุประสงค์

2.1 สร้างโอกาสทางการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนบนพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่น ทุรกันดารให้ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนถึง ระดับอุดมศึกษา

2.3 พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองมีความสำนึกรักท้องถิ่นและแผ่นดินไทย ตลอดจนอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นบนพื้นฐานความแตกต่างของวัฒนธรรม

3. เป้าหมาย

3.1 เป้าหมายเชิงปริมาณ

3.1.1 เด็กที่มีอายุ 3 – 5 ปี ในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารทุกคนมีโอกาส ได้รับการพัฒนาความพร้อม

3.1.2 เด็กที่มีอายุ 7 – 16 ปี ในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารมีโอกาสเข้า เรียนการศึกษาภาคบังคับทุกคน

3.1.3 ผู้จบการศึกษาภาคบังคับทุกคนได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย สายสามัญหรือสายอาชีพ

3.1.4 ร้อยละ 10 ของผู้ที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถเรียนต่อใน ระดับอุดมศึกษา

3.1.5 ร้อยละ 90 ของผู้เรียนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำความรู้ และคุณลักษณะที่จำเป็นไปพัฒนาตนเองให้สามารถประกอบอาชีพตามศักยภาพและอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในชุมชนของตนอย่างมีความสุข

3.2 เป้าหมายเชิงคุณภาพ

เด็กและเยาวชนวัยเรียนทุกคนบนพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ เป็นผู้มีความประพฤติ จริยธรรม สามารถแก้ปัญหาได้ มีทักษะในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข เพื่อให้การดำเนินการตามโครงการดังกล่าวบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายตามที่กล่าวแล้ว และเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชากรวัยเรียนในพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดารให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจสามารถประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัว มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เป็นผู้มีความประพฤติ จริยธรรม และจิตสำนึกรักถิ่นแผ่นดินไทย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานความแตกต่างของวัฒนธรรม เชื้อชาติ โดยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการพัฒนาไว้ใน 11 จังหวัด 25 เขตพื้นที่การศึกษา โดยมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน 5 ยุทธศาสตร์

4. ระยะเวลาการดำเนินการ

ระยะเวลาดำเนินการของโครงการมีกำหนด 4 ปี (ปีงบประมาณ 2551 - 2554)

5. รูปแบบและแนวทางในการจัดการศึกษา

5.1 การจัดการศึกษาในระบบ

5.1.1 เปิดห้องเรียนสาขาตามหย่อมบ้านที่อยู่ห่างไกลหรือเป็นจุดบอด ลักษณะการเรียนคละชั้นหรือเรียนรวม เพื่อเตรียมความพร้อมปฐมวัยและจัดการเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ 1 เมื่อเรียนจบช่วงชั้นที่ 1 แล้วให้ไปเรียนต่อช่วงชั้นที่ 2 และ 3 ที่โรงเรียนแม่ หรือห้องเรียนสาขาอื่นที่จัดการเรียนการสอนช่วงชั้นที่ 2 หรือช่วงชั้นที่ 3 ที่อยู่ใกล้เคียง

5.1.2 การพัฒนาขยายการจัดการเรียนการสอนช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 ในห้องเรียนสาขาเพื่อรองรับเด็กที่จบการเรียนช่วงชั้นที่ 1 หรือช่วงชั้นที่ 2 ในหย่อมบ้านและหย่อมบ้านใกล้เคียง รูปแบบการเรียนรวม (คละชั้น)

5.1.3 จัดที่พักนอนแบบพึ่งสงเคราะห์สำหรับเด็กที่ไม่สามารถเดินทางไป - กลับ ได้ทัน ทั้งในโรงเรียนแต่และห้องเรียนสาขาที่จัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 2, 3, และ 4

5.1.4 สร้างเครือข่ายในการจัดการศึกษาร่วมกับชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การกุศลเอกชน โดยโรงเรียนหลักที่อยู่ในพื้นที่เป็นผู้ประสานข้อมูลเด็กนักเรียนที่จะเรียนอยู่ในห้องเรียนสาขาที่หน่วยงานต่างๆ จัดชุมชนเป็นผู้จ้างครูท้องถิ่นให้โรงเรียนหลัก รับ หน้าที่จัดอบรมครูท้องถิ่น สนับสนุนสื่อการเรียนการสอนทำกรณีศึกษาติดตามการจัดการเรียน การสอน ประเมินผลนักเรียนและออกวุฒิทางการศึกษา

5.1.5 การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน ทั้งการใช้สื่อการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมลักษณะอย่างเดียว และการใช้สื่อการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมลักษณะ 2 ทาง โดยโรงเรียนหลักจะเป็นแม่ข่ายส่งสัญญาณไปยังลูกข่ายที่เป็นห้องเรียนสาขา หรือโรงเรียนที่อยู่ตามหย่อมบ้าน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู

5.1.6 ทำข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ให้จัดนักศึกษาไปฝึกสอนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ภูเขาสูง โดยโรงเรียนเป็นผู้จัดที่พักและอาหารให้แก่นักศึกษา และจัดหาหนะให้อาจารย์ที่ไปเทศน์ศึกษา

5.1.7 ทำข้อตกลงร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏให้ครูท้องถิ่นที่ทำการสอนในพื้นที่ภูเขาสูงได้เข้าศึกษาลักษณะโครงการพิเศษ เมื่อจบการศึกษาแล้วให้บรรจุเป็นครูอัตราจ้างหรือข้าราชการครูในพื้นที่ที่ทำการสอนอยู่ เพื่อลดอัตราการขอย้ายของครูกลับถิ่น

5.1.8 ทำข้อตกลงร่วมกับสถาบันทางวิชาชีพจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในสายอาชีพในโรงเรียน

5.1.9 จัดทำบัตรข้อมูลการศึกษาประจำตัวผู้เรียน เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กที่ติดตามผู้ปกครองไปประกอบอาชีพที่อื่น สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่ประกอบอาชีพของผู้ปกครองได้อย่างต่อเนื่อง

5.1.10 จัดพาหนะรับ – ส่งนักเรียน

5.2 การจัดการศึกษาทางเลือก

5.2.1 ประสานความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา สถาบันทางวิชาชีพ ภูมิปัญญาชาวบ้าน จัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการกับอาชีพตามบริบทของท้องถิ่น จัดการเรียนการสอนรูปแบบนอกระบบ หรือตามอัธยาศัย ในช่วงชั้นที่ 2, 3 และ 4 ที่ไม่แยกเด็กออกจาก การประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัว

5.2.2 สร้างเครือข่ายการจัดการศึกษากับชุมชน อบต. ตชด. กศน. องค์กรการกุศลเอกชนในการจัดการศึกษาในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 โดยนักเรียนที่จบการศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 จาก ตชด. กศน. หรือห้องเรียนสาขาของชุมชน ให้เด็กเหล่านี้ขึ้นทะเบียนกับโรงเรียนหลักแล้วทำข้อตกลงร่วมให้ครู ตชด. กศน. หรือห้องเรียนสาขาของชุมชนจัดการเรียนการสอนรูปแบบนอกระบบ โรงเรียนจัดทำหลักสูตร นิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน ประเมินผลและออกวุฒิทางการศึกษา

6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่ภูเขาสูง
ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศที่เอื้อต่อสิทธิและโอกาสทางการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศที่เอื้อต่อสิทธิและโอกาสทางการศึกษา

เป้าหมาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีระบบคลังข้อมูลที่มีความชัดเจน ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน สามารถตรวจสอบได้ และนำมาวิเคราะห์ในการบริหารและการจัดการศึกษาในพื้นที่เป้าหมายให้มีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

การดำเนินงานให้บรรลุจุดหมายการจัดการศึกษาให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารมีความยากลำบาก ปัจจัยสำคัญ คือ ระบบการจัดเก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำไปกำหนดรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดตั้งห้องเรียนสาขาในหย่อมบ้าน การจัดที่พักนอนนักเรียนในโรงเรียนหรือห้องเรียนสาขา เป็นต้น จะทำเพียงในเรื่องของอุปทาน (Supply) อย่างเดียวไม่เพียงพอต้องพิจารณา ในเรื่องอุปสงค์ (Demand) ด้วยว่าจะช่วยแก้ปัญหาลดจำนวนประชากรในวัยเรียนที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงการรับบริการทางการศึกษา (เด็กตกหล่น) และปัญหานักเรียนออกกลางคันอัตรานักเรียนที่จบหลักสูตรช่วงชั้นที่ 1 และที่ 2 เรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 และ ที่ 4 ตามลำดับ เพิ่มมากขึ้น ข้อมูลและสารสนเทศจึงมีความจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้ผู้บริหารทั้งระดับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษาสามารถตัดสินใจในการจัดการศึกษาได้อย่างคุ้มค่า

มาตรการ

1. สัมภาษณ์ประชากรวัยเรียนพื้นที่ภูเขาสูงที่เป็นเป้าหมาย (X-Ray) จัดทำข้อมูลเบื้องต้นเป็นรายบุคคล

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำหนดพื้นที่เขตบริการของสถานศึกษาในสังกัดให้มีความชัดเจนโดยไม่เกิดความทับซ้อน คือ สถานศึกษาแต่ละแห่งดูแลประชากรวัยเรียนของหมู่บ้านใดบ้าง ไม่ควรกำหนดให้เป็นบางส่วนของหมู่บ้าน เพราะจะทำให้สถานศึกษาไม่สามารถดูแลบริเวณพื้นที่ทับซ้อนได้อย่างทั่วถึง

1.2 สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบประชากรในวัยเรียน ตั้งแต่ช่วงชั้นที่ 1 จนจบการศึกษาช่วงชั้นที่ 4 ถึงแม้สถานศึกษาจะไม่มีการสอนจนถึงช่วงชั้นที่ 4

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะต้องสนับสนุนและให้การช่วยเหลือสถานศึกษาในด้านข้อมูลประชากรในวัยเรียน (เลข 13 หลักใน ทร.13 หรือ 14) โดยการข้อมูลจากสำนักทะเบียนราษฎรอำเภอหรือท้องถิ่นและแยกส่งต่อไปกับสถานศึกษาตามเขตบริการ

1.4 สถานศึกษาสร้างเครือข่ายร่วมกับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สาธารณสุขอำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนและตรวจสอบข้อมูลประชากรวัยเรียนในเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาตน

2. พัฒนาระบบคลังข้อมูลจำแนกตามประเภทที่สามารถเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาต้องมีระบบวิธีการ แสวงหา และรวบรวมการจัดเก็บข้อมูล โดยจำแนกข้อมูลได้ดังนี้

2.1 จำนวนประชากรในพื้นที่เขตบริการตั้งแต่ 0 - 20 ปี จำแนกเป็นประชากรที่มีทะเบียนราษฎร (เลข 13 หลักใน ทร.13 หรือ 14) กับประชากรแฝงที่ไม่มีทะเบียนราษฎร

2.2 ข้อมูลการรับนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อหาจำนวนทั้งหมดของประชากรที่ถึงเกณฑ์เข้าเรียน จำนวนประชากรอายุเกินเกณฑ์เข้าเรียนเท่าไร จำนวนประชากรตกหล่นไม่ได้เข้าเรียนจำแนกข้อมูล ดังนี้

2.2.1 จำนวนประชากรถึงเกณฑ์ (ย่างเข้าปีที่ 7) ทั้งหมด

- 1) จำนวนประชากรที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร
- 2) จำนวนประชากรที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร

2.2.2 จำนวนประชากรที่เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด

1) จำนวนนักเรียนที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่บริการ

2) จำนวนนักเรียนที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่บริการแต่มีอายุก่อนเกณฑ์ (อายุยังไม่ถึงย่างเข้าปีที่ 7)

3) จำนวนนักเรียนที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่บริการแต่มีอายุก่อนเกณฑ์ (อายุย่างเข้าปีที่ 8 เป็นต้นไป)

4) จำนวนนักเรียนที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่บริการที่ไปเรียนนอกเขตพื้นที่บริการ หรือสถานศึกษาอื่นต่างสังกัด

5) จำนวนนักเรียนที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร มีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตพื้นที่บริการ

6) จำนวนนักเรียนที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎร

2.3 ข้อมูลประชากรวัยเรียน (ย่างเข้าปีที่ 7 – 16) ตกหล่นไม่ได้เข้าเรียนตั้งแต่
ช่วงชั้นที่ 1 จำแนกเป็น

2.3.1 จำนวนประชากรที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต
พื้นที่บริการ

2.3.2 จำนวนประชากรที่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรมีภูมิลำเนาอยู่นอก
เขตพื้นที่บริการ (ประชากรแฝง)

2.3.3 จำนวนประชากรที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตพื้นที่
บริการ

2.4 ข้อมูลจำนวนนักเรียนออกกลางคัน จำแนกตามชั้นเรียน

2.4.1 จำนวนนักเรียนออกกลางคันกลับเข้าเรียน

2.4.2 จำนวนนักเรียนออกกลางคันคงเหลือ

2.5 จำนวนนักเรียนย้ายเข้า – ย้ายออก

2.6 ข้อมูลจำนวนนักเรียนพักนอน จำแนกตามเพศ

2.6.1 ระดับชั้นปฐมวัย

2.6.2 ระดับชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 1

2.6.3 ระดับชั้นประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2

2.6.4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2.6.5 ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.7 ข้อมูลจำนวนอาคารพักนอน

2.7.1 สภาพดียังใช้การได้ดี

2.7.2 สภาพชำรุดต้องซ่อมแซม

2.7.3 อัตราพื้นที่พักนอนนักเรียนกับจำนวนนักเรียน

2.7.4 ความต้องการอาคารพักนอนเพิ่ม

2.8 ข้อมูลจำนวนห้องเรียนสาขาและจำนวนนักเรียน

2.8.1 จำนวนหอพักนักเรียนที่อยู่ในพื้นที่เขตบริการ

2.8.2 ความต้องการขยายห้องเรียนสาขาเพิ่ม

3. จัดทำบัตรประจำตัวนักเรียนบนพื้นที่สูงฯ ในลักษณะ Student Smartcard

4. จัดทำแผนที่ทางการศึกษา (Education Mapping) ที่สามารถระบุข้อมูลและ
สารสนเทศที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ภูเขาสูง

4.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดทำแผนที่ทางภูมิศาสตร์ (GIS) ระบุที่ตั้งของสถานศึกษา ห้องเรียนสาขา ระยะทางจากเขตพื้นที่ถึงสถานศึกษาและระยะทางจากสถานศึกษาหลัก (โรงเรียนแม่) ถึงห้องเรียนสาขา

4.2 ระบุข้อมูลสารสนเทศจำนวนนักเรียนแต่ละชั้นของสถานศึกษา ห้องเรียนสาขา จำนวนประชากรในวัยเรียน (ย่างเข้าปีที่ 7 ถึง 16 ปี) พื้นที่เขตบริการของสถานศึกษาในสังกัด รวมถึงประชากรแฝงที่มีเลข 13 หลักและไม่มี 13 หลักในทะเบียนราษฎร และระบุจำนวนที่จบการศึกษาแล้ว จำนวนที่อยู่ระหว่างการศึกษาทั้งในและนอกเขตพื้นที่บริการ จำนวนผู้จบการศึกษาระดับช่วงชั้นที่ 2 ไม่เรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 และ 4 อัตราผู้เรียนจบช่วงชั้นที่ 2, 3 และ 4 ในปีการศึกษา จำนวนนักเรียนออกกลางคัน

4.3 ระบุข้อมูลจำนวนอาคารเรียน อาคารพักนอน บ้านพักครู ห้องส้วม และวัสดุครุภัณฑ์ตามสภาพการใช้งาน ความขาดแคลน

5. ตรวจสอบติดตามเด็กวัยเรียนที่มีชื่อในทะเบียนราษฎรของในพื้นที่เขตบริการ แต่ไม่มีตัวสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ร่วมกันกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ติดตามประชากรวัยเรียน (ย่างเข้าปีที่ 7 ถึง 16 ปี) แต่ไม่มีตัวอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บริการ ว่าขณะนี้ไปอาศัยอยู่ที่ใด และเข้าเรียนหรือยัง แล้วแจ้งไปยังพื้นที่ปลายทาง ที่ไปอาศัยอยู่ช่วยติดตามต่อไปและประสานกับเครือข่ายเขตพื้นที่การศึกษาอื่นช่วยติดตาม รวมทั้งแจ้งให้เขตพื้นที่การศึกษาอื่นทราบว่าได้เด็กจากเขตพื้นที่บริการของเขามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บริการของตน และได้เรียนแล้วหรือยัง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างทางเลือกในการเข้าถึงการบริการทางการศึกษาอย่างหลากหลาย

วัตถุประสงค์

เพื่อจัดการศึกษาให้ประชากรกลุ่มเป้าหมายทุกคนได้เข้าถึงบริการทางการศึกษาและพัฒนาเต็มศักยภาพ

เป้าหมาย

ประชากรวัยเรียนในพื้นที่เขตบริการของโรงเรียนบนพื้นที่ภูเขาสูงห่างไกลและทุรกันดารเข้าถึงบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

ท่ามกลางการขยายตัวด้านต่างๆ อย่างรอบด้านของโลก ด้วยแรงผลักดันทางเศรษฐกิจระดับสากลและกลไกการติดต่อสื่อสารในยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ตลอดจนการค้าที่สามารถสื่อสารถึงกันได้ในพื้นที่ไหนใดทำให้วิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคม มีการเปลี่ยนแปลง การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่มี

ข้อจำกัดไม่สามารถเข้าถึงการได้รับบริการทางการศึกษาจะต้องได้รับการศึกษา ที่เท่าเทียมและเสมอภาคเหมือนกับผู้อื่น กระบวนการศึกษาและการเรียนรู้จำเป็นต้องมีรูปแบบ ที่หลากหลายมากขึ้นไม่จำกัดเฉพาะในระบบที่จะต้องเรียนในสถานศึกษาเหมือนเด็กปกติทั่วไปเท่านั้น จะต้อง "สร้างทางเลือก" การจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย รวมถึงการเทียบโอนผลการเรียนรู้สะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบ ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติฯ ยังระบุให้หลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น นอกจากนี้ มาตรา 28 ของพระราชบัญญัติฯ ยังระบุให้หลักสูตรการศึกษาในระดับต่างๆ ต้องมีความหลากหลาย เหมาะสมกับบุคคลแต่ละกลุ่มและแต่ละระดับ สอดคล้องกับวัยและศักยภาพในการเรียนรู้ จากตัวบทกฎหมายดังกล่าวมุ่งหวังเพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฝึกฝนตนเองให้มีทักษะและวิชาชีพ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองอยู่ในท้องถิ่นและสามารถศึกษาได้ตลอดชีวิต

มาตรการ

การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา "งบแลกเป้า"

การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ที่ 2 เป็นการกำหนดแผนการดำเนินงาน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะต้องทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนสามารถได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรสามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าได้ตลอดชีวิตและสามารถนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง ในช่วงระยะเวลาสองสามปีที่ผ่านมา เราจะได้ยินคำว่า "งบแลกเป้า" อยู่บ่อยๆ หลายคนมีความเข้าใจ หลายคนเข้าใจแต่ยังคลาดเคลื่อน และอีกหลายคนยังไม่เข้าใจ งบแลกเป้า เป็นการจัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ที่มีเป้าหมาย ตัวชี้วัด ผลกระทบและความคุ้มค่าของงบประมาณ ในการจัดทำแผนเพื่อของงบประมาณแลกเป้านั้นต้องพิจารณาเป้าหมายที่ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ สำหรับโครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารนี้ผู้จัดทำแผนจะต้องยึดหลัก เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา โดยดำเนินการ ดังนี้

1. พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา จะต้องร่วมมือกันศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามยุทธศาสตร์ที่ 1 ว่าพื้นที่ตำบล/อำเภอใดเป็นพื้นที่วิกฤต ได้แก่ พื้นที่ที่มีอัตราเด็กตกหล่นสูง อัตราเด็กออกกลางคันมาก อัตราเด็กที่เรียนจบช่วงชั้นที่ 2 แล้วไม่สามารถเรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 และอัตราเด็กที่เรียนจบช่วงชั้นที่ 3 แล้ว เรียนต่อช่วงชั้นที่ 4 น้อย ให้เลือกพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดที่ดำเนินงาน หรือดำเนินการต่อยอดพื้นที่เป้าหมายเดิม ในกรณีที่อัตราพื้นที่บางแห่งมีความวิกฤตสูงแต่ไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยข้อจำกัดบางประการก็ให้ทำแผนพัฒนาในพื้นที่วิกฤตรองลงมา สำหรับพื้นที่เป้าหมายนั้น จะต้องยึดพื้นที่วิกฤตเป็นหลัก ไม่ใช่

ทำครอบคลุมทั่วทั้งพื้นที่ปีต่อๆ ไปจึงจะเพิ่มพื้นที่เป้าหมายและเลือกพื้นที่เป้าหมายควรเลือกพื้นที่ที่มีอัตราที่ต่ำเป็นหลักอย่างเอาจำนวนเป็นหลัก เช่น ตำบล ก. มีจำนวนเด็กที่ย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียน 530 คน จากจำนวนเด็กในเขตบริการ 650 คน คิดเป็นร้อยละ 81.54 ซึ่งมีเด็กยังไม่เข้าเรียน 120 คน แต่ตำบล ข. มีจำนวนเด็กที่ย่างเข้าปีที่ 7 เข้าเรียน 820 คน จากจำนวนเด็กในเขตบริการ 980 คน คิดเป็นร้อยละ 83.67 ซึ่งมีเด็กยังไม่เข้าเรียน 160 คน ควรเลือกตำบล ก. เป็นพื้นที่เป้าหมาย เพราะจะสามารถทำอัตราเพิ่มขึ้นได้มากกว่า ถ้าสามารถดำเนินการให้เด็กเข้าเรียนเพิ่มเป็น 93.85 แต่ถ้าตำบล ข. สามารถดำเนินการให้เด็กเข้าเรียนได้ 80 คน เท่ากัน อัตราเด็ก เข้าเรียนจะเพิ่มเพียง 91.84 เท่านั้น

2. กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดผลความสำเร็จ

เป้าหมายที่กำหนดมี 4 ประเด็น ในที่นี้หมายถึง 1) จำนวนเด็กตกหล่น (นอกเหนือจากเด็กที่สามารถเข้าเรียนได้ตามปกติ) ให้ได้รับการศึกษา 2) เด็กและเยาวชนที่เข้าเรียนแล้วออกกลางคันมีจำนวนจะกลับเข้าเรียนเท่าไร 3) จำนวนเด็กที่เรียนจบช่วงชั้นที่ 2 เรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 และ 4) จำนวนเด็กที่เรียนจบช่วงชั้นที่ 3 เรียนต่อช่วงชั้นที่ 4 จำนวนตัวเลขเป้าหมายทั้ง 4 ประเด็นนั้นจะเป็นจำนวนเฉพาะพื้นที่เป้าหมายเท่านั้น ไม่ใช่ทั้งเขตพื้นที่การศึกษาและสามารถจะเลือกประเด็นใดก็ได้

ตัวชี้วัด เป็นอัตราของจำนวนเป้าหมายได้แก่ 1) สามารถเก็บเด็กตกหล่นเข้าเรียนร้อยละเท่าไร 2) สามารถให้เด็กนักเรียนที่ออกกลางคันกลับเรียนได้ร้อยละเท่าไร 3) เด็กนักเรียน ที่เรียนจบช่วงชั้นที่ 2 แล้วจะเรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 ร้อยละเท่าไร (ทั้งนี้ต้องพิจารณาปีการศึกษาที่ผ่านมาประกอบด้วยว่าเพิ่มขึ้นร้อยละเท่าไร 4) เด็กที่เรียนจบช่วงชั้นที่ 3 แล้วเรียนต่อช่วงชั้นที่ 4 ร้อยละเท่าไร (ทั้งนี้ต้องพิจารณาปีการศึกษาที่ผ่านมาประกอบด้วยว่าเพิ่มขึ้นร้อยละเท่าไร)

3. การจัดรูปแบบและกระบวนการเรียนรู้

ผู้จัดทำแผนต้องร่วมมือหลายฝ่าย ศึกษาวิเคราะห์ภายนอกและภายใน (SWOT) สถานศึกษาที่เป็นพื้นที่เป้าหมายแล้วจึงหาทางเลือกการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทตามความต้องการของผู้เรียน โดยจะต้องยึดหลักปรับหลักสูตรที่ปูพื้นฐาน ด้านจริยธรรมคุณธรรม ด้านองค์ความรู้พื้นฐาน และทักษะชีวิตที่สอดคล้อง กับสภาพเศรษฐกิจและทรัพยากรท้องถิ่นและเป็นมิตรกับธรรมชาติ มีกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเวลาเรียน แต่ไม่ยืดหยุ่นเวลาที่จบหลักสูตร แต่ละช่วงชั้นและสามารถเทียบโอนประสบการณ์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้แก่ มาตรา

22 ที่กำหนดให้ผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบและตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับการศึกษา ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ตนเองกับสังคม ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 2) ความรู้และทักษะ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงความเข้าใจ และประสบการณ์ในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน 3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา 4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ ภาษา และเน้นการใช้ภาษาไทย 5) ความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และมาตราที่ 24 ได้กำหนดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สามารถคิดเป็น ทำเป็น และรักการอ่านเกิดความใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนให้ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล รวมถึงปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในทุกวิชา

5. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รวมถึงการวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการ

6. จัดการเรียนให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกสถานที่ ประสานความร่วมมือกับ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ

7. ผลกระทบ

7.1 ด้านสังคม จะลดปัญหาด้านสังคมได้อย่างมาก

7.1.1 เด็กและเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ยากลำบากซึ่งขาดโอกาสทางการศึกษาจะสามารถได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ในรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเองและสามารถเรียนจนจบหลักสูตรจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีจริยธรรมและคุณธรรม

ในการดำรงตน เป็นคนดีของครอบครัว ชุมชน และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 8 สิทธิเสรีภาพในการศึกษา

7.1.2 เด็กและเยาวชนที่ได้รับการศึกษาสามารถพัฒนาตนเองตาม ศักยภาพ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม และไม่ประพฤติตน ให้เสื่อมเสียเป็นภัยต่อสังคม

7.1.3 เด็กและเยาวชนที่เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถพัฒนา และเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตสามารถประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตชุมชน และอาศัยอยู่ในท้องถิ่น ของตนไม่ต้องเสี่ยงโชคเข้ามาหางานทำในเมือง

7.2 ด้านเศรษฐกิจ

7.2.1 เสริมสร้างเศรษฐกิจรายได้ของประเทศทางอ้อม เนื่องจากเด็กและ เยาวชนที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถพัฒนาตนเองก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของ โลกยุคโลกาภิวัตน์มีความคิด นำวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ได้รับฟังและพบเห็นมาพัฒนาอาชีพ ของตนเอง และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นในชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและ ท้องถิ่น

7.2.2 เสริมสร้างเศรษฐกิจรายได้โดยตรงให้ประเทศ เนื่องจากเด็กและ เยาวชนที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติ ทั้งทางด้านการ ให้บริการและการพัฒนาสินค้าที่นำวัสดุภายในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เสนอขาย ผ่านทาง อินเทอร์เน็ต

7.3 การเมือง

เป็นผู้มีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย และยึดมั่นการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยกระดับคุณภาพการศึกษา

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศึกษาในพื้นที่เป้าหมาย ให้มีประสิทธิภาพ

ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

เป้าหมาย

1. ภาควิชาพัฒนาจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา ของชุมชน

2. โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีอาคารและอุปกรณ์พอเพียงอยู่ในสภาพดีและปลอดภัย

3. โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตร สื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน ในการจัดการศึกษาในระบบ ที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน

4. ครู ครูชนเผ่า ครูชุมชน เป็นครูมืออาชีพ มีความรู้ความสามารถ ในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม พร้อมทั้งเป็นกลไกที่สำคัญจัดการกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

มาตรการ

1. สร้างภาคีพัฒนาการศึกษาทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชน และประชาชน ให้เป็นกลไกสาธารณะผลักดันการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. ประชาสัมพันธ์เชิงรุก

3. ปรับปรุงอาคารและสถานที่ให้เพียงพอ และสามารถจัดการศึกษารูปแบบต่างๆ ให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น สร้าง/ปรับปรุงซ่อมแซม อาคารเรียน อาคารประกอบ อาคารพักผ่อน ส้วม

4. พัฒนาบุคลากร "ครู ครูชนเผ่า ครูท้องถิ่น" โดยความร่วมมือ 3 ฝ่าย คือ สพป./อปท./ อุดมศึกษา และ จัดทุนการศึกษา "ครู ครูชนเผ่า ครูท้องถิ่น" ได้ศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท ในรูปแบบโครงการพิเศษ หรือพัฒนารูปแบบอื่นๆ เพื่อให้เป็นครูมืออาชีพให้ครอบคลุมในพื้นที่เป้าหมาย

5. พัฒนาสื่อ 2 ภาษา ในสาระหลักในแต่ละช่วงชั้นตามกลุ่มชาติพันธุ์ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม) และขยายผลให้ครอบคลุมในพื้นที่เป้าหมาย โดยเฉพาะ ช่วงชั้นที่ 1 และ 2

6. พัฒนาแบบเรียนสำเร็จรูปการจัดการเรียนการสอนผ่านดาวเทียม (ICT)

7. จัดหาอัตรากำลังบุคลากรทางการศึกษา ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานทางธุรการของโรงเรียน ได้แก่ ทีมพัฒนาอาคารสถานที่ ทีมซ่อมบำรุง ICT ทีมธุรการและการเงิน เป็นต้น เพื่อลดภาระงาน ครูด้านธุรการของโรงเรียนในพื้นที่โรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบช่วยเหลือดูแลและเฝ้าระวังนักเรียนให้ได้เรียนจบการศึกษา ภาคบังคับและพัฒนาเต็มศักยภาพ

วัตถุประสงค์

นักเรียนได้รับความช่วยเหลือทั้งด้านงบประมาณอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวส่วนเพิ่มทุนการศึกษา สร้างทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต สามารถเรียนจบหลักสูตรตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคล

เป้าหมาย

ผู้ที่เข้ารับการศึกษาระบบ สามารถเรียนอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตรการศึกษาในแต่ละระดับอย่างมีความสุข สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และเรียนรู้ ตลอดชีวิต

มาตรการ

1. จัดทำระบบปฏิบัติการสนับสนุนและเฝ้าระวังนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยเชื่อมโยงระบบ ข้อมูลและสารสนเทศกับฐานข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้สามารถดำเนินชีวิตและเรียนอย่างมีความสุข
3. จัดอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว ค่าใช้จ่ายส่วนเพิ่มและทรัพยากรพื้นฐานสำหรับเด็ก ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและจำเป็นของเด็กแต่ละกลุ่ม ได้แก่ เพิ่มค่าอาหารเช้าและเย็นสำหรับนักเรียนพักนอน, ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มสำหรับนักเรียนพักนอน, ค่าของใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน แป้ง ผ่าอนามัย เป็นต้น สำหรับนักเรียนพักนอน
4. ปรับปรุงพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่มีแนวโน้มที่จะออกกลางคัน ให้ได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับ และสนับสนุนส่งเสริมให้เรียนต่อจน จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 สร้างองค์ความรู้โดยการวิจัยและพัฒนา

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนบนพื้นที่ภูเขาสูง ห่างไกลและทุรกันดาร ที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ และชุมชนทุกพื้นที่

เป้าหมาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 และโรงเรียน มีองค์ความรู้และพัฒนาหารูปแบบนวัตกรรมในการจัดการศึกษา ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ภูเขาสูงฯ ตามความต้องการของประชาชนและผู้เรียน

มาตรการ

1. วิจัยและพัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษาในภาวะวิกฤติ (โดยใช้รูปแบบการวิจัย ในชั้นเรียน)
2. วิจัยและพัฒนาระบบการส่งต่อผู้เรียนโดยใช้รูปแบบการวิจัยในชั้นเรียน
3. ประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อสร้างกลไกสาธารณะผลักดันการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา
4. ติดตาม ประเมินผล และรายงาน

ระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั้ง 25 เขต ได้นำยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปจัดทำเป็นแผนการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยมีหลายเขตพื้นที่การศึกษาที่ประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ เอกสารฉบับนี้จึงได้นำผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร เพื่อเป็นแนวทางให้กับเขตพื้นที่การศึกษาอื่นได้ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นต่อไป จากการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในฐานะที่มีหน้าที่ ในด้านการวางแผนการจัดการศึกษาจึงจัดให้มีการประชุมเพื่อระดมความคิดของบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อศึกษากรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับประชากรวัยเรียนที่อยู่ใน เขตพื้นที่ ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร ซึ่งผลการประชุมมีมติให้ใช้ทฤษฎีระบบเป็นกรอบแนวคิด ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เขตพื้นที่ในกลุ่มเป้าหมายนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยสรุป คือ การศึกษาด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ บุคคล งบประมาณ การบริหารจัดการทรัพยากร สภาพแวดล้อม นโยบายทางการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การศึกษาด้านกระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดการศึกษาในโรงเรียนพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารในรูปแบบการจัดการศึกษาต่างๆ ประกอบด้วย รูปแบบการจัดการศึกษา แบบพักนอน รูปแบบการจัดการศึกษาส่งเสริมอาชีพและทักษะชีวิต รูปแบบการจัดการศึกษา บนพื้นฐาน ภูมิสังคม รูปแบบการจัดการศึกษาแบบคละชั้น รูปแบบการจัดการศึกษาแบบห้องเรียนเคลื่อนที่ รูปแบบการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเขตพื้นที่ / ศูนย์เครือข่าย และรูปแบบการจัดการศึกษาแบบ 1 โรงเรียน 3 ระบบ การศึกษาด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ นักเรียน ได้รับโอกาสทางการศึกษา อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ สามารถประกอบอาชีพได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้ ได้ดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนพื้นที่สูง

ชาวเขาหลายเผ่าได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งอย่างถาวรในพื้นที่สูงของประเทศไทยมาเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเขาเผ่าลัวะ กะเหรี่ยง ในอดีตชาวเขาเหล่านี้มีบทบาทต่อการสร้างชาติและสังคมไทยมาโดยตลอด เช่น ลัวะทำหน้าที่ผลิตเกลือ เพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้ากับชาวไทยล้านนา กะเหรี่ยงทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านคอยสอดแนมกำลังข้าศึกขัตรีย์ไทยในอดีตทรงสนับสนุนให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในกิจกรรมต่างๆ โดยพระราชทาน ทรัพย์สินที่ดิน ทำมาหากินและทรงอุปถัมภ์ให้ช่วยราชการ จนคนบางกลุ่มถูกผสมกลมกลืนให้กลายเป็นคน

รัฐไทยสมัยใหม่ได้เริ่มเข้าไปดำเนินการพัฒนากับกลุ่มชาวเขาเมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้นำฝ่ายโลกเสรีมีนโยบายต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ พร้อมกับเผยแพร่แนวคิดการพัฒนาไปสู่ภาวะทันสมัยไปยังประเทศกำลังพัฒนา สนับสนุนการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนาระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่ การพัฒนาสาธารณูปโภคของประเทศเป็นต้น ด้วยนโยบายความมั่นคงของประเทศด้วยการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และการพัฒนาชนบท ทำให้รัฐเริ่มมองว่าชาวเขาซึ่งอาศัยอยู่ตามชายแดนที่ห่างไกล อยู่บนพื้นที่สูง ทุรกันดารยากต่อการติดต่อสื่อสาร ในขณะที่เดียวกันพื้นที่ดังกล่าวอยู่ใกล้กับเขตการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ชาวเขายังมีภาษา วัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากคนไทยทั่วไป อีกทั้งคุณภาพชีวิตของชาวเขาเองไม่ว่าจะเป็นทางการศึกษา สาธารณสุข และ การทำมาหากิน ก็มีสภาพที่ด้อยกว่าคนไทยพื้นที่ราบ ทำให้รัฐสรุปว่าชาวเขาเป็นกลุ่ม ที่เป็นปัญหาทั้งต่อความมั่นคงและการพัฒนาของประเทศ

นโยบายและการดำเนินงานของรัฐในการแก้ปัญหาชุมชนพื้นที่สูง

รัฐได้เข้าไปดำเนินการเกี่ยวกับชาวเขาที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ตั้งแต่ พ.ศ. 2494 มาจนถึงปัจจุบัน โดยในระยะแรกเน้นการช่วยเหลือสงเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเป็นหลัก ต่อมาได้เน้นการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องความมั่นคงจากการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์และยาเสพติด ในปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นโดยสรุปได้ดังนี้

พ.ศ. 2494 รัฐบาลได้เริ่มไปช่วยเหลือชาวเขาในรูปของการสงเคราะห์ เครื่องอุปโภค บริโภคที่จำเป็นเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดยความร่วมมือของตำรวจตระเวนชายแดน และกรมประชาสงเคราะห์

พ.ศ. 2502 ภายหลังจากรัฐบาลได้มีคำสั่งยกเลิกการเสพและจำหน่ายฝิ่นทั่วราชอาณาจักร คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้จัดตั้งคณะกรรมการสงเคราะห์ชาวเขาซึ่งเป็นองค์กรระดับชาติ ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับชาวเขา

พ.ศ. 2519 ได้มีการกำหนดให้ใช้ "นโยบายรวมพวก" (Integration Policy) ในการดำเนินงานกับชาวเขา โดยเร่งรัดให้ชาวเขาที่มีความสำนึกในการเป็นพลเมืองไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ และให้สิทธิที่จะนับถือศาสนาและปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของตนได้ตามความปรารถนา

พ.ศ. 2524 เป็นต้นมาได้มีการกำหนดแนวนโยบายการพัฒนาชาวเขาไว้ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเริ่มจากฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทสำหรับทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดรายละเอียดไว้ 6 ประการ คือ

1. เร่งดำเนินการลดอัตราการเพิ่มประชากรชาวเขากับคนไทยบนพื้นที่สูงและ สนับสนุนให้ประชากรทั้งสองกลุ่มตั้งถิ่นฐานถาวรให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนที่มี ประชากรหนาแน่นและมีอัตราเพิ่มประชากรสูง

2. เร่งปรับปรุงพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และป้องกัน การทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงจากการกระทำของประชากรกลุ่มดังกล่าว

3. เร่งปรับปรุงองค์ที่ดำเนินงานพัฒนาชาวเขาร่วมกันระหว่างหน่วยงานและ กำหนดขั้นตอนการพัฒนาและผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยจัดทำแผนพัฒนาชาวเขาเป็น แผนแม่บท และเป็นแกนกลางประสานงานการพัฒนาของหน่วยงาน รวมตลอดถึงโครงการหลวง โครงการ พระราชดำริ และมูลนิธิที่เกี่ยวข้อง

4. เร่งพัฒนาเศรษฐกิจหลักด้านเกษตรกรรมควบคู่ไปกับสาขาอื่นๆ เพื่อ ให้มี อาชีพที่ถาวร มีรายได้เพียงพอในการยังชีพ และลดการปลูกฝิ่นโดยให้เพิ่มผลผลิตของพืช ส่งเสริม ให้สูงขึ้น และกระจายแรงงานจากภาคเกษตรไปสู่อาชีพอื่นๆ โดยเน้นอุตสาหกรรมครัวเรือน

5. พัฒนาชาวเขาเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถช่วยตนเองได้ โดยเน้น การเสริมสร้างความรู้ และบริการพัฒนาอนามัยขั้นพื้นฐาน รวมถึงการลดอัตราการติดยาเสพติด

6. เร่งพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อให้ชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะ ในหมู่บ้านที่ ไม่มีหน่วยราชการใดเข้าถึง เร่งสร้างความสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และ เป็นการผูกพัน ทางจิตใจของชาวเขา ให้มีความนิยมในชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

พ.ศ. 2532 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัตินโยบายการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแห่งชาติ เกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด ซึ่งใช้เป็นนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาวชาวเขามา จนถึงปัจจุบัน สาระสำคัญของนโยบายความมั่นคงฯ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านการเมืองการปกครอง โดยมุ่งจัดระเบียบการปกครองชุมชนบน พื้นที่สูง ให้ถูกต้องตามกฎหมาย ผลักดันชาวเขาจากนอกประเทศ สร้างความผูกพันทางจิตใจของ ชาวเขาต่อ ประเทศไทย

2. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดและเลิกการปลูกฝิ่นและเสพ พืชเสพติดโดยจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มรายได้โดยการพัฒนาการผลิต

พัฒนาการตลาด ส่งเสริมอาชีพอื่นนอกภาคเกษตร กระจายบริการขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาและ
สาธารณสุข วางแผนครอบครัวให้เกิดผล

3. ด้านการอนุรักษ์ การใช้ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติโดยการวางแผนและ
กำกับดูแลการใช้ที่ดินอย่างเคร่งครัดและบังคับใช้กฎหมายและระเบียบในการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

พ.ศ. 2535 มีการกำหนดแผนแม่บท เพื่อการพัฒนาชุมชนสิ่งแวดล้อม และ
การควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงขึ้นเป็นฉบับแรก (พ.ศ.2535-2539) โดยมีสำนักงานสภาพความ
มั่นคงแห่งชาติรับผิดชอบอำนวยการและประสานงานการปฏิบัติระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

พ.ศ. 2540 มีการกำหนดแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และ
การควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2540 – 2544) ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา
เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มีสาระสำคัญคือ เร่งรัดให้ชาวเขาได้รับสัญชาติไทย
ตามระเบียบหรือดูรับสถานะบุคคลที่เหมาะสมตามกฎหมายให้มีการตั้งถิ่นฐานถาวรและ ได้รับการ
จัดระเบียบการปกครองตามหลักเกณฑ์ของทางราชการ พัฒนา อนุรักษ์ ป่า ฟู บริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ให้ชุมชนบนพื้นที่สูง ได้รับการ
พัฒนาตามศักยภาพ และโอกาสที่เหมาะสมเพื่อดำรงชีพและประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน พัฒนา
ปรับปรุงระบบการ บริหารจัดการ กลไก และกระบวนการดำเนินงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ
และส่งเสริมให้ ประชาชน องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนบนพื้นที่สูง
สำหรับองค์กร บริหารตามแผนแม่บทฉบับที่ 2 นี้มี 5 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับกระทรวง ระดับ
ภาค ระดับ จังหวัด และระดับอำเภอ โดยในองค์กรระดับชาตินั้นมีสำนักงานเลขาธิการ
คณะกรรมการนโยบาย และอำนวยการแก้ปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชุมชน สิ่งแวดล้อม
และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง (สส.นอส.) อำนวยการประสานงาน กำกับดูแล ให้มี
การดำเนินงานตามกรอบการพัฒนาข้างต้น ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงกลาโหม
กระทรวง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน

ในปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนพื้นที่สูงยังใช้แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน
สิ่งแวดล้อมและการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง เป็นแผนหลักในการพัฒนา ขณะนี้อยู่ใน
แผนฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2550-2554) นอกจากการดำเนินงานตามแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน
สิ่งแวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงแล้วยังมีโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่สูงหลายโครงการ เช่น โครงการปกป้องป่าไม้เมืองไทย

เร่งรัด พื้นฟูต้นน้ำลำธาร (รฟต.) 2535 - 2539 เพื่อแก้ไขต้นน้ำลำธารบริเวณภาคเหนือ โดยการป้องกันป่า ต้นน้ำลำธารที่เหลืออยู่ และปลูกป่าฟื้นฟูต้นน้ำลำธารที่ถูกบุกรุกทำลายให้กลับสู่สภาพเดิม โครงการนี้เปิดโอกาสให้ชาวไทยบนพื้นที่สูงเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ที่ดินป่าไม้ และฟื้นฟูรักษาป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ โครงการหลวง ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 จากแนวพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีแนวทาง 2 ประการ คือ การลดการทำลายทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำลำธาร และการรักษาดินเพื่อให้การใช้พื้นที่เป็นไปโดยถูกต้อง ให้ป่าอยู่ส่วนที่เป็นป่า ทำไร่ นาในส่วนที่ควรเพาะปลูกอย่าให้ สองส่วนนี้รูก้ำกัน มีหน่วยราชการหลายหน่วยร่วมดำเนินการ มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรและชาวไทยบนพื้นที่สูง ดำเนินการพัฒนาที่ดิน อนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงดิน การพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดระบบชลประทานบนภูเขา กำหนดชนิดพืช และการจัดระบบ การปลูกพืช ใช้ประโยชน์ที่ดินให้ ถูกต้อง รวมทั้งการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่นโครงการพัฒนา ดอยตุง เป็นโครงการที่เข้าไปดำเนินการเพื่อป้องกัน การตัดไม้ ทำลาย ป่า การแก้ไขปัญหา ยาเสพติด รวมทั้งปัญหาประชากร ตลอดจนความมั่นคงตามแนวชายแดน โดยการลดการปลูกพืช เลื่อนลอย และการส่งเสริมการพัฒนา การเกษตรในพื้นที่ป่าอย่างเป็นระบบ สร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์แก่ ประชาชน พัฒนาประชากรให้มีส่วนร่วมกับส่วนราชการ ในการพัฒนาพื้นที่ และพัฒนา ดอยตุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับประเทศ (วิลาสินี อโนมะศิริ และคณะ, 2541)

4. กลุ่มชาติพันธุ์ชุมชนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่ภูเขาสูง

ประเพณีและวัฒนธรรมของชนชาวเขาจะแตกต่างกันในแต่ละเผ่า แต่ในภาพรวมแล้ว จะมี ความคล้ายคลึงกันอยู่ไม่น้อย เช่นในเรื่องลัทธิความเชื่อ และการทำมาหากิน ซึ่งชาวเขา ส่วนมากคือกลุ่มคนเร่ร่อน หน้าที่ทำกินไปเรื่อยๆ โดยการตัดไม้ทำลายป่า ปลูกพืชต้องห้าม คือฝิ่น ทำไร่เลื่อนลอย เช่นข้าวโพด ข้าวไร่พอดินจืด ก็จะพากันย้ายไปหาที่ทำกินแห่งใหม่ทำให้ต้องสูญเสีย ทรัพยากรป่าไม้ไปเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีชาวเขาอยู่ในประเทศไทยประมาณ 400,000 คน มีกะเหรี่ยงเป็นชาวเขากลุ่ม ใหญ่ที่สุดคือมีถึง 200,000 คน (ร้อยละ 52.80 ของประชากรชาวเขา) ชาวเขาที่อาศัย อยู่ในประเทศไทยมี 2 พวก คือ 1) พวกที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาก่อนชนชาติ ไทย 2) พวกที่อพยพเข้ามาหลังชนชาติไทย

นักมนุษยวิทยา ชื่อออร์ดอน ยัง แบ่งชาวเขาในไทยออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มเอเชียตะวันออก (Austro Asiatic) มีทิศทางการอพยพจากใต้ขึ้นเหนือ และ อาศัย อยู่ในประเทศไทยก่อนชนชาติไทยจะอพยพลงมาตั้งอาณาจักร ได้แก่ ละว้า ขมุ ฮ่อ ถิ่น และ ผีตองเหลือง

2. กลุ่มจีน - ทิเบต (Sino-Tibetan Stock) ที่มีทิศทางการอพยพจากเหนือลงมาได้ คือ อพยพลงมาจากจีน พม่า ลาว เข้าสู่ประเทศไทยหลังจากที่ชนชาติไทยได้ตั้งอาณาจักรขึ้นมาแล้ว และกลุ่มนี้ยังแบ่งได้เป็นกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มทิเบต - พม่า (Tibeto - Berman) ได้แก่ เผ่าอีเก้อ มูเซอ กะเหรี่ยง

2.2 กลุ่มจีนเดิม [Main Chinese] ได้แก่ เผ่าแม้ว และเย้า

การกระจายตัวของชาวเขา แยกเป็น 1) ภาคเหนือตอนบน เป็นภูมิภาคที่ชาวเขาอาศัยอยู่มากที่สุด เพราะมีสภาพภูมิอากาศ หนาวเย็น มีเทือกเขาสลับซับซ้อนมากมาย สามารถปลูกฝิ่นได้ง่าย และสะดวกต่อการซื้อขายฝิ่น ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ลำพูน แพร่ พะเยา และลำปาง 2) ภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ ตาก สุโขทัย เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และกำแพงเพชร โดย 2 ใน 3 ของจำนวนชาวเขาในสวนนี้ เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในจังหวัดตาก 3) ภาคกลางตอนบนและภาคตะวันตก มีชาวเขาอาศัยอยู่ใน 7 จังหวัด คือ กาญจนบุรี อุทัยธานี ราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และนครสวรรค์ ร้อยละ 95 เป็น ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

นอกจากนี้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือที่จังหวัดเลย เป็นจังหวัดเดียวที่มีชาวเขาอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่าแม้วที่อพยพหนีภัยมาจากประเทศลาว จากการกระจายตัวของชาวเขาพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของชาวเขาในประเทศไทย เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งมีประชากร รวมประมาณ 200,000 คน จากจำนวนประชากรชาวเขาทั้งสิ้นประมาณ 400,000 คน ทั่วประเทศชาวเขาเผ่าอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ แม้ว มูเซอ เย้า อีเก้อ และลีซอ โดยจะกล่าวถึงชาวเขาเผ่าที่สำคัญ 6 เผ่า ดังนี้

1. กะเหรี่ยง (Karen) กะเหรี่ยงเป็นชาวเขากลุ่มจีน- ทิเบต ในสาขาทิเบต-พม่า มีถิ่น ฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศพม่า แต่ได้มีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยนับเป็นร้อยๆ ปีมาแล้ว เนื่องจากเกิดมีปัญหาเกี่ยวกับทางการพม่า และถูกพม่ากดขี่ทารุณจนเกิดการสู้รบกัน กะเหรี่ยงสู้ไม่ได้ จึงหนีรนออกมา กะเหรี่ยงมีจำนวนประชากรประมาณ 200,000 คน คิดเป็นร้อยละ 52.8 ของจำนวนชาวเขาทั้งหมดทั่วประเทศ โดยกระจายกันอยู่ใน 15 จังหวัด 2,983 หมู่บ้าน กะเหรี่ยงจะตั้งหมู่บ้านอยู่บริเวณที่ไม่สูงนัก หรือตามพื้นราบ หมู่บ้านมีขนาดตั้งแต่ 20 - 30 หลังคา เรือนขึ้นไป จนถึง 100 กว่าหลังคาเรือน หมู่บ้าน แต่ละแห่งจะอยู่ห่างกันโดยใช้เวลาเดินเท้า ประมาณ 1 ชั่วโมง หมู่บ้านกะเหรี่ยงจะตั้งเป็น หลักระยะยาวนานกว่าหมู่บ้านชาวเขาเผ่าอื่น ทั้งนี้ เพราะมีการทำการเกษตรที่มีการอนุรักษ์ดินที่ดีกว่า ลักษณะการปกครองภายในหมู่บ้านของ กะเหรี่ยง มีบุคคลสำคัญ 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้านที่ตั้งตามประเพณี หมอผี และกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้านเรียกว่า สีไซ่ สืบทอดสายเลือดทางบิดา หมอผีจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและ

รักษาโรค ส่วนผู้อาวุโส จะเป็นผู้รักษาจารีตประเพณี กะเหรี่ยงมีระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง ทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน คือทำไร่ 1 ปี แล้วปล่อยให้ทิ้งไว้ 3 - 5 ปี เพื่อให้ดินคืนสภาพ แล้วจึงหวนกลับมาทำซ้ำที่เดิมอีก เช่น ปลูก ข้าวไร่และทำนาดำแบบขั้นบันไดตามหุบเขา นอกจากทำการเกษตรแล้ว กะเหรี่ยงจะเลี้ยง สัตว์จำพวก ไก่ หมู วัว ควาย และช้าง ซึ่งในปัจจุบัน ชาวกะเหรี่ยงยังมีอาชีพเสริมคือ การ จัดทัวร์โดยใช้ช้างเป็นพาหนะ กะเหรี่ยงมีสังคมที่เรียบง่ายและสันโดษ เห็นได้จากบ้านของชาวกะเหรี่ยงจะเป็นบ้านที่มีขนาดเล็ก สร้างด้วยไม้ไผ่ ยกพื้นสูง หลังคามุงด้วยใบตองตึงหรือหญ้าคา ในสังคมครอบครัว ฝ่ายหญิงมีความสำคัญมากกว่าฝ่ายชาย การมีเพศสัมพันธ์ หมู่สาวกะเหรี่ยงจะเริ่มต้นจากการเกี่ยวพาราตีในพิธีศพ โดยจะมาร้องเพลงสวดศพให้คนตายตลอดคืน และใช้โอกาสนี้ในการเลือกคู่ ซึ่งการเลือกคู่นั้นฝ่ายหญิงจะเป็นผู้บอกกับฝ่ายชายก่อน ระบบแต่งงานก็ยึดหลักผัวเดียวเมียเดียว หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะสวมชุดชาวทรงกระสอบ หญิงที่แต่งงานแล้วจะนุ่งผ้าซิ่น และใส่เสื้อครึ่งท่อน กะเหรี่ยงเป็นพวกที่นับถือผีและวิญญาณบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าการเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ ต่างๆ ไม่ว่าจะร้ายหรือดี เกิดจากการกระทำของผี จะต้องทำพิธีเช่นไหว้ หมอผีจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมโดยใช้หมู ไก่ และสุราที่ดื่มเองเป็นเครื่องเซ่นไหว้ ปัจจุบัน มีกะเหรี่ยงจำนวน ไม่น้อยที่นับถือศาสนาพุทธ

2. แม้วหรือม้ง (Hmong) เป็นชาวเขาสาย จีน - ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม เรียกตัวเองว่า ม้ง แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ แม้วดำ แม้วน้ำเงิน และแม้วขาว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อว่า ถิ่นเดิมของแม้วอยู่บริเวณแม่น้ำเหลือง แถบมณฑลยูนนาน กวางสี และกวางเจา ในประเทศจีนกว่า 3,000 ปีมาแล้ว ต่อมาถูกจีนรุกรานจึงหนีไปอยู่ในลาว เวียดนาม พม่า และได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยประมาณปีพ.ศ. 2393 ปัจจุบันในประเทศไทยมีชาวเขาเผ่าแม้วกระจายอยู่ใน 12 จังหวัด ภาคเหนือ แม้วชอบตั้งหมู่บ้านบนพื้นที่ลาดเขาในระดับความสูงตั้งแต่ 3,000 ฟุตขึ้นไป มีลำห้วยและสันเขาโกล้งหมู่บ้าน หมู่บ้านโดยทั่วไปมีขนาด 20-30 หลังคาเรือน ในแต่ละหมู่บ้านจะมีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นผู้นำ ซึ่งเลือกจากผู้อาวุโสสูงสุดที่มีอิทธิพลหรือสมาชิกในแซ่สกุลที่มีมากที่สุด ในหมู่บ้าน ชาวแม้วทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอย พืชหลักที่ปลูกคือ ข้าวและข้าวโพดนอกจากการเกษตรแล้ว ยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือนประเภทศิลปและงานฝีมือ เช่น ทอผ้า และการทำเครื่องเงิน บ้านแม้วจะหันหน้าไปตามลาดเขาคร่อมบนพื้นดิน สร้างด้วยไม้จริง ส่วนมากจะมีขนาดใหญ่ เนื่องจากแม้วมีระบบครอบครัวแบบขยาย มีสมาชิกในครอบครัวมาก เฉลี่ย 9 คน ต่อหนึ่งครัวเรือน ในบ้านมีห้องนอน 1-3 ห้อง ห้องเก็บพืชผล 2 ห้อง เต้าไฟใหญ่ เต้าไฟเล็ก หิ้งผี มีประตูใหญ่อยู่หน้าบ้าน แต่ไม่มีหน้าต่าง แม้วนับถือระบบอาวุโสอย่างเคร่งครัด ฝ่ายชายจะเป็นใหญ่ การสืบเชื้อสายจะต้องถือทางฝ่ายชายเป็นหลัก ประเพณีของแม้วอนุ ญาติให้ชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์ก่อน

แต่งงานได้ แต่ห้ามแต่งงานกับคนแซ่สกุลเดียวกัน แม้วีธีและนับถือผีต่างๆ เช่น ผีฟ้า ผีเรือน และ ผีต่างๆ ไป เอกลักษณะของแม้วีธีอย่างหนึ่ง คือ ดนตรี แม้วีธีมีเครื่องดนตรีที่นิยมกัน 3 อย่าง คือ แคน ขลุ่ย และหยิ่ง

3. มูเซอ [Lahu] (พราวนป่า) ชาวเขาสายจีน - ทิเบต กลุ่มทิเบต-พม่า เรียกตัวเองว่าเล่าหู่ มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศทิเบต ต่อมาอพยพลงมาทางใต้ และกระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ในมณฑลยูนนาน พม่าและลาว และอพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อประมาณหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แบ่งกลุ่มตามภาษาพูดและการแต่งกายเป็น 4 กลุ่มคือ มูเซอดำ มูเซอแดง มูเซอกุ้ย มูเซอแฉะ ปกติมูเซอจะตั้งหมู่บ้านในระดับความสูงตั้งแต่ 4,500 ฟุตลงมา ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นลาดเขาใกล้แนวป่ามีแหล่งน้ำและดินอุดมสมบูรณ์ หมู่บ้านหนึ่งๆ โดยเฉลี่ยจะมีประมาณ 15 - 20 หลังคาเรือน ภายในหมู่บ้านจะมีสถานที่สำคัญอยู่ 3 อย่างคือ ศาลผีเจ้าหรือแซมมือ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านประมาณ 20-30 เมตร ห้ามทุกคนเข้าไปยุ่งเกี่ยวนอกจากผู้นำทางศาสนาของหมู่บ้านหรือหมอผีเท่านั้น ลานเต้นรำวงสรวงเทพเจ้าเรียกว่า จะคี่กือ และบ้านของปู่จองซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนา มูเซอจะมีผู้นำ 3 ฝ่ายคือ หัวหน้าหมู่บ้าน ฝ่ายศาสนา และกลุ่มผู้อาวุโส หัวหน้าหมู่บ้าน เรียกว่า คะแซปา มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุข รักษาความสงบสุข และเป็นตัวแทนติดต่อกับทางราชการ ผู้นำศาสนามี 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนาหรือปุจาร จะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีในทุกด้าน เพราะเป็นผู้ติดต่อกับเทพเจ้า อีกฝ่ายหนึ่งคือหมอผีหรือนี่ตีซอ เป็นผู้มีความสามารถติดต่อกับผีและขับไล่ภูติผีต่างๆ ได้ กลุ่มผู้อาวุโส เป็นผู้มียุติพลในหมู่บ้าน มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของหัวหน้าหมู่บ้าน มูเซอมีอาชีพทำการเกษตรเป็นหลักคือ ปลูกข้าว ข้าวโพด และเลี้ยงสัตว์ โดยจะเลี้ยงหมู และไก่เอาไว้เพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนา และเลี้ยงม้าเพื่อเอาไว้ใช้เป็นพาหนะในการขนพืชไร่ บ้านของมูเซอ เป็นบ้านยกพื้นสูง เสาทำด้วยไม้จริง พื้นและฝาทำด้วยไม้ไผ่สับฟาก หลังคามุงด้วยหญ้าคามัดเป็นพอน มีนอกชานและบันได 5 ขั้น มูเซอยึดถือการแต่งงานแบบ ผัวเดียวเมียเดียวอย่างเคร่งครัด แต่ทุกคนมีอิสระในการเลือกคู่ครอง มูเซอให้ความสำคัญแก่หญิงมากกว่าชาย มูเซอนับถือเทพเจ้าองค์หนึ่ง ชื่อ กือซา โดยเชื่อว่าเป็นผู้สร้างโลก และสร้างชีวิตต่างๆและนับถือผี ได้แก่ผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ผีฟ้า ผีป่า และผีดอย

4. เย้า (Yao) ชาวเขาสายจีน-ทิเบต ในกลุ่มจีนเดิม คนจีนเรียกว่า เมียน ตามนิยายโบราณเล่าว่า บรรพบุรุษเย้าเป็นสุนัขกรสีเหลืองชื่อว่า ฟินหู เย้าสืบเชื้อสายติดต่อกันมา นานกว่า 2,000 ปีก่อนคริสต์กาล มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ แถบมณฑลกวางสี กวางเจา และยูนนาน อพยพลงมาอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2343 เย้าจะตั้งหมู่บ้านอยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ 1,500 ฟุตขึ้นไป ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีตั้งแต่ 20-30 หลังคาเรือนถึง

100 หลังคาเรือนขึ้นไป โดยเฉลี่ยประมาณ 30 หลังคาเรือน หัวหน้าหมู่บ้านเป็นตำแหน่งที่ตกทอดทางสายเลือด ถ้าหัวหน้าหมู่บ้านตาย ลูกชายจะขึ้นเป็นแทน เข้าทำการเกษตรแบบทำไร่เลื่อนลอยปลูกข้าวเพื่อบริโภค ปลูกข้าวโพดเพื่อการค้า เข้า เป็นชาวเขาที่มีความชำนาญในการปลูกฝิ่นมากที่สุด แต่ปัจจุบันเลิกปลูกแล้ว เข้าจะสร้างบ้านคร่อมบนพื้นดิน วัสดุส่วนใหญ่เป็นไม้จริงภายในบ้านจะมีห้องประมาณ 2-3 ห้อง มีเตาไฟอยู่ภายในบ้าน มีหิ้งผี และไม่มีหน้าต่าง ผู้ชายเข้าเมื่อแต่งงานแล้ว จะนำภรรยาเข้ามาอยู่ร่วมกับบิดามารดาของตนเป็นเวลานานก่อนที่จะแยกไปสร้างบ้านใหม่เข้าจะให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง นิยมแต่งงานกับคนเผ่าเดียวกันชายสามารถมีเมียหลายคนได้ถ้ามีฐานะมั่นคง เข้าได้รับอิทธิพลในด้านการศาสนามาจากจีนจึงนับถือและบูชาบรรพบุรุษ เชื่อว่า การเจ็บป่วยต่างๆ เกิดจากผีเป็นผู้นำขวัญออกไปจากร่างกายการรักษาต้องทำพิธีเช่นไหว้ เพื่อเรียกขวัญกลับมา ผู้ทำพิธีนี้ได้แก่หมอผี แต่เข้าไม่ได้มีการกำหนดลักษณะขอมหมอผีไว้ ใครจะเป็นก็ได้ขอให้มีความรู้ทางด้านพิธีกรรม

5. อี๊กอ (Akha) เรียกตัวเองว่า อาข่า สืบเชื้อสายมาจากชนชาติโลโล อยู่ในสายจีน-ทิเบต กลุ่มทิเบต - พม่า แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ อี๊กอใจโกวย อี๊กอหม่อโป๊ะ และอี๊กอโลมีซา (เยอตุ่ง) ถิ่นเดิมของอี๊กออยู่บริเวณแม่น้ำไทฮั่วส่วย หรือแม่น้ำดงท้อในประเทศทิเบต ต่อมาได้อพยพเข้าอยู่ในประเทศจีน แถบมณฑลยูนนาน บริเวณแคว้นสิบสองปันนา และไกวเจา เมื่อประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว และเมื่อจีนเปลี่ยนการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ อี๊กอส่วนใหญ่จึงอพยพมาอยู่ที่แคว้นเชียงตุงในพม่า แคว้นหัวโขงและพงสาลีในลาว ส่วนอี๊กอในประเทศไทยเป็นพวกที่อพยพมาจากพม่าและลาว เนื่องจากถูกพวกฮ่อรุกราน โดยอพยพเข้ามาอยู่ครั้งแรกที่ดอยตุง จังหวัดเชียงรายเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2440 อี๊กอเป็นชาวเขาที่ยากจนที่สุดในบรรดาชาวเขาทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย อี๊กอจะตั้งหมู่บ้านอยู่บนดอยที่ความสูงประมาณ 3,000 - 4,000 ฟุต ส่วนใหญ่จะเป็นดอยลูกกลาง มีดอยสูงล้อมรอบ ไกลแหล่งน้ำ และมีลานกว้างอยู่บนดอย การตั้งหมู่บ้าน แต่ละครั้งจะให้หัวหน้าหมู่บ้าน หมอผี และผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นผู้เสี่ยงทายโดยการโยนไข่ 3 ฟอง ลงบนพื้น ถ้าไข่แตกก็สามารถตั้งหมู่บ้านได้ แต่ถ้าไข่แตกไม่ครบ 3 ฟอง แสดงว่าผีไม่อนุญาตให้ตั้งหมู่บ้านในบริเวณนี้ ปัจจุบันอี๊กอยังคงรักษาประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ได้ อย่างเหนียวแน่น โดยในแต่ละหมู่บ้านจะมีสิ่งสำคัญประจำหมู่บ้าน คือ 1) ประตุนหมู่บ้านทั้งด้านหน้าและหลังถือเป็นประตูศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะแตะต้องไม่ได้เรียกว่าลกซอ 2) ที่ปักของผีปานอกเขตหมู่บ้านเรียกว่า ศาลผีมิซาลอเอ้อะ 3) ซิงซ้าศักดิ์สิทธิ์ สำหรับระลึกถึงเทพิดาผู้ทำให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ พิธีไล่ซิงซ้าประจำ ปีเรียกว่าโละซอ ประมาณเดือนสิงหาคม - กันยายน 4) ลานสาวกอดหรือแต่ซอ เป็นสถานที่พบปะของหนุ่มสาว เนื่องจากมีประเพณีห้ามหนุ่มสาวขอ

ความรักต่อกันบนบ้านนอกจากนี้ยังมีป่าช้า แหล่งน้ำ และเขตสงวนประจำหมู่บ้านอีกด้วย อีโก้ อยู่ในสังคมที่มีอิสระในการดำรงชีวิตภายใต้กฎและประเพณีของเผ่า ภายในหมู่บ้าน มีหลายแซ่สกุล แต่จะมีสกุลใหญ่เพียง 1-2 สกุล ซึ่งส่วนใหญ่สกุลต่างๆ จะเป็นญาติพี่น้องกัน บ้านอีโก้จะมีรั้วแสดงของเขตบริเวณบ้าน ส่วนตัวบ้านจะปลูกยกพื้นสูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร พื้นและฝาทำด้วยไม้ไผ่สับพาก หลังคามุงหญ้าคา ภายในมีห้องนอน 2 ห้อง ชายอยู่ห้องหนึ่ง หญิงอยู่ห้องด้านใน ประเพณีอีโก้ห้ามไม่ให้ลูกชายสมรสบนบ้าน ขณะที่พ่อยังมีชีวิตอยู่ ต้องมีกระต๊อบต่างหากอยู่หลังบ้านอีโก้นับถือผี วันสำคัญประจำปีที่จะต้องทำการเช่นไหว้ผีมี 9 พิธีคือ พิธีขึ้นปีใหม่ พิธีทำประตูบ้าน พิธีไล่ชิงช้า พิธีกินข้าวใหม่ พิธีเลี้ยงผีปอบลา พิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีขับไล่ผีหลังฤดูฝน พิธียะอุผีหรือบวงสรวงผีใหญ่ และพิธีเลี้ยงผีก่อนทำไร่

6. ลีซอ (Lisu) ชาวเขาเชื้อสายจีน - ทิเบต กลุ่มทิเบต - พม่า เรียกตัวเองว่า ลีซอ แบ่ง เป็น 2 กลุ่ม คือ ลีซอลายและลีซอดำเดิมอยู่บริเวณต้นแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำโขงทางตอนเหนือของประเทศทิเบตและมณฑลยูนนานในประเทศจีน ต่อมาถูกชนชาติอื่นรุกรานจึงถอยร่นลงมาทางใต้และกระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ในจีน พม่า และไทย ลีซอเข้ามาอยู่ในไทยครั้งแรกที่ดอยช้างจังหวัดเชียงราย เมื่อประมาณพ.ศ.ปี 2430 ลีซอทำเกษตรโดยปลูกข้าว ข้าวโพด และพืชผักต่างๆ เพื่อการบริโภค นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะหมูและไก่เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรม และมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอและปักผ้าการทำเครื่องประดับจากเงิน และการต้มสุรา สังคม หมู่บ้านส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ 800 เมตรขึ้นไป ใกล้แหล่งน้ำ ปลูกบ้านคร่อมบน พื้นดิน ใช้ไม้ไผ่เป็นวัสดุก่อสร้าง มุงหลังคาด้วยหญ้าคา ไม่มีหน้าต่าง ลีซอไม่มีหัวหน้าหมู่บ้าน เพราะถือว่าทุกคนเท่าเทียมกันหมด แต่จะมีสภาอาวุโส ซึ่งประกอบด้วยผู้อาวุโสจากสกุลต่างๆ ในหมู่บ้านเป็นผู้ปกครองดูแลและรักษากฎต่างๆ ของสังคมตามประเพณี ในหมู่บ้านแต่ละแห่ง จะมีครอบครัวที่มาจากแซ่สกุลต่างๆ ประมาณ 20 สกุล ความรักของลีซอเริ่มจากการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว ซึ่งปกติจะเกี่ยวกันขณะเดินทางไปไร่แล้วนัดพบกันในเวลากลางคืน และร้องเพลงเกี่ยวกันขณะเต็นรำในวันปีใหม่ แต่ที่นิยมกันมากคือการเกี่ยวกันขณะที่หญิงสาวออกมาดำข้าวในตอนกลางคืน ลีซอถือว่าการแต่งงานเป็นการค้าอย่างหนึ่งคือการซื้อหญิงสาว ซึ่งหากฝ่ายชายไม่มีเงินหรือมีเงินไม่พอ ก็จะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อทำงานชดใช้แลกกับเงินค่าสินสอดชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจนานเป็นปีก็ได้ก่อนแต่งงานฝ่ายชายจะให้ของกับฝ่ายหญิงเป็นการมัดจำ หลังจากนั้นจะใช้ชีวิตคู่ ซึ่งแม้ว่าพ่อแม่ฝ่ายหญิงจะรู้แต่ก็จะวางเฉย เพราะประเพณีบังคับต่อจากนั้นฝ่ายชายจึงจะส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอลีซอมีความเชื่อในเรื่องผี เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่น

5. ปัญหา อุปสรรค การพัฒนาการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

5.1 ด้านสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขาสูง อยู่ห่างไกล การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนกระจัดกระจายเป็นหย่อมบ้าน ตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา บนเขาที่มีความยากลำบากในการคมนาคมมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อหาเลี้ยงชีพ ฐานะค่อนข้างยากจน การสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการศึกษามีน้อย ดังนั้นจึงมีจำนวนนักเรียนตกหล่นและออกกลางคันเป็นจำนวนมาก

5.2 ด้านคุณภาพการศึกษา

5.2.1 นักเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสาร การเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานเป็นไปไม่ได้ซ้ำ จึงทำให้การเรียนรู้ในรายวิชาอื่นเป็นไปไม่ได้ซ้ำ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเช่น ผลการสอบทดสอบระดับชาติ (National Test: NT, Ordinary National Education Test: O-Net) ไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง

5.2.2 ระบบการทดสอบคุณภาพการศึกษาและการประเมินคุณภาพการศึกษา ไม่สอดคล้องกับสภาพการจัดการศึกษาตามบริบทพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร เนื่องจากการประเมินโรงเรียนในทุกขนาด ในทุกสภาพพื้นที่โดยใช้เกณฑ์เดียวกันทั่วประเทศ แม้ว่าการประเมินคุณภาพภายนอกที่สามจะมีการประเมินด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษาแต่ค่าน้ำหนักคะแนนยังคงน้อยมากเมื่อเทียบกับคะแนนด้านผลสัมฤทธิ์

5.2.3 หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอนไม่ยืดหยุ่นและไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความต้องการและความจำเป็นของเด็กและชุมชน โดยใช้หลักสูตรแกนกลางที่มีข้อจำกัดเรื่องเวลา และเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับสภาพบริบทพื้นที่

5.3 ด้านบุคลากร

5.3.1 การขาดแคลนครู โรงเรียนส่วนใหญ่มีครูไม่ครบชั้น ครูย้ายบ่อยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่น จึงมีปัญหการย้ายครูในระหว่างปีการศึกษา และทางเขตพื้นที่ไม่สามารถบรรจุครูได้ทันท่วงที จึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน

5.3.2 ระบบสวัสดิการ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครูมีน้อย เนื่องจากปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ภูเขาสูงและทุรกันดารมีความยากลำบาก แต่ระบบสวัสดิการ การเลื่อนขั้นเงินเดือน วิทยฐานะใช้ระบบเดียวกันทำให้ครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้ดูแลนักเรียนในหอพักไม่มีค่าตอบแทนและสวัสดิการอื่น

5.4 ด้านงบประมาณ

5.4.1 ระบบการจัดสรรงบประมาณในตามรายหัวเหมือนกันหมดทุกพื้นที่แต่บริบทและความขาดแคลนของโรงเรียนในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารมีมากกว่า ดังนั้นจึงเกิดความไม่เสมอภาคและส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก งบประมาณรายหัวที่ได้รับจัดสรรจึงมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการบริหาร ขาดความพร้อมด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้

5.4.2 งบประมาณตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองได้บ้างแต่ยังไม่เพียงพอสำหรับความขาดแคลนยังมีค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือจากที่รัฐบาลสนับสนุน เช่น ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ที่เป็นภาระหนักมาก ดังนั้นผู้ปกครองจึงมักส่งบุตร หลาน ได้เรียนระดับประถมศึกษาในหมู่บ้าน และหากได้เรียนต่อมักออกกลางคัน

5.4.3 การจัดสรรงบประมาณให้นักเรียนพักนอน ซึ่งมีการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาโดยใช้จำนวนนักเรียน หากจำนวนนักเรียนไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดจะได้รับจัดสรรให้ค่าอาหาร 3 มื้อเฉพาะในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ไม่จัดสรรให้นักเรียนในวันหยุด เสาร์ อาทิตย์ ซึ่งนักเรียนทุกคนก็ยังคงต้องรับประทานอาหารทุกวันไม่ได้เดินทางกลับบ้านเนื่องจากสภาพพื้นที่อยู่ห่างไกล จึงเป็นปัญหาการบริหารจัดการสำหรับโรงเรียน

5.4.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารยังมีส่วนร่วมในระดับน้อย เป็นเพียงการร่วมรู้และสนับสนุนในรูปแบบของแรงงานเท่านั้นยังไม่สามารถร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบหรือร่วมประเมินการจัดการศึกษาได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงภายในประเทศและต่างประเทศ มีดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยในประเทศ แยกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน

นิพนธ์ เสือก้อน (2545) ได้วิจัย เรื่อง "การศึกษาความเป็นหุ้นส่วนการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน" พบว่า ความเป็นหุ้นส่วนการบริหารสามารถสร้างได้จากองค์ประกอบ 3 ประการ ประการแรก บุคคลที่มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ต่อกันถึงขั้นที่แสดงพฤติกรรมความสนิทสนมแนบแน่น ความเคารพนับถือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการมีส่วนร่วมใน

กระบวนการตัดสินใจของบุคคลมีความเสมอภาค ซึ่งเกิดจากการเจรจาต่อรองจนได้ข้อยุติที่ยอมรับร่วมกัน ประการที่สอง ผู้ประสานงานด้านวิชาการที่ช่วยกระตุ้นหรือเร่งให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ประการสุดท้าย กระบวนการทำงานร่วมกันที่มีระยะเวลายาวนานเพียงพอและต่อเนื่องจนภารกิจที่เป็นความผูกพันร่วมกันสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนอัสสัมชัญ (2545) ได้วิจัย เรื่อง "ความคิดเห็นของผู้ปกครอง นักเรียน และศิษย์เก่าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญ ประจำปีการศึกษา 2544" พบว่า ผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนควรปรับปรุงเรื่องความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านวิชาการ โรงเรียนควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงสาระสำคัญ วัตถุประสงค์ ของหลักสูตรที่โรงเรียนจัดสอนในระดับต่างๆ

มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย (2546) ได้วิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย" พบว่า ผู้ปกครองมากกว่าร้อยละ 60 ของโรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม มีความคาดหวังและความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งผู้ปกครองเกินกว่า ร้อยละ 50 ที่จบระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นระดับความรู้ความสามารถที่น่าจะยอมรับได้ในการที่กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน

เกตุสุข เก้าแวงแก้วการ (2547) ได้วิจัย เรื่อง การศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน : กรณีศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น ส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในระดับวางแผน และส่วนมากผู้ปกครองจะได้มีโอกาสมีส่วนร่วม ก็โดยการบริจาควัสดุ สิ่งของ หรือทุนทรัพย์ ทั้ๆ ที่ผู้ปกครองก็ต้องการจะมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ ด้วย เช่น เป็นวิทยากรพิเศษสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ สถานประกอบการ หรือเข้าร่วมประชุม จนถึงขนาดเข้าไปเป็นหุ้นส่วนอย่างเท่าเทียมกันกับโรงเรียน ขณะเดียวกันผู้ปกครองต้องการข้อมูลหรือองค์ความรู้ด้านครุศาสตร์หรือวิทยาการสาขาการศึกษาจากทางโรงเรียน เช่น การสอนเด็กในวิชาต่างๆ การวัดและประเมินผล เป็นต้น สำหรับปัญหาที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมน้อยก็คือ ผู้ปกครองไม่มีเวลาไม่เห็นความสำคัญ ขาดความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วม มีเจตคติต่อการมีส่วนร่วมในทางลบ และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนไม่หลากหลาย ครอบคลุมทั่วถึง แต่อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาให้เพิ่มขึ้นได้ด้วยความพยายามของครูและผู้บริหารโรงเรียน

สร้อย ทรัพย์ประสม (2549) ได้วิจัย เรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร. พบว่า 1) ควรมีการวิจัยเพื่อหารูปแบบในการ บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จโดย พ่อ แม่ ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนในระดับต่างๆ นำมาสรุปเป็นต้นแบบในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น 2) ควรมีการวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหาและอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของพ่อ แม่ ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาการการมีส่วนร่วมให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ชบา พันธุ์สวัสดิ์ (2550) ได้วิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิง ประสบการณ์และการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการร่วมงานอย่างร่วมรู้สึกระหว่างผู้ปกครองและครู เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย มีผลสรุป ดังนี้ 1) แนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญและ คุณค่าของระบบครอบครัวได้รับความสนใจและการยอมรับจากประเทศต่างๆ เป็นอย่างมาก 2) ครอบครัวมิได้มีเพียงการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของเด็กเท่านั้นแต่ยังคงมีบทบาทใน การพัฒนาบุคลิกภาพ ศักดิ์ศรีในตนเอง ทักษะชีวิต และทักษะทางสังคม ให้แก่เด็กๆ ด้วย 3) สถานการณ์ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กที่อ่อนแอลงในภาพรวม และสถานการณ์ พลวัตของปัญหาสังคมมีผลกระทบต่อเด็กอย่างรวดเร็ว มีมิติที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้โรงเรียนและครู ทำหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาเด็กได้ยากลำบากยิ่งขึ้น สถานการณ์เช่นนี้ทำให้โรงเรียนต่าง เรียกร้องความเอาใจใส่และการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อมาร่วมดูแลช่วยเหลือและ พัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมในระยะยาว 4) แนวคิดที่โรงเรียนจะแสวงหาการมีส่วนร่วมจากพ่อแม่ ผู้ปกครองควรเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมแบบเป็น เพื่อน หรือ หุ้นส่วน ที่ทั้งสองฝ่ายต่างต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกันสร้างการยอมรับในความคิดและ วิธีการบางด้านที่แตกต่างกันและหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงานหรือแก้ปัญหา มิใช่ ความสัมพันธ์แบบเดิมที่อยู่บนฐานความเกรงใจ ความกลัว หรือความไม่กล้าเผชิญหน้ากัน 5) แนวคิดที่จะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาสัมพันธภาพที่เหมาะสมระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองและครู คือการให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทางในรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทั้งแบบไม่เป็น ทางการ และแบบที่เป็นทางการ เพราะจะสามารถสร้างแบบแผนที่เป็นธรรมชาติ ที่จะเข้าถึงพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีหลากหลายลักษณะได้ 6) รูปแบบของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน มีหลากหลายลักษณะ ได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วมตามสนใจรายบุคคล การรวมกลุ่มของพ่อแม่ที่ รวมตัวกันเอง การเข้าร่วมในฐานะกรรมการจนถึงขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มชมรม ผู้ปกครองอื่นๆ 7) บทบาทการมีส่วนร่วมของ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่สำคัญ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติเป็นความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน การมีส่วนร่วมในระดับบริหารและการตัดสินใจเป็นการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจ เลือกแนวทางการดำเนินงาน ที่เหมาะสม จนถึงการมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นบทบาทที่ยังไม่แพร่หลาย 8) ปัญหาและอุปสรรคในการร่วมงานระหว่างครอบครัวและโรงเรียน ได้แก่ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้บริหารที่เคยชิน กับความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึก มีส่วนร่วม และปัญหาความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อบทบาทครู การขาดสื่อสารเชิงข้อมูล ในความเคลื่อนไหวของนโยบายโรงเรียนการบริหารจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสม และปัญหาทัศนคติความคิดที่แตกต่างกันระหว่างครูกับพ่อแม่ผู้ปกครอง

สามารถ อินปิ่น (2551) ได้ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อแยกพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าประเด็นอื่นๆ ของบทบาทในแต่ละด้าน ดังนี้ คณะกรรมการขาดความเข้าใจในเรื่อง แผนและนโยบายคณะกรรมการขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองคณะกรรมการไม่มีความรู้ เรื่องหลักสูตร คณะกรรมการไม่ให้ความสำคัญต่อการกำกับและ ติดตามแผนปฏิบัติการ ขาดการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์การเรียน ขาดแคลนทุนการศึกษาขาดงบประมาณสนับสนุน จากภาครัฐ ปัญหาการสนับสนุนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากชุมชน คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจ ในการนำเสนอผลการดำเนินงานประจำปีขาดการประชาสัมพันธ์ในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน และขาดบุคลากรที่พร้อมจะเสียสละในการทำงาน สำหรับแนวทางการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการ สถานศึกษา พบว่ามีแนวทางที่สำคัญโดยพิจารณาจากประเด็นที่สำคัญแต่ละด้าน ดังนี้ควรมีการจัด ประชุมหรือมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูกับผู้นำชุมชนเพื่อวางแผน พัฒนาการศึกษาและธรรมเนียมโรงเรียน ควรให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของ โรงเรียน ควรให้การสนับสนุนอบรมเรื่องหลักสูตรจากภาครัฐควรมีการให้ ข้อเสนอแนะในการช่วย แก้ปัญหาให้โรงเรียนสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ควรมีการสนับสนุนช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน เพื่อให้สามารถได้เรียนจบหลักสูตรควรมีการสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์การเรียน ให้กับโรงเรียน ควรร่วมเป็นคณะกรรมการในสวนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของโรงเรียน เพื่อให้การบริหาร และการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสาน จารีตประเพณีศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น และของชาติควรส่งเสริม การใช้วิทยากรภายนอกและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านวิชาชีพในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียนและควรประสานกับประชาชน และองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เข้าร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นแหล่งวิทยากร 31 ของชุมชน ควรรับทราบ และให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของโรงเรียนและควร ส่งเสริมสนับสนุนให้ คณะอนุกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพในการช่วยเหลือกิจกรรม ของโรงเรียน สรุป การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษามีแนวทางการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่าง หลากหลาย ขึ้นอยู่กับโรงเรียนจะนำมาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาและสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิด ประโยชน์ทางการศึกษานั้นเอง

อรพรรณ คะเนิงสัตย์ธรรม (2551) ได้วิจัย เรื่องความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และ โรงเรียน ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในอำเภอโนนสะอาด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อุตรดิตถ์ เขต 2 พบว่า ผลการศึกษาความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน โดยภาพรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ย สูงสุดคือด้านวิชาการ รองลงมาคือด้านบริหารงานทั่วไป ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านงานบุคคล

ธีระ รุญเจริญ (2545) ได้วิจัย เรื่อง "สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย" พบว่าปัจจุบันชุมชนและสมาคมครูผู้ปกครอง มีส่วนร่วมเพียงการบริจาคเงินเป็นหลัก อีกทั้งการใช้คณะกรรมการโรงเรียนเพื่อประโยชน์ต่อ การบริหารและการจัดการศึกษายังไม่สามารถทำได้มากนัก ทั้งนี้เป็นเพราะแนวคิดตามวัฒนธรรมการ ปฏิบัติเดิม ความรู้ ความสามารถ และความชัดเจน ในอำนาจหน้าที่ รวมทั้งศักยภาพอื่นยังไม่มาก พอ ผู้ปกครองยังขาดความรู้ความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การร่วม ปฏิบัติงาน และการไม่เข้าร่วมมือ ช่วยเหลือ และมีเจตคติที่ไม่ดีต่อโรงเรียน และได้อภิปรายผลตอน หนึ่งไว้ว่า การจัดการศึกษาตั้งแต่บัดนี้ต่อไปถือว่า "ทุกคน" ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบ (All for Education) การบริหารและการจัดการศึกษาจะเป็นไปในวงกว้าง โดยเฉพาะผู้ปกครอง นักเรียน ประชาชน องค์กร สมาคม หรือหน่วยงานอื่นๆ โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake-holder) จะต้องเข้าร่วมบริหารและจัดการศึกษา ความสลับซับซ้อนจะมีมากขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้อง ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ (Systematic) จึงจะไม่ทำให้การบริหารและการจัด การสับสน ยุ่งยาก และล้มเหลว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติงานร่วมกับคณะกรรมการโรงเรียน ตาม พ.ร.บ. ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนต่อไปนี้จะต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพยุคใหม่จำต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการ

บริหารเดิมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่สอดคล้องกับแนวทางการบริหาร ตามแนวปฏิรูปการศึกษา นั้นคือ เน้นการบริหารโดยองค์คณะบุคคลหรือการบริหารแบบ มีส่วนร่วม

1.2 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

สุดี อุปปีนใจ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการบริหารแบบมี ส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือในปัจจุบัน ของโรงเรียนที่ 1 อยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับการร่วมมือหรือการไม่มีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นที่ 1 การจัดหา และขั้นที่ 2 การดูแลรักษา ส่วนโรงเรียนที่ 2 อยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับการมีส่วนร่วม พอเป็นพิธี หรือการมีส่วนร่วมบางส่วน ตั้งแต่ ขั้นที่ 3 ถึงขั้นที่ 5 การรับรู้ข่าวสารสนเทศการปรึกษาหารือ และการทำให้พอใจ กลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ สูงภาคเหนือ ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์หลัก คือ 1) สร้างสมัชชาการศึกษาของชุมชน 2) ส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากรในเพื่อพัฒนาการศึกษา 3) พัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ข้อเสนอแนะในการนำ ผลการวิจัยไปใช้ คือ 1) ควรมีการนำร่องการจัดตั้งสมัชชาการศึกษาของชุมชน 2) ควรส่งเสริม การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อระดมทุนและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษา 3) รัฐควร ส่งเสริมการให้องค์ความรู้ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

กานดา ดารุทยาน (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง นโยบายที่เหมาะสมสำหรับ กำหนดสถานะบุคคลของคนบนพื้นที่สูง : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวเขา อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์และปัญหาบุคคลที่ไม่มีสถานะตามกฎหมายของชุมชนบนพื้นที่สูง นั้นเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากอดีตและยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะของปัญหายังคงมีความ สลับซับซ้อน เห็นได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น จำนวนผู้อพยพหรือลักลอบเข้าเมืองโดยผิด กฎหมายมีจำนวนมากขึ้น ปัญหาเสพติดที่ความรุนแรงและกว้างขวางขึ้น ปัญหาแรงงานผิด กฎหมาย ปัญหาชุมชนบนพื้นที่สูง ไม่มีที่ดินทำกิน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้ แหล่งน้ำคุณภาพของดินเสื่อมโทรมลงอย่างมากสาเหตุของปัญหา ส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายที่ให้ สัญชาติไทยแก่ผู้อพยพในอดีตโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่รัดกุม จึงทำให้เกิดกลุ่มคนบนพื้นที่สูงและชน กลุ่มต่างๆ บริเวณชายแดน อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก หรือจะให้มี โอกาสได้รับสัญชาติไทย จึงทำให้ชุมชนบนพื้นที่สูงเหล่านี้ขยายเป็นสังคมใหญ่ และมีจำนวน ประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่สูงมาก ประกอบกับข้าราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบแสงประโยชน์

จากการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขปัญหสถานະบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยมีเหมาะสม รัฐบาลควรมีนโยบายที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติซึ่งเป็นรูปธรรม อีกทั้งพิจารณา หาข้อบกพร่อง ในการดำเนินงานและปรับปรุงแก้ไขอย่างจริงจัง โดยได้รับความร่วมมือจาก ส่วนราชการที่ เกี่ยวข้อง เพื่อให้การปฏิบัติงานตามนโยบายบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

ทรงวุฒิ เทพรักษา (2544) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการจัดการเรียนการ สอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงราย ได้สรุปผลการศึกษาดังนี้ 1) ด้านการวางแผนการเรียนการสอน (Plan) ผู้บริหารมีการ ดำเนินการให้คณะครูมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนงานของโรงเรียนชุมชนบนพื้นที่สูง มากที่สุด ครู ศึกษานิเทศก์และครุวิชาการศึกษา มีการจัดทำแผนปฏิบัติการตามแผนวิเคราะห์และ ภาวะคุกคามที่เคยประสบมาอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ประชานกรรมการสถานศึกษา ช้้นพื้นฐานและประธานนักเรียนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสม กับท้องถิ่นในระดับมาก 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) พบว่า ผู้บริหารได้ดำเนินการอยู่ในระดับ มากที่สุดเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมสัมมนา หรือพัฒนาตนเอง และการจัดครูเข้าสอน เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ครูวิชาการและครุศึกษานิเทศก์มีการจัดอาคารสถานที่ให้ เชื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและมีการจัดหาเครื่องมือ สื่อ วัสดุอุปกรณ์เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน มีระดับการดำเนินงานมากตามลำดับ ขณะที่ประชาน กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และประธานนักเรียนเห็นว่า มีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติงาน ร่วมกับโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและมีส่วนร่วมในการจัดการประชาสัมพันธ์โรงเรียนที่เหมาะสมอยู่ใน ระดับมาก 3) ด้านการวัดผลประเมินผล (Check) ผู้บริหาร ครูวิชาการและครุศึกษานิเทศก์มีการ ดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักการวัดและ ประเมินผลอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผล ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ และการประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย สูงสุดตามลำดับ 4) ด้านการแก้ปัญหา (Act) พบว่า ผู้บริหาร ครูวิชาการ ครุศึกษานิเทศก์มีการมอบหมายงานให้ ผู้รับผิดชอบดำเนินการตามแผนและปฏิทินการนิเทศและส่งเสริมให้มีการนิเทศภายในอย่าง สม่ำเสมอ มีการดำเนินการอยู่ในระดับดีมาก

กัลปญ์ ผัดจันตา (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลการจัดการศึกษา: กรณีศึกษานักเรียนชาวเขา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวโน้มการศึกษาต่อ ในระดับสูงกว่าระดับประถมศึกษาของนักเรียนชาวเขาอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน สัดส่วนของผู้ที่ กำลังศึกษาต่อมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาต่อ โดยศึกษาต่อในระบบโรงเรียนมากกว่านอกระบบ

โรงเรียน นักเรียนที่ศึกษาต่อมีความหวังที่จะศึกษาให้สูงถึงระดับปริญญาตรีมากที่สุด เมื่อสำเร็จการศึกษาในระดับที่หวังแล้ว จะออกไปประกอบอาชีพรับราชการมากที่สุด สำหรับนักเรียนที่ไม่ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าระดับประถมศึกษาชั้นต้นมีสาเหตุเพราะต้องออกไปประกอบอาชีพ โดยประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความต้องการในระดับมากที่สุดที่จะศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนผู้ปกครองนักเรียนชาวเขาดังกล่าว มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดในด้านความต้องการให้นักเรียนในความปกครองศึกษาต่อสูงสุดถึงระดับปริญญาตรี 2) การนำความรู้การศึกษาในระดับประถมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชาวเขา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน นักเรียนชาวเขามีความเห็นที่สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาในระดับประถมศึกษาในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง โดยมีความเห็นในระดับมาก ได้แก่ การนำความรู้กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (สสน.) ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองจำนวนมากที่สุด และรองลงมาคือ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สปช.) สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) มีความเห็นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในระดับน้อย 3) ความสามารถในการนำความรู้ที่ได้รับในระดับประถมศึกษาในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง โดยนำความรู้กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์และภาษาไทย) และกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สปช.) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) และสำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) มีความคิดเห็นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับน้อย 4) สำหรับการจัดการกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน นักเรียนชาวเขามีความคิดเห็นในระดับมาก เกี่ยวกับครูผู้สอนของตนว่า ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (สปช.) รองลงมาคือ กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) 5) ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนในความปกครองของตนเองอยู่ในระดับมาก

อุทัย แสงสุวรรณ (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยในโครงการการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านห้วยเลี่ยม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 ที่ประกอบด้วย 3 ชนเผ่า ได้แก่ เผ่าอาก้อ เผ่าเย้า และเผ่ามูเซอ ซึ่งเป็นสังคมชนเผ่าที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจ ผลการวิจัยพบว่า

1. ศักยภาพของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น แหล่งเรียนรู้

ไม้ผลเมืองหนาว พืชไร่ พืชสวน สถานีอนามัยปางขอน สถานีทดลองปลูกพืชบนพื้นที่สูงของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ในแต่ละหย่อมบ้านยังมีผู้รู้หลายสาขา เช่น ช่างตีเหล็ก ช่างจักรสาน ช่างปักผ้า หมอยาสมุนไพร ซึ่งท่านเหล่านั้นพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับทางโรงเรียน

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนที่มีต่อนักเรียนเช่นต้องการให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะด้านวิชาพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการให้นักเรียนรู้อนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า ตลอดจนต้องการให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เป็นต้น

3. แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) ได้แก่ 3.1) จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเนื้อหาสาระตามความต้องการของท้องถิ่น เข้ากับ 8 สาระวิชา และ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3.2) จัดเป็นสาระเพิ่มเติม ในระดับช่วงชั้นที่ 2 และช่วงชั้นที่ 3 3.3) จัดเข้าในโครงการของโรงเรียน บรรจุในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

โดยทางคณะผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่อยู่บนพื้นที่สูง (ชนเผ่า) จึงควรมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากการใช้กระบวนการเรียนรู้กับนักเรียนที่อยู่พื้นที่ราบเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนชนเผ่าให้มีคุณภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

ขวัญชีวัน บัวแดง (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการจัดการศึกษาของรัฐในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ได้สรุปผลการศึกษาดังนี้ 1) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐในฐานะเป็นเครื่องมือการสร้างชาติไทย การปฏิรูประบบการศึกษาให้มีลักษณะรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลางเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ท่ามกลางการคุกคามของลัทธิล่าอาณานิคมเน้นให้คน ในชาติมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีความรู้ในด้านภาษาไทย เพื่อรับรู้ข่าวสารจากทางราชการรวมทั้งความรู้อื่นๆ ทั้งที่จำเป็นสำหรับความมั่นคงให้กับประเทศและพัฒนาประเทศไปในทิศทาง ที่รัฐกำหนด ในส่วนของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง รัฐได้พยายามขยายโรงเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกลจากส่วนกลางและมุ่งเน้นกลุ่มดังกล่าวมากขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา เพื่อป้องกันการชักจูง โดยขบวนการคอมมิวนิสต์ อีกทั้งถือว่าเป็นกลุ่มที่ด้อยพัฒนา จึงจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นไทยและให้ความสำคัญและวิชาชีพแบบสมัยใหม่แก่กลุ่มคนกลุ่มนี้ 2) การเน้นรูปแบบพิเศษและหน่วยงานที่จัดการศึกษาที่หลากหลาย หน่วยงานที่เข้ามาร่วมใน การจัดการศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มีจำนวนมากกว่าหน่วยงานที่จัดการศึกษาแก่คนไทยทั่วไป

ซึ่งนอกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนแล้วยังมี
 สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และสำนัก
 พระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยลักษณะและรูปแบบของการจัดการศึกษาพิเศษ ได้แก่ การศึกษา
 สงเคราะห์ที่เน้นการให้เรียนและอยู่อาศัยประจำในโรงเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ได้แก่ การ
 ดำเนินงานของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์และโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ การศึกษาที่จัดให้
 เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา
 (ศศช.) ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง” และการศึกษาใน
 รูปแบบพิเศษมีการจัดตั้งโรงเรียนที่ให้ทางตำรวจตระเวนชายแดนเป็นผู้บริหารและครู การจัดการ
 โครงการสอนภาษาไทยให้เด็กจากประเทศพม่าในค่ายอพยพตามบริเวณชายแดนจังหวัดตาก
 การจัดรูปแบบห้องเรียนเคลื่อนที่ฯ 3) ศักยภาพและข้อจำกัดของการจัดการศึกษาโดยรัฐ การเข้า
 เรียนในระบบทำให้เยาวชนจากกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนหนึ่งเมื่อจบการศึกษาในระดับสูงแล้วสามารถ
 ประกอบอาชีพที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และต่อมาสามารถเป็นผู้นำในการพัฒนา
 และแก้ไขของกลุ่มชาติพันธุ์เอง แต่ยังมีข้อจำกัด อยู่ 3 ประการที่สำคัญ ได้แก่ เรื่องค่าใช้จ่ายใน
 การศึกษาที่สูงขึ้น เรื่องวิธีคิดและหลักสูตรการศึกษาที่ไม่เหมาะสม และเรื่องคุณภาพและวิธีการ
 จัดการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ปัจจุบันผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ที่จบ
 การศึกษาระดับสูงและชุมชนชาติพันธุ์ โดยรวมได้เริ่มตระหนักมากขึ้นถึงการสูญเสียซึ่งภูมิปัญญา
 และวัฒนธรรมดั้งเดิมในภาวะที่สังคมวิกฤติในด้านต่างๆ จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาการศึกษา
 ทางเลือกที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาอย่างเปิดกว้างและต่อเนื่อง ระดม
 ความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ผ่านการพัฒนาโดยกลุ่มชาติพันธุ์
 ต่างๆ มาเป็นเวลายาวนานเพื่อพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่ทางรอดของชีวิตและสังคม

สุพจน์ ประไพเพชร (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องเงื่อนไขความสำเร็จ ของการ
 บริหารที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนชาวไทยภูเขา เป็นการศึกษาเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่จะนำไปสู่
 การสร้างทฤษฎีจากฐานราก ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะของการบริหารที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ
 หลัก คือ การอิงมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ การกระจายอำนาจ การทำงานเป็น
 ทีม การบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารเชิงระบบ

2. เงื่อนไขความสำเร็จเกิดจากเงื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ เงื่อนไขที่เกิดจาก
 ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ลักษณะเด่นของผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้บริหารได้รับการยอมรับ
 เงื่อนไข ที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูชาวไทยภูเขา ลักษณะการทำงานของครู ความผูกพันของครู

ปฏิสัมพันธ์ของครู กิจกรรมที่เป็นเลิศของครูและความผูกพันระหว่างชุมชนกับครู เจ็อนไซที่เกิดจากนักเรียนได้แก่ ลักษณะพิเศษของเด็กชาวไทยภูเขา ลักษณะการอยู่ร่วมกันของเด็กและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเจ็อนไซที่มาจากภายนอก คือเจ็อนไซที่เกิดจากชุมชน ได้แก่ ความสงบสุขของชุมชน ความร่วมมือของชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การให้เกียรติกันระหว่างชนเผ่าและเครือข่ายผู้ปกครอง เจ็อนไซที่เกิดจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน องค์ประกอบของคณะกรรมการและจุดเด่นของประธานกรรมการ และเจ็อนไซที่เกิดจากหน่วยงานอื่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานอื่นและศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

สุพจน์ ประไพเพชร (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องเจ็อนไซความสำเร็จของการบริหารที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนชาวไทยภูเขาพบว่าเจ็อนไซภายในได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ลักษณะเด่นของผู้อำนวยการโรงเรียนและการยอมรับจากชุมชน เจ็อนไซที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูชาวไทยภูเขา ลักษณะการทำงานของครู ความผูกพันของครู ปฏิสัมพันธ์ของครู กิจกรรมที่เป็นเลิศของครูและความผูกพันระหว่างชุมชนกับครู เจ็อนไซที่เกิดจากนักเรียนได้แก่ ลักษณะพิเศษของเด็กชาวไทยภูเขา ลักษณะการอยู่ร่วมกันของเด็กและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เนตรนภา กันระวงศ์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการและวิธีการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนบนพื้นที่สูง อำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนบนดอยอย่างชาวอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 โดยภาพรวมมีความต้องการในระดับมาก ทุกด้าน เว้นแต่ความต้องการในด้าน วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน มีความต้องการในระดับมากที่สุด สำหรับวิธีการระดมทรัพยากรทางการศึกษา นั้น โดยภาพรวม พบว่าด้านที่มีการปฏิบัติมาก ได้แก่ ด้านความร่วมมือและการมีส่วนร่วม รองลงมาคือ ด้านการจัดการ นอกนั้นมีการปฏิบัติ การระดมทรัพยากรทางการศึกษาในระดับปานกลางได้แก่ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ตามลำดับ

อภิสิทธิ์ พึ่งพร (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่สูงมี 4 ตัว คือ การรักษาความเชื่อและค่านิยมของคนกะเหรี่ยงที่มีต่อธรรมชาติ การรักษาวิถีการปลูกข้าวเชิงประเพณี การรักษาภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และการรักษาจริยธรรมของชุมชน ตัวชี้วัดมีลักษณะเป็นองค์รวมและความหลากหลายของความเชื่อ ซึ่งจะตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน 6 ประการ ได้แก่ การมีข้าวเพียงพอต่อการ

บริโภค การมีน้ำเพียงพอ การมีพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ ความเป็นธรรม การมีรายได้สมดุลกับรายจ่าย และการมีสุขภาพดี ชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่สูงปัจจุบันได้รับผลกระทบจาก การพัฒนาประเทศที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ตามประเพณีมาเป็นการเรียนรู้สมัยใหม่ ทำให้ชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่สูงมีความเชื่อและค่านิยมเปลี่ยนไปจากเดิม ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนน้อยลง มีการผลิตเชิงเดี่ยวเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม การพัฒนาให้ชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่สูงให้มีความยั่งยืนได้ จำเป็นต้องฟื้นฟูภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม 7 ประการ คือ การไม่ครอบครอง การสำนึกในบุญคุณ ความพอเพียง ความเป็นธรรม การช่วยเหลือกัน การเคารพผู้อาวุโสและคนดี และการมีส่วนร่วมของชุมชน และความรู้ 12 เรื่อง ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในพื้นที่สูง รวมทั้งการประยุกต์ความรู้ใหม่ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยและการบริหารจัดการชุมชน ส่วนการจัดการเรียนรู้ นั้นต้องผสมผสานการเรียนรู้เชิงประเพณีของชุมชน 4 รูปแบบไว้ควบคู่ไปกับการศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีการประสานบทบาทของผู้เฒ่าทางและการและผู้นำตามธรรมชาติให้สอดคล้องกันในการขับเคลื่อนการพัฒนาและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

อรพิน เทพจอมใจ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุรกันดาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ด้านปัจจัยจูงใจ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความรักในงาน รองลงมา คือ ด้านความสำเร็จ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่ง ส่วนด้านปัจจัยค้ำจุน นั้น ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความมั่นคงปลอดภัย ด้านนโยบายและการบริหาร ด้านตำแหน่งหน้าที่ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านการนิเทศ ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ด้านฐานะทางสังคม

2. ปัญหาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุรกันดาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2 ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ การเปลี่ยนครูบ่อย ทำให้การปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง รองลงมา การใช้เวลาที่นานและความลำบากในการเดินทางมาปฏิบัติงาน สถิติความถี่ การขาดความร่วมมือจากชุมชน การขาดแคลนบุคลากรที่มีประสบการณ์และความชำนาญในงานพิเศษ ความจำกัดของสถานที่และสื่ออุปกรณ์การเรียน การสอนที่ทันสมัย

การขาดแคลนครูที่ตรงตามวิชาเอก ครูมีภาระงานอื่นมาก การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองและนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจภาษา ยากต่อการทำวิทยฐานะ การทะเลาะกันของบุคลากรในสถานศึกษา

3. แนวทางที่ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานของครู แนวทางที่เสนอมากที่สุด คือ เขตพื้นที่หาวิธีการลดภาระงานที่ไม่จำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนของครู รองลงมา คือ การสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาตนเอง อบรมศึกษาดูงานของครูเพราะระยะทางการเดินทางที่ไกล และลำบากเพื่อให้ครูเกิดกำลังใจในการพัฒนาตนเอง การสนับสนุนงบประมาณในการจ้างครูอัตราจ้างเพิ่มหรือบรรจุครูเพิ่ม การให้ทางเขตพื้นที่มองเห็นความสำคัญปัญหาและให้ความช่วยเหลือ การสนับสนุนให้ครูสอนในชุมชนของตนเอง การพยายามนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม กับสถานศึกษา โดยผ่านกิจกรรมของสถานศึกษาให้มากที่สุด

มนต์นภัส มโนการณ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทิวกันดาร ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทิวกันดาร ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และสภาพแวดล้อม
2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทิวกันดารที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ 2 เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยบุคลากรและงานบริหารสถานศึกษา 2) กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การลงมือปฏิบัติ การควบคุมและการปรับปรุง โดยมีการมุ่งใจเป็นกลไกในการขับเคลื่อน 3) ผลผลิต ประกอบด้วย โอกาสได้รับบริการทางการศึกษา คุณภาพของนักเรียนและประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา เงื่อนไขความสำเร็จ 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) นโยบายในการจัดการศึกษาบนพื้นที่สูงและทิวกันดาร 2) การมุ่งใจบุคลากรที่ปฏิบัติงานบนพื้นที่สูงและทิวกันดาร

3. การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทิวกันดารที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากและมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

รุ่งลาวัลย์ จันทรัตน (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า

ตอนที่ 1 สรุปผลความเป็นไปได้ในการนำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐมาใช้เป็นกลยุทธ์ การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สรุปผลดังนี้ คือ

หมวด 1 การนำองค์กร มีกลยุทธ์ด้านการนำองค์กร คือ 1) การจัดทำวิสัยทัศน์ ค่านิยม เป้าประสงค์ระยะสั้น ระยะยาว 2) การมอบอำนาจในการตัดสินใจให้แก่บุคลากร 3) การส่งเสริมให้มีกระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่บุคลากร และ 4) การจัดทำแผนกำกับ ติดตาม ความก้าวหน้าและประเมินผลการปฏิบัติงาน ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม คือ 1) การกำหนดนโยบายในการกำกับดูแล สถานศึกษาที่ดี และ 2) การจัดทำระบบการควบคุมภายใน และการบริหารความเสี่ยง เรื่อง ความรับผิดชอบต่อการใช้งาน และการเงิน

หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ มีกลยุทธ์ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ คือ 1) การจัดทำแผนปฏิบัติการ 2) การนำผลการวิเคราะห์ SWOT มาใช้ประกอบการท าแผนปฏิบัติการ และ 3) การวางแผนด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ มาสนับสนุนแผน ด้านการสื่อสารและการถ่ายทอดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปปฏิบัติ คือ 1) การสื่อสารเกี่ยวกับ ยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาแก่บุคลากรให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติ 2) การถ่ายทอดตัวชี้วัดและ เป้าหมายของแผนสู่บุคลากร และ 3) การจัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับแผน

หมวด 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีกลยุทธ์ ด้านความรู้เกี่ยวกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ 1) การมีช่องทางมารับฟังและเรียนรู้ ความต้องการของกลุ่มผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่มีประสิทธิภาพ ด้านการสร้าง ความสัมพันธ์กับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ 1) การจัดทำระบบวิธีการหรือกลไก การเก็บรวบรวมและจัดการเก็บรวบรวมเกี่ยวกับข้อร้องเรียน/ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็น/คำชมเชยของ ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การสร้างเครือข่ายและจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับ ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) การเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามา มีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ และ 4) การวัดความพึงพอใจของผู้รับบริการและผู้ มีส่วนได้ส่วนเสีย

หมวด 4 การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ มีกลยุทธ์ คือ 1) การจัดทำ ระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของแผนที่ครอบคลุม ถูกต้องและทันสมัย และ 2) การใช้ฐานข้อมูลมาสนับสนุนการดำเนินการ

หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มีกลยุทธ์ด้านการสร้างบรรยากาศการ ทำงาน ความผูกพันและความพึงพอใจแก่บุคลากร คือ 1) การจัดโครงสร้างขององค์กรที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน 2) การสร้างความผูกพันและความ พึงพอใจเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและให้เกิดความผูกพันต่อสถานศึกษา และ 3) การมี

ระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรที่มีประสิทธิผลและเป็นธรรม ด้านการพัฒนาบุคลากรและภาวะผู้นำ คือ 1) การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ และทักษะที่ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากร

หมวด 6 การจัดการกระบวนการ มีกลยุทธ์ด้านการออกแบบกระบวนการ คือ

1) การกำหนดกระบวนการตามยุทธศาสตร์ พันธกิจ และความต้องการของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การจัดทำข้อกำหนดที่สำคัญของกระบวนการและ 3) การจัดทำกระบวนการจากข้อกำหนดที่สำคัญ และนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญมาประกอบการออกแบบกระบวนการ ด้านการจัดการและการปรับปรุงกระบวนการ คือ 1) การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของกระบวนการ และ 2) การปรับปรุงกระบวนการ

ตอนที่ 2 สรุปผลสร้างและพัฒนาร่างกลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน มีผลสรุปเหมือนขั้นตอนนี้ 1 ยกเว้น หมวด 1 การนำองค์กรด้านการนำองค์กร คือ 1) การจัดทำวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ระยะสั้น ระยะยาว แต่ไม่มีการกำหนดค่านิยม ส่วนด้านธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดทำระบบการควบคุมภายใน เรื่อง ความรับผิดชอบต่อการใช้งาน และการเงิน แต่ไม่มีการบริหารความเสี่ยง

ตอนที่ 3 สรุปผลการใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน มีผลสรุปเหมือนขั้นตอนนี้

สราวุฒิ วรพงษ์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบไปด้วย 8 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบในการสร้างรายได้ โดยการประสานหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนด้านการตลาด การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาระบบการผลิตให้มั่นคงถาวร และการพัฒนาควรเน้นชุมชนให้นำแนวพระราชดำริด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในรูปแบบ 2) รูปแบบในการรักษาวิถีชีวิต ภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วิถีชีวิตและร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการนำภูมิปัญญามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและกว้างขวาง ส่งเสริมแต่ละชนเผ่าให้ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ด้านภาษาและการแต่งกาย 3) รูปแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน โดยการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง การกระจายอำนาจ การดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน 4) รูปแบบในด้านการเสริมสร้างชุมชนความเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วมเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนา โดยการสร้างระบบความเชื่อ และมีจิตสาธารณะ

ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน ทำให้เกิดเป็นความรัก และห่วงแหนชุมชน

5) รูปแบบในด้านการใช้สิทธิ และการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการติดตาม ตรวจสอบว่าการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใส ยุติธรรม และ ความต้องการของประชาชนหรือไม่ รวมทั้งการติดตามประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น 6) รูปแบบในด้านหน่วยงานราชการ ทุกส่วนมีการบริหารการพัฒนาเชิงบูรณาการ มีการบริหารจัดการที่ดี โดยเน้นภาวะผู้นำเป็นแกนนำที่ให้การบริหารงานพัฒนาประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อกำหนดแผนชุมชนในการกำหนดให้พื้นที่สูงเป็นเขตพัฒนาพิเศษ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารเชิงบูรณาการสูงสุด (Chief Executive Officer: CEO) ให้พื้นที่สูงสามารถกำหนดงบประมาณเพื่อการพัฒนาเป็นกรณีพิเศษ และเพิ่มสิทธิประโยชน์ให้ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่สูงแยกออกจากพื้นที่ปกติ 7) รูปแบบในด้านการส่งเสริมการใช้สิทธิการบริหาร จัดการพื้นที่ด้วยตนเอง โดยการยกบทบาทของชุมชนเพื่อการจัดการพื้นที่โดยผ่านองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลัก การเพิ่มอำนาจการตัดสินใจของชุมชนเพื่อการจัดการ และ 8) รูปแบบ ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี โดยพิจารณาจากการได้รับศึกษาทั่วถึง อยู่เย็นเป็นสุขได้ฉันทา มติจากผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยมากที่สุด โดยส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้นในมิติต่างๆ คือ ด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สมพิศ กาติ๊บ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่ ภูเขาสูงภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า

1. การตรวจสอบสภาพแวดล้อมของการบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่ภูเขาสูง ภาคเหนือตอนบน 1) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดแข็ง คือ ด้านโครงสร้างและนโยบาย ด้านผลผลิตและการบริการ และด้านบุคลากร 2) สภาพแวดล้อมภายในที่เป็นจุดอ่อน คือ ด้านประสิทธิภาพการเงิน ด้านวัสดุและอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ 3) สภาพแวดล้อม ภายนอกที่เป็นโอกาสคือด้านการเมืองและกฎหมาย 4) สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นภาวะคุกคาม คือด้านสังคมและวัฒนธรรมด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ

2. การกำหนดกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่ภูเขาสูงภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ 12 นโยบาย และ 25 โครงการ มีกลยุทธ์ ดังนี้ 1) สร้างความรักความผูกพัน และเจตคติที่ดีต่อโรงเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่ภูเขาสูง 2) ปรับปรุงระบบการบริหารงานโรงเรียน ในเขตพื้นที่ภูเขาสูง 3) ส่งเสริมการระดมทุนและทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อการบริหารงาน

โรงเรียน 4) เร่งพัฒนาบุคลากรและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และ 5) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การบริหารของโรงเรียน

สุพิช ชัยมงคล (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง ผลการวิจัยพบว่า

1. ตัวชี้วัดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูงประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ 49 ตัวชี้วัด

2. สมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่สูงภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง

3. กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง มี 4 กลยุทธ์หลัก ดังนี้ 1) สร้างความตระหนักในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง 2) พัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง 3) เสริมสร้างความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง 4) ยกย่องสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์พบว่า กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง ในภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับดีมาก

วชิราพร สุวรรณศรवल (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษา ทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยประกอบด้วย 1) ด้านนักเรียน: ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษา ภาษาเป็นอุปสรรคในการเรียน และเด็กพักห่างไกลจากโรงเรียน 2) ด้านโรงเรียน : หลักสูตรไม่เหมาะสมโรงเรียนตั้งอยู่ในที่ห่างไกลจากที่พักของนักเรียนครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน

2. ความต้องการที่สำคัญของนักเรียนและผู้ปกครองได้แก่ในแต่ละชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ย่อยและมีครูประจำเพื่อสะดวกในการเรียน หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอนเฉพาะวิชาที่จะเป็นและใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาวิชาควรเน้นวิชาชีพเป็นสำคัญ

3. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนที่สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนที่ออกกลางคัน

และกลุ่มที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ หรือผู้สนใจ อย่างต่อเนื่อง เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปเกาะเกี่ยวกับโรงเรียนปกติแต่ใช้เวลานอกราชการเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีระบบ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับงานบุคคล งานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป กระบวนการเกี่ยวข้องกัน กระบวนการบริหารงานวิชาการ และบริหารงานทั่วไปโดยใช้แรงจูงใจในการขับเคลื่อน ผลผลิตเกี่ยวข้องกัน โอกาสทางการเรียนของนักเรียนที่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ และประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้และบริบทเกี่ยวข้องกันนโยบายการจัดการศึกษาทางเลือกบนพื้นที่สูง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลการใช้กฎหมายท้องถิ่นคู่กับครูปกติ

4. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้ และที่ความคุ้มค่าในระดับมากโดยมีความเหมาะสมและควมมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

สมนุรณ ธรรมลังกา (2556) รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กฎหมายท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย เป็นสังคมแบบเครือญาติ มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้ง ทางด้านการเมือง มีการกระจายอำนาจแก่การปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และทางด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การใช้กฎหมายท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในจังหวัดเชียงราย มีอาทิเช่นกฎหมายท้องถิ่น ด้านผู้นำชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และกฎหมายท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กฎหมายท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆเหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กฎหมายท้องถิ่นเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกกับบ้านเกิด และสอดคล้องกับ โครงการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร (2557) หัวใจสำคัญของการดำเนินโครงการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร ให้ประสบความสำเร็จองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นทีม ประกอบด้วย 1) กลไกการพัฒนาการศึกษาอย่าง

ยั่งยืนจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกเครือข่ายตั้งแต่การร่วมตระหนัก ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและร่วมชื่นชมความสำเร็จ รวมไปถึงการระดมทรัพยากรทางการศึกษา ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นต้น

2) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความร่วมมือและการช่วยเหลือกันของโรงเรียนในเครือข่ายของชมรมนักรักการศึกษาในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร ในรูปแบบของการศึกษาดูงาน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน การเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี แล้วนำไปประยุกต์ใช้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของตน

3) ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาก่อนให้เกิดความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความภาคภูมิใจ การปรับเปลี่ยนวิธีคิดหรือวิธีทำงาน ประกอบด้วย 1) การจัดการศึกษาที่น้อมนำพระราชดำริ มาสู่การปฏิบัติ เป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนด้วยระบบการศึกษา โดยยึดปัญหาและพื้นที่เป็นตัวตั้ง ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสู่ชุมชน นำไปสู่การพัฒนาและพึ่งพาตนเองได้ 2) การจัดการศึกษาต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อสร้างทางเลือกที่มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับสภาพสังคม วัฒนธรรมและบริบทของผู้เรียน 3) ความสำเร็จของการจัดการศึกษาไม่ได้วัดคุณภาพนักเรียนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องคำนึงถึงทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข 4) ต้องส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีอุดมการณ์ มีความมุ่งมั่น และมีขวัญ กำลังใจ ในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารอย่างต่อเนื่องให้สำเร็จตามเป้าหมาย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

การศึกษาการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ ดังนี้

คัมเมอร์ และเฮย์เนส (Comer and Haynes, 1991) ได้วิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน: วิธีนิเวศวิทยา" พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะมีความหมายต่อการเรียนของเด็กในโรงเรียนมาก ถ้าการมีส่วนร่วมนี้มีส่วนในกระบวนการของการศึกษา ผู้ปกครองสามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้มากโดยเฉพาะความรู้ทางด้านวิชาชีพ และทักษะต่างๆ โรงเรียนควรออกแบบให้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกที่สนับสนุนการพัฒนาการของเด็กโดยรวม ระดับของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับ 1 เป็นระดับที่อ่อนไหว (Sensitive) และวิกฤติ (critical) ที่สุด มีผู้ปกครองเพียง 5-6 คน เท่านั้นที่ถูกเลือกให้เป็นตัวแทนในคณะทำงานวางแผน และบริหารจัดการโรงเรียน ระดับ 2

ผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในระดับนี้ จะมีส่วนร่วมในโรงเรียนและหรือห้องเรียนในกิจกรรมในแต่ละวัน และหรือในองค์กรผู้ปกครองที่มีในโรงเรียน ระดับ 3 ผู้ปกครองที่เข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียน จัดขึ้น

อิคเคิลส์ และฮาโรลด์ (Eccles and Harold, 1993) ได้วิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วม ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียนในเด็กวัยรุ่นตอนต้น" พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการ มีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษามี 5 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยผู้ปกครอง/ครอบครัว ได้แก่ ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระดับรายได้/ทรัพยากรการเงินของผู้ปกครอง เพศของผู้ปกครอง อายุของผู้ปกครอง จำนวนเด็กในการดูแลของผู้ปกครอง สถานภาพการสมรสของผู้ปกครอง สภาพการทำงานของผู้ปกครอง สุขภาพจิตของผู้ปกครอง 2) ปัจจัยชุมชน ได้แก่ ความสามัคคี ในชุมชน การสนับสนุนทางสังคมของชุมชน โครงสร้างโอกาส บรรทัดฐานของชุมชน ภัยอันตรายของชุมชน การควบคุมทางสังคมของชุมชน แบบอย่างในชุมชน 3) ปัจจัยเด็ก ได้แก่ อายุของเด็ก เพศของเด็ก ผลงานในอดีตของเด็ก ทักษะคิดของเด็ก พรสวรรค์ของเด็ก ความสนใจของเด็ก บุคลิกภาพของเด็ก 4) ปัจจัยครู ได้แก่ อายุของครู เพศของครู อายุงานของครู 5) ปัจจัยโรงเรียน ได้แก่ แบบ/ระดับการศึกษาที่โรงเรียนสอน แหล่งทรัพยากรของโรงเรียน บรรยากาศของโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของโรงเรียน โครงการพิเศษ และงานวิจัยยังพบอีกว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาส่งผลต่อผลลัพธ์ของเด็ก (Child Outcome)

โกรลนิก และสโลว์เวซิค (Grolnick and Slowiaczek, 1994) ได้วิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนของเด็ก: แนวคิดพหุมิติและรูปแบบการจูงใจ" พบว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองสามารถวัดเพื่อสนับสนุนสมมุติฐาน 3 มิติของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองได้ คือ มิติของพฤติกรรม (Behavior) มิติของสติปัญญา/ความเข้าใจ (Intellectual/Cognitive) มิติของบุคคล (Personal)

บาร์นส์ (Barnes, 1995) ได้วิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียน" พบว่า การมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยอุดมคติแล้ว ผู้ปกครองต้องการมีบทบาทที่โรงเรียนหรือในชั้นเรียน แม้ว่าจริงๆ แล้ว การมีส่วนร่วมของพวกเขาไม่เป็นไปตามอุดมคติดังกล่าว และได้พบว่าผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนที่บ้านด้วย

คูทส์ (Coots, 1998) ได้ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและเด็ก กับ รูปแบบของพ่อแม่ในการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมการฝึกหัดของเด็ก อายุ 7-8 ปี พบว่า ข้อมูลข่าวสารและบทบาทของโรงเรียนมีความสัมพันธ์มากที่สุดต่อตัวแปรการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

หลุยส์ (Louise, 1998) ได้วิจัย เรื่อง "ความพึงพอใจของพ่อแม่และครอบครัวในการมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรม" พบว่า พ่อแม่ผู้ปกครองต้องการมากกว่าการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องเท่านั้น คือ ต้องการเข้าไปเป็นหุ้นส่วนในการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน พ่อแม่มีความคาดหวังที่จะร่วมให้คำแนะนำแก่บุตร และสิ่งที่พ่อแม่สามารถช่วยได้มากที่สุด คือ การให้ความรู้เฉพาะทาง/ทักษะ การประเมินผล

แฟนทุสโซ, ไทก์ และชาวด์ส (Fantuzzo, Tighe and Childs, 2000) ได้วิจัย เรื่อง "แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของครอบครัว: การประเมินพระระดับของการมี 3 โครงสร้าง ได้แก่ การมีส่วนร่วมที่มีฐานมาจากโรงเรียน การมีส่วนร่วมที่มีฐานมาจากบ้าน และการประชุมร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เอปสไตน์ (Epstein, 1995) ที่ว่าการมีส่วนร่วมที่มีฐานมาจากโรงเรียน ได้แก่ ความเป็นผู้ปกครอง และการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมที่มีฐานมาจากโรงเรียน ได้แก่ การสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน และการเป็นอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา และการมีส่วนร่วมจากการประชุมร่วมกันระหว่างบ้านกับโรงเรียน ได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน และการเป็นผู้ประสานงานในการระดมทรัพยากร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาเอกสาร

1. แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเป็นเอกสารจากแนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียงแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของสภาการศึกษา โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง นักวิชาการศึกษาและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในประเด็น 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกเอกสารการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง บันทึกผลการศึกษาตามประเด็นที่กำหนดไว้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดกลุ่ม (Sort) และการสร้างข้อสรุป จำแนกเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ 5) เครื่องมือ

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 6 คน ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ (Interview) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสถาบันระดับอุดมศึกษา จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนมากกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัถ คณบดีวิทยาลัยการศึกษา ต่อเนื่องมหาวิทยาลัยพะเยา

1.2 กลุ่มผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์สอนมากกว่า 5 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ ดร.สินอาจ ลำพูนพงศ์ ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1

1.3 กลุ่มเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีประสบการณ์ทำงานเครือข่ายการมีส่วนร่วมมากกว่า 20 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย

1.3.1 Mr.Eugene Long นักพัฒนาเฝ้ามลาบรี (ตองเหลือง) บ้านห้วยฮ่อม ตำบลบ้านเวียง อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่

1.3.2 นายจางเคอะ แซ่ย่าง อดีตผู้ใหญ่บ้านชนเผ่าม้ง หมู่ที่ 9 ตำบลรวมไทย อำเภอบพพระ จังหวัดตาก

1.4 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่มีการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยพิจารณาจาก 1) มีแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาและดำเนินการอย่างต่อเนื่องมากกว่า 5 ปี และ 2) เป็นสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงด้านการส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1.4.1 ดร.มนต์ภัทร มโนการณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบเป็ด ตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 2

1.4.2 นายสำเร็จ ไกรพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกาดวิทยาคม ตำบลดอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34 เชียงใหม่ เขต 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ 5) เครื่องมือ โดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในชั้นที่ 1.1 นำมาเป็นข้อมูลหลักในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างฉบับร่างนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษา

2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างฉบับจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบเครื่องมือเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.1 ขอบหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวรเพื่อนำไปใช้ในการติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ

3.2 ติดต่อผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการ ดังนี้

3.2.1 การวางแผนเพื่อการสัมภาษณ์

1) จัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึก ดินสอ เครื่องบันทึกวีดีโอ

2) ข้อมูลสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้

3) ติดต่อนัดหมาย วัน เวลา และจัดส่งประเด็นที่สัมภาษณ์ล่วงหน้าทั้ง

2 รูปแบบ

4) ผู้วิจัยสอบถามวิธีการที่จะให้สัมภาษณ์ ตามระยะเวลาและความต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์

3.2.2 การดำเนินการสัมภาษณ์

ตาราง 8 แสดงเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ชื่อ - สกุล	วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	เวลาที่ สัมภาษณ์	สถานที่สัมภาษณ์
1 นายสำเร็จ ไกรพันธ์	20 มกราคม 2558	เวลา 09.30 น.	ห้อง 1214 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2 ดร.มนต์ภัทร์ มโนการณ	20 มกราคม 2558	เวลา 15.00 น.	ห้อง 1214 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
3 Mr.Eugene Long	28 มกราคม 2558	เวลา 09.00 น.	บ้านห้วยฮ่อม(เผ่ามลาปรี ตองเหลือง) ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่
4 รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัค	28 มกราคม 2558	เวลา 13.30 น.	ห้องประชุม วิทยาลัยการศึกษา ต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยพะเยา
5 ดร.สินอาจ ลำพูนพงศ์	29 มกราคม 2558	เวลา 10.00 น.	ห้องประชุม วิทยาลัยการศึกษา ต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยพะเยา
6 นายจางเคอะ แซ่ย่าง	4 กุมภาพันธ์ 2558	เวลา 08.30 น.	บ้านรวมไทย หมู่ที่ 9 ตำบลรวม ไทย อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์

ขั้นที่ 1.3 การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการดูงานในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

1. ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง ซึ่งเป็นสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยพิจารณาจากสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย

1.1 ดร.อนุวัตร ชุ่มทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) ตำบลแม่ต๋องใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

1.2 นางสาวสุพิทยา เตมียะลิน ผู้อำนวยการโรงเรียนเพียงหลวง 11 บ้านสล่าเจียงตอง (ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี) ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

1.3 นายอลงกรณ์ ถาแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ระมาดน้อยตำบลชะเนือ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ 5) เครื่องมือ โดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขั้นที่ 1.1 และ 1.2 นำมาเป็นข้อมูลหลักในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างฉบับร่าเงนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษา โดยแบบสัมภาษณ์ทั้งสองแบบ

2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและกึ่งโครงสร้างฉบับจริง (รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ ภาคผนวก ค)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.1 ขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวรเพื่อนำไปใช้ในการติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ

3.2 ติดต่อผู้อำนวยการสถานศึกษาด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตามกระบวนการ ดังนี้

3.2.1 การวางแผนเพื่อการสัมภาษณ์

- 1) จัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึก ดินสอเครื่องบันทึก
- 2) ซ้อมสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้
- 3) ติดต่อนัดหมาย วัน เวลา และจัดส่งประเด็นที่สัมภาษณ์ล่วงหน้า
- 4) ผู้วิจัยสอบถามวิธีการที่จะให้สัมภาษณ์ ตามระยะเวลาและความต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์

3.2.2 การดำเนินการสัมภาษณ์

ตาราง 9 แสดงเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการดูงานในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

โรงเรียน	วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์	เวลาที่สัมภาษณ์	สถานที่สัมภาษณ์
1 โรงเรียนบ้านแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์)	29 มกราคม 2558	เวลา 8.30 น.	ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
2 โรงเรียนเพียงหลวง 11 บ้านสล่าเจียงตอง (ในทูลกระหม่อมหญิง อุบลรัตนราชกัญญาสิริ วัฒนา พรธนา)	7 กุมภาพันธ์ 2558	เวลา 09.00 น.	ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3 โรงเรียนบ้านแม่ระมาดน้อย	11 กุมภาพันธ์ 2558	เวลา 09.30 น.	ตำบลชะเนือ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 2 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 การยกกร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น

ทศกัณฐ์ดารบนพื้นที่สูง มาयर่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทศกัณฐ์ดารบนพื้นที่สูง

2. นำร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทศกัณฐ์ดารบน
พื้นที่สูงที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในเบื้องต้น ของรูปแบบและ
การใช้ภาษา

3. ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ
โรงเรียนในถิ่นทศกัณฐ์ดารบนพื้นที่สูง

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบ
เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทศกัณฐ์ดารบนพื้นที่สูง จำนวน 9 คน โดยใช้
วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อให้ในการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus
Group Discussion) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันระดับอุดมศึกษา ที่เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา
การบริหารการศึกษา การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จบการศึกษาระดับ
ปริญญาเอก มีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1.1.1 ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ รุญเจริญ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

1.1.2 รองศาสตราจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ อาจารย์ประจำหลักสูตร
ศึกษาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

1.1.3 รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง อาจารย์ประจำภาควิชา
วรรณคดีและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

1.2 ผู้บริหารการศึกษาที่เชี่ยวชาญทางด้านการจัดการศึกษา การบริหารการศึกษา
การส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาเอก เป็นหรือเคยเป็น
ผู้บริหารระดับสูง มีประสบการณ์ด้านการบริหารมากกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

1.2.1 ดร.อภิปต์ย์ คลี่สุนทร อาจารย์อาวุโส บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาการศึกษา
ทางอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญและอดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ

1.2.2 ดร.ทินกร พูลพุมิ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

1.2.3 พ.ต.ท.อุดม อินอยู่ รองผู้กำกับตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก
รับผิดชอบโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

1.3 ศึกษานิเทศก์

1.4 ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นหรือเคยเป็นผู้บริหารในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง และมีการส่งเสริมเครือข่ายการมีส่วนร่วมการศึกษา จนส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ จำนวน 2 คน ประกอบด้วย

1.4.1 ดร.สมประสงค์ มั่งอะนะ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนอุ้มผางพิทยาคม
อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

1.4.2 นายกำแหง ศิริวงษ์ อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชน บ้านท่าสองยาง
อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 1) โครงร่างวิทยานิพนธ์ 2) เอกสารการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผลของการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง และร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 3) ประเด็นการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ภาพรวมของร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง องค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่มีความเหมาะสม และเงื่อนไขความสำเร็จโดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

2.1 สังเคราะห์องค์ประกอบ และแนวทางของร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เพื่อกำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม

2.2 กำหนดประเด็นการสนทนากลุ่ม เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและการใช้ภาษา

2.3 ปรับปรุงแก้ไขประเด็นการสนทนากลุ่มตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

3.1 ขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

3.2 ส่งหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่มพร้อมกับเอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิก่อนล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

3.2.1 โครงร่างวิทยานิพนธ์

3.2.2 เอกสารการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผลของการศึกษาขององค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง และร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.3 ประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ได้แก่ 1) ความเหมาะสมในภาพรวมของร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 2) ความเหมาะสมขององค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่มีความเหมาะสมและเงื่อนไขความสำเร็จ

3.3 จัดเตรียมสถานที่ และบุคลากรในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้จัดบันทึกการสนทนา ผู้บันทึกภาพและเสียง และผู้อำนวยการความสะอาดทั่วไป

3.4 ดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันเสาร์ ที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558 เวลา 09.00 น. ณ ห้องประชุม ED 1214 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัย กำหนดประเด็นสำหรับการตรวจสอบร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ชาตบุประชีวิน รองคณบดีฝ่ายวิชาการ เป็นผู้ดำเนินรายการ นายศตายุ วาดพิมาย เป็นผู้บันทึกภาพและเสียง นางจิราพร ไทยวรรณศรี นักวิชาการศึกษาดำเนินการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 เป็นผู้จัดบันทึก และ ดร.มุกิตา สุขท้วญาติ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนร่องกวางอนุสรณ์ เป็นผู้อำนวยการความสะอาดทั่วไป

3.5 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข ร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง รวมทั้งเงื่อนไขความสำเร็จและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการจัดประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาในพื้นที่ทุรกันดารบนพื้นที่สูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 จำนวน 116 คน ที่ร่วมในการประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เครื่องมือที่ใช้

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสาร สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ของรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยมีความหมายของคะแนน ดังนี้ บุญชม ศรีสะอาด (2554, หน้า 121)

5 หมายถึง มีระดับความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในสถานศึกษามากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในสถานศึกษา

3 หมายถึง มีระดับความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบ เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในสถานศึกษา ปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบ เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในสถานศึกษาน้อย

1 หมายถึง มีระดับความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบ เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในสถานศึกษาน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำรูปแบบเครือข่าย การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ไปใช้ในการพัฒนาเป็นแบบ ปลายเปิด

2.2 การพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง โดยวิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

2.2.1 นำผลการตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จากการสนทนากลุ่มมาเป็นข้อมูลหลักในการสร้าง แบบสอบถามความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

2.2.2 สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมของการใช้ภาษา

2.2.3 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและจัดพิมพ์ แบบสอบถามฉบับจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ผู้วิจัย ดำเนินการ ดังนี้

3.1 ขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือ ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดาก เขต 2 เพื่อขอเชิญผู้อำนวยการสถานศึกษาเข้า ร่วมประชุมประชาพิจารณ์

3.2 ส่งหนังสือขอความร่วมมือพร้อมเอกสารประกอบการประชุมประชาพิจารณ์ และ กำหนดการ วัน เวลา และสถานที่ประชุมประชาพิจารณ์ ถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทางไปรษณีย์

3.3 ดำเนินการประชุมประชาพิจารณ์ ในวันเสาร์ที่ 4 ตุลาคม 2558 เวลา 09.00 น. ณ ห้องประชุมโรงแรมวัฒนาวิลเลจ อ.แม่สอด จ.ตาก โดยมี นายสุเทพ คำป่าสังข์ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นผู้ดำเนินรายการ นายศตายุ วาดพิมาย เป็นผู้จัดบันทึก นางสาวสายสุนีย์ แสงด้วง ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เป็นผู้อำนวยการความสะดวกทั่วไป โดยจำนวนกลุ่มเป้าหมาย 116 คน มีผู้เข้าร่วมประชุมประชาพิจารณ์ จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการนำรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ไปใช้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย กำหนดเกณฑ์ดังนี้ (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไทย, ม.ป.ป., หน้า 183)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเป็นประโยชน์/มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเป็นประโยชน์/มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเป็นประโยชน์/มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเป็นประโยชน์/มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเป็นประโยชน์/มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยนำเสนอตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาเอกสาร

1.2 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1.3 การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการดูงานในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

2. ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1 การยกร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงครั้งนี้

2.2 การตรวจสอบร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3. ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

รายละเอียดของผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผลการศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยพิจารณาจากแนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของสภาการศึกษา โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง นักวิชาการศึกษาและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ กำหนดองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ ดังนี้

ตาราง 10 แสดงการสังเคราะห์หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ลำดับ	หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	แนวคิดทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง	แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน	แนวคิด ทฤษฎีการพึ่งตนเอง	แนวคิด ทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน	ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของสภาการศึกษา
1	หลักไม่ใช้วิธีการสั่งการให้ปฏิบัติตาม	✓	-	-	-	-
2	หลักการพึ่งตนเอง	✓	✓	✓	-	-
3	หลักการมีส่วนร่วม	✓	✓	✓	-	✓
4	หลักประชาธิปไตย	✓	✓	✓	-	-
5	หลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางการดำเนินงาน	✓	-	-	-	-
6	หลักการแบ่งความรับผิดชอบแต่ละชุมชน	✓	✓	✓	-	✓
7	หลักการส่งเสริมให้ความรู้	✓	-	-	-	-
8	หลักการการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม	✓	-	-	✓	-
9	หลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน	-	✓	-	-	-
10	หลักการแบ่งความรับผิดชอบในชุมชน	-	-	✓	-	-
11	หลักความคิดริเริ่มแก้ปัญหาของชุมชน	-	-	✓	-	-
12	หลักความเสมอภาคและเป็นธรรม	-	-	✓	✓	✓
13	หลักการใช้ทุนในชุมชน	-	-	✓	✓	-
14	หลักการกระจายอำนาจ	-	-	-	-	✓
15	หลักการบริหารความเสี่ยง	-	-	-	-	✓

ผลการศึกษาค้นคว้าประกอบที่ 1 หลักการที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยสังเคราะห์จากหลักการที่มีความถี่ของแนวคิด/ทฤษฎีตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ประกอบด้วย

1. หลักการพึ่งตนเอง คือ การทำงานร่วมกันเป็น กลุ่ม มีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน (สมพิศ สุขแสน, 2551, หน้า 19; พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, 2517, หน้า 20; โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 22)

2. หลักการมีส่วนร่วม คือ กลุ่มคน และองค์กรในและนอกชุมชนที่มีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน (สมพิศ สุขแสน, 2551, หน้า 19; พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, 2517, หน้า 20; โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 22; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554, หน้า 36)

3. หลักประชาธิปไตย คือ ชุมชนที่รับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย การสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน (สมพิศ สุขแสน, 2551, หน้า 19; พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, 2517, หน้า 20; โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 22)

4. หลักการแบ่งความรับผิดชอบแต่ละชุมชน คือ การกระจายอำนาจที่เลื้ออำนวนยให้เกิดกลุ่มต่างๆในชุมชน เป็นกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน ละแวกบ้าน (สมพิศ สุขแสน, 2551, หน้า 19; พัฒน์ บุญรัตนพันธุ์, 2517, หน้า 20; โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 22; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554, หน้า 36)

5. หลักการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม คือ การดำเนินกิจกรรม โครงการ ของการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน จึงมีความจำเป็นต้องมีการบูรณาการกิจกรรม โครงการให้มีการพัฒนาในทุกด้านในเวลาเดียวกัน (สมพิศ สุขแสน, 2551, หน้า 19; รากฐานไทย, 2555, หน้า 25)

6. หลักความเสมอภาคและเป็นธรรม คือ การทำงานร่วมกัน โดยไม่ปิดกั้นคน ปิดกั้นความคิด คนกลุ่มใด เชื้อชาติ ศาสนา หรือแม้แต่ว่าพันธุ์ เข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 22; รากฐานไทย, 2555, หน้า 25; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554, หน้า 36)

7. หลักการใช้ทุนในชุมชน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่ยึดหลักการพึ่งตนเองในชุมชน เช่น ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากร (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, หน้า 22; รากฐานไทย, 2555, หน้า 25)

ตาราง 11 แสดงการสังเคราะห์เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ลำดับ	เป้าหมายเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	นักวิชาการ	โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร	ยุทธศาสตร์	การมีส่วนร่วมของสภาการศึกษา
1	เพื่อความมั่นคงของรัฐ	✓	-	-	-
2	เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม	✓	-	-	-
3	เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างราชการกับชุมชน	✓	-	-	-
4	เพื่อสร้างความสำนึกความเป็นไทย	✓	-	-	-
5	เป็นเครื่องมือให้สื่อสารภาษาไทยได้	✓	-	-	-
6	เพื่อให้รู้ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาความเป็นอยู่	✓	-	-	-
7	นักเรียนได้รับการศึกษาจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษา	-	✓	-	-
8	นักเรียนนำความรู้ไปประกอบอาชีพ	-	✓	-	-
9	นักเรียนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	-	✓	-	-
10	เพิ่มบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม	-	-	-	✓
11	สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มมีส่วนร่วม	-	-	-	✓
12	สร้างโอกาสทางการศึกษา	-	-	-	✓
13	พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้	-	-	-	✓
14	ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต	-	-	-	✓

ผลการศึกษาค้นคว้าที่ 2 เป้าหมายของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง นำผลการสังเคราะห์ที่มีเป้าหมายคล้ายคลึงกันและจัดทำหมวดหมู่ จากตารางที่ 14 ประกอบด้วย

1. สร้างโอกาสทางการศึกษาพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ (สรุปมาจากข้อ 5, 7, 8, 9, 12, 13)
2. สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนร่วม (สรุปมาจากข้อ 3, 11)
3. เพิ่มบทบาทของผู้อยู่นอกกระบวนการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วม (สรุปมาจากข้อ 10)
4. การพึ่งตนเองของชุมชน (สรุปมาจากข้อ 5, 14)
5. ความผูกพันต่อกันถาวร (สรุปมาจากข้อ 2, 4)
6. จิตสำนึกและ/หรือห่วงใยชุมชน (สรุปมาจากข้อ 1)

ผลการศึกษารายองค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีผลการสังเคราะห์เอกสารการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน มี ประกอบด้วย ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลไกที่อยู่ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น และจากเอกสารแนวคิดการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ได้แก่ ครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้นำท้องถิ่น/ผู้นำท้องที่ กลุ่มแกนนำอาสาสมัคร กลุ่มบ้าน องค์กรชุมชน จึงนำผลการสังเคราะห์ที่มีกลไกที่เหมือนกันมาจัดเรียงใหม่ ประกอบด้วย

กลไกที่อยู่ภายในโรงเรียน

1. ครู
2. ผู้อำนวยการสถานศึกษา
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลไกที่อยู่ภายนอกโรงเรียน

4. ผู้แทนผู้ปกครอง
5. ผู้แทนศิษย์เก่า
6. บิดา มารดา ผู้ปกครอง
7. ผู้นำท้องที่ / ผู้นำท้องถิ่น
8. กลุ่มแกนนำอาสาสมัคร
9. กลุ่มคน/องค์กรชุมชน

ผลการศึกษารายองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์และมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน: ผู้เรียน ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน ได้แก่ 1) ให้ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูบุตร 2) สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและการเรียนรู้ให้แก่ผู้ปกครอง 3) การเข้ามาช่วยกันกำหนดนโยบายการศึกษา 4) ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครอบครัว ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา 5) รับฟังความคิดเห็น เสนอแนะทิศทางการพัฒนาการศึกษาและติดตาม ตรวจสอบ จากภาคประชาชน เช่น การจัดเวทีสมัชชาประชาชน 6) ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ ชาวบ้านเป็นวิทยากรในโรงเรียน 7) ส่งเสริมการจัดการศึกษาทางเลือก 8) ชุมชนร่วมระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา 9) กิจกรรมการเรียนรู้และแหล่ง

เรียนรู้ในชุมชน 10) ส่งเสริมการพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ และจากเอกสารงานวิจัยของนักวิชาการ ได้แก่ 1) ขอความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน 2) ระดมความช่วยเหลือจากแหล่งทรัพยากรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก 3) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะต่างๆ แก่ผู้ปกครอง 5) เป็นกรรมการโรงเรียนเพื่อให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน 6) เป็นวิทยากรพิเศษ 7) เป็นครูผู้ช่วยสอนในวิชาที่ตนถนัด 8) ความเป็นผู้ปกครอง 9) การจัดบรรยายภาคการเรียนรู้ที่บ้าน 10) การสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน 11) การเป็นอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา 12) การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน นำมาจัดหมวดหมู่ ดังนี้

1. การวางแผน

- 1.1 การกำหนดบทบาทหน้าที่
- 1.2 ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก
- 1.3 ผู้ปกครองทุกคน แบ่งความ รับผิดชอบ
- 1.4 การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก

2. การดำเนินงาน

- 2.1 โรงเรียนจัดการเรียนรู้ มีการประสานความร่วมมือกับชุมชน
- 2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
- 2.3 การถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2.4 ร่วมในการเรียนการสอนเช่น เป็นครูอาสา
- 2.5 สนับสนุน จูงใจให้บุตรหลานมาเรียนและใช้แหล่งเรียนรู้
- 2.6 สนับสนุนการศึกษา และเรียนรู้ของเด็ก

3. การประเมินผลและการรายงานผล

- 3.1 ตรวจสอบโดยเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชน
- 3.2 ประชุมสรุปผลการทำงานภาคเรียน

4. การนำผลการประเมินมาพัฒนา

- 4.1 การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน

ผลการศึกษาค้นคว้าประกอบที่ 5 เครื่องมือของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จากการสังเคราะห์การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนโดยยึดกรอบแนวทางการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ตามยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมทางการศึกษาจากข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 – 2561) และการใช้ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association

for Public Participation : IAP2) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดยประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน 5 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) ประกอบด้วย

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) ได้แก่ 1) ทำหน้าที่ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรม เลี้ยงดูลูกเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง 2) ให้ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงดูลูกตามหลักวิชา 3) ทรนรงค์การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กแรกเกิด 4) จัดเวทีสนทนาปัญหาสุขภาพพลานามัย และการเรียนรู้ของเด็ก

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับการปรึกษาหารือ (To Consult) ได้แก่ 1) เปิดห้องสมุดหรือแหล่งเรียนรู้ให้พ่อแม่ผู้ปกครองหาความรู้ 2) ที่ปรึกษาเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก 3) ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก 4) จัดกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรม เพื่อให้เด็กได้แสดงออก

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท (To Involve) ได้แก่ 1) สสำรวจข้อมูลชุมชนในเรื่องความรู้ความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ พร้อมทั้งระดับความสนใจและเวลาที่จะอุทิศให้ในกิจกรรมการศึกษา 2) จัดทำห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม 3) สร้างบรรยากาศการเป็นมิตรกับผู้ปกครอง 4) มอบรางวัลค่า ชมเชยแก่อาสาสมัคร 5) ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่ม / ชมรม / สมาคม ผู้ปกครอง 6) ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การให้ใช้สถานที่ประชุมการออกหนังสือเชิญ การเป็นวิทยากรบรรยาย การติดต่อประสาน หน่วยงานที่จำเป็น เป็นต้น

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (To Collaborate) ได้แก่ 1) สมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียน 2) เข้ารับฟังและอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานในโรงเรียน 3) การเข้าร่วมคิดวิเคราะห์ ช่วยแก้ไขปัญหา สาเหตุ เช่น กระบวนการเรียนการสอน การบริหารเงิน การบริหาร งานบุคลากร ป้องกันภัยจากภายนอกโรงเรียน การกำหนดและจัดลำดับความต้องการของงาน / โครงการ 4) ร่วมประเมินผลการดำเนินงานเพื่อติดตามตรวจสอบและให้ความเห็นเพื่อการปรับปรุงงาน

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) ได้แก่ 1) ร่วมรับผิดชอบในผลงานที่เกิดขึ้นของโรงเรียนในฐานะเป็นผู้มีส่วนร่วม 2) ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งทรัพยากรต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษากับโรงเรียน 3) ระดมทรัพยากรต่างๆ เช่น บุคลากรหรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น เงินทุน วิทยากรใหม่ๆ หรือด้านเทคโนโลยีเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนให้สามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็งมีประสิทธิภาพ นำมาจัดหมวดหมู่ ดังนี้

1. กิจกรรมการให้ความรู้ข่าวสาร

1.1 จัดเสวนาให้ความรู้ เช่น กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับนักเรียนและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน

1.2 ประชุมสรุปผลการทำงานภาคเรียนละ 1 ครั้ง เช่น การประชุมเปิดภาคเรียน การประชุมหลังปิดภาคเรียน การประชุมเพื่อขอความร่วมมือพัฒนาโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองรายชั้น

2. กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ

2.1 การส่งเสริมอาชีพ

3. กิจกรรมการจัดทำแผน กฏระเบียบกติกาก

3.1 การจัดทำแผนแม่บทชุมชน เช่น แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบลที่โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน

4. กิจกรรมการมอบหมายทำแทนโรงเรียน

4.1 มอบภารกิจ เช่น การซ่อมแซมอาคารเรียน การซ่อมแซมรั้ว ปรับปรุงสนามแปลงเกษตรกรรม ชุม ใต้ะ แก้อั้้นักเรียน

4.2 ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ

4.3 เป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้สถานศึกษา

4.4 เป็นต้นแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ส่วนที่ 1.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน เกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตาราง 12 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง

ประเด็นในการสัมภาษณ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการสัมภาษณ์
องค์ประกอบที่ 1 หลักการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักความเป็นกันเอง 2. หลักยึดถือวัฒนธรรม 3. หลักให้ความสำคัญชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลัก รร.เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 2. หลักยอมรับวิถีชุมชน 3. หลักการให้ความสำคัญชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักการทำงานเป็นทีม 2. หลักการกำหนดความรับผิดชอบ 3. หลักการสื่อสาร 4. หลักความเป็นกันเอง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักการพัฒนาชุมชน 2. หลักการอนุรักษ์ชุมชน 3. หลักการเคารพนับถือ 4. หลักความไว้วางใจ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักการร่วมกันตกลงร่วมกัน 2. หลักการพึ่งตนเองในชุมชน 3. หลักการรวมกลุ่มปัญหาเดียวกัน 4. หลักการเคารพในภูมิปัญญาของชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักการทำหน้าที่ของตนเองเพื่อส่วนรวม 2. หลักประชาธิปไตยรับฟังความคิดเห็น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. หลักความเป็นกันเอง 2. หลักยอมรับวิถีชุมชน 3. หลักการเคารพในภูมิปัญญาของชุมชน 4. หลักการกำหนดความรับผิดชอบ 5. หลักการอนุรักษ์ชุมชน 6. หลักประชาธิปไตย

ตาราง 13 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง

ประเด็นใน การสัมภาษณ์	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการ สัมภาษณ์
องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพชีวิตชุมชน 2. สุขภาพนักเรียน 3. กิจกรรมเรียนรู้ของนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพชีวิตชุมชนที่ดี 2. ให้ชุมชนพึ่งตนเอง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนานักเรียนและโรงเรียน 2. การรักษาความปลอดภัย 3. การพัฒนาชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนาความเป็นอยู่ชุมชน 2. การอนุรักษ์ขนเผ่า 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การพัฒนานักเรียนด้านความรู้ด้านพฤติกรรมและด้านอาชีพ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ดูแลพฤติกรรมนักเรียนและเป็นคนดี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. คุณภาพชีวิตชุมชน 2. สุขภาพนักเรียน 3. การพัฒนานักเรียนด้านความรู้ด้านพฤติกรรมและด้านอาชีพ 4. การอนุรักษ์ขนเผ่า

ตาราง 14 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประเด็น ในการสัมภาษณ์	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการ สัมภาษณ์
องค์ ประกอบที่ 3 กลไก	1. ผู้นำจิตวิญญาณ 2. ผู้นำชุมชน 3. ผู้บริหาร สถานศึกษา 3. พ่อแม่ผู้ เรียน	1. คณะกรรมการ สถานศึกษา 2. ผู้นำชุมชน 3. ครูผู้นำ 4. ศิษย์เก่า 5. องค์กร NGO	1. เครือข่ายชุมชน/ กลุ่มต่างๆ 2. ผู้นำชุมชน 3. ตัวแทนคุ้มบ้าน 4. ครู ผู้ปกครอง นักเรียน	1. ผู้นำทางศาสนา 2. ศิษย์เก่า	1. คณะกรรมการ สถานศึกษา 2. เครือญาติ	1. ผู้นำชุมชน 2. คณะกรรมการ หมู่บ้าน 3. ตัวแทนหมู่บ้าน 4. ครู	1. ผู้นำจิตวิญญาณ 2. ผู้นำชุมชน 3. คณะกรรมการ สถานศึกษา 4. ผู้บริหาร สถานศึกษา 5. พ่อแม่ผู้ เรียน 6. ครูผู้นำ 7. ศิษย์เก่า 8. องค์กร NGO 9. ตัวแทนหมู่บ้าน คุ้มบ้าน

ตาราง 15 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง

ประเด็นใน การสัมภาษณ์	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการ สัมภาษณ์
องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ	1. ผู้ปกครองแบ่ง ความรับผิดชอบ ดูแลเด็ก 2. การกำหนด บทบาทหน้าที่ 3. การสื่อสาร ระหว่างโรงเรียน กับบ้าน 4. การมีตัวแทน สำหรับประสาน ชุมชน	1. กำหนด ผู้รับผิดชอบตาม กลุ่มบ้าน 2. การมีตัวแทน สำหรับประสาน ชุมชน 3. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน เรียนรู้ของชุมชน 4. การจัด กระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน	1. การมอบหน้าที่ รับผิดชอบ 2. การมีตัวแทน สำหรับ ประสานงาน ชุมชน 3. ผู้ปกครอง สนับสนุน กิจกรรมของ โรงเรียน 4. การจัด กระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน 5. การจัดกิจกรรม สหกรณ์โรงเรียน	1. ผู้ปกครองแบ่ง ความรับผิดชอบ ดูแลเด็ก 2. การช่วยเหลือ ชุมชน 3. การจัดกิจกรรม แหล่งเรียนรู้ 4. การจัด กระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน	1. การจัดกลุ่ม/ เครือข่าย 2. การกำหนด บทบาทหน้าที่ 3. ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน 4. การกำหนด บทบาทหน้าที่ 5. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน เรียนรู้ของชุมชน	1. ผ่านผู้นำชุมชน 2. พ่อแม่ช่วยดูแล บุตรหลาน 3. การสื่อสาร ระหว่างกัน 4. การมอบหมาย ตัวแทนประสาน ชุมชน 5. การเรียนรู้ของ ชุมชน 6. การจัด กระบวนการ เรียนรู้จากแหล่ง ชุมชน	1. ผู้ปกครองแบ่ง ความ รับผิดชอบ ดูแลเด็ก 2. ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน 3. การกำหนด บทบาทหน้าที่ 4. การสื่อสาร ระหว่าง โรงเรียนกับ บ้าน

ตาราง 15 (ต่อ)

ประเด็น ในการ สัมภาษณ์	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการ สัมภาษณ์
องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ	5. การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน เรียนรู้ของชุมชน						สรุปประเด็นการ สัมภาษณ์
	6. การประชุม สรุปผลงาน						
					7. การจัดกิจกรรม อาชีพ		5. การมีตัวแทน สำหรับประสาน ชุมชน
					8. การจัดประเพณี วัฒนธรรม		6. การจัด กระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน
							7. การฝึกอาชีพให้ นักเรียน
							8. ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ
							9. การประชุม สรุปผลงาน

ตาราง 16 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง

ประเด็นในการสัมภาษณ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรงคุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการสัมภาษณ์
องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือ	<ol style="list-style-type: none"> จัดเสวนาให้ความรู้ ประชุมชาวบ้าน การจัดทำแผนแม่บทชุมชน การเรียนรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครอง 	<ol style="list-style-type: none"> การเปิดบ้านวิชาการ ประชุมชาวบ้าน การทำแผนปฏิบัติการประจำปี การช่วยเหลือโรงเรียน พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรมบุตร ชุมชนทำงานแทนโรงเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน การจัดนิทรรศการของโรงเรียน ประชุมชี้แจงงานโรงเรียน การระดมทรัพยากรช่วยเหลือโรงเรียน ชุมชนเป็นต้นแบบการเรียนรู้ การดำเนินการแทนโรงเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> การเรียนรู้ทั้งสองฝ่าย การให้ความรู้ แผนพัฒนาโรงเรียน จัดเสวนาให้ความรู้ การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> แผนพัฒนาโรงเรียน การประชุม การระดมทุนช่วยเหลือโรงเรียน การช่วยเหลือโรงเรียนในการใช้แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนมอบหมายให้ชุมชนดำเนินงานเอง 	<ol style="list-style-type: none"> พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรมบุตร การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน การเปิดบ้านวิชาการ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การเป็นต้นแบบปฏิบัติการประจำปี 	<ol style="list-style-type: none"> แผนพัฒนาโรงเรียน จัดเสวนาให้ความรู้ การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน การเปิดบ้านวิชาการ ประชุมชาวบ้าน การจัดทำแผนแม่บทชุมชน การทำแผนปฏิบัติการประจำปี

ตาราง 16 (ต่อ)

ประเด็นใน การสัมภาษณ์	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 1	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 2	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 3	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 4	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 5	ผู้ทรง คุณวุฒิ คนที่ 6	สรุปประเด็นการ สัมภาษณ์
องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือ		7. การระดม ทรัพยากรพัฒนา โรงเรียน 8. พ่อแม่ให้ความรู้ ในการเลี้ยงดู อบรมบุตร 9. การมอบภารกิจ 10. การระดม ทรัพยากร พัฒนาโรงเรียน 11. การเป็น ต้นแบบการ เรียนรู้ 12. การดำเนินการ แทนโรงเรียน					

สรุปผลการศึกษารายการประกอบของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนใน
ถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ผลองค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนใน
ถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) หลักความเป็นกันเอง 2) หลักยอมรับวิถีชุมชน 3) หลักการ
เคารพในภูมิปัญญาของชุมชน 4) หลักการกำหนดความรับผิดชอบ 5) หลักการอนุรักษ์ชุมชน 6) หลัก
ประชาธิปไตย

ผลองค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1. คุณภาพชีวิตชุมชน เช่น โรงเรียนได้มีส่วนช่วยเหลือให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้
ชุมชนยอมรับ และเห็นความสำคัญการศึกษา จะทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษา
2. สุขภาพนักเรียน เช่น การที่นักเรียนได้รับการบริการรักษาสุขภาพ มีภาวะโภชนาการที่
ครบถ้วนเป็นประโยชน์ มีสุขภาพอนามัยที่ดี
3. การพัฒนานักเรียนด้านความรู้ ด้านพฤติกรรมและด้านอาชีพ เช่น การที่นักเรียนมี
ความรู้ผ่านการอ่าน เขียน และการคำนวณ เกี่ยวกับฐานความรู้ในชุมชน เช่น อาชีพชุมชน สหกรณ์
การค้าขายในชุมชน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การอนุรักษ์ชนเผ่า เช่น โรงเรียนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตในชุมชน
ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ผลองค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1. ผู้นำจิตวิญญาณ เช่น เป็นผู้ที่คนในชุมชนเคารพ และเชื่อฟัง สามารถนำคนในชุมชนเข้า
มามีส่วนร่วม
2. ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การ
บริหารส่วนตำบล หรือตำแหน่งอื่นๆ ในหมู่บ้าน
3. คณะกรรมการสถานศึกษา คือ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ผู้แทนองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยใน
ท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ใน
หน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของ
สถานศึกษานั้น ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4. ผู้บริหารสถานศึกษา เช่น เป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีอิทธิพลที่ดีกับคนในชุมชน เป็นผู้ประสานระหว่างชุมชนและหน่วยงานเป็นอย่างดี สนับสนุนและกระตุ้นให้ครูร่วมมือและตั้งใจทำงานกับชุมชน

5. พ่อแม่ผู้ปกครอง ที่ส่งบุตรหลาน หรือเด็กในความปกครองเข้าศึกษาในโรงเรียน

6. ครูผู้นำ เช่น ครูที่เป็นตัวอย่างแก่เด็กและชุมชน เช่น การอุทิศตนต่อส่วนร่วม การเสียสละ การให้เกียรติแก่ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

7. ศิษย์เก่า เช่น ผู้ที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ

8. องค์กร NGO เช่น บริษัท สมาคม มูลนิธิ หน่วยงานราชการ ผู้ที่มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

9. ตัวแทนหมู่บ้าน คุ่มบ้าน เช่น กลุ่มหย่อมบ้าน กลุ่มบ้าน กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ

ผลองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1. ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก การนำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ในชุมชนมาใช้ในการช่วยกันดูแลเด็กแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ไม่อยู่หรือไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน

2. ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน เช่น กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน มีความผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3. การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก เช่น กลุ่มหรือคณะบุคคลที่ระบบความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ สามารถตัดสินใจหรือดำเนินการแทนในการดูแลบุตรหลานของชุมชนในกลุ่มตนเอง เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4. การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน เช่น การสื่อสารทางตรง ผ่านนักเรียน ผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสียงตามสาย ผ่านผู้นำชุมชน เครือญาติ

5. การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน เช่น การมอบหมายนักการภารโรง การมอบหมายตัวแทนกลุ่มเครือข่าย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนัดหมายผู้นำชุมชน กลุ่มบ้านหย่อมบ้าน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมปรึกษางาน

6. การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เช่น การหาวิทยากร แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน หรือการจัดกิจกรรมด้านกีฬา ทัศนศึกษา

วัฒนธรรมร่วมกับชุมชน เช่น ประเพณีวัฒนธรรม งานวันสำคัญทางศาสนา งานปีใหม่ชนเผ่า วันพ่อ วันแม่

7. การฝึกอาชีพให้นักเรียน เช่น การใช้แหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพภายในชุมชน นำมาถ่ายทอดความรู้ ฝึกประสบการณ์ สำหรับนักเรียน

8. ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ติดตาม อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนเข้าเรียน การเสนอความคิดเห็นความต้องการของชุมชนต่อผลการเรียนและพฤติกรรมเด็กในโรงเรียน การตรวจสอบการระดมเงินในชุมชนมาใช้ในการก่อสร้างในโรงเรียน

9. การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน เช่น การประเมินผลกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียน รายงานผลประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา (SAR)

ผลองค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) แผนพัฒนาโรงเรียน 2) จัดเสวนาให้ความรู้ 3) การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน 4) การเปิดบ้านวิชาการ 5) ประชุมชาวบ้าน 6) การจัดทำแผนแม่บทชุมชน 7) การทำแผนปฏิบัติการประจำปี 8) พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรมบุตร 9) การมอบภารกิจ 10) การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน 11) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ 12) การดำเนินการแทนโรงเรียน

ส่วนที่ 1.3 ผลศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดูงานในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดีจำนวน 3 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านแสนใจ(ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. โรงเรียนเพียงหลวง 11 บ้านสล่าเจียงตอง (ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี) ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
3. โรงเรียนบ้านแม่ระมาดน้อย อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

1. โรงเรียนบ้านแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

โรงเรียนดอยแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) ที่ตั้ง 111 หมู่ 22 ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตพื้นที่บริการหมู่ที่ 7 ประกอบด้วยบ้านอาโยะใหม่ บ้านอาโยะอนามัย และบ้านแสนใจใหม่ หมู่ที่ 8 ประกอบด้วยบ้านห้วยसानเก่า และหมู่ที่ 22 ประกอบด้วย บ้านแสนใจพัฒนา บ้านแสนใจเก่า จำนวนครู บุคลากร จำนวน 19 คน และนักเรียน 212 คน มีวิสัยทัศน์เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อสร้างผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้คู่คุณธรรม น้อมนำพระราชดำริ อนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่า มีอัตลักษณ์ของโรงเรียน คิดดี ทำดี วิถีชีวิตชนเผ่า กำหนดพันธกิจสำหรับพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนี้ 1) พัฒนาระบบการเรียนรู้อันเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 2) พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3) พัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลใฝ่การเรียนรู้ 4) พัฒนาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและแหล่งเรียนรู้ 5) ส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่า (อาข่า) 6) ส่งเสริมชุมชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา 7) ส่งเสริมการนำพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการประพฤติปฏิบัติตน

2. โรงเรียนเพียงหลวง 11 บ้านสล่าเจียงตอง (ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี) ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

โรงเรียนเพียงหลวง 11 เดิมชื่อ โรงเรียนบ้านสล่าเจียงตอง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยผู้เขาเผ่าไทยใหญ่และกำเหรียง ตั้งอยู่ในท้องที่ทุรกันดารและห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวกทุกฤดูกาล ในปี 2556 ได้รับคัดเลือกจากศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 43 จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเครือข่ายให้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนเพียงหลวง ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2556 มี ปัจจุบันเปิดสอนชั้นอนุบาล 2 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีครูบุคลากรจำนวน 15 คน และนักเรียนชาย-หญิงจำนวนทั้งสิ้น 152 คน โรงเรียนมีผลงาน เช่น ครูซึ่งเป็นแกนสำคัญในการถ่ายทอดให้เด็กได้พัฒนาความรู้ และทักษะต่างๆ และเป็นโรงเรียนที่คนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้ เน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ได้รับความรู้และฝึกฝนในด้านเกษตรกรรม การสหกรณ์ การค้าขาย ที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง และในที่สุด

สามารถดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมในทุกกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากการลงมือปฏิบัติ และมีจุดเด่นการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประสิทธิผลสูงสุด เช่น สวนหย่อม รั้ว บ้านพัก ที่นั่งพักผ่อน เครื่องเล่น เป็นต้น

3. โรงเรียนบ้านแม่ระมาดน้อย อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

โรงเรียนบ้านแม่ระมาดน้อย ตำบลชะเนาะจื้อ อำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2 เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนครู บุคลากร จำนวน 21 คน และนักเรียน 312 คน โรงเรียนสร้างโอกาสทางการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนบนพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดารให้ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย นักเรียนส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากระเหรี่ยง และม้ง มีเรือแพกนอนสำหรับนักเรียนที่อยู่ตามห่อมบ้าน และไม่สามารถเดินทางไปกลับได้ การฝึกวินัย การอยู่รวมกันที่มีกฎกติกา การส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เน้นการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จะไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยช่างทอง วิทยาลัยช่างหลวง สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองมีความสำนึกรักท้องถิ่นและแผ่นดินไทย ตลอดจนอยู่ร่วมกับผู้อื่นบนพื้นฐานความแตกต่างของวัฒนธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เน้นการอ่านออกเขียนได้ ทักษะการประกอบอาชีพ มีแปลงเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น

ผลศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดำเนินงานสถานศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน ดังนี้

ตาราง 17 แสดงผลการศึกษาแนวทางที่ 1 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง
บ้าน และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดำเนินงานสถานศึกษาที่มีส่ว
ร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประเด็นใน การศึกษา	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	สรุปประเด็น การศึกษา
แนวทางที่ 1 หลักการ	1. หลักการร่วม วางแผน ร่วม พัฒนา 2. หลักโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่ง ของชุมชน 3. หลักกระจาย ความ รับผิดชอบ 4. หลักการระดม ทุนสนับสนุน กิจกรรมและ การก่อสร้างฯ	1. หลักการมี ส่วนร่วม 2. หลักการใช้ ทุนด้วย แรงงานและ ความคิดเห็น	1. หลักการรับฟัง ความคิดเห็น 2. หลักการเชื่อมโยง กิจกรรม 3. หลักการแบ่งความ รับผิดชอบหัวหน้า คุ้มบ้าน 4. หลักการระดมทุน	1. หลักการร่วม วางแผนร่วม พัฒนา 2. หลักโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่ง ของชุมชน 3. หลักกระจาย ความ รับผิดชอบ 4. หลักการระดม ทุนสนับสนุน กิจกรรมและ การก่อสร้างฯ 5. หลักการ เชื่อมโยง กิจกรรม

ตาราง 18 แสดงผลการศึกษาแนวทางที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดูงานสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประเด็นในการศึกษา	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	สรุปประเด็นการศึกษา
แนวทางที่ 2 เป้าหมาย	1. การเรียนรู้ของนักเรียน 2. การรักษาประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า 3. การฝึกอาชีพให้นักเรียน	1. การพัฒนาผู้เรียน เช่น สุขภาพ ค่านิยม จิตอาสา 2. ชุมชนพึ่งตนเอง	1. จัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียน 2. ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา 3. จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์	1. การพัฒนาผู้เรียน เช่น สุขภาพ ค่านิยม จิตอาสา 2. ชุมชนพึ่งตนเอง 3. ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา 4. จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ 5. การรักษาประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า 6. การเรียนรู้และการฝึกอาชีพ

ตาราง 19 แสดงผลการศึกษานวทางที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน
และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดำเนินงานสถานศึกษาที่มีส่วนร่วม
ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประเด็นใน การศึกษา	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	สรุปประเด็น การศึกษา
แนวทางที่ 3 กลไก	1. ชมรมผู้ปกครอง โรงเรียน	1. พ่อ แม่ ผู้ปกครอง	1. พ่อ แม่ ผู้ปกครอง	1. พ่อ แม่ ผู้ปกครอง
	2. กลุ่มแกนนำ อาสาสมัคร	2. กลุ่มหย่อมบ้าน 3. ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน	2. กลุ่ม อสม. 3. คณะกรรมการ สถานศึกษา	2. คณะกรรมการ สถานศึกษาชั้น พื้นฐาน
	3. กลุ่มส่งเสริม คุณธรรม	ผู้ใหญ่บ้าน	4. คณะกรรมการ	3. กลุ่มหย่อมบ้าน
	4. คณะกรรมการ สถานศึกษา	นายก อบต. 4. ภาคเอกชน	เครือข่าย ผู้ปกครอง	4. ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน
	5. องค์กรเครือข่าย เอกชน	บุคคล 5. เครือข่ายกลุ่ม	5. คณะกรรมการ วัด	5. ผู้ใหญ่บ้าน นายก อบต.
	6. ครู ผู้บริหาร	โรงเรียน	7. ชมรมศิษย์เก่า	5. ภาคเอกชน
	7. เครือข่ายพ่อ-แม่ เด็กปฐมวัย	6. ครู ผู้บริหาร	8. ครู ผู้บริหาร 9. อปพร.ในชุมชน	6. เครือข่ายกลุ่ม โรงเรียน 7. ครู ผู้บริหาร

ตาราง 20 แสดงผลการศึกษาแนวทางที่ 4 กระบวนการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดูงานสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประเด็นในการศึกษา	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	สรุปประเด็นการศึกษา
แนวทางที่ 4 กระบวนการ	1. ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน 2. การให้ความรู้ เลี้ยงดูเด็ก 3. การมีตัวแทน ประสานชุมชน 4. การประชุม สรุปผลงานหลัง ปิดภาคเรียน	1. ผู้ปกครองแบ่ง ความรับผิดชอบ ดูแลเด็ก 2. การสนับสนุน กิจกรรม และ การเรียนรู้ นักเรียน 3. วิทยากรให้ ความรู้ เช่น การทอผ้า จักสาน ทำอาหาร 4. การสอน จริยธรรม นักเรียน เช่น การให้ การดูแล น้อง ความรัก สามัคคี	1. การจัดระบบ เครือญาติดูแล เด็ก 2. โรงเรียนจัดการ เรียนรู้มีการ ประสานความ ร่วมมือกับชุมชน 3. ใช้ชุมชนเป็น แหล่งเรียนรู้ 4. ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ 5. การสื่อสาร ระหว่างโรงเรียน กับบ้าน	1. ผู้ปกครองแบ่ง ความรับผิดชอบ ดูแลเด็ก 2. ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน 3. การจัดระบบ เครือญาติดูแล เด็ก 4. การสื่อสาร ระหว่างโรงเรียน กับบ้าน 5. การมีตัวแทน สำหรับประสาน ชุมชน 6. การจัด กระบวนการ เรียนรู้ในชุมชน 7. การฝึกอาชีพให้ นักเรียน

ตาราง 21 แสดงผลการศึกษาแนวทางที่ 5 เครื่องมือของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในการดำเนินงานสถานศึกษาที่มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ประเด็นในการศึกษา	โรงเรียนที่ 1	โรงเรียนที่ 2	โรงเรียนที่ 3	สรุปประเด็นการศึกษา
แนวทางที่ 5 เครื่องมือ	2. ใช้แผนปฏิบัติการประจำปี 6. การเปิดบ้านวิชาการ 7. การระดมทรัพยากร 8. การประชุมผู้ปกครองนักเรียน	1. รูปคณะกรรมการสถานศึกษาฯ 2. การใช้แผนพัฒนาโรงเรียน 3. กฎระเบียบปฏิบัติของโรงเรียน 4. วิทยากรให้ความรู้ เช่น การทอผ้า จักสาน ทำอาหาร 5. การเป็นต้นแบบการเรียนรู้	1. การจัดประชุม ผู้ปกครองนักเรียน 2. การเป็นอาสาสมัครช่วยสอน 4. การฝึกอาชีพ 5. การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน	1. การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน 2. การเปิดบ้านวิชาการ 3. การเป็นวิทยากรท้องถิ่น 4. การเป็นอาสาสมัครช่วยสอน 5. การทำแผนปฏิบัติการประจำปี 6. การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน 7. การมอบภารกิจ 8. การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน 9. การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ 10. การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน

สรุปผลการศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการดำเนินงานโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี ดังนี้

แนวทางที่ 1 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) หลักการร่วมวางแผนร่วมพัฒนา 2) หลักโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 3) หลักกระจายความรับผิดชอบ 4) หลักการระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมและการก่อสร้างฯ 5) หลักการเชื่อมโยงกิจกรรม

แนวทางที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) การพัฒนาผู้เรียน เช่น สุขภาพ ค่านิยม จิตอาสา 2) ชุมชนพึ่งตนเอง 3) ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา 4) จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ 5) การรักษาประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่า 6) การเรียนรู้และการฝึกอาชีพ

แนวทางที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) กลุ่มหย่อมบ้าน 4) ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล 5) ภาคเอกชน 6) เครือข่ายกลุ่มโรงเรียน 7) ครู ผู้บริหาร

แนวทางที่ 4 กระบวนของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก คือ การนำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน มาใช้ในการช่วยกันดูแลเด็กแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ไม่อยู่หรือไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน 2) ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน มีความผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 3) การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก คือ กลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเล่นกีฬา กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมอื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้ปกครองดูแลการจับกลุ่มซ้อมเตอร์ไซด์ของนักเรียน การนอนค้างบ้านเพื่อน กลุ่มอุปพร.หมู่บ้านป้องกันเด็กกลุ่มเสี่ยง กลุ่มความมั่นคงจุดตรวจทหารประจำด่านชายแดน โครงการครู D.A.R.E.ของตำรวจตระเวนชายแดนป้องกันยาเสพติด 4) การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน เช่น การสื่อสารทางตรง ผ่านนักเรียน ผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสียงตามสาย ผ่านผู้นำชุมชน เครือญาติ 5) การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน เช่น การมอบหมายนักการภารโรง การมอบหมายตัวแทนกลุ่มเครือข่าย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนัดหมายผู้นำชุมชน กลุ่มบ้านหย่อมบ้าน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมปรึกษางาน 6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เช่น 7) การฝึกอาชีพให้นักเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู

แนวทางที่ 5 เครื่องมือของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน เช่น การประชุมเพื่อขอความร่วมมือพัฒนาโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองรายชั้น 2) การเปิดบ้านวิชาการ เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาชมผลงานบุตรหลานของตนเอง เช่น การแสดงนักเรียน ผลงานนักเรียนตามรายวิชา 3) การเป็นวิทยากรท้องถิ่น เช่น ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์

ในงานอาชีพ สามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียน เช่น การปลูกกระเทียม การเรียนรู้การค้าขาย รายรับ รายจ่าย ในร้านค้าชุมชน การสหกรณ์หมู่บ้าน 4) การเป็นอาสาสมัครช่วยสอน คือ ผู้ที่เสียสละมา ทำหน้าที่สอน ช่วยสอนในเรื่องที่ครูในโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการสอนเองได้ เช่น ครูสอนภาษา กระเหรี่ยง ครูสอนภาษาอาข่า ครูสอนภาษาจีน ครูสอนภาษาพม่า 5) การทำแผนปฏิบัติการ ประจำปี เช่น แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติประจำปีการศึกษา รวมทั้งกิจกรรม โครงการ ของ โรงเรียน 6) การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน เช่น กรณีสัตว์เลี้ยงเข้าไปกินแปลงผักโรงเรียน กรณีเรื่องปัญหาที่ดินโรงเรียน กรณีครูกระทำผิดประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า กรณีความเข้าใจผิด ระหว่างผู้ปกครองกับครู กรณีนักเรียนทะเลาะวิวาท ทางโรงเรียนจะขอความช่วยเหลือให้ผู้นำ ชุมชนเป็นผู้แก้ไขความขัดแย้งกับคนในชุมชนแทนครู ผู้บริหารโรงเรียน 7) การมอบภารกิจ เช่น การ ซ่อมแซมอาคารเรียน การซ่อมแซมรั้ว ปรับปรุงสนาม แปลงเกษตรกรรม 8) การระดมทรัพยากร พัฒนาโรงเรียน เช่น อาหารกลางวัน ข้าว ฟืนก่อไฟ รวมทั้งทุนการศึกษา การปรับปรุงซ่อมแซม โรงเรียน 9) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ เช่น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการฝึกทักษะให้กับ นักเรียน เช่น การเรียนงานบ้าน การพับผ้า การถูบ้าน การทำอาหารพื้นบ้าน 10) การถ่ายทอด จากปราชญ์ชุมชน เช่น การช่วยทำสื่อ 2 ภาษา วิถีชีวิตชาติพันธุ์กระเหรี่ยง ม้ง อาข่า การอนุรักษ์ ธรรมชาติปู่เจ็ดสี (ปู่แม่ฟ้าหลวง)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผู้วิจัยได้นำผลวิจัยในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มาเป็นกรอบแนวทางการสร้างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ผลการยกร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1 การยกร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1.1.1 นำผลการศึกษาองค์ประกอบที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบ จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ

1.1.2 ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณา และนำมาปรับปรุงเพื่อนำไปตรวจสอบความเหมาะสม

รายละเอียดของ การยกร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

1 หมายถึง ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2 หมายถึง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

3 หมายถึง ข้อมูลจากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี

สำหรับข้อความที่ขีดเส้นใต้ หมายถึง เนื้อความจากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาแทรกลงไป

1. องค์ประกอบที่ 1 หลักการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1.1 หลักการมีส่วนร่วม^{1,2} คือ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน¹ โดยกลุ่มคน และองค์กรในและนอกชุมชน¹

เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ต่อกิจกรรมของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.2 หลักประชาธิปไตย^{1,2,3} คือ การรับฟังความคิดเห็น การสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน¹ การร่วมวางแผนร่วมพัฒนา³ การกระจายความรับผิดชอบ³ ความรับผิดชอบแต่ละชุมชน โชนคุ่ม ละแวก ฯลฯ¹ ในการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.3 หลักการยอมรับในวิถีของชุมชน^{1,2,3} คือ ความเชื่อ คุณค่า/ค่านิยม ศาสนา และพิธีกรรมที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชน เข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่¹ ให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน³ ความเป็นกันเอง² การเคารพในภูมิปัญญาของชุมชน² เช่น การนับถือผี ที่อยู่อาศัย การกินอาหาร ข้อห้าม ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.4 หลักการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม^{1,2,3} คือ การกำหนดความรับผิดชอบ² การจัดกิจกรรม โครงการ ของการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชนจึงมีความจำเป็นต้องมีการบูรณาการกิจกรรม โครงการให้มีการพัฒนาในทุกด้านในเวลาเดียวกัน¹

1.5 หลักการการใช้ทุนในชุมชน^{1,2,3} คือ หลักการระดมทุนสนับสนุนกิจกรรม³ ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง¹ ในชุมชน การรักษาชุมชน² เช่น ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากร¹

2. องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

2.1 เป้าหมายระดับโรงเรียน

2.1.1 พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์³ สร้างโอกาสทางการศึกษาพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้¹ ให้นักเรียนมีความรู้ผ่านการอ่าน เขียน และการคำนวณ เกี่ยวกับฐานความรู้ในชุมชน เช่น อาชีพชุมชน สหกรณ์ การค้าขายในชุมชน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น² และการเรียนรู้ผ่านปัญหาในชุมชน³ ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1.2 ฝึกทักษะและประสบการณ์ของนักเรียน คือ การที่นักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการฝึกอาชีพในชุมชน³ การหาความรู้ด้วยตนเอง มีค่านิยม³

เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ประหยัด เอื้อเฟื้อกัน รับผิดชอบครอบครัว สังคม และเห็นคุณค่าในวิถีชีวิต³ ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1.3 เพื่อพัฒนาสุขภาพของนักเรียน คือ การที่นักเรียนได้รับการบริการรักษาสุขภาพ มีภาวะโภชนาการที่ครบถ้วนเป็นประโยชน์ มีสุขภาพอนามัยที่ดี² มีนิสัยรักความสะอาด ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2 เป้าหมายระดับชุมชน

2.2.1 เพื่อพัฒนาชีวิตในชุมชน คือ การพึ่งตนเองของชุมชน^{1,3} ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยจัดการเรียนรู้ผ่านนักเรียน เช่น การดูแลสุขภาพอนามัย การรักษาสีงแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพ รวมทั้งโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้ผ่านชุมชนโดยตรง เช่น การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ การทอผ้า เป็นต้น

2.2.2 สร้างความผูกพัน จิตสำนึก ห่วงแทน ชุมชน¹ คือ การปลูกฝังความความผูกพันต่อกันกำเนิด¹ รับผิดชอบต่อชุมชน รักถิ่นฐานบ้านเกิด การรักษาประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่า³ การอนุรักษ์ชนเผ่า² และประเทศชาติ รู้จักช่วยเหลือ พึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาต่อเพื่อกลับมาพัฒนาบ้านเกิดตนเอง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2.3 ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน คือ การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนร่วม¹ ให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา³ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียนที่สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่คนในชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน

3. องค์ประกอบที่ 3 กลไกรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

3.1 กลไกในโรงเรียน

3.1.1 ครู^{1,2,3} คือ ครูที่เลี้ยง ครูอัตราจ้าง ครูประจำการ เป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่ต้องเป็นตัวอย่างแก่เด็กและชุมชน² เช่น การอุทิศตนต่อส่วนรวม การเสียสละ การให้เกียรติแก่ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน²

3.1.2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา^{1,2,3} คือ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เป็นผู้ที่มีอภยาศัยไมตรีที่ดีกับคนใน

ชุมชน เป็นผู้ประสานระหว่างชุมชนและหน่วยงานเป็นอย่างดี สนับสนุนและกระตุ้นให้ครูร่วมมือ และตั้งใจทำงานกับชุมชน

3.2 กลไกการประสานชุมชน

3.2.1 คณะกรรมการสถานศึกษา^{1,2,3} คือ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัด สถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง¹

3.2.2 เครือข่ายพ่อ แม่ เด็กปฐมวัย^{1,2,3} คือ กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ดูแลบุตรหลานมากที่สุด ให้ความร่วมมือโรงเรียนมากที่สุด เพราะเป็นนักเรียนอายุน้อย พ่อแม่ผู้ปกครองจะห่วงใยเสมอ

3.2.3 ชมรมผู้ปกครองนักเรียน³

3.3 กลไกชุมชน / ภายนอก

3.3.1 บิดา มารดา ผู้ปกครอง^{1,2,3} คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่ส่งบุตรหลาน หรือเด็กในความปกครองเข้าศึกษาในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.3.2 ผู้นำท้องที่ / ผู้นำท้องถิ่น^{1,3} และ ผู้นำจิตวิญญาณ² คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิก อบต. หรือตำแหน่งๆในหมู่บ้าน เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีและซื่อตรง มีคุณธรรม นำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง²

3.3.3 กลุ่มแกนนำ อาสาสมัคร¹ คือ บุคคล กลุ่มคนในชุมชนที่อาสาเข้าร่วมช่วยเหลือโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น กลุ่มหย่อมบ้าน กลุ่มบ้าน กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ²

3.3.4 บุคคลภายนอก / ภาคเอกชน^{1,2,3} คือ เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น¹ ที่เห็นความสำคัญของการศึกษา เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยุรยามรว. สุรัสวดี ศรีสวัสดิ์ สำหรับภาคเอกชน บริษัท สมาคม มูลนิธิ² หน่วยงานราชการ ผู้ที่มีบทบาทให้

คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น โรงพยาบาล สุขภาพประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิซีซีเอฟ มูลนิธิศุภนิมิต องค์การยูเอ็นเจฟี ทฤษฎีปฏิบัติการ บริษัทแม่ครัวฉลาดของชลบุรี บริษัทห้างร้านภายในอำเภอ/จังหวัด

4. องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

4.1 การจัดกลุ่ม/เครือข่าย

4.1.1 ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก คือ การนำ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน มาใช้ในการช่วยกันดูแลเด็กแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ไม่อยู่ หรือไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน³ และการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและการ เรียนรู้ให้แก่ผู้ปกครอง¹

4.1.2 ตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมเด็ก เช่น กลุ่มที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการที่สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเล่นกีฬา กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรม อื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้ปกครองดูแลการจับกลุ่มซบมอเตอร์ไซด์ของนักเรียน การนอนค้างบ้านเพื่อน กลุ่มอปพร. หมู่บ้านป้องกันเด็กกลุ่มเสี่ยง กลุ่มความมั่นคงจุดตรวจทหารประจำด้านชายแดน โครงการครู D.A.R.E. ของตำรวจตระเวนชายแดนป้องกันยาเสพติด³

4.1.3 ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชนที่ มีการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน มีความผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เป็นตัวแทนของผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง³

4.1.4 การจัดระบบเครือข่ายติดูแลเด็ก เช่น กลุ่มหรือคณะ บุคคลที่ระบบความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ สามารถตัดสินใจหรือ ดำเนินการแทนในการดูแลบุตรหลานของชุมชนในกลุ่มตนเอง ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ครอบครั ผู้นำ ชุมชน องค์การชุมชน ร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา¹ เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง³

4.1.5 การกำหนดบทบาทหน้าที่ เช่น การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคล กลุ่มคน ในชุมชนมี บทบาทหน้าที่พัฒนาโรงเรียน เช่น การดูแลการระดมเงินพัฒนาโรงเรียน² และ ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ ชาวบ้านเป็นวิทยากรในโรงเรียน¹ การจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะต่างๆ แก่ผู้ปกครอง¹

4.2 การประสานงาน

4.2.1 การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน เช่น การสื่อสารทางตรง ผ่านนักเรียน ผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสียงตามสาย ผ่านผู้นำชุมชน เครือญาติ^{2,3}

4.2.2 การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน เช่น การมอบหมายนักการภารโรง การมอบหมายตัวแทนกลุ่มเครือญาติ ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่นัดหมายผู้นำชุมชน กลุ่มบ้านหย่อมบ้าน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมปรึกษางาน^{2,3}

4.3 การดำเนินงาน

4.3.1 การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน^{1,2,3} เช่น เปิดพื้นที่เพื่อกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ห้องคอมพิวเตอร์หรือห้องสมุด เพื่อปรับบทบาทของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนพร้อม ๆ กับการปรับระบบความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลในการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

4.3.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เช่น การหาวิทยากรแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน² การเป็นวิทยากรพิเศษ ครูผู้ช่วยสอนในวิชาที่ตนถนัดและทำเป็นอาชีพ¹

4.3.3 การฝึกอาชีพให้นักเรียน เช่น การใช้แหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพภายในชุมชน นำมาถ่ายทอดความรู้ ฝึกประสบการณ์ สำหรับนักเรียน² แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู⁽³⁾

4.3.4 การจัดกิจกรรมสหกรณ์ เช่น การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การใช้เงินดอกผลของกองทุนหมู่บ้านมาใช้ในกิจกรรมด้านทุนการศึกษา กิจกรรมเด็ก และวัฒนธรรมประเพณี การระดมเงินในชุมชนมาใช้ในการก่อสร้างในโรงเรียน²

4.3.5 การจัดกิจกรรมด้านกีฬา ทักษะศึกษา วัฒนธรรมร่วมกับชุมชน เช่น ประเพณีวัฒนธรรม งานวันสำคัญทางศาสนา งานปีใหม่ชนเผ่า วันพ่อ วันแม่²

4.4 การประเมินผลและการรายงานผล

4.4.1 ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ เช่น การติดตามนักเรียนขาดเรียน นักเรียนติดตามผู้ปกครอง นักเรียนออกกลางคันจากปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง การอพยพ สุขภาพไม่ดี การประเมินผลงานนักเรียนจากภูมิปัญญาชาวบ้าน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ติดตาม อำนวยความสะดวก

แก่นักเรียนเข้าเรียน การเสนอความคิดเห็นความต้องการของชุมชนต่อผลการเรียนและพฤติกรรมเด็กในโรงเรียน³ การรับฟังความคิดเห็น เสนอแนะทิศทางการพัฒนาการศึกษาและติดตามตรวจสอบ จากภาคประชาชน¹

4.4.2 การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน เช่น การประเมินผลกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียน รายงานผลประเมินตนเองประจำปีการศึกษา (SAR)²

5. องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

5.1 กิจกรรมการให้ข้อมูลข่าวสาร

5.1.1 จัดเสวนาให้ความรู้ เช่น กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับนักเรียน และความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน^{1,2}

5.1.2 การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน เช่น การประชุมเปิดภาคเรียน การประชุมหลังปิดภาคเรียน การประชุมเพื่อขอความร่วมมือพัฒนาโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองรายชั้น^{1,2}

5.1.3 การเปิดบ้านวิชาการ เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาชมผลงานบุตรหลานของตนเอง เช่น การแสดงนักเรียน ผลงานนักเรียนตามรายวิชา^{2,3}

5.1.4 การประชุมชาวบ้าน เช่น การประชุมชาวบ้าน การประชุมในงานศาสนพิธี เสียตามสายชุมชน^{2,3}

5.2 กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ¹

5.2.1 การเป็นวิทยากรท้องถิ่น เช่น ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ ในงานอาชีพ สามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียน เช่น การปลูกกระเทียม การเรียนรู้การค้าขาย รายรับรายจ่าย ในร้านค้าชุมชน การสหกรณ์หมู่บ้าน^{1,3}

5.2.2 การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน คือ ผู้ที่เสียสละมาทำหน้าที่สอน ช่วยสอนในเรื่องที่ครูในโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการสอนเองได้ เช่น ครูสอนภาษากระเหรี่ยง ครูสอนภาษาอาข่า ครูสอนภาษาจีน ครูสอนภาษาพม่า^{1,3}

5.2.3 การส่งเสริมอาชีพ¹ เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชนเผ่า ได้แก่ กำไลข้อมือ กระเป๋า ยาม เสื้อชนเผ่า สบู่สมุนไพร งานจักสาน การทอผ้ากระเหรี่ยง ไม้กวาดดอกหญ้า

5.3 กิจกรรม การจัดทำแผน กฎระเบียบ กติกา

5.3.1 การจัดทำแผนแม่บทชุมชน เช่น แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบล ที่โรงเรียนมีส่วนร่วมกับชุมชน^{1,2}

5.3.2 การทำแผนปฏิบัติการประจำปี เช่น แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติประจำปีการศึกษา รวมทั้งกิจกรรม โครงการ ของโรงเรียน^{2,3}

5.3.3 การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปความขัดแย้ง เช่น กรณีสัตว์เลี้ยงเข้าไปกินแปลงผักโรงเรียน กรณีเรื่องปัญหาที่ดินโรงเรียน กรณีครูกระทำผิดประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า กรณีความเข้าใจผิดระหว่างผู้ปกครองกับครู กรณีนักเรียนทะเลาะวิวาท ทางโรงเรียนจะขอความช่วยเหลือให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้แก้ไขความขัดแย้งกับคนในชุมชนแทนครู ผู้บริหารโรงเรียน^{2,3}

5.4 กิจกรรม การมอบหมายทำแทนโรงเรียน

5.4.1 พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรมบุตร คือ การทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดีเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนของบุตรหลาน เช่น การตรวจการบ้าน เครือข่ายพ่อแม่ปฐมวัย โครงการคิดดี ทำดี มีรางวัลของผู้ปกครอง

5.4.2 การมอบภารกิจ เช่น การซ่อมแซมอาคารเรียน การซ่อมแซมรั้ว ปรับปรุงสนาม แปลงเกษตรกรรม ซ่อม โต๊ะ เก้าอี้นักเรียน^{1,2,3}

5.4.3 การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน เช่น อาหารกลางวัน ข้าว ฟืนก่อไฟ รวมทั้งทุนการศึกษา การปรับปรุงซ่อมแซมโรงเรียน^{1,2,3}

5.4.4 การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ เช่น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในด้านการฝึกทักษะให้กับนักเรียน เช่น การเรียนงานบ้าน การพับผ้า การถักนุ่ง การทำอาหารพื้นบ้าน^{2,3}

5.4.5 การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน เช่น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอนนักเรียน การช่วยทำสื่อ 2 ภาษา วิถีชีวิตชาติพันธุ์กระเหรี่ยง ม้ง อาข่า การอนุรักษ์ธรรมชาติปูเจ็ดสี (ปูแม่ฟ้าหลวง)^{1,3}

5.4.6 การดำเนินการแทนโรงเรียน เช่น การใช้กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสารผู้แทนผู้ปกครองตามกลุ่มบ้านห่อมบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล^{1,2}

ผลการยกย่องรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ได้แสดงภาพ

ร่างการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการพัฒนารูปแบบ เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง	องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของการพัฒนารูปแบบ เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง	องค์ประกอบที่ 3 กลไกของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง	องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	องค์ประกอบที่ 5 กิจกรรมของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น ทุรกันดารบนพื้นที่สูง
<p>1.1 หลักการมีส่วนร่วม</p> <p>1.2 หลักประชาธิปไตย</p> <p>1.3 หลักการยอมรับในวิถี ของชุมชน</p> <p>1.4 หลักการเชื่อมโยง กิจกรรมแบบองค์รวม</p> <p>1.5 หลักการการใช้ทุนใน ชุมชน</p>	<p>2.1 เป้าหมายระดับโรงเรียน</p> <p>1) พัฒนาการเรียนรู้ของ นักเรียน</p> <p>2) ฝึกทักษะและ ประสบการณ์ของนักเรียน</p> <p>3) เพื่อพัฒนาสุขภาพของ นักเรียน</p> <p>2.2 เป้าหมายระดับชุมชน</p> <p>1) เพื่อพัฒนาชีวิตใน ชุมชน</p> <p>2) สร้างความผูกพัน จิตสำนึก ห่วงเห่น ชุมชน</p> <p>3) ให้คนในชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมกับโรงเรียน</p>	<p>3.1 กลไกในโรงเรียน</p> <p>1) ครู</p> <p>2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา</p> <p>3) กลุ่มโรงเรียน</p> <p>4) สภานักเรียน</p> <p>3.2 กลไกการประสานชุมชน</p> <p>1) คณะกรรมการสถานศึกษา</p> <p>2) เครือข่ายพ่อ แม่เด็กปฐมวัย</p> <p>3) ชมรมผู้ปกครองนักเรียน</p> <p>3.3 กลไกชุมชน / ภายนอก</p> <p>1) บิดา มารดา ผู้ปกครอง</p> <p>2) ผู้นำท้องถิ่น / ผู้นำท้องถื่น</p> <p>3) กลุ่มแกนนำ อาสาสมัคร</p> <p>4) บุคคลภายนอก / ภาคเอกชน</p>	<p>4.1 การจัดกลุ่มเครือข่าย</p> <p>1) ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก</p> <p>2) ตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมเด็ก</p> <p>3) ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน</p> <p>4) การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก</p> <p>5) การกำหนดบทบาทหน้าที่</p> <p>4.2 การประสานงาน</p> <p>1) การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน</p> <p>2) การมีตัวแทนสำรับประสานชุมชน</p> <p>4.3 การดำเนินงาน</p> <p>1) การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชุมชน</p> <p>2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน</p> <p>3) การฝึกอบรมให้นักเรียน</p> <p>4) การจัดกิจกรรมสหกรณ์</p> <p>5) การจัดกิจกรรมด้านกีฬา ทัศนศึกษา วัฒนธรรมร่วมกับชุมชน</p> <p>4.4 การประเมินผลและการรายงานผล</p> <p>1) ชุมชนติดตาม ตรวจสอบงาน</p> <p>2) การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน</p>	<p>5.1 กิจกรรมการให้ข้อมูลข่าวสาร</p> <p>1) จัดเสวนาให้ความรู้</p> <p>2) การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน</p> <p>3) การเปิดบ้านวิชาการ</p> <p>4) การประชุมชาวบ้าน</p> <p>5.2 กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ</p> <p>1) การเป็นวิทยากรท้องถิ่น</p> <p>2) การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน</p> <p>3) การส่งเสริมอาชีพ</p> <p>5.3 กิจกรรมการจัดทำแผน ฎระเบียบ กติกา</p> <p>1) การจัดทำแผนแม่บทชุมชน</p> <p>2) การทำแผนปฏิบัติการประจำปี</p> <p>3) การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน</p> <p>5.4 กิจกรรมการมอบหมายตัวแทนโรงเรียน</p> <p>1) พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรม</p> <p>2) การมอบภารกิจ</p> <p>3) การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน</p> <p>4) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้</p> <p>5) การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน</p> <p>6) การดำเนินการแทนโรงเรียน</p>

ภาพ 1 แสดง (ร่าง) การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2. ผลการตรวจสอบร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผลการตรวจสอบร่างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่ผ่านมาตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน
เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงซึ่งสามารถสรุปโดยภาพรวม
ดังต่อไปนี้

2.1 รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่
สูง จากเดิมรูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ
5) เครื่องมือ เป็นรูปแบบที่มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ
โดยรวมนำองค์ประกอบเดิมด้านกระบวนการและด้านเครื่องมือ เปลี่ยนเป็นองค์ประกอบ
ด้านวิธีการ

ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุงองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน
และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง สรุปภาพรวม ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมาย แยกเป็น

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่เป้าหมายระดับโรงเรียน
ด้านพัฒนาสุขภาพของนักเรียน และด้านพัฒนาการเรียนรู้อของนักเรียน มีการแก้ไขเพิ่มความให้
สมบูรณ์ในด้านพัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน และเสนอเพิ่มเติมใหม่
ด้านเสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่เป้าหมายระดับชุมชน ด้านพัฒนา
คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีการแก้ไขเพิ่มความให้สมบูรณ์ในด้านเสริมสร้างจิตสำนึกและ
ความผูกพันของคนในชุมชน และตัดด้านให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนออก

2. องค์ประกอบที่ 2 หลักการ แยกเป็น

2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขเปลี่ยนข้อความให้
สมบูรณ์ในหลักวัฒนธรรมชุมชน หลักต้นทุนทางสังคม หลักการความร่วมมือ หลักความเชื่อมโยง
กิจกรรมของชุมชน และให้แยกหลักประชาธิปไตย เป็นหลักความไว้วางใจ และหลักความ
รับผิดชอบ

2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าควรกำหนดหัวข้อหลักเป็น หลักคิด
ประกอบด้วย หลักวัฒนธรรมชุมชน หลักต้นทุนทางสังคม และหลักปฏิบัติ ประกอบด้วย หลักความ
ไว้วางใจ หลักการความร่วมมือ หลักความรับผิดชอบ หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน

3. องค์ประกอบที่ 3 กลไก แยกเป็น

3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม ประกอบด้วย กลไกในโรงเรียน กลไกการประสานชุมชน กลไกชุมชน/ภายนอก แก้ไขเป็น กลไกภายในโรงเรียน กลไกภายนอกโรงเรียน

3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิมเป็น กลไกในโรงเรียน ประกอบด้วย ครู ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลไกภายนอกโรงเรียน ประกอบด้วย พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน บุคคลภายนอก กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน กลุ่มองค์กรเอกชน มีการเพิ่มผู้นำจิตวิญญาณ กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน มีการตัดกลุ่มโรงเรียน สถานักเรียน เครือข่ายพ่อ แม่เด็กปฐมวัย และกลุ่มแกนนำอาสาสมัคร

4. องค์ประกอบที่ 4 วิธีการ แยกเป็น

4.1 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม การจัดกลุ่ม/เครือข่าย ประกอบด้วย ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก ตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมเด็ก ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก การกำหนดบทบาทหน้าที่ ส่วนที่ตัดออกคือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ และแก้ไขเป็น การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา ประกอบด้วย การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองรับผิดชอบดูแลนักเรียน การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน การจัดกลุ่มบ้าน / หย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนการจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน

4.2 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย การเป็นวิทยากรท้องถิ่น การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอนการส่งเสริมอาชีพ และแก้ไขเป็น การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา ประกอบด้วย การเป็นวิทยากรท้องถิ่น การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของนักเรียน การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน การจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

4.3 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม การดำเนินงาน ประกอบด้วย การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การฝึกอาชีพให้นักเรียน การจัดกิจกรรมสหกรณ์ การจัดกิจกรรมด้านกีฬา ทัศนศึกษา วัฒนธรรมร่วมกับชุมชน และแก้ไขเป็น การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย การเป็น

วิทยากรท้องถิ่น การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของนักเรียน การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

4.4 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม กิจกรรมการให้ข้อมูลข่าวสาร ประกอบด้วย จัดเสวนาให้ความรู้ การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน การเปิดบ้านวิชาการ การประชุมชาวบ้าน มีการตัด จัดเสวนาให้ความรู้ การเปิดบ้านวิชาการ การประชุมชาวบ้าน และแก้ไขเป็น การจัดกิจกรรมของเครือข่าย ประกอบด้วย การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดนิทรรศการวิชาการและอาชีพ การร่วมพัฒนาโรงเรียน การร่วมพัฒนาชุมชน

4.5 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม การประสานงาน ประกอบด้วย การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน และแก้ไขเป็น การติดต่อสื่อสาร ประกอบด้วย การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร การให้นักเรียนติดต่อสื่อสาร การใช้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสาร การชี้แจงในเวทีชุมชน

4.6 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม กิจกรรมการมอบหมายทำแทนโรงเรียน ประกอบด้วย พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรม การมอบภารกิจการระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน การดำเนินการแทนโรงเรียน และแก้ไขเป็น การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน ประกอบด้วย การระดมทรัพยากรช่วยเหลือโรงเรียน การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบ้านและโรงเรียน

4.7 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเหมาะสม แต่มีการแก้ไขจากเดิม การประเมินผลและการรายงานผล ประกอบด้วย ชุมชนติดตาม ตรวจสอบงาน การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน และแก้ไขเป็น การติดตามผลงาน ประกอบด้วย โรงเรียนติดตามผลงาน โรงเรียนร่วมกับชุมชนติดตามผลงาน ชุมชนติดตามผลงาน

4.8 ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า กิจกรรมการจัดทำแผน กฎระเบียบ กติกา ประกอบด้วย การจัดทำแผนแม่บทชุมชน การทำแผนปฏิบัติการประจำปี ให้ตัดออก สำหรับหัวข้อ การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน ให้ไปไว้ใน การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน

2.2 รายละเอียดคำอธิบายองค์ประกอบย่อยเป็นไปตามร่างรูปแบบเครือข่าย
การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผลตรวจสอดคล้องความเหมาะสมของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน
และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จากภาพแสดงผลการตรวจสอบการพัฒนา
รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

จากภาพ 2 แสดงผลการตรวจสอบการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ โดยมีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1.1 ระดับโรงเรียน

1.1.1 เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน คือ การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อชุมชน รักถิ่นฐานบ้านเกิด และประเทศชาติ รู้จักช่วยเหลือ พี่พาดตนเอง มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาต่อเพื่อกลับมาพัฒนาบ้านเกิดตนเอง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1.2 พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การที่นักเรียนมีความรู้ผ่านการอ่าน เขียน และการคำนวณ เกี่ยวกับฐานความรู้ในชุมชน เช่น อาชีพชุมชน สหกรณ์ การค้าขายในชุมชน ทักษะการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเรียนรู้ผ่านปัญหาในชุมชนที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1.3 พัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน คือ การที่นักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการฝึกอาชีพในชุมชน การหาความรู้ด้วยตนเอง มีค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ประหยัด เลือเฟื้อกัน รับผิดชอบครอบครัว สังคม และเห็นคุณค่าในวิถีชีวิตที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1.4 เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน คือ การที่นักเรียนได้รับการบริการรักษาสุขภาพ มีภาวะโภชนาการที่ครบถ้วนเป็นประโยชน์ มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีนิสัยรักความสะอาด ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.2 ระดับชุมชน

1.2.1 เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียนที่สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่ง

ต่างๆ ที่คนในชุมชนได้สร้างสรรค์และสืบทอดกันมา ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เช่น ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน เป็นต้น

1.2.2 พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยจัดการเรียนรู้ผ่านนักเรียน เช่น การดูแลสุขภาพอนามัย การรักษาสีงแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพ รวมทั้งโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้ผ่านชุมชนโดยตรง เช่น การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ การทอผ้า เป็นต้น

2. องค์ประกอบที่ 2 หลักการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

2.1 หลักคิด

2.1.1 หลักวัฒนธรรมชุมชน คือ ความเชื่อ คุณค่า/ค่านิยม ศาสนา และพิธีกรรมที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชน เช่น การนับถือผี ที่อยู่อาศัย การกินอาหาร ข้อห้าม ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1.2 หลักต้นทุนทางสังคม คือ ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ทุนที่เป็นเงิน สิ่งของ ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา เป็นต้น

2.2 หลักปฏิบัติ

2.2.1 หลักความไว้วางใจ คือ การดำเนินการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เป็นการแสดงออก การเปิดใจกว้าง รับฟัง มีน้ำใจ เอื้ออาทร มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ รวมถึงการเข้าถึงความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม จนทำให้คนในชุมชนเกิดความไว้นือเชื่อใจ ยอมรับว่าเป็นสมาชิกในชุมชน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2.2 หลักการความร่วมมือ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มต่อกิจกรรมของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2.3 หลักความรับผิดชอบ คือ การกระจายอำนาจที่เอื้ออำนวยให้มีการแบ่งหน้าที่ในกลุ่มต่างๆภายในชุมชน เป็นการผ่อนแรงการทำงานของแกนนำ อีกทั้งเป็นการสร้างความร่วมมือในกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น การแบ่งกลุ่มหย่อมบ้าน หรือการแบ่งกลุ่มเครือข่ายช่วยพัฒนาโรงเรียน

2.2.4 หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน คือ การดำเนินงานกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงใดๆ จะมีการบูรณาการเชื่อมโยงกับชุมชน ไม่แยกส่วนออกจากวิถีการดำรงชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การซ่อมฝายน้ำร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน การปลูกผักของนักเรียน จะต้องมอบหมายให้นักเรียนนำผักไปปลูกที่บ้านเพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของด้วย เป็นต้น

3. องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

3.1 กลไกภายในโรงเรียน

3.1.1 ครู คือ ครูพี่เลี้ยง ครูอัตราจ้าง ครูประจำการ เป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่ต้องเป็นตัวอย่างแก่เด็กและชุมชน เช่น การอุทิศตนต่อส่วนรวม การเสียสละ การให้เกียรติแก่ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา คือ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เป็นผู้มีอิทธิพลโดยตรงที่ดีกับคนในชุมชน เป็นผู้ประสานระหว่างชุมชนและหน่วยงานเป็นอย่างดี สนับสนุนและกระตุ้นให้ครูร่วมมือและตั้งใจทำงานกับชุมชน

3.1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2 กลไกภายนอกโรงเรียน

3.2.1 พ่อ แม่ ผู้ปกครอง คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่ส่งบุตรหลาน หรือเด็ก ในความปกครองเข้าศึกษาในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูง

3.2.2 ผู้นำจิตวิญญาณ คือ ผู้นำทางความคิดที่สามารถชักจูงหรือโน้มน้าวให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.3 ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค้การบริหาร ส่วนตำบล สมาชิก อบต. หรือตำแหน่งๆในหมู่บ้าน เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีและชื่อตรง มีคุณธรรม นำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.4 บุคคลภายนอก คือ บุคคลนอกหมู่บ้านหรือชุมชนที่เห็น ความสำคัญของการศึกษา เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, หม่อมราชวงศ์สุรัสวดี ศรีสวัสดิ์

3.2.5 กลุ่มเครือข่าย คือ กลุ่มคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะ วงศ์ตระกูล นามสกุล แซ่เดียวกัน มีความผูกพันกัน ความสามัคคี และการทำงาน พร้อมเข้ามามี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.6 กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ คือ พระในศาสนาพุทธ นักบวชใน ศาสนาคริสต์ศาสนาอื่นๆ ผู้นำลัทธิการนับถือผี เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญหรือการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีการเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพชนให้อุดหนุนค้ำจุน ช่วยเหลือกิจการงานนั้นๆ เจริญก้าวหน้า ทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี ให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และเป็นผู้มี บพบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.7 กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน คือ ผู้นำหรือผู้ประสานงานภายในกลุ่ม บ้าน หย่อมบ้าน ที่ตั้งของที่อยู่อาศัยตามลักษณะภูมิประเทศ สามารถติดต่อกันง่าย สะดวก และ เป็นผู้มีบพบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.8 กลุ่มองค์กรเอกชน/ราชการ คือ บริษัท สมาคม มูลนิธิ หน่วยงาน ราชการ ผู้ที่มีบพบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบน พื้นที่สูง เช่น โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) สำนักงานพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิซีซีเอฟ มูลนิธิศุภนิมิต องค์กรยูเอ็นเจฟี่ ทรูปลูกปัญญา บริษัทแม่ครัวฉลาดทองชลบุรี บริษัทห้างร้านภายในอำเภอ/ จังหวัด

4. องค์ประกอบที่ 4 วิธีการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

4.1 การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา

4.1.1 การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองรับผิดชอบดูแลนักเรียน คือ การทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดีเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนของบุตรหลาน เช่น การตรวจการบ้าน, เครือข่ายพ่อแม่ปฐมวัย, โครงการคิดดี ทำดี มีรางวัลของผู้ปกครอง

4.1.2 การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน คือ กลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเล่นกีฬา กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมอื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้ปกครองดูแลการจับกลุ่มชั้บมอเตอร์ไซด์ของนักเรียน การนอนค้างบ้านเพื่อน, กลุ่มอปพร.หมู่บ้านป้องกันเด็กกลุ่มเสี่ยง กลุ่มความมั่นคงจุดตรวจทหารประจำด้านชายแดน โครงการครู D.A.R.E.ของตำรวจตระเวนชายแดนป้องกันยาเสพติด

4.1.3 การจัดกลุ่มบ้าน/หย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน คือ กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน มีความผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4.1.4 การจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน คือ กลุ่มหรือคณะบุคคลที่มีระบบความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ สามารถตัดสินใจหรือดำเนินการแทนในการดูแลบุตรหลานของชุมชนในกลุ่มตนเอง เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4.2 การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4.2.1 การเป็นวิทยากรท้องถิ่น คือ ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ในงานอาชีพ สามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียน เช่น การปลูกกระเทียม การเรียนรู้การค้าขาย รายรับรายจ่าย ในร้านค้าชุมชน การสหกรณ์หมู่บ้าน

4.2.2 การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอนนักเรียน เช่น การช่วยทำสื่อ 2 ภาษา วิธีชีวิตชาติพันธุ์ กระเหรี่ยง ม้ง อาข่า การอนุรักษ์ธรรมชาติปูเจ็ดสี (ปูแม่ฟ้าหลวง)

4.2.3 การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของนักเรียน คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการฝึกทักษะให้กับนักเรียน เช่น การเรียนงานบ้าน การพับผ้า การถูบ้าน การทำอาหารพื้นบ้าน

4.2.4 การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน คือ ผู้ที่เสียสละมาทำหน้าที่สอนช่วยสอนในเรื่องที่ครูในโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการสอนเองได้ เช่น ครูสอนภาษากระเหรี่ยง ครูสอนภาษาอาข่า ครูสอนภาษาจีน ครูสอนภาษาพม่า

4.2.5 การจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เช่น ประเพณีวัฒนธรรม งานวันสำคัญทางศาสนา งานปีใหม่ชนเผ่า วันพ่อ วันแม่

4.3 การจัดกิจกรรมของเครือข่าย

4.3.1 การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน เช่น การประชุมเปิดภาคเรียน การประชุมหลังปิดภาคเรียน การประชุมเพื่อขอความร่วมมือพัฒนาโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองรายชั้น

4.3.2 การเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นการดำเนินงานที่มีขั้นตอนเพื่อให้นักเรียน ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลือ พัฒนาส่งเสริมนักเรียนอย่างต่อเนื่องโดยยึดสายใยความผูกพัน เช่น การปิดโรงเรียนเยี่ยมบ้าน การเยี่ยมบ้านเพื่อดูนักเรียนทำงานบ้าน การปลูกผักสวนครัวในบ้าน การเยี่ยมบ้านเพื่อดูความเป็นอยู่ของนักเรียน การเยี่ยมบ้านเพื่อพบพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

4.3.3 การจัดนิทรรศการวิชาการและอาชีพ เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชนเผ่า ได้แก่ กำไลข้อมือ กระเป๋า ยาม เสื้อชนเผ่า สบู่สมุนไพร งานจักสาน การทอผ้า กระเหรี่ยง ไม้กวาดดอกหญ้า

4.3.4 การร่วมพัฒนาโรงเรียน เช่น การซ่อมแซมอาคารเรียน การซ่อมแซมรั้ว ปรับปรุงสนาม แปลงเกษตรกรรม ชุม ไร่ เก้าอี้นักเรียน

4.3.5 การร่วมพัฒนาชุมชน เปิดพื้นที่เพื่อกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ห้องคอมพิวเตอร์หรือห้องสมุด เพื่อปรับบทบาทของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนพร้อมๆ กับการปรับระบบความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลในการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู

4.4 การติดต่อสื่อสาร

4.4.1 การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร เช่น การมอบหมายนักการภารโรง การมอบหมายตัวแทนกลุ่มเครือข่าย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนัดหมายผู้นำชุมชน กลุ่มบ้านหย่อมบ้าน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมปรึกษางาน

4.4.2 การใช้นักเรียนติดต่อสื่อสาร เช่น โรงเรียนเชิญผู้ปกครองร่วมกิจกรรม การพัฒนาโรงเรียน การแจกของเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องกันหนาว ยารักษาโรค

4.4.3 การใช้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสาร เช่น ผู้แทนผู้ปกครองตามกลุ่มบ้านหย่อมบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.

4.4.4 การชี้แจงในเวทีชุมชน เช่น การประชุมชาวบ้าน การประชุมในงานศาสนพิธีเสียงตามสายชุมชน

4.5 การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน

4.5.1 การระดมทรัพยากรช่วยเหลือโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การใช้เงินดอกผลของกองทุนหมู่บ้านมาใช้ในกิจกรรมด้านทุนการศึกษา กิจกรรมเด็ก และวัฒนธรรมประเพณี การระดมเงินในชุมชนมาใช้ในการก่อสร้างในโรงเรียน

4.5.2 การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบ้านและโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปความขัดแย้ง เช่น กรณีสัตว์เลี้ยงเข้าไปกินแปลงผักโรงเรียน กรณีเรื่องปัญหาที่ดินโรงเรียน กรณีครูกระทำผิดประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า กรณีความเข้าใจผิดระหว่างผู้ปกครองกับครู กรณีนักเรียนทะเลาะวิวาททางโรงเรียนจะขอความช่วยเหลือให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้แก้ไขความขัดแย้งกับคนในชุมชนแทนครู ผู้บริหารโรงเรียน

4.6 การติดตามผลงาน

4.6.1 โรงเรียนติดตามผลงาน เช่น การประเมินผลกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียน รายงานผลประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา (SAR)

4.6.2 โรงเรียนร่วมกับชุมชน ติดตามผลงาน เช่น การติดตามนักเรียน ขาดเรียนนักเรียนติดตามผู้ปกครอง นักเรียนออกกลางคันจากปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง การอพยพ สุขภาพไม่ดี และประเพณีที่แตกต่าง การประเมินผลงานนักเรียนจากภูมิปัญญาชาวบ้าน อาสาสมัครช่วยสอน การประเมินผลงานร่วมกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การเสนอความคิดเห็นการย้ายเข้าย้ายออกของครูและผู้อำนวยการโรงเรียน

4.6.3 ชุมชนติดตามผลงาน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ติดตาม อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนเข้าเรียน การประเมินผลงานด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ภายในโรงเรียน ที่ชุมชนสร้างขึ้น การเสนอความคิดเห็นความต้องการของชุมชนต่อผลการเรียนและพฤติกรรมเด็ก ในโรงเรียน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ในการประเมินรูปแบบ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบคำถามความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษา ในพื้นที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดอกเขต 2 ที่มีต่อความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

ตาราง 22 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตำแหน่งของกลุ่มตัวอย่าง

ตำแหน่ง	จำนวนคน	ร้อยละ
ผู้อำนวยการสถานศึกษา	89	83.96
รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา	17	16.34
รวม	106	100.00

จากตาราง 22 พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 83.96 รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา 17 คน คิดเป็นร้อยละ 16.34

ตาราง 23 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

ประสบการณ์	จำนวนคน	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 ปี	15	14.15
5 – 10 ปี	30	28.30
มากกว่า 10 ปี	61	57.55
รวม	106	100.00

จากตาราง 23 พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนมากกว่า 10 ปี จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 57.55 มีประสบการณ์ 5 – 10 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 28.30 มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 14.15

ตาราง 24 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน
ระดับโรงเรียน							
1	พัฒนาสุขภาพของนักเรียน	4.50	.72	มาก	4.07	.82	มาก
2	พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน	4.47	.60	มาก	4.07	.72	มาก
3	พัฒนาทักษะและ ประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน ในชุมชน	4.50	.65	มาก	4.07	.84	มาก
4	เสริมสร้างจิตสำนึกและความ ผูกพันรักบ้านเกิดของ นักเรียนให้อยู่ในชุมชน	4.60	.58	มากที่สุด	4.13	.82	มาก
ผลรวมระดับโรงเรียน		4.51	.51	มากที่สุด	4.08	.70	มาก
ระดับชุมชน							
1	เสริมสร้างจิตสำนึกและความ ผูกพันของคนในชุมชน	4.53	.55	มากที่สุด	4.11	.72	มาก
2	พัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชน	4.45	.64	มาก	3.93	.80	มาก
ผลรวมระดับชุมชน		4.49	.52	มาก	4.02	.68	มาก
ผลรวมเฉลี่ย		4.50	.46	มาก	4.06	.65	มาก

จากตาราง 24 พบว่า ความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างและ โรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในภาพรวม มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับโรงเรียน เสริมสร้างจิตสำนึกและ

ความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) รองลงมา คือ ระดับชุมชน เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และ ระดับชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีผลการประเมินต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$)

ความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับโรงเรียน เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) รองลงมา คือ ระดับชุมชน เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) และระดับชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน มีผลการประเมินต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$)

ตาราง 25 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 2 หลักการของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนใน ถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน
หลักคิด							
1	หลักวัฒนธรรมชุมชน	4.42	.68	มาก	4.21	.72	มาก
2	หลักต้นทุนทางสังคม	4.20	.77	มาก	3.67	.93	มาก
ผลรวมหลักคิด		4.31	.73	มาก	3.94	.83	มาก
หลักปฏิบัติ							
1	หลักความไว้วางใจ	4.41	.68	มาก	4.10	.72	มาก
2	หลักการความร่วมมือ	4.55	.67	มากที่สุด	4.16	.81	มาก
3	หลักความรับผิดชอบ	4.20	.77	มาก	3.67	.93	มาก
4	หลักความเชื่อมโยง	4.32	.76	มาก	4.06	.81	มาก
กิจกรรมของชุมชน							
ผลรวมหลักปฏิบัติ		4.37	.72	มาก	4.00	.82	มาก
ผลรวมเฉลี่ย		4.38	.60	มาก	4.03	.67	มาก

จากตาราง 25 พบว่า ความเป็นประโยชน์และ ความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 2 หลักการของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนใน ถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมิน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักความร่วมมือ มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมา คือ หลักความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$) และ หลักต้นทุนทางสังคม มีผลการประเมินต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$)

ความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่ายการ มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักวัฒนธรรมชุมชน มีระดับผลการประเมินสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$) รองลงมา คือ หลักความร่วมมือ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.16$) และ หลักต้นทุนทางสังคม มีผลการประเมินต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

ตาราง 26 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 3 กลไกของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ผลการ ประเมิน
		(n=106)			(n=106)		
กลไกภายในสถานศึกษา							
1	ครู	4.77	.46	มากที่สุด	4.42	.67	มาก
2	ผู้บริหารสถานศึกษา	4.80	.44	มากที่สุด	4.55	.61	มากที่สุด
3	คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.70	.62	มากที่สุด	4.27	.73	มาก
ผลรวมกลไกภายในสถานศึกษา		4.75	.44	มากที่สุด	4.41	.59	มาก
กลไกภายนอกสถานศึกษา							
1	พ่อ แม่ ผู้ปกครอง	4.58	.63	มากที่สุด	4.27	.77	มาก
2	ผู้นำจิตวิญญาณ	4.32	.79	มาก	3.88	.84	มาก
3	ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน	4.53	.60	มากที่สุด	4.25	.71	มาก
4	บุคคลภายนอก	4.05	.89	มาก	3.69	.79	มาก
5	กลุ่มเครือข่าย	4.09	.91	มาก	3.77	.84	มาก

ตาราง 26 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน
6	กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ	4.12	.88	มาก	3.80	.86	มาก
7	กลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน	4.14	.93	มาก	3.75	.87	มาก
8	กลุ่มองค์กรเอกชน	4.09	.93	มาก	3.67	.89	มาก
ผลรวมกลไกภายนอก สถานศึกษา		4.24	.68	มาก	3.88	.68	มาก
ผลรวมเฉลี่ย		4.38	.57	มาก	4.02	.61	มาก

จากตาราง 26 พบว่า ความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบที่ 3 กลไกของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลไกภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมา คือ กลไกภายในสถานศึกษา ครู อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) และ กลไกภายนอกสถานศึกษา บุคคลภายนอก มีผลการประเมินต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$)

ความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลไกภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) รองลงมา คือ กลไกภายในสถานศึกษา ครู อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) และกลไกภายนอกสถานศึกษา กลุ่มองค์กรเอกชน มีผลการประเมินต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

ตาราง 27 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 4 วิธีการของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน
การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา							
1	การจัดให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง รับผิดชอบดูแลนักเรียน	4.59	.64	มากที่สุด	3.98	.98	มาก
2	การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความ ประพฤติของนักเรียน	4.44	.74	มาก	3.93	.94	มาก
3	การจัดกลุ่ม/หย่อมบ้านเพื่อ ช่วยเหลือโรงเรียน	4.48	.69	มาก	3.78	.92	มาก
4	การจัดระบบเครือข่ายในชุมชน เพื่อช่วยเหลือโรงเรียน	4.37	.79	มาก	3.84	.97	มาก
ผลรวมการจัดกลุ่มเครือข่ายร่วม พัฒนา		4.47	.63	มาก	3.88	.83	มาก
การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้							
1	การเป็นวิทยากรท้องถิ่น	4.43	.76	มาก	4.00	.88	มาก
2	การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน	4.40	.72	มาก	3.96	.82	มาก
3	การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของ นักเรียน	4.38	.73	มาก	3.86		มาก
4	การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน	4.41	.76	มาก	3.69	.95	มาก
5	การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน	4.55	.66	มากที่สุด	4.05	.86	มาก
ผลรวมการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน เรียนรู้		4.43	.61	มาก	3.91	.75	มาก

ตาราง 27 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์			ความเป็นไปได้		
		$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน
การจัดกิจกรรมของเครือข่าย							
1	การประชุมผู้ปกครองของ นักเรียน	4.69	.59	มากที่สุด	4.43	.78	มาก
2	การเยี่ยมบ้านนักเรียน	4.74	.57	มากที่สุด	4.42	.85	มาก
3	การจัดนิทรรศการวิชาการและ อาชีพ	4.35	.81	มาก	3.96	.90	มาก
4	การร่วมพัฒนาโรงเรียน	4.62	.68	มากที่สุด	4.21	.89	มาก
5	การร่วมพัฒนาชุมชน	4.50	.74	มาก	4.12	.89	มาก
ผลรวมการจัดกิจกรรมของเครือข่าย		4.57	.56	มากที่สุด	4.23	.75	มาก
การติดต่อสื่อสาร							
1	การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร	4.36	.74	มาก	3.90	.87	มาก
2	การใช้นักเรียนติดต่อสื่อสาร	4.42	.70	มาก	3.95	.86	มาก
3	การใช้กรรมการสถานศึกษาชั้น พื้นฐาน/ผู้นำชุมชนติดต่อสื่อสาร	4.46	.67	มาก	4.10	.82	มาก
4	การชี้แจงในเวทีชุมชน	4.36	.80	มาก	3.92	.91	มาก
ผลรวมการติดต่อสื่อสาร		4.40	.62	มาก	3.97	.73	มาก
การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน							
1	การระดมทรัพยากรช่วยเหลือ โรงเรียน	4.58	.76	มากที่สุด	3.84	.96	มาก
2	การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบ้านและโรงเรียน	4.59	.64	มากที่สุด	4.04	.85	มาก
ผลรวมการทำงานแทนโรงเรียน โดยชุมชน		4.58	.60	มากที่สุด	3.93	.79	มาก

ตาราง 27 (ต่อ)

ข้อ ที่	รายการ	ความเป็นประโยชน์		ความเป็นไปได้			
		$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน	$\bar{X}$ (n=106)	S.D.	ผลการ ประเมิน
การติดตามผลงาน							
1	โรงเรียนติดตามผลงาน	4.58	.59	มากที่สุด	4.12	.83	มาก
2	โรงเรียนร่วมกับชุมชน ติดตาม ผลงาน	4.54	.62	มากที่สุด	4.08	.80	มาก
3	ชุมชนติดตามผลงาน	4.30	.88	มาก	3.68	.97	มาก
ผลรวมการติดตามผลงาน		4.47	.61	มาก	3.96	.77	มาก
ผลรวมเฉลี่ย		4.48	.54	มาก	3.99	.67	มาก

จากตาราง 27 พบว่า ความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบที่ 4 วิธีการของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การทำงานอย่างต่อเนื่อง การเยี่ยมบ้านนักเรียน มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.74$) รองลงมา คือ การทำงานอย่างต่อเนื่อง การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.69$) และการติดตามผลงาน ชุมชนติดตามงาน มีผลการประเมินต่ำสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$)

ความเป็นไปได้ขององค์ประกอบที่ 4 วิธีการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การทำงานอย่างต่อเนื่อง การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน มีระดับผลการประเมินสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$) รองลงมา คือ การทำงานอย่างต่อเนื่อง การเยี่ยมบ้านนักเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) และการติดตามผลงาน ชุมชนติดตามผลงาน มีผลการประเมินต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$)

สรุปผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง "การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง" เป็นการประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงและมีวัตถุประสงค์เฉพาะ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 2) เพื่อสร้างรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง 3) เพื่อประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นตอนที่ 1.1 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาเอกสาร แหล่งข้อมูลเป็นเอกสารจากแนวคิดทฤษฎีใหม่ และเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชน แนวคิดทฤษฎีการพึ่งตนเอง แนวคิดทฤษฎีความเข้มแข็งของชุมชน ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาของสภาการศึกษา โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง นักวิชาการศึกษาและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ขั้นตอนที่ 1.2 การศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 6 คน ซึ่งใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ (Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์

1.3 ชั้นที่ 1.3 การศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง ซึ่งเป็นสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสร้างข้อสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์

2. ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบรูปแบบการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 2 ชั้น ดังนี้

2.1 ชั้นที่ 2.1 การยกร่างการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยจาก ขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบฯ จากนั้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความเหมาะสม การใช้ภาษาและปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.2 ชั้นที่ 2.2 การตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ โครงร่างวิทยานิพนธ์, ร่างรูปแบบ ฯ และประเด็นการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

3. ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงไปใช้ แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาดาก เขต 2 จำนวน 116 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงและแบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาเอกสาร ดังนี้

ผลการศึกษาองค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) หลักการพึ่งตนเอง 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักประชาธิปไตย 4) หลักการแบ่งความรับผิดชอบ 5) หลักการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม 6) หลักความเสมอภาคและเป็นธรรม 7) หลักการใช้ทุนในชุมชน

ผลการศึกษาองค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) สร้างโอกาสทางการศึกษาพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ 2) สร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนร่วม 3) เพิ่มบทบาทของผู้อยู่นอกกระบวนการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วม 4) การพึ่งตนเองของชุมชน 5) ความผูกพันต่อถิ่นกำเนิด 6) จิตสำนึกและ/หรือห่วงใยชุมชน

ผลการศึกษาองค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย กลไกที่อยู่ภายในโรงเรียน ได้แก่ 1) ครู 2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลไกที่อยู่ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) ผู้แทนผู้ปกครอง 2) ผู้แทนศิษย์เก่า 3) บิดา มารดา ผู้ปกครอง 4) ผู้นำท้องถิ่น / ผู้นำท้องถิ่น 5) กลุ่มแกนนำอาสาสมัคร 6) กลุ่มคน/องค์กรชุมชน

ผลการศึกษาองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การดำเนินงาน 3) การประเมินผลและการรายงานผล 4) การนำผลการประเมินมาพัฒนา

ผลการศึกษาองค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการให้ความรู้ข่าวสาร 2) กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ 3) กิจกรรมการจัดทำแผน กฏระเบียบกติกา 4) กิจกรรมการมอบหมายทำแทนโรงเรียน

1.2 ผลการศึกษาองค์ประกอบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ผลองค์ประกอบที่ 1 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) หลักความเป็นกันเอง 2) หลักยอมรับวิถีชุมชน 3) หลักการเคารพในภูมิปัญญาของชุมชน 4) หลักการกำหนดความรับผิดชอบ 5) หลักการอนุรักษ์ชุมชน 6) หลักประชาธิปไตย

ผลองค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) คุณภาพชีวิตชุมชน 2) สุขภาพนักเรียน 3) การพัฒนานักเรียนด้านความรู้ ด้านพฤติกรรมและด้านอาชีพ 4) การอนุรักษ์ชนเผ่า

ผลองค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) ผู้นำจิตวิญญาณ 2) ผู้นำชุมชน 3) คณะกรรมการสถานศึกษา 4) ผู้บริหารสถานศึกษา 5) พ่อแม่ผู้ปกครอง 6) ครูผู้นำ 7) ศิษย์เก่า 8) องค์กร NGO 9) ตัวแทนหมู่บ้าน ชุมชน

ผลองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก 2) ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน 3) การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก 4) การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน 5) การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน 6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน 7) การฝึกอาชีพให้นักเรียน 8) ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ 9) การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน

ผลองค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) แผนพัฒนาโรงเรียน 2) จัดเสวนาให้ความรู้ 3) การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน 4) การเปิดบ้านวิชาการ 5) ประชุมชาวบ้าน 6) การจัดทำแผนแม่บทชุมชน 7) การทำแผนปฏิบัติการประจำปี 8) พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรมบุตร 9) การมอบภารกิจ 10) การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน 11) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ 12) การดำเนินการแทนโรงเรียน

1.3 ผลการศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยการศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ดังนี้

แนวทางที่ 1 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) หลักการร่วมวางแผนร่วมพัฒนา 2) หลักโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน 3) หลักกระจายความรับผิดชอบ 4) หลักการระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมและการก่อสร้างฯ 5) หลักการเชื่อมโยงกิจกรรม

แนวทางที่ 2 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) การพัฒนาผู้เรียน 2) ชุมชนพึ่งตนเอง 3) ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา 4) จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ 5) การรักษา ประเพณี วัฒนธรรมชนเผ่า 6) การเรียนรู้และการฝึกอาชีพ

แนวทางที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) พ่อแม่ ผู้ปกครอง 2) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) กลุ่มหย่อมบ้าน 4) ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล 5) ภาคเอกชน 6) เครือข่ายกลุ่มโรงเรียน 7) ครู ผู้บริหาร

แนวทางที่ 4 กระบวนการของเครือข่าย ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก 2) ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชน 3) การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก 4) การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน 5) การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน 6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน 7) การฝึกอาชีพให้นักเรียน

แนวทางที่ 5 เครื่องมือของเครือข่ายการ ประกอบด้วย 1) การจัดประชุม ผู้ปกครองนักเรียน 2) การเปิดบ้านวิชาการ 3) การเป็นวิทยากรท้องถิ่น 4) การเป็นอาสาสมัครช่วยสอน 5) การทำแผนปฏิบัติการประจำปี 6) การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน 7) การมอบภารกิจ 8) การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน 9) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ 10) การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน

2. ขั้นตอนที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผลการสร้างและการตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีการปรับเปลี่ยนตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้เหลือ 4 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมายของเครือข่าย ประกอบด้วย เป้าหมาย 2 ระดับ

เป้าหมายระดับโรงเรียน ได้แก่ 1) พัฒนาสุขภาพของนักเรียน 2) พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 3) พัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน 4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน

เป้าหมายระดับชุมชน ได้แก่ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

องค์ประกอบที่ 2 หลักการของเครือข่าย ประกอบด้วย 2 หลักการสำคัญ หลักคิด ได้แก่ 1) หลักวัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม หลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน

องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่าย ประกอบด้วย 2 กลไกหลัก กลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ 1) ครู 2) ผู้บริหารสถานศึกษา 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง 2) ผู้นำจิตวิญญาณ 3) ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน 4) บุคคลภายนอก 5) กลุ่มเครือข่าย 6) กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ 7) กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน 8) กลุ่มองค์กรเอกชน

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการของเครือข่าย ประกอบด้วย 5 วิธีการหลักการจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมร่วมพัฒนา ได้แก่ 1) การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองรับผิดชอบดูแลนักเรียน 2) การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน 3) การจัดกลุ่มบ้าน / หย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน 4) การจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ 1) การเป็นวิทยากรท้องถิ่น 2) การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน 3) การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของนักเรียน 4) การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน 5) การจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การจัดกิจกรรมของเครือข่าย ได้แก่ 1) การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน 2) การเยี่ยมบ้านนักเรียน 3) การจัด

นิทรรศการวิชาการและอาชีพ 4) การร่วมพัฒนาโรงเรียน 5) การร่วมพัฒนาชุมชน การติดต่อสื่อสาร ได้แก่ 1) การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร 2) การใช้นักเรียนติดต่อสื่อสาร 3) การใช้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสาร 4) การชี้แจงในเวทีชุมชน การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน ได้แก่ 1) การระดมทรัพยากรช่วยเหลือโรงเรียน 2) การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบ้านและโรงเรียนการติดตามผลงาน ได้แก่ 1) โรงเรียนติดตามผลงาน 2) โรงเรียนร่วมกับชุมชนติดตามผลงาน 3) ชุมชนติดตามผลงาน

3. ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พบว่า รูปแบบมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

สาระสำคัญของการอภิปรายผล ผู้วิจัยดำเนินการเป็นสองส่วนที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายการวิจัย

ส่วนที่ 1 เป็นการอภิปรายผลในส่วนที่เป็นข้อค้นพบสำคัญจากงานวิจัย ได้แก่ รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ในมิติของผลการวิจัยอันเกิดจากกระบวนการวิจัยบนฐานคิด จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ แนวทางจากการศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) และผลการสร้างและการตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีการปรับเปลี่ยนตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ส่วนที่ 2 เป็นการอภิปรายผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง อันเกิดจากการประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง โดยนำข้อข้อมูลเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพที่เป็นข้อค้นพบจากงานวิจัยมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผลการวิจัย รวมทั้งการอภิปรายผลถึงประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัยตลอดจนเงื่อนไขความสำเร็จ

ส่วนที่ 1 การอภิปรายผลข้อค้นพบสำคัญของงานวิจัย กล่าวคือจากการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการศึกษาในสถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

(Best Practice) พบองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) กลไก 4) กระบวนการ 5) เครื่องมือ มีการปรับเปลี่ยนตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในชั้นตอนที่ 2 การสร้างและการตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มีความเห็นว่า เป้าหมาย มาก่อนหลักการ และกระบวนการและเครื่องมือสามารถร่วมกันเป็นวิธีการ สรุปเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง มี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ จำแนกเป็นรายองค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมาย ประกอบด้วย เป้าหมาย 2 ระดับ คือ ระดับโรงเรียน ได้แก่ 1) พัฒนาสุขภาพของนักเรียน 2) พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 3) พัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน 4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน ระดับชุมชน ได้แก่ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งเป็นข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในชั้นตอนที่ 2 ที่แยกเป้าหมายเป็นระดับโรงเรียนและระดับชุมชน ผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของอุทัย แสงสุวรรณ (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยในโครงการการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) พบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนที่มีต่อนักเรียนเช่นต้องการให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะด้านวิชาพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องการให้นักเรียนรู้อนุรักษ์ สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า ตลอดจนต้องการให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม คือ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เป็นต้น และแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) ได้แก่ 1) จัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเนื้อหาสาระตามความต้องการของท้องถิ่น และผลการศึกษาเป้าหมายพัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน เป็นไปในทิศทางเดียวกับของกัลปียู ผัดจันตา (2546) เรื่องการติดตามผลการจัดการศึกษา : กรณีศึกษา นักเรียนชาวเขา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ความเห็นผู้ปกครองมีระดับความคิดเห็นมากที่สุดในด้านความต้องการให้นักเรียนในความปกครองนำความรู้การศึกษาในระดับประถมศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชาวเขา ผู้วิจัยค้นพบว่าบริบทชุมชนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงได้ให้ความสำคัญคุณภาพชีวิตชุมชนเท่ากับการศึกษาของนักเรียน หากโรงเรียนที่มีเป้าหมายคุณภาพชีวิตชุมชนจะทำให้ชุมชนเห็นความสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 2 หลักการ ประกอบด้วย หลักการ 2 หลักการ คือ หลักคิด ได้แก่ 1) หลักวิถึพัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม หลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน ผลการศึกษาจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในชั้นตอนที่ 2 แยกหลักการ ประกอบด้วย หลักการ 2 หลักการ คือ หลักคิด และหลักปฏิบัติ แต่ละหัวข้อหลักคิด 1) หลักวิถึพัฒนธรรมชุมชน มาจากหลักยอมรับวิถีชุมชน หลักการเคารพในภูมิปัญญาของชุมชน และหลักการอนุรักษ์ชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม มาจากหลักการพึ่งตนเอง หลักการใช้ทุนในชุมชนและหลักการระดมทุนสนับสนุนกิจกรรมและการก่อสร้าง แต่ละหัวข้อหลักปฏิบัติ 1) หลักความไว้วางใจ มาจากหลักความเป็นกันเอง 2) หลักการความร่วมมือ มาจาก หลักการมีส่วนร่วมและหลักการร่วมวางแผนร่วมพัฒนา 3) หลักความรับผิดชอบ มาจาก หลักประชาธิปไตย หลักการกำหนดความรับผิดชอบ และหลักกระจายความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน มาจากหลักการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม และหลักโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สำหรับหลักความเสมอภาคและเป็นธรรมที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารเห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง สำหรับหลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของนิพนธ์ เสือก้อน (2545) ได้วิจัยการศึกษาความเป็นหุ้นส่วนการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม สามารถสร้างได้จากบุคคลที่มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ต่อกันถึงขั้นที่แสดงพฤติกรรมความสนิทสนมแนบแน่น ความเคารพนับถือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ เป็นในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ วีระ รุญเจริญ (2545) ได้วิจัยสภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษาตั้งแต่นี้ต่อไปถือว่า "ทุกคน" ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบ (All for Education) 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน เป็นแนวทางเดียวกับงานวิจัยของขวัญชีวัน บัวแดง (2550) ที่กล่าวว่าการพัฒนาการศึกษาทางเลือกที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาอย่างเปิดกว้างและต่อเนื่อง ระดมความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ผ่านการพัฒนาโดยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มาเป็นเวลายาวนานเพื่อพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสมจะนำไปสู่ทางรอดของชีวิตและสังคม ผู้วิจัยค้นพบว่า หลักการการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่มีลักษณะเหมือนกับพื้นที่ปกติ ได้แก่ หลักวิถึพัฒนธรรมชุมชน หลักการความร่วมมือ หลักความรับผิดชอบ แต่มีหลักการที่โดดเด่นเป็นการเฉพาะในการทำงานในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ หลักต้นทุนทางสังคม หลักความไว้วางใจ หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน กล่าวคือการทำงานในพื้นที่ที่

ยากลำบากการใช้วัสดุหรือแรงงานในชุมชนจึงมีความสำคัญเช่น การใช้ประปาภูเขา การใช้ไฟฟ้า จากพลังน้ำ การใช้แรงงานของชุมชนก่อสร้างอาคารโรงเรียน หลักความไว้วางใจถือว่าหลักการของ ความร่วมมือที่สำคัญ เมื่อชุมชนไว้วางใจโรงเรียนจะเข้ามาร่วมทำงานหรือให้ความร่วมมือจัด การศึกษา สำหรับหลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน พบว่าโรงเรียนและชุมชนในถิ่นทุรกันดาร บนพื้นที่สูงมีความใกล้ชิดแตกต่างพื้นที่ราบ การจัดกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนจะทำงานกัน อย่างใกล้ชิด เช่น การจัดพิธีกรรมทางความเชื่อในหมู่บ้านทางโรงเรียนจะต้องนำนักเรียนไปร่วม ด้วย การอบรมการทำเกษตรของนักเรียนจะต้องให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมเป็นต้น

องค์ประกอบที่ 3 กลไก ประกอบด้วย 2 กลไกหลัก คือ กลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ 1) ครู 2) ผู้บริหารสถานศึกษา 3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง 2) ผู้นำจิตวิญญาณ 3) ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน 4) บุคคลภายนอก 5) กลุ่ม เครือญาติ 6) กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ 7) กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน 8) กลุ่มองค์กรเอกชน ผล การศึกษาจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 ตัดผู้แทนศิษย์เก่าเพราะเป็น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพิ่มบุคคลภายนอกและกลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ เพราะเป็นกลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผล การศึกษา ผู้วิจัยค้นพบว่ากลไกภายนอกเป็นการดำเนินงานที่ยากกว่ากลไกภายใน เพราะเป็นหน้าที่ โดยตรงของครู และผู้อำนวยการสถานศึกษาโดยตรง แต่กลไกภายในและภายนอกโรงเรียนต้องม ีความสัมพันธ์กัน เพราะโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การดำเนินงาน ของโรงเรียนจะต้องมีกลไกภายนอกโรงเรียนสนับสนุน เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำจิตวิญญาณ กลุ่ม ความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน กลุ่มเครือญาติ กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน รวมทั้งภายนอก ชุมชน เช่น บุคคลภายนอก และกลุ่มองค์กรเอกชน

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการ ประกอบด้วย 5 วิธีการหลัก คือ 1) การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วม พัฒนา 2) การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมของเครือข่าย 4) การติดต่อสื่อสาร 5) การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน ผลการศึกษาจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 เป็นการรวมองค์ประกอบกระบวนการ และเครื่องมือ เช่น ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน การจัดระบบเครือญาติดูแลเด็ก และการมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน เป็นวิธีการการจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ การเป็นวิทยากรท้องถิ่น การเป็นอาสาสมัครช่วยสอน และการถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน เป็นวิธีการการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การฝึกอาชีพให้นักเรียน จัดเสวนาให้ความรู้ การเปิดบ้านวิชาการ และการ ประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน เป็นวิธีการการจัดกิจกรรมของเครือข่าย การสื่อสารระหว่าง

โรงเรียนกับบ้าน และการประชุมชาวบ้าน เป็นวิธีการการติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียนการระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน และชุมชนติดตาม ตรวจสอบ เป็นวิธีการการทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยของอุทัย แสงสุวรรณ (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัยในโครงการการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) พบว่าศักยภาพของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น แหล่งเรียนรู้ไม้ผลเมืองหนาว พืชไร่ พืชสวน สถานีอนามัยปางขอน สถานีทดลองปลูกพืชบนพื้นที่สูงของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย ประจำจังหวัดเชียงราย นอกจากนี้ในแต่ละหมู่บ้านยังมีผู้รู้หลายสาขา เช่น ช่างตีเหล็ก ช่างจักรสาน ช่างปักผ้า หมอยาสมุนไพร ซึ่งท่านเหล่านั้นพร้อม ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับทางโรงเรียน และงานวิจัยของชบา พันธุ์สวัสดิ์ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์และการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการร่วมงานอย่างร่วมรู้สี่ระหว่างผู้ปกครองและครู เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าบทบาทการมีส่วนร่วมของ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่สำคัญ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่บ้าน เป็นแนวทางเดียวกับวิธีการการจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา และวิธีการการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานวิจัยของเกตุสุเดช กำแพงแก้วการ (2547) ได้ทำการศึกษาวิจัย การศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น เป็นวิทยากรพิเศษสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ สถานประกอบการ หรือเข้าร่วมประชุมเป็นแนวทางเดียวกับวิธีการการจัดกิจกรรมของเครือข่าย งานวิจัยของโรงเรียนอัสสัมชัญ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้ปกครอง นักเรียนและศิษย์เก่าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญประจำปีการศึกษา 2544 พบว่าผู้ปกครองเห็นว่าโรงเรียนควรปรับปรุงเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านวิชาการ โรงเรียนควรทำความเข้าใจกับผู้ปกครองถึงสาระสำคัญ วัตถุประสงค์ ของหลักสูตรที่โรงเรียนจัดสอนในระดับต่างๆ สอดคล้องกับวิธีการการติดต่อสื่อสาร งานวิจัยของสุวดี อุปปิใจ (2553) ได้ทำการวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างเครือข่ายการระดมทุนและทรัพยากร เพื่อพัฒนาการศึกษา สอดคล้องกับวิธีการการทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน งานวิจัยของชบา พันธุ์สวัสดิ์ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์และการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการร่วมงานอย่างร่วมรู้สี่ระหว่างผู้ปกครองและครู เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าการมีส่วนร่วมในระดับบริหารและการตัดสินใจเป็นการมีส่วนร่วมในการ

ร่วมคิด ร่วมพิจารณาปัญหา ร่วมตัดสินใจ เลือกลงแนวทางการดำเนินงาน ที่เหมาะสม จนถึงการใช้
มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ์

เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
มี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ นั้น ขับเคลื่อนโดยมี
ความสัมพันธ์กัน ตัวอย่างเช่น เริ่มจากกลไกภายใน ที่มีครู ผู้อำนวยการสถานศึกษา มีการหารือกับ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลไกภายนอก เช่น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำท้องถิ่น/
ชุมชน ผู้นำจิตวิญญาณ กลุ่มเครือข่าย กำหนดเป้าหมายเห็นว่าโรงเรียนมีความจำเป็นจัดทำ
โรงเรียนเพื่อกำหนดเขตโรงเรียน และป้องกันสัตว์เลื้อยคลานบริเวณโรงเรียน โดยยึดหลักการต้นทุน
ทางสังคม จะใช้ไม้แปรรูปและไม่ไผ่เป็นวัสดุในการสร้างรั้วโรงเรียน เพราะการใช้รั้วคอนกรีตจะต้อง
มีงบประมาณค่าใช้จ่ายสูงในเรื่องราคาวัสดุและค่าขนส่งมายังโรงเรียนบนพื้นที่สูง มีตกลงกันโดย
การใช้หลักการความร่วมมือ และหลักความรับผิดชอบ และหาวิธีการการทำงานแทนโรงเรียนโดย
ชุมชน ใช้การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา การมอบหมายผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานการ
ติดต่อสื่อสาร และกำหนดกิจกรรมร่วมกันโดยนักเรียน ครู เป็นผู้สนับสนุนในเรื่องการอำนวยความสะดวก
การกำหนดพื้นที่ และใช้คนในกลุ่มห้อมบ้านหาวัสดุไม้แปรรูปและไม่ไผ่และแรงงานใน
การก่อสร้าง

เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง
มี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ มาช่วยแก้ปัญหา
อุปสรรค เช่น ปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการค่อนข้างจำกัด เพราะการศึกษาได้รับการ
บริหารจัดการโดยรัฐบาลแบบรวมศูนย์อำนาจ สามารถใช้เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ
โรงเรียนเริ่มจากครู ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องปรึกษา เสนอกลไกภายนอกเข้ามาช่วยกัน
กำหนดเป้าหมาย หาวิธีการ และนำหลักการมาประกอบการทำงานร่วมกัน ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่
โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการและประสานงานให้ชุมชนเข้าไปช่วยเหลือ ปัญหาครอบครัวจึงเข้ามาไม่มี
บทบาทในการจัดการศึกษาของโรงเรียน จะพบว่าเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนใน
ถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมี 4 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) เป้าหมาย 2) หลักการ 3) กลไก 4) วิธีการ
จะเข้ามาปรับเปลี่ยนบทบาทจากเพียงเป็นผู้ให้การสนับสนุนไปเป็นมีหุ้นส่วนเพื่อพัฒนาคุณภาพ
ผู้เรียน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูงในองค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบย่อยเป้าหมายระดับชุมชน ได้แก่
1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

เพราะการจัดการศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงนอกจากจะคำนึงถึงเป้าหมายที่จะเกิดกับนักเรียนและครูแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพราะคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นจะทำให้ชุมชนมาสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลาน องค์ประกอบย่อยหลักคิด ได้แก่ 1) หลักวัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม เพราะบริบทในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงไม่มีความพร้อมในด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนพื้นที่ราบปกติ ตลอดจนที่มีความแตกต่าง ดังนั้นเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงต้องคำนึงถึงหลักวัฒนธรรมชุมชนและหลักต้นทุนทางสังคม องค์ประกอบย่อยกลไกภายนอก ได้แก่ 1) ผู้นำจิตวิญญาณ 2) กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ เพราะวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อทำให้ชุมชนให้ความเคารพนับถือและเชื่อฟังบุคคลดังกล่าว ในการทำงานร่วมกับชุมชน ทางโรงเรียนจำเป็นต้องหารือ ชี้แนะมาจากผู้นำจิตวิญญาณ กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ จะทำให้ชุมชนมีความเชื่อถือและเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน องค์ประกอบวิธีการ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร และการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบ้านและโรงเรียน เช่น โรงเรียนสามารถติดต่อสื่อสารผู้ปกครองโดยการใช้ผู้นำชุมชน/ท้องถิ่น หรือตัวแทนกลุ่มบ้าน โดยที่โรงเรียนไม่ต้องทำหนังสือแจ้งผู้ปกครองรายคนเหมือนพื้นที่ปกติ และกรณีเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างบ้านและโรงเรียน เช่น การขโมยของในโรงเรียน นักเรียนทะเลาะกัน สัตว์เลี้ยงบุกกุฎแปลงเกษตรโรงเรียน เครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนจะเป็นผู้แก้ปัญหาความขัดแย้งแทนโรงเรียน

ส่วนที่ 2 การอภิปรายผลการประเมินรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ผู้วิจัยอภิปรายผลแยกตามองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 เป้าหมาย พบว่า เป้าหมายระดับโรงเรียน ($\bar{X} = 4.51$) และเป้าหมายระดับชุมชน ($\bar{X} = 4.50$) มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้มีผลใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงต้องคำนึงถึงงานที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและการพัฒนาชุมชนควบคู่กันไป เป็นแนวทางเดียวกับงานวิจัยของสราวุฒิ วรพงษ์ (2555) ได้ทำการวิจัยกระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า รูปแบบกระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เช่น ด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข และด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของเป้าหมายย่อยระดับโรงเรียนและระดับชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน ($\bar{X} = 4.60$)

และ $\bar{X} = 4.13$) และ 1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน ($\bar{X} = 4.53$ และ $\bar{X} = 4.11$) มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้สูงสุด แสดงว่าเป้าหมายทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญ เพราะเป้าหมายการจัดการศึกษาต้องการให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์มาพัฒนาถิ่นที่อยู่ตนเองมากกว่าจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนไปประกอบอาชีพในสังคมเมืองหรือชุมชนอื่นๆ สำหรับองค์ประกอบย่อย ข้อ 2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ต่ำสุด ($\bar{X} = 4.45$ และ $\bar{X} = 3.93$) เพราะผู้ประเมินเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษามีบทบาทหน้าที่ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน ไม่ได้ทำหน้าที่พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จึงทำให้เป้าหมายข้อดังกล่าวมีความเห็นต่ำสุด

องค์ประกอบที่ 2 หลักการ พบว่า หลักการที่มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ที่ต่ำที่สุด ได้แก่ หลักคิด ในด้านหลักต้นทุนทางสังคม ($\bar{X} = 4.20$ และ $\bar{X} = 3.67$) และหลักปฏิบัติ ในด้านความรับผิดชอบต่อ ($\bar{X} = 4.20$ และ $\bar{X} = 3.67$) เพราะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือจะต้องออกแรง กำลังความคิด กำลังกาย กำลังทรัพย์ ความทุ่มเท ความเสียสละ สร้างต้นทุนตนเองเพื่อให้ชุมชนยอมรับ เป็นแนวทางเดียวกับงานวิจัยของสุพจน์ ประไพเพชร (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเงื่อนไขความสำเร็จ ของการบริหารที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนชาวไทยภูเขา ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขความสำเร็จเกิดจากเงื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ เงื่อนไขที่เกิดจากผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ลักษณะเด่นของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้บริหารได้รับการยอมรับ เงื่อนไข ที่เกิดจากครู ได้แก่ ครูชาวไทยภูเขา ลักษณะการทำงานของครู ความผูกพันของครู ปฏิสัมพันธ์ของครู กิจกรรมที่เป็นเลิศของครูและความผูกพันระหว่างชุมชนกับครู และงานวิจัยของนิพนธ์ เสือก้อน (2545) ได้ศึกษาวิจัย การศึกษาความเป็นหุ้นส่วนการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม พบว่า ความเป็นหุ้นส่วนการบริหารสามารถสร้างได้จาก บุคคลที่มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ต่อกันถึงขั้นที่แสดงพฤติกรรมความสนิทสนมแนบแน่น ความเคารพนับถือ และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และกระบวนการทำงานร่วมกันที่มีระยะเวลายาวนานเพียงพอ และต่อเนื่องจนภารกิจที่เป็นความผูกพันร่วมกันสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของหลักการที่เป็นหลักคิด คือ หลักต้นทุนทางสังคม ($\bar{X} = 4.20$ และ $\bar{X} = 3.67$) และหลักปฏิบัติ คือ หลักความรับผิดชอบต่อ ($\bar{X} = 4.20$ และ $\bar{X} = 3.67$) ที่มีค่าเฉลี่ยที่มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ต่ำที่สุด เป็นเพราะการใช้ต้นทุนทางสังคม เช่น การใช้วัสดุอุปกรณ์จากท้องถิ่น การใช้แรงงานจากคนในชุมชน และการที่จะหาทางให้ชุมชนมารับผิดชอบงานโรงเรียน ทางผู้ประเมินที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษามองว่าเป็นเรื่องที่ชุมชนดำเนินการที่ยากกว่าการดำเนินเฉพาะในโรงเรียน และส่วน

หนึ่งโรงเรียนอยู่ในระบบราชการมีงบประมาณมาสนับสนุนสามารถดำเนินการโดยไม่ต้องขอความร่วมมือจากชุมชน

องค์ประกอบที่ 3 กลไก พบว่า กลไกที่มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ที่เกิดจากกลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.80$ และ $\bar{X} = 4.55$) และกลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ($\bar{X} = 4.58$ และ $\bar{X} = 4.27$) ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับงานวิจัยของคัมเมอร์ และ เฮย์เนส (Comer and Haynes, 1991) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจะมีความหมายต่อการเรียนของเด็กในโรงเรียนมาก ถ้าการมีส่วนร่วมนี้มีส่วนในกระบวนการของการศึกษา ผู้ปกครองสามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้มากโดยเฉพาะความรู้ทางด้านวิชาชีพ และทักษะต่างๆ โรงเรียนควรออกแบบให้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกที่สนับสนุนการพัฒนาการของเด็กโดยรวม สำหรับความคิดเห็นความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของกลไกการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในระดับมากที่สุด เกิดจากกลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและกลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ($\bar{X} = 4.58$ และ $\bar{X} = 4.27$) เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นกลไกภายใน เป็นบุคคลหลักที่มีหน้าที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือให้เกิดขึ้น และพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเป็นกลไกภายนอก มีหน้าที่โดยตรงที่ต้องจัดการศึกษาของบุตรหลานตนเอง สำหรับความคิดเห็นความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของกลไกการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงในระดับต่ำที่สุด เกิดจากกลไกภายในโรงเรียน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.70$ และ $\bar{X} = 4.27$) และกลไกภายนอกโรงเรียน ได้แก่ กลุ่มองค์กรเอกชน ($\bar{X} = 4.09$ และ $\bar{X} = 3.67$) เป็นเพราะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกลุ่มองค์กรเอกชน เป็นกลไกที่มีบทบาทหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาน้อยกว่ากลไกอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพร ไชยตา (2552) ได้วิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กประกอบด้วย 7 ปัจจัย ได้แก่ พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหาร โครงสร้างองค์การ สภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน ความผูกพันต่อองค์การ บรรยากาศองค์การ และผลสำเร็จในการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก โดยปัจจัยพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลโดยตรงและส่งอิทธิพลโดยอ้อมผ่านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์ประกอบ 4 วิธีการ พบว่า วิธีการที่มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด คือ วิธีการจัดกิจกรรมของเครือข่าย ($\bar{X} = 4.57$ และ $\bar{X} = 4.23$) เพราะว่า กิจกรรมของเครือข่าย เช่น การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน การเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดนิทรรศการวิชาการและอาชีพ การร่วมพัฒนาโรงเรียน การร่วมพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการที่เริ่มต้นดำเนินงานมาจากโรงเรียน ที่ครูและผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นฝ่ายดำเนินงาน และขอความร่วมมือจากชุมชนได้มากและง่ายที่สุด และเมื่อพิจารณาวิธีการที่มีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในระดับต่ำที่สุด คือ วิธีการจัดเครือข่ายร่วมพัฒนา ($\bar{X} = 4.47$ และ $\bar{X} = 3.88$) เช่น การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง รับผิดชอบดูแลนักเรียน การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน การจัดกลุ่มบ้าน / หย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน การจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของชบา พันธุ์สวัสดิ์ (2550) กล่าวว่า รูปแบบของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียนมีหลากหลายลักษณะ ได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วมตามสนใจรายบุคคล การรวมกลุ่มของพ่อแม่ที่รวมตัวกันเอง การเข้าร่วมในฐานะกรรมการจนถึงขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ไปสู่กลุ่มชมรม ผู้ปกครองอื่นๆ เหตุผลที่วิธีการการจัดเครือข่ายร่วมพัฒนามีความคิดเห็นต่ำที่สุด เพราะว่าวิธีดังกล่าวดำเนินการโดยชุมชน การสร้างความตระหนักให้กับชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทหรือชุมชนดำเนินการแทนโรงเรียน เป็นเรื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่าจะสร้างความไว้วางใจ ความรับผิดชอบ ต้องใช้เวลามากถึงจะทำให้ชุมชนทำแทน จึงเป็นเรื่องยากมากกว่าโรงเรียนดำเนินการเองที่ไม่ต้องใช้เวลามากกว่า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงระหว่างพื้นที่ปกติกับพื้นที่ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมีความแตกต่างกัน เช่น เป้าหมายในพื้นที่ปกติจะเป็นเป้าหมายเฉพาะระดับโรงเรียน แต่ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายระดับชุมชน ดังนั้น ควรนำเป้าหมาย หลักการ กลไก และวิธีการ ไปกำหนดนโยบายการวางแผน การจัดกิจกรรม/โครงการ ในสร้างเครือข่ายความร่วมมือให้กับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.2 ข้อเสนอแนะระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ควรนำผลการวิจัยประกอบด้วย หลักการ เป้าหมาย กลไกและเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมากำหนดในหลักสูตรข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เช่น หลักสูตรการพัฒนาผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เข้ามาในพื้นที่พิเศษ

จะทำให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถทำงานในพื้นที่ในบริบทพื้นที่สูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักสูตรการพัฒนาการเตรียมความพร้อมครูผู้ช่วย เช่น ตัวชี้วัด การประเมิน เพื่อให้ครูผู้ช่วยบรรจุใหม่ได้ทำงานกับเครือข่ายการมีส่วนร่วมอย่างเข้าใจ

1.3 ข้อเสนอแนะระดับโรงเรียน

1.3.1 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงควรกำหนดเป้าหมายในระดับโรงเรียนและระดับชุมชนควบคู่กัน เพราะหากสำเร็จผลในการสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ส่งผลต่อชุมชนเห็นความสำคัญของการศึกษา และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน หรือเป้าหมายอันดับแรกในระดับโรงเรียน ได้แก่ การมีสุขภาพพลานามัย โรคภัยไข้เจ็บ ยังมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชน เมื่อนักเรียนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ชุมชนเห็นความสำคัญและยอมรับโรงเรียน ผลของการศึกษาจึงพบว่า การพัฒนาสุขภาพนักเรียนเป็นอันดับแรก

1.3.2 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการทำงานในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ควรมีความรู้ความเข้าใจ ผูกทักษะการปฏิบัติตนกับคนในชุมชน ยึดหลักคิด ได้แก่ 1) หลักวัฒนธรรมชุมชน 2) หลักต้นทุนทางสังคม หลักปฏิบัติ ได้แก่ 1) หลักความไว้วางใจ 2) หลักการความร่วมมือ 3) หลักความรับผิดชอบ 4) หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน มาใช้การพัฒนาโรงเรียนควบคู่กับชุมชน

1.3.3 กลไกและวิธีการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงควรกำหนดบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร เข้ามาสนับสนุนการทำงานของโรงเรียน เช่น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน บุคคลภายนอก กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน กลุ่มองค์กรเอกชน มาเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนา โดยใช้วิธีการ เช่น การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมร่วมพัฒนา การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดกิจกรรมของเครือข่าย การติดต่อสื่อสาร การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน การติดตามผลงาน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.3 ควรมีการศึกษากลยุทธ์หรือแนวทางการสร้างเครือข่ายภายนอกเพื่อการพัฒนาโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยนเรศวร

บรรณานุกรม

- กัลป์ยู ผัดจันตา. (2546). การติดตามผลการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา: กรณีศึกษา
นักเรียนชาวเขาอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ ค.ม., สถาบันราชภัฏ
อุตรดิตถ์, อุตรดิตถ์.
- กานดา ดารุทยาน. (2543). นโยบายที่เหมาะสมสำหรับกำหนดสถานะบุคคลของคนบนพื้นที่
สูง: ศึกษาเฉพาะกรณีชาวเขา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของ
การปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัดเชดมีเดีย.
- เกตุสุขเดช กำแพงแก้ว. (2547). การศึกษากิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัด
การศึกษาของโรงเรียน: กรณีศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม. วิทยานิพนธ์
กศ.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- โกวิท พวงงาม. (2553). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์.
- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2550). พัฒนาการจัดการศึกษาของรัฐในชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง.
เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โครงการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่ภูเขาสูงและถิ่นทุรกันดาร. (2557).
ระบบบันทึกข้อมูลการจัดตั้งงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560.
สืบค้นเมื่อ 26 มกราคม 2558, จาก <http://eduhighland.obec.go.th/?p=41>
- ชบา พันธุ์สวัสดิ์. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์และ
การเรียนรู้แบบร่วมมือโดยการร่วมงานอย่างร่วมรู้สึกระหว่างผู้ปกครองและครู
เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชูชาติ พวงสมจิตร์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมี
ส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ ค.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. นนทบุรี: กรุงเทพฯ:
สถาบันพระปกเกล้า.

- ทองวุฒิ เทพรักษา. (2544). การบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนบนพื้นที่สูงสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ค.ม., สถาบันราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). สภาพและปัญหาการบริหารและจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ วี.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- นฤมล นิราทร. (2543). การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิพนธ์ เสือก้อน. (2545). การศึกษาความเป็นหุ้นส่วนการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- เนตรนภา กันทะวงศ์. (2552). ความต้องการและวิธีการระดมทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนบนพื้นที่สูง อำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. การศึกษาอิสระ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2545). ชาวเขาในไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- บุญมี รัตนะพันธุ์. (2543). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากการพิมพ์.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. (2546). สื่อสารกับสังคมเครือข่าย. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ปรีดี โชติช่วง. (2526). การพัฒนาชุมชนและการบริหารงานพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ ลาทอง. (2546). การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. (2547). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์. (2517). การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). **ทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติงานพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มนต์นภัส มโนการณ. (2554). **การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทิวกันดาร**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2534). **โรงเรียนกับชุมชน**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มูลนิธิเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย. (2546). **สรุปผลการดำเนินงานปีการศึกษา 2546**. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการงานวิจัย.
- รากฐานไทย. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2555, จาก <http://www.rakbankerd>
- รุ่งลาวัลย์ จันทร์ตนา. (2555). **การบริหารจัดการกลยุทธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กบนพื้นที่สูงในเขตภาคเหนือตอนบน**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- โรงเรียนอัสสัมชัญ. (2545). **รายงานผลการวิจัยเชิงสำรวจ เรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญ ประจำปีการศึกษา 2544**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนอัสสัมชัญ.
- วชิราพร สุวรรณศรวล. (2556). **รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- วิลาลินี อโนมะศิริ, พรรณีภา บุรพาชีพ และณรงค์ ใจหาญ. (2541). **ชาวเขากับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ: ป่าไม้และน้ำ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมพิศ กาดับ. (2556). **กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเขตพื้นที่ภูเขาสูงภาคเหนือตอนบน**. วิทยานิพนธ์ ค.ด., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- สมพิศ แสนสุข. (ม.ป.ป.). **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแนวคิดการพึ่งตนเอง**. สืบค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2551, จาก <http://www.ribaly.uru.ac.th>
- สมบุญ ธรรมลังกา. (2556). **รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 15(2), 58.
- สรารุณี วรพงษ์. (2555). **กระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ด., มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

- สร้อย ทรัพย์ประสม. (2549). งานวิจัยการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สัมพันธ์ เตชะอิก. (2549). ชุมชนเข้มแข็งบทเรียนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สามารถ อินัน. (2551). แนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงรายเขต 4 จังหวัดเชียงราย. การศึกษาอิสระ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ภูเขาสูงและทุรกันดาร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2530). การจัดการศึกษาไทยตามแผนการศึกษาแห่งชาติ: อดีต - ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). รายงานการศึกษาเรื่อง ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561). กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). สภาวะการศึกษาไทยปี 2551/2552 บทบาทการศึกษากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี.คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2551). แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2550 - 2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- สุพจน์ ประไพเพชร. (2551). เสิ่นไขความสำเร็จของการบริหารที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนชาวไทยภูเขา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด., มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สุพิช ชัยมงคล. (2556). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนระดับประถมศึกษาในพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ ค.ด., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- สุวดี อุปปีนใจ. (2553). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูงภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2537). ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา หน่วย 5-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ กศ.ด., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- อรรธรณ คณะนิตย์ธรรม. (2551). ความร่วมมือของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.
- อดิน รพีพัฒน์. ม.ร.ว.(2531) ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบัตร์โครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำแม่กลอง. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อภิสิทธิ์ พึ่งพร. (2553). การพัฒนากระบวนการเปลี่ยนผ่านไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนขอชุมชนกะเหรี่ยงในพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์ ค.ด., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรพิน เทพจอมใจ. (2553). ความพึงพอใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทุรกันดาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- อุทัย แสงสุวรรณ (2547). โครงการการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับชุมชนในเขตพื้นที่สูง (ชนเผ่า) ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านห้วยเลี่ยม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- อเนก นาคนบุตร. (2533). เครือข่ายการเรียนรู้ของชาวเขาที่ขายสินค้าในเขตเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- Barnes, R.A. (1995). Africa American Parents Involvement in their Children's Schooling. Dissertation Abstracts International, 55(10), 3152 - A.
- Coots, J.J. (1998). Family resources and parent participation in schooling activities for their children with development delays. Journal of Special Education, 31(4), 498-520.
- Comer, P.C. and Haynes, M. N. (1991). Parent involvement in school. An Ecological Approach Elementary School Journal, 91(3), 425-432.

- Eccles, S.J. and Harold, D.R. (1993). Parent-school involvement during the early adolescent years. *Teachers College Record*, 94(3), 278-284.
- Epstein, J.L. (1997). *School, family, community partnerships: Your handbook for action*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Fantuzzo, J., Tighe, E. and Childs, S. (2000, April). Family involvement questionnaire: A multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Education Psychology*, 92(2), 367-376.
- Farrell, J.B. (1994). Social equality and educational expansion in developing nations. *The International Encyclopedia of Education*, 2(9), 75.
- Grolnick, S.W. and Slowiaczek, L.M. (1994). Parent's involvement in 236 children's schooling: A multidimensional conceptualization and motivational model. *Child Development*, 65(7), 237-252.
- Louise, W.T. (1998). Family-centered early intervention service: Factors contributing to increased parent involvement and participation. *Focus on Autism and Other Development Disabilities*, 13(2), 80-86.
- Starkey, P. (1997). *Networking for development*. London: The International.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยรัตนนคร

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี

1. ดร.อนุวัตร อุ่นกอง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแสนใจ (ตชด.อนุสรณ์) ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. นางสาวสุพิทยา เตมียกะลิน ผู้อำนวยการโรงเรียนเพียงหลวง 11 บ้านสล่าเจียงตอง (ในทูลกระหม่อมมหัทธิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี) ตำบลเสาหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
3. นายอลงกรณ์ ถาแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่ระมาน้อย ตำบลอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมมนา

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ นพรัก คณบดีวิทยาลัยการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
พะเยา
2. ดร.สินอาจ ลำพูนพงศ์ ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 1
3. Mr.Eugene Long นักพัฒนาเผ่ามลาบรี (ตองเหลือง) บ้านห้วยฮ่อม
ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องขาว จังหวัดแพร่
4. นายจางเคอะ แซ่ย่าง อดีตผู้ใหญ่บ้านชนเผ่าม้ง หมู่ที่ 9 ตำบลรวมไทย
อำเภอพบพระ จังหวัดตาก
5. ดร.มนต์ภัทร มโนการณีย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสบเป็ด ตำบลผาตอ
อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา น่าน เขต 2
6. นายสำเร็จ ไกรพันธ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านกาตวิทยา คม
ตำบลดอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 34

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการ FOCUS GROUP DISCUSSION
เพื่อตรวจสอบรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษา จำนวน 3 ท่าน

1. ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ รุญเจริญ	อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ประชุม รอดประเสริฐ	อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตร ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ สายแสง	อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี และคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

กลุ่มผู้ที่เป็นผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ ที่กำกับดูแลและมีบทบาทเครือข่ายการมีส่วนร่วม
ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 3 ท่าน

4. ดร.อธิปไตย คลี่สุนทร	อาจารย์อาวุโส บัณฑิตวิทยาลัย ภาควิชาการศึกษา ทางอิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ อดีตผู้ตรวจราชการ กระทรวงศึกษาธิการ
5. ดร.ทินกร พูลพุดิ	รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2
6. พ.ต.ท.อุดม อินอยู่	รองผู้กำกับ ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จังหวัดตาก

กลุ่มผู้ที่เป็นหรือเคยเป็นผู้บริหารโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนไม่น้อยกว่า 5 ปี มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง จำนวน 3 ท่าน

7. ดร.สมประสงค์ มั่งอะนะ	อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนอุ่มผางพิทยาคม อำเภออุ่มผาง จังหวัดตาก
8. นายกำแหง ศิริวงษ์	อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านท่าสอง ยาง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
9. ดร.อภิชัย นุชเนื่อง	ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตาก เขต 1

**การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความเหมาะสม
ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง**

การสนทนากลุ่มในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณา วิพากษ์ วิจัยและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม (Propriety) ของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ใน 5 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ประเด็นที่ 1 หลักการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1.1 หลักการมีส่วนร่วม คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ต่อกิจกรรมของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.2 หลักประชาธิปไตย คือ การรับฟังความคิดเห็น การสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ในการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.3 หลักการยอมรับในวิถีของชุมชน คือ ความเชื่อ คุณค่า/ค่านิยม ศาสนา และ พิธีกรรมที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชน เช่น การนับถือผี ที่อยู่อาศัย การกินอาหาร ซื่อห้าม ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.4 หลักการเชื่อมโยงกิจกรรมแบบองค์รวม คือ การดำเนินกิจกรรม โครงการ ของการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนและประชาชน จึงมีความจำเป็นต้องมีการบูรณาการกิจกรรม โครงการให้มีการพัฒนาในทุกด้านในเวลาเดียวกัน

1.5 หลักการการใช้ทุนในชุมชน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงที่ยึดหลักการพึ่งตนเองในชุมชน เช่น ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากร

2. ประเด็นที่ 2 เป้าหมายที่เกิดจากรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

2.1 เป้าหมายระดับโรงเรียน

2.1.1 พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การที่นักเรียนมีความรู้ผ่านการอ่านเขียน และการคำนวณ เกี่ยวกับฐานความรู้ในชุมชน เช่น อาชีพชุมชน สหกรณ์ การค้าขายในชุมชน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเรียนรู้ผ่านปัญหาในชุมชน ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1.2 ฝึกทักษะและประสบการณ์ของนักเรียน คือ การที่นักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการฝึกอาชีพในชุมชน การหาความรู้ด้วยตนเอง มีค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ประหยัด เอื้อเฟื้อกัน รับผิดชอบครบถ้วน สังคม และเห็นคุณค่าในวิถีชีวิต ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1.3 เพื่อพัฒนาสุขภาพของนักเรียน คือ การที่นักเรียนได้รับการบริการรักษาสุขภาพ มีภาวะโภชนาการที่ครบถ้วนเป็นประโยชน์ มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีนิสัยรักความสะอาด ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2 เป้าหมายระดับชุมชน

2.2.1 เพื่อพัฒนาชีวิตในชุมชน คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยจัดการเรียนรู้ผ่านนักเรียน เช่น การดูแลสุขภาพอนามัย การรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพ รวมทั้งโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้ผ่านชุมชนโดยตรง เช่น การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ การทอผ้า เป็นต้น

2.2.2 สร้างความผูกพัน จิตสำนึก ห่วงแหน ชุมชน คือ การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อชุมชน รักถิ่นฐานบ้านเกิด และประเทศชาติ รู้จักช่วยเหลือ พึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาต่อเพื่อกลับมาพัฒนาบ้านเกิดตนเอง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2.3 ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียนที่สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่คนในชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน

3. ประเด็นที่ 3 กลไกรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

3.1 กลไกในโรงเรียน

3.1.1 ครู คือ ครูพี่เลี้ยง ครูอัตราจ้าง ครูประจำการ เป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่ต้องเป็นตัวอย่างแก่เด็กและชุมชน เช่น การอุทิศตนต่อส่วนรวม การเสียสละ การให้เกียรติแก่ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3.1.2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา คือ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เป็นผู้ที่มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีกับคนในชุมชน เป็นผู้ประสานระหว่างชุมชนและหน่วยงานเป็นอย่างดี สนับสนุนและกระตุ้นให้ครูร่วมมือและตั้งใจทำงานกับชุมชน

3.2 กลไกการประสานชุมชน

3.2.1 คณะกรรมการสถานศึกษา คือ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.2 เครือข่ายพ่อแม่ เด็กปฐมวัย คือ กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ดูแลบุตรหลานมากที่สุด ให้ความร่วมมือโรงเรียนมากที่สุด เพราะเป็นนักเรียนอายุน้อย พ่อแม่ผู้ปกครองจะห่วงใยเสมอ

3.2.3 ชมรมผู้ปกครองนักเรียน

3.3 กลไกชุมชน / ภายนอก

3.3.1 บิดา มารดา ผู้ปกครอง คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่ส่งบุตรหลาน หรือเด็กในความปกครองเข้าศึกษาในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.3.2 ผู้นำท้องที่ / ผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิก อบต. หรือตำแหน่งๆในหมู่บ้าน เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีและซื่อตรง มีคุณธรรม นำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.3.3 กลุ่มแกนนำ อาสาสมัคร คือ บุคคล กลุ่มคนในชุมชนที่อาสาเข้าร่วมช่วยเหลือโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น กลุ่มหย่อมบ้าน กลุ่มบ้าน กลุ่มเครือข่าย กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ

3.3.4 บุคคลภายนอก / ภาคเอกชน คือ บุคคลนอกหมู่บ้านหรือชุมชนที่เห็นความสำคัญของการศึกษา เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น คุณหญิงเกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา มรว.สุรัสวดี ศรีสวัสดิ์ สำหรับภาคเอกชน เช่น บริษัท สมาคม มูลนิธิ หน่วยงานราชการ ผู้ที่มีบทบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิซีซีเอฟ มูลนิธิศุภนิมิต องค์การยูเอ็นเจฟี่ ทูปลูกปัญญา บริษัทแม่ครัวฉลาดทองชลบุรี บริษัทห้างร้านภายในอำเภอ/จังหวัด

4. ประเด็นที่ 4 กระบวนการรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

4.1 การจัดกลุ่ม/เครือข่าย

4.1.1 ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก คือ การนำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน มาใช้ในการช่วยกันดูแลเด็กแทนพ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ไม่อยู่หรือไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน

4.1.2 ตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมเด็ก คือ กลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเล่นกีฬา กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมอื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้ปกครองดูแลการจับกลุ่มชั่มมอเตอร์ไซด์ของนักเรียน การนอนค้างบ้านเพื่อน กลุ่ม อปพร.

หมู่บ้านป้องกันเด็กกลุ่มเสี่ยง กลุ่มความมั่นคงจุดตรวจทหารประจำด้านชายแดน โครงการครู D.A.R.E. ของตำรวจตระเวนชายแดนป้องกันยาเสพติด

4.1.3 ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน มีความผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4.1.4 การจัดระบบเครือข่ายติดูแลเด็ก คือ กลุ่มหรือคณะบุคคลที่ระบบความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ สามารถตัดสินใจหรือดำเนินการแทนในการดูแลบุตรหลานของชุมชนในกลุ่มตนเอง เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4.1.5 การกำหนดบทบาทหน้าที่ คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคล กลุ่มคน ในชุมชนมีบทบาทหน้าที่พัฒนาโรงเรียน เช่น การดูแลการระดมเงินพัฒนาโรงเรียน

4.2 การประสานงาน

4.2.1 การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับบ้าน เช่น การสื่อสารทางตรง ผ่านนักเรียน ผ่านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เสียงตามสาย ผ่านผู้นำชุมชน เครือญาติ

4.2.2 การมีตัวแทนสำหรับประสานชุมชน เช่น การมอบหมายนักการภารโรง การมอบหมายตัวแทนกลุ่มเครือญาติ ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนัดหมายผู้นำชุมชน กลุ่มบ้านหย่อมบ้านหรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมปรึกษางาน

4.3 การดำเนินงาน

4.3.1 การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน คือ เปิดพื้นที่เพื่อกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ห้องคอมพิวเตอร์หรือห้องสมุด เพื่อปรับบทบาทของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนพร้อม ๆ กับการปรับระบบความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลในการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู

4.3.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือ การหาวิทยากร แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน การเป็นวิทยากรพิเศษ ครูช่วยสอนในวิชาที่ตนถนัดและทำเป็นอาชีพ

4.3.3 การฝึกอาชีพให้นักเรียน คือ การใช้แหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพภายในชุมชนนำมาถ่ายทอดความรู้ ฝึกประสบการณ์ สำหรับนักเรียน แหล่งเรียนรู้ในชุมชนฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู

4.3.4 การจัดกิจกรรมสหกรณ์ คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การใช้เงินดอกผลของกองทุนหมู่บ้านมาใช้ในการกิจกรรมด้านทุนการศึกษา กิจกรรมเด็ก และวัฒนธรรมประเพณี การระดมเงินในชุมชนมาใช้ในการก่อสร้างในโรงเรียน

4.3.5 การจัดกิจกรรมด้านกีฬา ทัศนศึกษา วัฒนธรรมร่วมกับชุมชน เช่น ประเพณีวัฒนธรรม งานวันสำคัญทางศาสนา งานปีใหม่ชนเผ่า วันพ่อ วันแม่

4.4 การประเมินผลและการรายงานผล

4.4.1 ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ เช่น การติดตามนักเรียนขาดเรียนนักเรียนติดตามผู้ปกครอง นักเรียนออกกลางคันจากปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง การอพยพ สุขภาพไม่ดี และประเพณีที่แตกต่าง การประเมินผลงานนักเรียนจากภูมิปัญญาชาวบ้าน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ติดตามอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนเข้าเรียน การประเมินผลงานด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนที่ชุมชนสร้างขึ้น การเสนอความคิดเห็นความต้องการของชุมชนต่อผลการเรียนและพฤติกรรมเด็กในโรงเรียน

4.4.2 การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน เช่น การประเมินผลกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียน รายงานผลประเมินตนเองประจำปีการศึกษา (SAR)

5. ประเด็นที่ 5 เครื่องมือรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

5.1 กิจกรรมการให้ข้อมูลข่าวสาร

5.1.1 จัดเสวนาให้ความรู้ คือ กิจกรรมการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับนักเรียนและความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน

5.1.2 การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน เช่น การประชุมเปิดภาคเรียน การประชุมหลังปิดภาคเรียน การประชุมเพื่อขอความร่วมมือพัฒนาโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองรายชั้น

5.1.3 การเปิดบ้านวิชาการ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามาชมผลงานบุตรหลานของตนเอง เช่น การแสดงนักเรียน ผลงานนักเรียนตามรายวิชา

5.1.4 การประชุมชาวบ้าน เช่น การประชุมชาวบ้าน การประชุมในงานศาสนพิธี เสียงตามสายชุมชน

5.2 กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

5.2.1 การเป็นวิทยากรท้องถิ่น คือ ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ในงานอาชีพ สามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียน เช่น การปลูกกระเทียม การเรียนรู้การค้าขาย ระบายสี ระบาย ในร้านค้าชุมชน การสหกรณ์หมู่บ้าน

5.2.2 การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน คือ ผู้ที่เสียสละมาทำหน้าที่สอน ช่วยสอนในเรื่องที่ครูในโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการสอนเองได้ เช่น ครูสอนภาษากระเหรียง ครูสอนภาษาอาข่า ครูสอนภาษาจีน ครูสอนภาษาพม่า

5.2.3 การส่งเสริมอาชีพ เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชนเผ่า ได้แก่ กำไลข้อมือ กระเป๋า ยาม เสื้อชนเผ่า สบู่สมุนไพร งานจักสาน การทอผ้ากระเหรียง ไม้กวาดดอกหญ้า

5.3 กิจกรรม การจัดทำแผน กฏระเบียบ กติกา

5.3.1 การจัดทำแผนแม่บทชุมชน เช่น แผนพัฒนาหมู่บ้าน แผนพัฒนาตำบล ที่โรงเรียนมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

5.3.2 การทำแผนปฏิบัติการประจำปี เช่น แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา รวมทั้งกิจกรรม โครงการ ของโรงเรียน

5.3.3 การแก้ปัญหาความขัดแย้งของโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปความขัดแย้ง เช่น กรณีสัตว์เลี้ยงเข้าไปกินแปลงผัก โรงเรียน กรณีเรื่องปัญหาที่ดินโรงเรียน กรณีครูกระทำผิดประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า กรณีความเข้าใจผิดระหว่างผู้ปกครองกับครู กรณีนักเรียนทะเลาะวิวาท ทางโรงเรียนจะขอความช่วยเหลือให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้แก้ไขความขัดแย้งกับคนในชุมชนแทนครู ผู้บริหารโรงเรียน

5.4 กิจกรรม การมอบหมายทำแทนโรงเรียน

5.4.1 พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดูอบรมบุตร คือ การทำหน้าที่ในการถ่ายทอด ค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดีเรียนรู้ การส่งเสริมการเรียนของบุตรหลาน เช่น การตรวจ การบ้าน เครือข่ายพ่อแม่ปฐมวัย โครงการคิดดี ทำดี มีรางวัลของผู้ปกครอง

5.4.2 การมอบภารกิจ เช่น เช่น การซ่อมแซมอาคารเรียน การซ่อมแซมรั้ว ปรับปรุงสนาม แปลงเกษตรกรรม ชุม ใต้ะ แก้อื่นนักเรียน

5.4.3 การระดมทรัพยากรพัฒนาโรงเรียน เช่น อาหารกลางวัน ข้าว ฟืนก่อไฟ รวมทั้งทุนการศึกษา การปรับปรุงซ่อมแซมโรงเรียน

5.4.4 การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการฝึกทักษะให้กับนักเรียน เช่น การเรียนงานบ้าน การพับผ้า การถักบ้าน การทำอาหารพื้นบ้าน

5.4.5 การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอนนักเรียน เช่น การช่วยทำสื่อ 2 ภาษา วิถีชีวิตชาติพันธุ์ กระเหรี่ยงม้ง อาข่า การอนุรักษ์ธรรมชาติปูเจ็ดสี (ปูแม่ฟ้าหลวง)

5.4.6 การดำเนินการแทนโรงเรียน เช่น การใช้กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสาร เช่น ผู้แทนผู้ปกครองตามกลุ่มบ้านหย่อมบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.

ประเด็นที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
2. เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
2.1 เป้าหมายระดับโรงเรียน	.....	.....
2.1.1 พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน	.....	.....
2.1.2 ฝึกทักษะและประสบการณ์ของ นักเรียน	.....	.....
2.1.3 เพื่อพัฒนาสุขภาพของนักเรียน	.....	.....
2.2 เป้าหมายระดับชุมชน	.....	.....
2.2.1 เพื่อพัฒนาชีวิตในชุมชน	.....	.....
2.2.2 สร้างความผูกพัน จิตสำนึก หวง แหน ชุมชน	.....	.....
2.2.3 ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมกับโรงเรียน	.....	.....

ประเด็นที่ 3 ความเหมาะสมของกลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
3. กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
3.1 กลไกในโรงเรียน	.....	.....
3.1.1 ครู	.....	.....
3.1.2 ผู้อำนวยการสถานศึกษา	.....	.....
3.1.3 กลุ่มโรงเรียน	.....	.....
3.1.4 สถานักเรียน	.....	.....
3.2 กลไกการประสานชุมชน	.....	.....
3.2.1 คณะกรรมการสถานศึกษา	.....	.....
3.2.2 เครือข่ายพ่อ แม่ เด็กปฐมวัย	.....	.....
3.2.3 ชมรมผู้ปกครองนักเรียน	.....	.....

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
3. กลไกหลักของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
3.3 กลไกชุมชน / ภายนอก	.....	.....
3.3.1 บิดา มารดา ผู้ปกครอง	.....	.....
3.3.2 ผู้นำท้องถิ่น / ผู้นำท้องถื่น	.....	.....
3.3.3 กลุ่มแกนนำ อาสาสมัคร	.....	.....
3.3.4 บุคคลภายนอก / ภาคเอกชน	.....	.....

ประเด็นที่ 4 ความเหมาะสมของกระบวนการเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
4. กระบวนการเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
4.1 การจัดกลุ่มเครือข่าย	.....	.....
4.1.1 ผู้ปกครองแบ่งความรับผิดชอบดูแลเด็ก	.....	.....
4.1.2 ตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังพฤติกรรมเด็ก	.....	.....
4.1.3 ตั้งกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน	.....	.....
4.1.4 การจัดระบบเครือข่ายดูแลเด็ก	.....	.....
4.1.5 การกำหนดบทบาทหน้าที่	.....	.....
4.4 การประเมินผลและการรายงานผล	.....	.....
4.4.1 ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ	.....	.....
4.4.2 การประชุมสรุปผลงานหลังปิดภาคเรียน	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....
	.....	.....

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
4. กระบวนการเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
4.2 การประสานงาน	.....	.....
4.2.1 การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับ บ้าน	.....	.....
4.2.2 การมีตัวแทนสำหรับประสาน ชุมชน	.....	.....
4.3 การดำเนินงาน	.....	.....
4.3.1 การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของชุมชน	.....	.....
4.3.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน	.....	.....
4.3.3 การฝึกอาชีพให้นักเรียน	.....	.....
4.3.4 การจัดกิจกรรมสหกรณ์	.....	.....
4.3.5 การจัดกิจกรรมด้านกีฬา ทัศน ศึกษา วัฒนธรรมร่วมกับชุมชน	.....	.....
4.4 การประเมินผลและการรายงานผล	.....	.....
4.4.1 ชุมชนติดตาม ตรวจสอบ	.....	.....
4.4.2 การประชุมสรุปผลงานหลังปิด ภาคเรียน	.....	.....

ประเด็นที่ 5 ความเหมาะสมของเครื่องมือเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน
และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและ โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
5. เครื่องมือเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
5.1 กิจกรรมการให้ข้อมูลข่าวสาร	.....	.....
5.1.1 จัดเสวนาให้ความรู้	.....	.....
5.1.2 การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน	.....	.....
5.1.3 การเปิดบ้านวิชาการ	.....	.....
5.1.4 การประชุมชาวบ้าน	.....	.....
5.2 กิจกรรมการให้ข้อมูล ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ	.....	.....
5.2.1 การเป็นวิทยากรท้องถิ่น	.....	.....
5.2.2 การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน	.....	.....
5.2.3 การส่งเสริมอาชีพ	.....	.....

ร่างเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง	การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ	
	คงเดิม	ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง
5. เครื่องมือเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย		
5.3 กิจกรรม การจัดทำแผน กฎระเบียบ กติกา	.....	.....
5.3.1 การจัดทำแผนแม่บทชุมชน	.....	.....
5.3.2 การทำแผนปฏิบัติการประจำปี	.....	.....
5.3.3 การแก้ปัญหาความขัดแย้งของ	.....	.....
โรงเรียน	.....	.....
5.4 กิจกรรม การมอบหมายทำแทน โรงเรียน	.....	.....
อบรบบุตร	.....	.....
5.4.1 พ่อแม่ให้ความรู้ในการเลี้ยงดู	.....	.....
5.4.2 การมอบภารกิจ เช่น	.....	.....
5.4.3 การระดมทรัพยากรพัฒนา	.....	.....
โรงเรียน	.....	.....
5.4.4 การเป็นต้นแบบการเรียนรู้	.....	.....
5.4.5 การถ่ายทอดจากปากชุมชน	.....	.....
5.4.6 การดำเนินการแทนโรงเรียน	.....	.....

**แบบประเมินเพื่อความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้
ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง**

แบบประเมินฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการนำรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ไปใช้ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ไปใช้ในการพัฒนาเป็นแบบปลายเปิด

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ตำแหน่ง

ผู้อำนวยการสถานศึกษา   รักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา

1.2 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

น้อยกว่า 5 ปี   5 -10 ปี   มากกว่า 10 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยพิจารณาในประเด็น ดังนี้

ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบฯ ไปใช้ หมายถึง ความคิดเห็นของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่มีต่อรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงว่า สามารถนำรูปแบบฯ ไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด

5	หมายถึง	รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงมีความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้อยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	รูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ในการนำไปใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ประเด็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้
 ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน
 ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

การประเมินรูปแบบฯ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณา วิพากษ์ วิจัยและให้ข้อเสนอแนะเพื่อตรวจสอบความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ ของรูปแบบเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงใน 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ประเด็นที่ 1 ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

1.1 ระดับโรงเรียน

1.1.1 เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน คือ การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อชุมชน รักถิ่นฐานบ้านเกิด และประเทศชาติ รู้จักช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาต่อเพื่อกลับมาพัฒนาบ้านเกิดตนเอง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1.2 พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน คือ การที่นักเรียนมีความรู้ผ่านการอ่านเขียน และการคำนวณ เกี่ยวกับฐานความรู้ในชุมชน เช่น อาชีพชุมชน สหกรณ์ การค้าขายในชุมชน ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเรียนรู้ผ่านปัญหาในชุมชน ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1.3 พัฒนาทักษะและประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชน คือ การที่นักเรียนมีความสามารถเกี่ยวกับการฝึกอาชีพในชุมชน การหาความรู้ด้วยตนเอง มีค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ประหยัด เอื้อเฟื้อกัน รับผิดชอบครอบครัว สังคม และเห็นคุณค่าในวิถีชีวิต ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.1.4 เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันรักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน คือ การที่นักเรียนได้รับการบริการรักษาสุขภาพ มีภาวะโภชนาการที่ครบถ้วนเป็นประโยชน์ มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีนิสัยรักความสะอาด ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ที่เกิดจากเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

1.2 ระดับชุมชน

1.2.1 เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพันของคนในชุมชน คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียนที่สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่คนในชุมชน

ได้สร้างสรรคและสืบทอดกันมา ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตของ คนในชุมชน เช่น ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ เอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน เป็นต้น

1.2.2 พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน คือ การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยจัดการเรียนรู้ผ่านนักเรียน เช่น การดูแลสุขภาพอนามัย การ รักษาสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพ รวมทั้งโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ความรู้ผ่าน ชุมชนโดยตรง เช่น การดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง การปลูกผัก เลี้ยง สัตว์ การทอผ้า เป็นต้น

2. ประเด็นที่ 2 ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของ หลักการเครือข่ายการมี ส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

2.1 หลักคิด

2.1.1 หลักวัฒนธรรมชุมชน คือ ความเชื่อ คุณค่า/ค่านิยม ศาสนา และพิธีกรรม ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของคนในชุมชน เช่น การนับถือผี ที่อยู่อาศัย การ กินอาหาร ข้อห้าม ฯลฯ ความเชื่อเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน และโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.1.2 หลักต้นทุนทางสังคม คือ ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำไปใช้ในกิจกรรม ระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง โดยใช้ทุนที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ทุนที่เป็นเงิน สิ่งของ ทุนวัฒนธรรม ทุนภูมิปัญญา เป็นต้น

2.2 หลักปฏิบัติ

2.2.1 หลักความไว้วางใจ คือ การดำเนินการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆในชุมชน เป็นการแสดงออก การเปิดใจกว้าง รับฟัง มีน้ำใจ เอื้ออาทร มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบ รวมถึงการ เข้าถึงความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม จนทำให้คนในชุมชนเกิดความไว้วางใจ ยอมรับว่าเป็น สมาชิกในชุมชน และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่ สูง

2.2.2 หลักการความร่วมมือ คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและ ไม่เป็นทางการ ในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ต่อกิจกรรม ของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

2.2.3 หลักความรับผิดชอบ คือ การกระจายอำนาจที่เอื้ออำนวยให้มีการแบ่ง หน้าที่ในกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน เป็นการผ่อนคลายการทำงานของแกนนำ อีกทั้งเป็นการสร้างความ

ร่วมมือในกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น การแบ่งกลุ่มหย่อมบ้าน หรือการแบ่งกลุ่มเครือข่ายพัฒนาโรงเรียน

2.2.4 หลักความเชื่อมโยงกิจกรรมของชุมชน คือ การดำเนินงานกิจกรรมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงใดๆ จะมีการบูรณาการเชื่อมโยงกับชุมชน ไม่แยกส่วนออกจากวิถีการดำรงชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การซ่อมฝายน้ำร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน การปลูกผักของนักเรียน จะต้องมอบหมายให้นักเรียนนำผักไปปลูกที่บ้านเพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของด้วย เป็นต้น

3. ประเด็นที่ 3 ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

3.1 กลไกภายในโรงเรียน

3.1.1 ครู คือ ครูพี่เลี้ยง ครูอัตราจ้าง ครูประจำการ เป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ที่ต้องเป็นตัวอย่างแก่เด็กและชุมชน เช่น การอุทิศตนต่อส่วนรวม การเสียสละ การให้เกียรติแก่ชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

3.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา คือ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา และผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นผู้มีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เป็นผู้ที่มีอิทธิพลโดยตรงที่ดีกับคนในชุมชน เป็นผู้ประสานระหว่างชุมชนและหน่วยงานเป็นอย่างดี สนับสนุนและกระตุ้นให้ครูร่วมมือและตั้งใจทำงานกับชุมชน

3.1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้น ที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทหน้าที่การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2 กลไกภายนอกโรงเรียน

3.2.1 พ่อ แม่ ผู้ปกครอง คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ที่ส่งบุตรหลาน หรือเด็กในความปกครองเข้าศึกษาในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.2 ผู้นำจิตวิญญาณ คือ ผู้นำทางความคิดที่สามารถชักจูงหรือโน้มน้าวให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.3 ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกองดีการบริหารส่วนตำบล สมาชิก อบต. หรือตำแหน่งๆในหมู่บ้าน เป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีและซื่อตรง มีคุณธรรม นำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.4 บุคคลภายนอก คือ บุคคลนอกหมู่บ้านหรือชุมชนที่เห็นความสำคัญของการศึกษา เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา, มรว.สุรัสวดี ศรีสวัสดิ์

3.2.5 กลุ่มเครือข่าย คือ กลุ่มคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะวงศ์ตระกูล นามสกุล แซ่เดียวกัน มีความผูกพันกัน ความสามัคคี และการทำงาน พร้อมเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.6 กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ คือ พระในศาสนาพุทธ นักบวชในศาสนาคริสต์ศาสนาอื่นๆ ผู้นำลัทธิการนับถือผี เช่น ความเชื่อเรื่องขวัญหรือการทำกิจกรรมต่างๆ จะต้องมี การเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง และบอกกล่าวบรรพชนให้อุดหนุนค้ำจุน ช่วยให้กิจการงานนั้นๆ เจริญก้าวหน้า ทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตดี ให้อยู่เย็นเป็นสุข ปกป้องคุ้มครองดูแล และเป็นผู้มีบทบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.7 กลุ่มบ้าน/หย่อมบ้าน คือ ผู้นำหรือผู้ประสานงานภายในกลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน ที่ตั้งของที่อยู่อาศัยตามลักษณะภูมิประเทศ สามารถติดต่อกันง่าย สะดวก และเป็นผู้มีบทบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

3.2.8 กลุ่มองค์กรเอกชน/ราชการ คือ บริษัท สมาคม มูลนิธิ หน่วยงานราชการ ผู้ที่มีบทบาทให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง เช่น โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มูลนิธิกระจกเงา มูลนิธิซีซีเอฟ มูลนิธิศุภนิมิต องค์กรยูเอ็นเจฟที ทรูปลูกปัญญา บริษัทแม่ครัวฉลาดทองชลบุรี บริษัทห้างร้านภายในอำเภอ/จังหวัด

4. ประเด็นที่ 4 ความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ วิธีการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย

4.1 การจัดกลุ่มเครือข่ายร่วมพัฒนา

4.1.1 การจัดให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครองรับผิดชอบดูแลนักเรียน คือ การทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดีเรียนรู้อ การส่งเสริมการเรียนของบุตรหลาน เช่น การตรวจการบ้าน เครือข่ายพ่อแม่ปฐมวัย โครงการคิดดี ทำดี มีรางวัลของผู้ปกครอง

4.1.2 การจัดกลุ่มเฝ้าระวังความประพฤติของนักเรียน คือ กลุ่มที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการที่สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การเล่นกีฬา กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมอื่นๆ เช่น เครือข่ายผู้ปกครองดูแลการจับกลุ่มขับมอเตอร์ไซด์ของนักเรียน การนอนค้างบ้านเพื่อน, กลุ่มอพพร.หมู่บ้านป้องกันเด็กกลุ่มเสี่ยง กลุ่มความมั่นคงจุดตรวจอาหารประจำด้านชายแดน โครงการครู D.A.R.E. ของตำรวจตระเวนชายแดนป้องกันยาเสพติด

4.1.3 การจัดกลุ่มบ้าน/หย่อมบ้านเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน คือ กลุ่มหรือคณะบุคคลในชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนใกล้เคียงกัน มีความผูกพันกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4.1.4 การจัดระบบเครือข่ายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือโรงเรียน คือ กลุ่มหรือคณะบุคคลที่มีระบบความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ สามารถตัดสินใจหรือดำเนินการแทนในการดูแลบุตรหลานของชุมชนในกลุ่มตนเอง เป็นตัวแทนของผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง

4.2 การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4.2.1 การเป็นวิทยากรท้องถิ่น คือ ผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในงานอาชีพ สามารถถ่ายทอดให้กับนักเรียน เช่น การปลูกกระเทียม การเรียนรู้การค้าขาย ระบายสี ระบาย ในร้านค้าชุมชน การสหกรณ์หมู่บ้าน

4.2.2 การถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดการเรียนการสอนนักเรียน เช่น การช่วยทำสื่อ 2 ภาษา วิถีชีวิตชาติพันธุ์กระเหรี่ยง ม้ง อาข่า การอนุรักษ์ธรรมชาติปูเจ็ดสี (ปูแม่ฟ้าหลวง)

4.2.3 การเป็นต้นแบบการเรียนรู้ของนักเรียน คือ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการฝึกทักษะให้กับนักเรียน เช่น การเรียนงานบ้าน การพับผ้า การถูบ้าน การทำอาหารพื้นบ้าน

4.2.4 การเป็นครูอาสาสมัครช่วยสอน คือ ผู้ที่เสียสละมาทำหน้าที่สอน ช่วยสอนในเรื่องที่ครูในโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการสอนเองได้ เช่น ครูสอนภาษากระเหรี่ยง ครูสอนภาษาอาข่า ครูสอนภาษาจีน ครูสอนภาษาพม่า

4.2.5 การจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น ประเพณีวัฒนธรรม งานวันสำคัญทางศาสนา งานปีใหม่ชนเผ่า วันพ่อ วันแม่

4.3 การจัดกิจกรรมของเครือข่าย

4.3.1 การประชุมผู้ปกครองของนักเรียน เช่น การประชุมเปิดภาคเรียน การประชุมหลังปิดภาคเรียน การประชุมเพื่อขอความร่วมมือพัฒนาโรงเรียน การประชุมผู้ปกครองรายชั้น

4.3.2 การเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นการทำงานที่มีขั้นตอนเพื่อให้ นักเรียน ครู ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแรงร่วมใจกันช่วยเหลือ พัฒนาส่งเสริมนักเรียนอย่างต่อเนื่องโดยยึดสายใยความผูกพัน เช่น การปิดโรงเรียนเยี่ยมบ้าน การเยี่ยมบ้านเพื่อดูนักเรียนทำงานบ้าน การปลูกผักสวนครัวในบ้าน การเยี่ยมบ้านเพื่อดูความเป็นอยู่ของนักเรียน การเยี่ยมบ้านเพื่อพบพ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน

4.3.3 การจัดนิทรรศการวิชาการและอาชีพ เช่น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชนเผ่า ได้แก่ กำไลข้อมือ กระเป๋า ย่าม เสื้อชนเผ่า สบู่สมุนไพร งานจักสาน การทอผ้ากระเหรี่ยง ไม้กวาดดอกหญ้า

4.3.4 การร่วมพัฒนาโรงเรียน เช่น การซ่อมแซมอาคารเรียน การซ่อมแซมรั้ว ปรับปรุงสนาม แปลงเกษตรกรรม ชุม โต๊ะเก้าอี้นักเรียน

4.3.5 การร่วมพัฒนาชุมชน เปิดพื้นที่เพื่อกิจกรรมชุมชนที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะส่วนที่เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ห้องคอมพิวเตอร์หรือห้องสมุด เพื่อปรับบทบาทของโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนพร้อม ๆ กับการปรับระบบความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูลในการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดียิ่งขึ้น แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ฟาร์มไก่ ฟาร์มหมู

4.4 การติดต่อสื่อสาร

4.4.1 การใช้ตัวแทนติดต่อสื่อสาร เช่น การมอบหมายนักการภารโรง การมอบหมายตัวแทนกลุ่มเครือข่าย ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่นัดหมายผู้นำชุมชน กลุ่มบ้านหย่อมบ้าน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ

4.4.2 การใช้นักเรียนติดต่อสื่อสาร เช่น โรงเรียนเชิญผู้ปกครองร่วมกิจกรรม การพัฒนาโรงเรียน การแจกของเครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องกันหนาว ยารักษาโรค

4.4.3 การใช้กรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน/ผู้นำชุมชน ติดต่อสื่อสาร เช่น ผู้แทนผู้ปกครองตามกลุ่มบ้านหย่อมบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต.

4.4.4 การชี้แจงในเวทีชุมชน เช่น การประชุมชาวบ้าน การประชุมในงานศาสนา พิธีเลี้ยงตามสายชุมชน

4.5 การทำงานแทนโรงเรียนโดยชุมชน

4.5.1 การระดมทรัพยากรช่วยเหลือโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การใช้จ่ายเงินดอกผลของกองทุนหมู่บ้านมาใช้ในกิจกรรมด้านทุนการศึกษา กิจกรรมเด็ก และวัฒนธรรมประเพณี การระดมเงินในชุมชนมาใช้ในการก่อสร้างในโรงเรียน

4.5.2 การแก้ปัญหาความขัดแย้ง ระหว่างบ้านและโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูงเข้าไปความขัดแย้ง เช่น กรณีสัตว์เลี้ยงเข้าไปกินแปลงผักโรงเรียน กรณีเรื่องปัญหาที่ดินโรงเรียน กรณีครูกระทำผิดประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า กรณีความเข้าใจผิดระหว่างผู้ปกครองกับครู กรณีนักเรียนทะเลาะวิวาท ทางโรงเรียนจะขอความช่วยเหลือให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้แก้ไขความขัดแย้งกับคนในชุมชนแทนครู ผู้บริหารโรงเรียน

4.6 การติดตามผลงาน

4.6.1 โรงเรียนติดตามผลงาน เช่น การประเมินผลกิจกรรม/โครงการของโรงเรียน การรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้ผู้ปกครองนักเรียน รายงานผลประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา (SAR)

4.6.2 โรงเรียนร่วมกับชุมชน ติดตามผลงาน เช่น การติดตามนักเรียนขาดเรียน นักเรียนติดตามผู้ปกครอง นักเรียนออกกลางคันจากปัญหาพ่อแม่หย่าร้าง การอพยพ สุขภาพไม่ดี และประเพณีที่แตกต่าง การประเมินผลงานนักเรียนจากภูมิปัญญาชาวบ้าน อาสาสมัครช่วยสอน การประเมินผลงานร่วมกันของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การเสนอความคิดเห็นการย้ายเข้าย้ายออกของครูและผู้อำนวยการโรงเรียน

4.6.3 ชุมชนติดตามผลงาน เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ติดตาม อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนเข้าเรียน การประเมินผลงานด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนที่ชุมชนสร้างขึ้น การเสนอความคิดเห็นความต้องการของชุมชนต่อผลการเรียนและพฤติกรรมเด็กในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 2 เป้าหมายของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง

รายการ	ความเป็นประโยชน์					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2.1 ระดับโรงเรียน										
1) พัฒนาสุขภาพของนักเรียน										
2) พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน										
3) พัฒนาทักษะและประสบการณ์การ อยู่ร่วมกันในชุมชน										
4) เสริมสร้างจิตสำนึกและความผูกพัน รักบ้านเกิดของนักเรียนให้อยู่ในชุมชน										
2.2 ระดับชุมชน										
1) เสริมสร้างจิตสำนึกและความ ผูกพันของคน ในชุมชน										
2) พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนใน ชุมชน										

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ประกอบที่ 3 กลไกของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่น
ทุรกันดารบนพื้นที่สูง

รายการ	ความเป็นประโยชน์					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3.1 ภายในสถานศึกษา										
1) ครู										
2) ผู้บริหารสถานศึกษา										
3) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน										
3.2 กลไกภายนอกสถานศึกษา										
1) พ่อ แม่ ผู้ปกครอง										
2) ผู้นำจิตวิญญาณ										
3) ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน										
4) บุคคลภายนอก										
5) กลุ่มเครือข่าย										
6) กลุ่มความเชื่อ/ศาสนา/ลัทธิ										
7) กลุ่มบ้าน หย่อมบ้าน										
8) กลุ่มองค์กรเอกชน/ส่วนราชการ										

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

ประเด็นที่ 4 วิธีการของเครือข่ายการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร
ในถิ่นทุรกันดารบนพื้นที่สูง (ต่อ)

รายการ	ความเป็นประโยชน์					ความเป็นไปได้				
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
4.5 การขอความร่วมมือให้ ชุมชนทำงานแทนโรงเรียน										
1) การระดมทรัพยากร ช่วยเหลือโรงเรียน										
2) การแก้ปัญหาความ ขัดแย้งระหว่างบ้านและโรงเรียน										
4.6 การติดตามผลงาน										
1) โรงเรียนติดตามผลงาน										
2) โรงเรียนร่วมกับชุมชน ติดตามผลงาน										
3) ชุมชนติดตามผลงาน										

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม กรณีมีประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายความร่วมมือฯ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
นายอโณทัย ไทยวรรณศรี
ผู้วิจัย